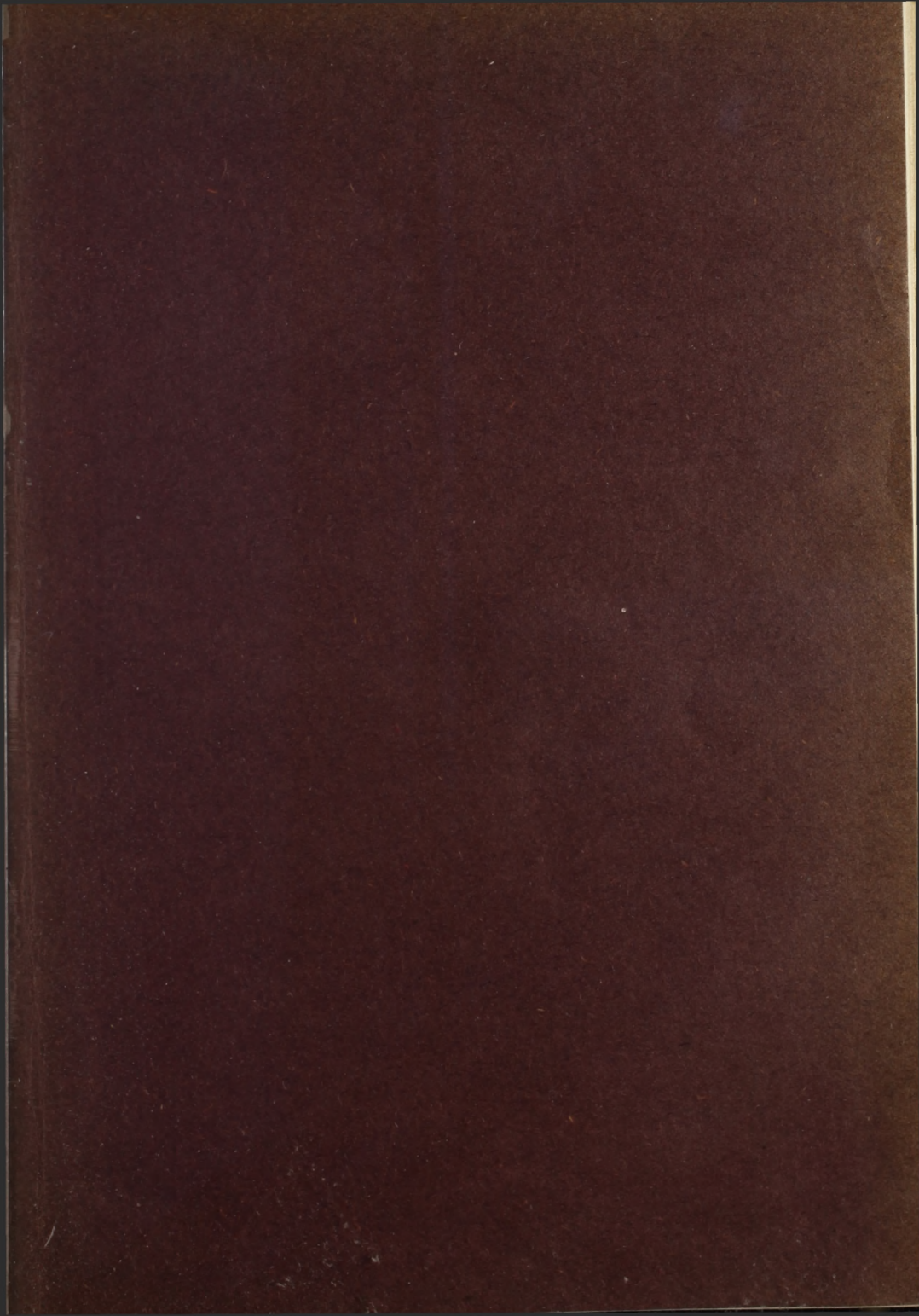

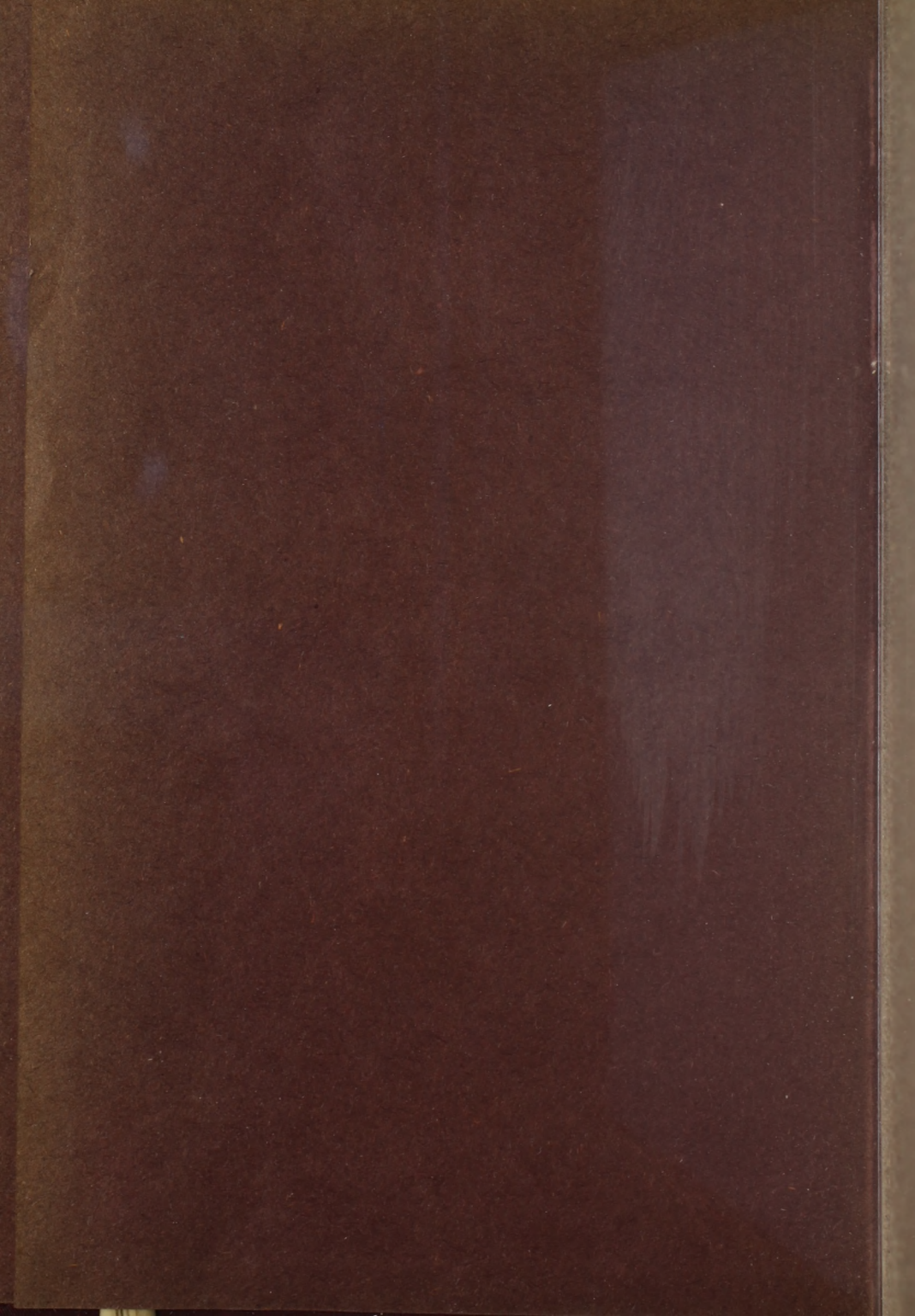

K. LEDEN

KJUVATIN JÉGMEZŐI

LAMPEL R. (WODIANER F. ÉS FIAI)

Fol. 0. 816 / 29.

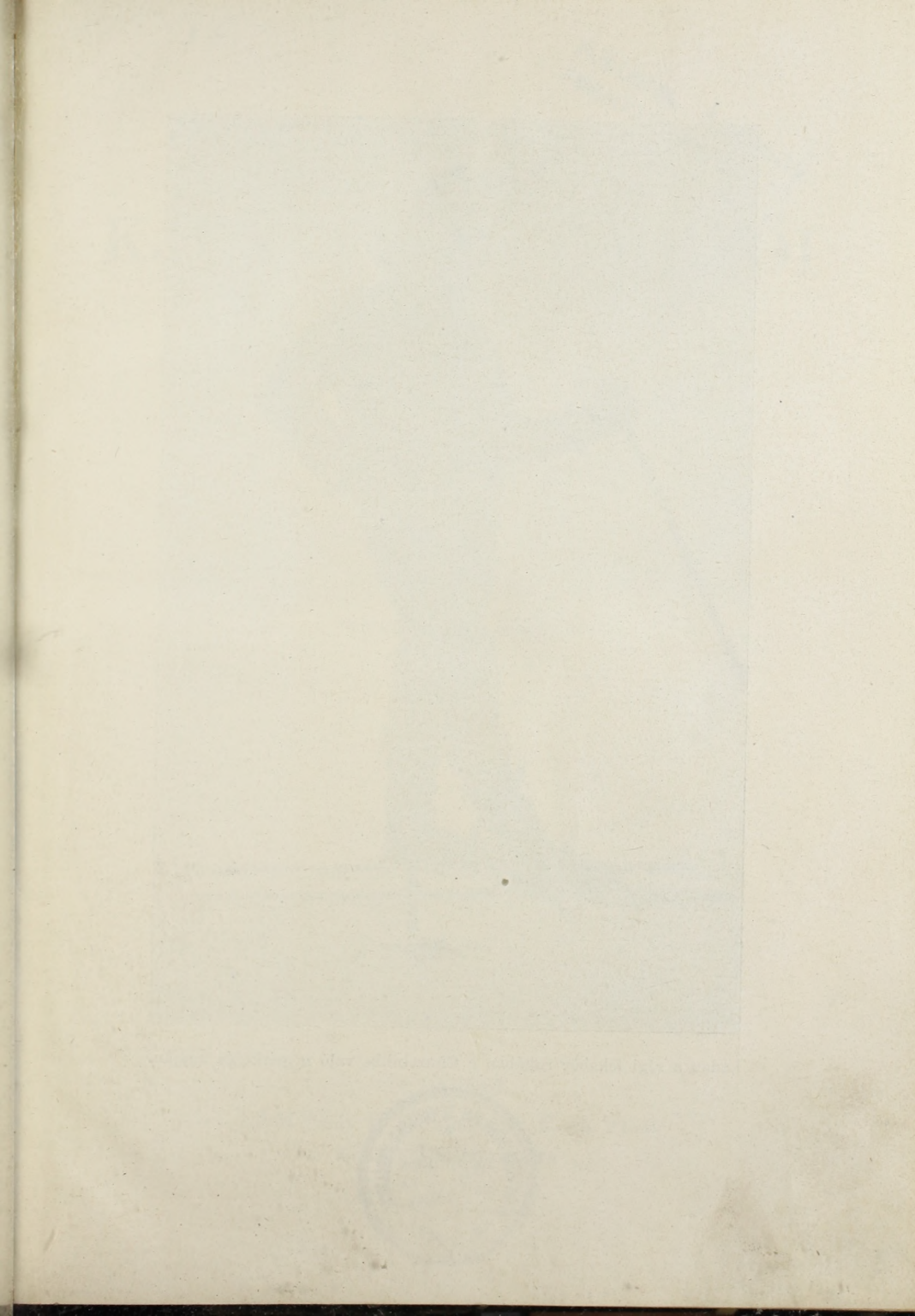
64,

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG KÖNYVTÁRA
SZERKESZTI CHOLNOKY JENŐ

K. LEDEN

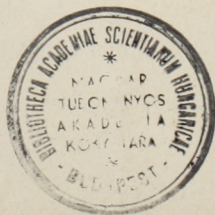
KJUVATIN JÉGMEZŐI

BUDAPEST
LAMPEL R. (WODIANER F. ÉS FIAI)
KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

Leden a régi főkabór ruhában a Churehillbe való megérkezés napján.

Kötő-
FRANKLIN-TÁRSULAT

K. LEDEN

KJUVATIN JÉGMEZŐI

FORDÍTOTTA

MIHALIK LÁSZLÓ

50 KÉPPEL, 16 TÁBLÁN

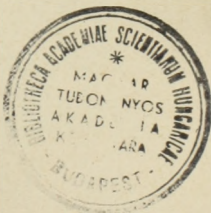
BUDAPEST

LAMPEL R. (WODIANER F. ÉS FIAI)

KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

108597

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
I. sz. Növedéknapló
1930. évi 553.

R
187

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

I.

Észak felé.

Az 1913. esztendő egyik enyhe nyári napján, július 13-án, véletlenül éppen születésem napja volt — egy newfoundlandi fókavadász hajóján Montreálba mentem, hogy hosszúnak és nehéznek ígérkező utazásra induljak. A canadai norvég főkonzul és sok más barátom és ismerősöm kora reggel, csúnya ködben is megjelentek a kikötőhídon, hogy utazásomhoz szerencsét kívánjanak. Akkor ébredtem csak tudatára, amikor a hajó elhagyta a kikötőt, hogy a parton integető zsebkendők beláthatatlan időig — az utolsó baráti üdvözetek.

Azért utaztam el, hogy a Hudson-öböltől északra és északnyugatra élő eszkimótörzsek életmódját és szokásait tanulmányozzam. Eddig egyetlen etnográfus sem kereste még fel ezeket a meglehetősen ismeretlen törzseket; volt ugyan a tudósoknak némi ismerete a létezésükről, de mégis csak kevés volt az, amit róluk tudtak. Az irántuk való érdeklődés és az a gondolat, hogy felkeressem őket, évekkel ezelőtt grönlandi utazásom alatt ébredt fel bennem. Már második grönlandi utazásom után az a szerencse ért, hogy canadai felfedező utamra Haakon király és Maud királyné őfelségeik, valamint az oslói (kristiániai) egyetem múzeuma megígérték támogatásukat. Ez az értékes buzdítás, meg az erkölcsi és anyagi támogatás, munkámnak lényegesen javára váltak.

Legyen szabad ezen a helyen Ő Felségeiknek még egyszer köszönetet mondani a tervem iránt tanúsított érdeklődésért és megértésért.

Canadába való utazásom előkészítésére néhány magasrangú canadai tisztviselővel és politikussal is összeköttetésbe léptem és őket is meg tudtam nyerni szándékomnak.

Az ottawai «Victoria-Memorial-Museum» nagyobb munkával bízott meg; a canadai kormánytól felfedező utamra jelentős pénzsegélyt kaptam.

Az előzetes tanulmányútra egyik fiatal honfitársam kísért el; most azonban elhatároztam, hogy egész egyedül teszem meg az utat. Hogy fehér útitársat vigyek magammal olyan földre, amelyik annyi sok veszélyt és kellemetlenséget rejt, mint a Hudson-öböl északi és északnyugati részén levő földterületek, mindenesetre meggondolandónak látszott.

Néhány éve a canadai Calwell nyomtalanul eltűnt azon a vidéken. Később két amerikai: Radford és Street utazott oda, azóta semmi életjel sem érkezett felőlük. Vajjon én is úgy járok-e? A búcsúzás óráiban önkénytelenül is ilyen gondolatok jutottak eszembe. Jobb volna talán, ha útitársam lenne? Nem volt-e mégis túlságosan merész dolog ilyen kalandra egyedül elindulni? Nem — előbbi tapasztalataim megtanítottak, hogy a természeti népek gyanakodását könnyebben leküzdhetjük, gondolkodásukba és kedélyéletükbe jobban behatolhatunk, ha egyedül utazunk köztük és ha úgy élünk, mintha közülük valók volnánk.

A fókavadászgőzös tulajdonosaival megegyeztem, hogy a hajó körülvisz Labrador partjain, átmegy a Hudson-úton, keresztül megy a Hudson-öblön a nyugati partra s ott letesz a szárazföldre.

Amikor a hajó elhagyta a montreáli kikötőt és a Szt. Lőrinc-folyó békés zöld partjai között a tenger felé igyekeztem, még akkor alig sejtettem azokat a kalandokat és élményeket, amelyek rám váraкоztak.

Később hallottam, hogy utazásom megkezdése idején Mc. Millan professzor Crocker-Land expedíciója a Bell-Isle úton eltűnt. Abban az időben egy harmadik expedíció is ment északnak: Vilhjalmur Stefanson kíséreléssel a pacifikus partokon indult útnak: ő még rosszabb sorsnak ment elébe. S nem telt el három hónap, már én is hajótörést szenvedtem; valóban úgy látszik, hogy ebben az 1913. esztendőben a sarkutazók szerencsétlen csillagzat alatt állanak. Útitársaim a fókagőzösön canadai misszionáriusok és különböző nyelvű hajósok voltak. Kapitányunk — öreg

new-foundlandi tréfacsináló — sohasem fáradt bele a hajó-utasokkal való tréfálkozásba és folyton-folyvást ismételte, hogy a mi utazásunk célja: «A no mans land, only fatted for Eskimos, polarbears and arctic explorers.» (A senki földje csak eszkimóknak, jegesmedvéknek és sarkutazóknak való.)

Négy hosszú napig utaztunk ködben és esőben; azután hirtelen eloszlottak a fellegek, előjött a Nap s Labrador meseszerű, jégheggyekkel körülvett sziklapartjai világitottak szembe.

Lassú utazásunk alatt itt is, ott is láttunk az úszó jéghegyek között haláshajót vagy egy-egy kétárbócosat, amint ütött-kopott vitorlájuk az ég felé emelkedett; a civilizációnak ezek a jelei azonban egyre ritkultak, míg végre az utolsó vitorla is elmerült a déli horizon alá.

A civilizáció legvégső határai hátunk mögött vannak már; a viharsirály kiáltásai és az omladozó jéghegyek zavarják meg ennek a kietlen világnak néma csendjét.

Augusztus 4-éig az időjárás enyhe és csendes maradt. A levegő rezgett és csillogott. A hajó körül delfinek játszadoztak és nagy kék-bálnák siklottak fenséges nyugalommal mellettünk el. Távol a láthatáron olykor-olykor fantasztikus fénytünetmények látszottak: csodálatos tájékok és fenyegetően felénkemelkedő, óriásokhoz hasonló, kísérteties alakok. Megfigyeltem távcsövön keresztül a természetnek ezeket a lenyűgöző színjátékait; akkor látszott, hogy a Fata Morgana képei szakadatlanul változtatják színüket és alakjukat. Csoda-e, ha egy hosszú életem keresztül ilyen természeti tünetmények hatása alatt élő ember babonás lesz?

Augusztus 5-én köd és fagy között szelídebb hullámvás kezdődött. Néhányszor a ködön keresztül is a szemünkbe ötlött egy-egy jéghegy csillogása. Fél erővel haladtunk tovább. A köd egyre sűrűbb lett. Este 11 óra körül a gépezet megállt.

Friss szellő támadt; mindamellet a tenger egyre jobban megcsendesedett. Amikor később a hullámvás egészen megszűnt, sejtettük már, hogy itt van legveszedelme-sebb ellenségünk, a sűrűn zajló jég. A tengeren a jég, a

vihar, a köd még egyenkint is kellemetlen útitársak lehetnek, de mind a három együtt, a hangulatot már meglehetősen elrontja. Pár napon keresztül a jéggel és köddel küzdöttünk.

Augusztus 8-án végre elértük Labrador északi csúcsát; Chudley-fok szélességét. Ott kellett maradnunk, hogy a Hudson-úton át való utazáshoz tiszta időre várakozzunk. Reggel 8 órakor $1\cdot2^{\circ}$ -ot mértünk a levegőn és $-0\cdot2$ fok C-t a vízben. Dél felé valamivel tisztább lett s a jég közt lassan küzködtünk előre. Este 8 órakor $0\cdot5$ fok C volt a levegő és $-1\cdot2$ fok C a víz. Jég vett körül bennünket minden oldalról.

Másnap, augusztus 9-én, a köd teljesen eltűnt; a pompás napfényben Labrador hegyei tündériesen világitottak. Elragadó pillanat volt! Az ilyen látvány minden északlakónak mélyen a lelkébe markolt. Engem, mint már előbb a grönlandi utazásomon is, megint elbűvölt a leírhatatlan északi szépség. Ez a királyi szépség felülmúl minden leírást, minden fantáziát.

Kitartóan tolakodtunk előre a durva, zajló jég közt. Hátunk mögött hagytuk a Button-szigetet s megindultunk a Port-Burwell felé.

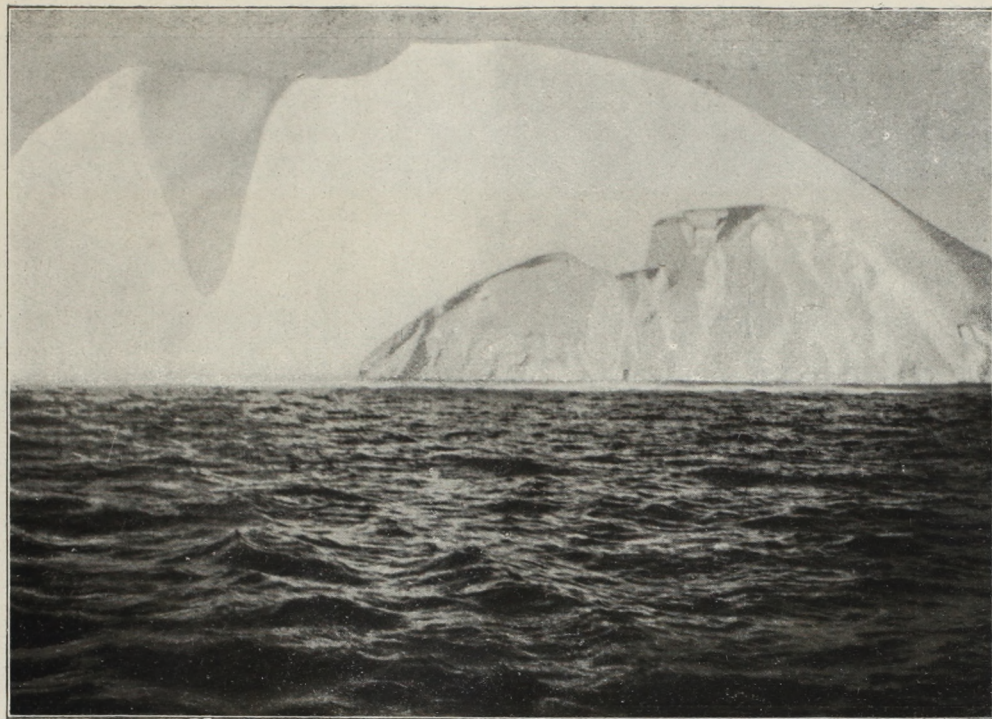
II.

Naplómból.

Nem könnyű dolog ezeken a vizeken keresztül tapogatózni. Port-Burwell elrejtve, az előhegyek egész sora mögött fekszik. A zátonyok és sérek a tengerészeti térképeken nincsenek pontosan feltüntetve.

Kapitányunk is csak először tette meg ezt az utat. Nagyon óvatos ember. Lassan hajókázunk ide-oda a parton, a nélkül, hogy bejártot találnánk; már-már azon vagyunk, hogy lemondunk róla, amikor távesöveimmel az egyik előhegy mögül füstöt látok fölszállani.

Az emberlakatlan pusztaságban füstöt látni: gyönyörűség; ahol füst van, ott ember is van. Most már biztosan tudjuk, hogy Port-Burwell lakott helyeinek közelében vagyunk. Bizonyára az eszkimók a fókahúst főzik vacsorára a hangával és mohával táplált tűzön. Óvatosan haladtunk

Úszó jéghegy Labrador előtt. A jéghegyről két nagy darab, a jobb oldalon, leszakadt.

A fókavadász-hajó Port Burwellben. Ez hozta Ledent Kjuvatinba.

közelebb. A kapitány a gőzsípot állandóan fuvatja, hogy az eszkimóknak hírül adja a nagy eseményt: Hajó érkezett. Nemsokára az egyik földnyelv mögül egész csapat ember jön elő a kajakján, hogy üdvözöljenek és a kikötőbe kísérennek bennünket.

Az eszkimók fürge hajósok; nemsokáig tart és már célunknál is vagyunk. Most aztán megelevenedik az eszkimótábor. Az asszonyok otthagyják a fókahúst a zsírkőből készült főzőedényekben és a tengerpartra futnak. Kis gyermekeiket az «amautok»-ban (bőrhátizsákokban) magukkal hozzák. A nagyobb gyermekek versenyt futnak, hogy elsőnek érjenek le; és mielőtt a horgonyt leeresztettük volna, az egész telep lakossága lenn van a parton. Ott állanak teljes csendben és sötét, fénylő szemükkel csodálkozva, várakozásteljesen bámulnak minket. Mindannyian várakoznak a nagy élményre: hogy látogatást teheszenek a fehér ember «umiarszuak»-ján. *

A telep mindössze egy tucat eszkimócsaládból és néhány misszionáriusból áll. Az első pillanatban lehet látni, hogy a fehér emberrel való együttélés milyen módosítólag hatott az eszkimókra és műveltségükre. Sok asszony szerzett tarka gyapotszövetet, abból kabátot és zubbonyt csináltak és a bőrruha felett viselik. Férfiak és asszonyok meghosszabbították a bundájukat, úgyhogy az a hely, ahol előbb a csizma és a bunda között a meztelen bőr elővillant, most fedve van. Részben szereztek európai eredetű alsóruhát is. Ezt a prémruha alatt viselik. Ilyen módon eredetileg az eszkimóviselettel velejáró fedetlen részek is be vannak takarva, pedig ez a fedetlenség arra szolgált, hogy a test és a prémruha közötti levegő kicseréléséről gondoskodják. Ez az újabb viselet azonban megakadályozza a friss levegőt jótékony, tisztító hatásának kifejtésében s így ritkán vagy sohasem lévén alkalmuk a mosakodásra, piszkosak lesznek az eszkimók és gyakran hemzsegnék a férgektől.

Igen, merem állítani, hogy ezek a civilizációtól erősen

* Eszkimó szó: nagy csolnakot jelent.

érintett Labrador- és Ungava-eszkimók, noha a misszionáriusoktól és prémkereskedőktől vehetnének szappant, sokkal piszkosabbak, mint a Hudson-öböltől északra és északnyugatra élő, a mi kultúránktól érintetlen, vad, belföldi eszkimók.

Más dolgokban is jelentékenyen felismerhető a fehérek hatása. Legújabbkori lőfegyvereik vannak már itt az eszkimóknak és egész esztendőn át téli házukban laknak.

A labradori és a grönlandi eszkimók ősi kultúrája körülbelül azonos és a fehér ember befolyása az eredeti életmódra mindkét területen hasonló következményű volt.

Régebben Labradorban éppúgy, mint Grönlandban, a télilakást — a földből és kőből épült kunyhót — csak a tél kezdetétől a leghidegebb és legsötétebb évszak végéig használták. Amikor közeledett a tavasz és az előző nyáron és ősszel gyűjtött élelmiszert már elfogyasztották, hosszabb ideig tartó vadászatokat kellett rendezni. Az ilyen vadászaton előbb hókunyhóban, majd amikor a tavasz valóban bekövetkezett, sátrakban laktak. Téli házukat elhagyva, tetejét lebontották és a bélből készült ablakokat kiszedték.

Mialatt nyáron a vadat kergették és sátorban laktak, a tisztogatást és fertőtlenítést elvégezte a szél, eső és a napfény.

Az ott fenn letelepedett prémkereskedők és misszionáriusok azonban nehéznek találták az eszkimókat vándorutaikon követni, azért értésükre adták, hogy állandó lakóhelyet foglaljanak el. A természetnek jóindulatú és előzékeny fiai a fehér «urakra» való tekintettel fokozatosan felhagytak a hosszú nyári vándorlással meg sátoréletükkel és állandóan a téli kunyhóban rendezkedtek be.

Sőt a misszionáriusok és petróleumkereskedők állomásához távolabbról is sokan jöttek és itt építették föl szilárd kunyhójukat.

Természetesen ezt szívesen látták a fehérek, elsősorban a misszionáriusok, mivel most már minden pihenéskor és szabad időben hirdethették az eszkimóknak az új tanítást; nem kockáztatták most már a misszionáriusok, hogy a megtért eszkimók hosszú nyári vándorlásaikban pogánytörzs-

beliekkel találkoznak s azok hatása alatt elszakadnak az új tanítástól.

A kereszténység áldásain kívül a civilizáció átkát is magával hozta az eszkimók életmódjának megváltoztatása.

Amióta ezek a földből és kőből épült kunyhók állandó lakásokká lettek, lehetetlen őket tisztán tartani és tenyészthelyei lettek a fehér ember hozta baktériumoknak.

A hajdan annyira egészséges és életvidám eszkimók még névről sem ismerték a fertőző betegségeket. Most tudóvésszel vannak fertőzve s télen-nyáron kunyhóikban ülnek és köpködnek. Amióta a fehér ember hatása alatt letelepedtek, az egykor olyan derék és önálló természetgyermekek közé a szegénység és a megélhetés gondjai is belopóztak. Bár a férfiak — pusztá szükségből ugyan — újra nekilátanak, hogy távoli vadászatokra menjenek, részint, hogy családjuknak a nélkülözhetetlen hús-, zsír- és bőrkészletet előteremtsék, részint, hogy a fehér embernek sarki rókában és más prémes állatban folyton emelkedő szükségletét kielégíthessék. Az okozott bajt azonban nem lehet ismét jóvátenni. Azonkívül erő- és időpocsékolást is jelent olyan földterületeken lakni, amelyek kevés vagy semmi élelmet sem nyújtanak; most az eszkimónak nagy utat kell megtenni, hogy előteremtse, amire szüksége van és a vadászszákmányt messziről kell a telepre hozni. Az állandó lakóhely környékén a vadállománynak gyors megcsökkenése nagy részben a tüzelő fegyverek behozatalának a következménye; ez szorította ki a régi vadfajokat. A lőfegyverektől a fókák és — részben más állatok is elijednek vagy úgy sebesülnek meg, hogy elmenekülhetnek. Ezeket az eszkimó sajátságos fegyvereivel és már régóta magasra fejlett vadász módszereivel a szárazra tudta hozni és értékesíthette.

A természetes nép, különösen vadásznép, fehér emberrel való érintkezésének legvégzetesebb következménye, hogy a természetadta körülményekhez mért ősi keresetmódok gyakorlását elhanyagolják; az ilyen törzsek aztán a kétségbeesett proletáriátus egyik fajtájának válnak tökéivé; sem az egyik, sem a másik kultúrának nem válik ez díszévé.

Itt a Labrador-eszkimók már annyira a fehér ember hatása alatt állanak, hogy Port-Burwellben néprajzi szempontból nem érdemes tartózkodni; az arcok közt mégis találunk néhány antropológiailag érdekes típust.

Arcvonásaikban sokat emlékeztetnek ezek az eszkimók az északi indiánusokra, sőt sokkal többet, mint a nyugati és délgrönlandi eszkimók; ott sok eszkimónak inkább a mongolokhoz van némi hasonlósága.

Az eszkimók nyilatkozata szerint errefelé legfontosabb keresetforrás a fókavadászat és a halászat. A rénszarvas vadászata nem olyan kiadós. Lazacon kívül tőkehalat is halásznak. Amíg Port-Burwellben tartózkodtunk, a fedélzetről mi is kísérleteztünk a hálókkaal s amikor néhány perc múlva kihúztuk, annyi tőkehal volt benne, hogy az egész hajóórségnek elegendő volt egy étkezésre.

A vegetáció csak kevés füvet, mohát és hangát nyújt. Találtunk a közelben rénszarvasmohát is, amint azonban én láttam, nem tenyészik nagy mennyiségben.

A nyár itt fenn nagyon rövid. Hogyha már júliusban is elkezdődik, még mindig marad elég jégfolt a dombok árnyékos oldalán és a part hosszában még a mult térről itt maradt, 3—4 m vastag jégrögök is fekszenek.

Port-Burwellben kell a munkával és mihelyt lehetséges, tovább kell menni. Már augusztus 10-ike van és a hajónak, mielőtt New-Foundlandbe ismét visszatérne, még a Hudson-öböl nyugati partjára és azután a St. James-öbölbe kell menni.

A kapitány erejéhez képest azon van, hogy elkészüljünk; és azután: «El innen, ebből a senki-országából» mielőtt a tél jönne! — Mielőtt a tenger befagyna, még nekem is sok dolgom van; még jó, hogy sürget a kapitány. A hajón rajtam kívül jóformán alig van utas. «Picknickerek»-nek (kéjutasoknak) nevezi őket a kapitány. Ezek a misszionáriusok és prémkereskedők, mindannyian a Labrador-partmenti szárazföldre mennek. Egy fiatal házaspár azonban a St. James-öbölbe utazik, hogy ott majd a félművelt indiánusok között működjének. Hozzá még indiánusnyelven alig értenek egy szót is. Elhozták ugyan magukkal a kri-nyelv-

nek valami nyelvtanféléjét, de a gyöngédség nyelvében gyakorolván magukat, az indiánusra semmi idejük sem maradt.

A kapitány a vasárnapot arra akarja felhasználni, hogy néhány nagyobb vitorlást ide kalauzoltasson, ezekkel majd később az eszkimóknak az Ungava-öbölbe, az egyik prémkereskedőhelyre kell evezni és vitorlázni. Nehéz azonban az eszkimókat arra rávenni, hogy nekünk segítsenek; ugyanis még csak újonnan tértek meg és az a fixa ideájuk, hogy a kereszténység mindenekelőtt abból áll, hogy a misszionáriusoktól megállapított vásár- és ünnepnapokon ne dolgozzanak.

Gyakran a legcsodálatosabb módon keverik össze régi vallásukat az új tanítással; és ha egyszer valamit a fejükbe vettek, majdnem lehetetlen őket más véleményre téríteni. Csak az angakokjuk (vallási tanácsadójuk), a misszionárius tud ilyen esetekben hatással lenni rájuk.

Amióta az új hívőknek egyike a misszióállomáson járt és ott a «kútba esett ökörről» hallott valamit, azóta kezdenek valamivel társaságkedvelőbbek lenni.

Amikor kívánságunknak teával, sziruppal, kétszerülttel és dohánnyal nyomatékot adtunk, minden erejükkel és sajtáságos jókedvvel kezdtek el dolgozni. A nagy és nehéz csónakokat nemsokára a partra vitték és ott előkészíthettük az utazásra.

Elutazásunkkor ismét összegyűlnek az eszkimók a parton és utánunk integetve kiabálják: «*Oksunai*». Néhan, könnyű bőrből készült csónakjukon egy darabig elkísérnek bennünket és megpróbálják, hogy evezve együtt haladjanak a gőzössel. Bámulatos, ahogy ezek a kicsiny, szívós emberek haladnak előre. Csinos, hajlékony mozdulatokkal kezelik kettős evezőjüket és addig követnek bennünket, amíg mély vízre nem érünk és teljes gőzt nem adunk. Ott elmaradnak és kiabálják: «*Oksunai*». (Szabadon fordítva: Élj boldogul.) «*Kabluna Konjananik*» (Köszönöm, fehér ember) és visszatérnek mindennapi életükbe.

Mi folytatjuk utunkat a Hudson-úton át északnyugat felé s új barátaink és a Port-Burwell hegyei nemsokára elűnnek szemünk elől.

III.

A Húdszon-úton keresztül.

A napfényben szemkápráztatóan csillog a zajló jég. Majdnem mindnyájunknak föl kell tenni a hőszemüveget. Itt megint nagy tömegben van a jég. Erősen épített hajónk előrefúrja magát a törmelékjégen és szakadatlanul kígyózik és hánykolódik egyik oldalról a másikra. Néha a lökések olyan hevesek, hogy majd az orrunkra bukunk.

Miután az Ungava-öblöt elhagytuk, kapitányunk a Hudson-út déli oldalán halad előre. Itt ugyan a tengeráramlás éppen szemben özönlik ellenünk, de viszont azt reméli, hogy itt találunk majd a jégben valami csatornát.

Labrador vad, egyforma hegyeiről magános hófoltok csillognak ide; a jég itt valamivel lazább; olykor-olykor pár tengeri mérföldnyire nyílt hajóutunk van. Az időjárás változó; majd köd és szél van, majd elül a szél és előbujik a Nap. Amint eltűnik a köd, minden fehér fényben fürdik. A nagyobb jégtömbökön rozsmárfalkák pihennek. Igen mulatságosak, amint agyarukkal és merev szakálukkal kint fekszenek a napon és lustán rőfögnek. A rozsmár rendkívül értékes állat. Bőre valami két cm vastag. A nyers bőr a háború alatt nagyon keresett cikk volt és fontja negyven centre is felment, tehát egy három q-s bőr ára 120 dollár volt. A zsírja is magas árfolyamon áll. Sok másan kívül nagymennyiségű glicerint tartalmaz s a háború alatt robbanószer előállítására használták. A kifejlődött állat húsz q-t is nyom. Egyetlen nagyobb hím állat koponyája 90 font is lehet. Tapasztalatom szerint a rozsmár húsa élvezetesebb, mint a fókáé; hozzá még a tápláló értéke is rendkívül nagy. A rostélyoshoz persze nem éppen alkalmas valami vén bikának a húsa; én azonban az eszkimók földjén tett utamon kijátszom ezt a nehézséget a magammal hozott húsdaráló segítségével. A rozsmárbordát minden sark-utazónak a legmelegebben ajánlom.

Az eszkimók nagyon szorgalmas rozsmárvadászok. Egy-egy állat olyan kiadós, hogy egy eszkimócsalád — bármilyen

hatalmas legyen az étvágyuk — egyetlen étkezésre nem tudja elkölteni. A rozmár bőrét az eszkimó nyersen eszi meg és valami különösen finom csemegének tartja ; kevés dolog van, amit az eszkimóínyenc többre becsül, mint a «mat-tak»-ot, a nyers rozmárbőrt. Egyébként maga a rozmár is ínyc ; főkép osztrigával és feketekagylóval táplálkozik ; a halat nem szívesen eszi meg. Természetesen az állatkerteknek és azoknak a magánosoknak, akik időtöltésből tartják, sok vesződséget okoz. Az egyik legnagyobb amerikai állatkert igazgatója mesélte, hogy minden serdülő, fiatal rozmár naponkint tíz dollár értékű osztrigát eszik meg. Később hallottam, hogy kedvenceitől kénytelen volt megválni, mielőtt még felnőttek volna ; a tartós diéta nagyon sokba került. Hamburgban, Hagenbecknél láttam azonban elég szerény és jól nevelt, hallal is beérő, fiatal rozmárt.

A nyers bőrön kívül nagy élvezettel eszi meg az eszkimó a rozmár-bélnek közvetlenül a gyomorhoz csatlakozó részét is. Ez tartalmazza ugyanis feltörve, de még meglehetősen emésztetlen állapotban az osztrigákat és kagylókat ; a bélnek ezt a részét kolbász formájában főzik és eszik meg.

A rozmárt, okossága miatt, nagyon nehéz vadászni és elfogni. Mozgásaiban rendkívül ügyes és a kis csónakjában vadászó eszkimónak igen kellemetlen ellensége tud lenni. Különösen a bika, ha megsebesült, folyton támad ; csekélység neki hatalmas agyaraival a csónakot és embert tönkretenni.

A rozmárvadásznak jó idegekre és biztos kézre van szüksége, mert különben elveszett. Némelyik törzs férfitagjainak legnagyobb része rozmárvadászaton leli halálát. Ezzel mit sem törődve, kis bőresónakjukon kivonulnak és primitivus kéziszigonyukkal megtámadják a veszélyes állatokat.

Az eszkimó, hogy családjának megszerezze a kívánatos csemegét, természetesen tartja az életét is feláldozni. Főlényes önuralommal támad a félelmetes ellenségre és mit sem gondol arra, hogy napról-napra olyan hőstetteket véghez, amilyeneket máshol a becsületrenddel jutalmaznának.

A rozmáron kívül egyes fókafajokat, amelyen a «necserk» (fjordfóka) és az «ugjuk» (nagyfóka), meg delfineket látunk a Hudson-úton tett utazásunkon. A zajló jég ritkább helyein, meg a nyílt vízen tengeri madarakat találunk: alkákat, sirályokat, tengerifecskéket és dunnamadarakat.

Augusztus 12-én a Hudson-út legfelső részén vagyunk. Itt is, ott is magányos jégrögök kóborolnak, még beljebb aztán eltűnnek azok is. Végre a változó időjárás után igazán szép napot kapunk. Itt aránylag enyhe az idő; augusztus 12-én a levegő hőmérséklete + 3.1 fok C, a vízé pedig + 4 fok C. A hajó most mintegy 12 csomót fut be.

Este felé Coats- és Mansfield-szigetek mellett haladunk el. Az esti fény ragyogásában mindennek romantikus színe van. A látóhatáron jobbkéz felől a lesüllyedő Nappal szemben a Coats-sziget silhouettje emelkedik, balfelől pedig a Nap utolsó sugaraiban, félholdhoz hasonlóan, feltűnik a Mansfield-sziget partja.

Amikor besötétedik, a szivárvány minden színében az északi fény kezd játszani. Leírhatatlan színpompa. Vadul és fantasztikusan, mint valami kísértetek, táncolnak a fényugarak az égen. Lobog, majd kialszik, újra fellángol és mindig új színben világít. A zeniten mintha nagy kerék forogna körülöttünk, az ég minden irányában köröskörül szórja a bíbor és narancs, zöld és ibolya fénycsomókat. A Mansfield-sziget aranysávként világít a délkeleti horizonton és a tenger ezüstösen csillog a sarkfény színében.

Egész kábult vagyok a természetnek ettől a csodájától: az én régi meghitt barátomtól, az Auróra borealistól. Késő éjszakáig kinn sétálgatok köröskörül a fedélzeten. Amikor végre lemegyek, hogy nyugovóra térjek, a híres Hudson-út már a hátunk mögött van.

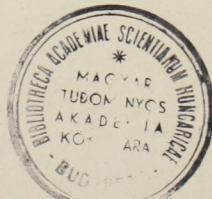
A Hudson-öböl Társaság új prémkereskedő állomása,
a Chesterfield-öböltől délre fekvő kis öböl mellett.

A kir. Északnyugati Csendőrség állomása a Churchill-folyó mellett.

«Laughing Boy» két fiával.

IV.

A Hudson-öbölben.

Így kezdtük meg egyhangú utunkat a Hudson-öbölben. Az ég felhőkkel volt teleaggatva, az enyhe szellő nemsokára vitorladagasztó szellé növekszik. Végre ködöt, esőt és vihart kapunk; ilyen időben a Hudson-öböllel nem lehet tréfálni. Egyik legálmokabb zuga ez a világtengernek. A víz itt olyan sekély, hogy némely helyen a nyugtalan időjárás idején a hullámok között a tengerfenék is láthatóvá válik. Meglehetősen nagy vízterület ez — a St. James-öböllel együtt mintegy félmillió km² — jelentékenyen nagyobb, mint az Északi-tenger; viharban igazán gonosz is tud lenni.

A fiatal házaspár abbahagyta a nyelvtanulást és most a halakat etetik.

Négy napra van szükségünk, hogy a Hudson-öblön áthaladjunk és aug. 16-án érünk a Churchill-folyó torkolatához.

A Hudson-öböl nyugati partján Churchill az egyedüli kikötő, amit kapitányunk megközelíteni merészkeedik. Más alkalmas partról is tud ugyan, de ott nagyon kedvezőtlenek a viszonyok. A Merble-Island kikötő annyira kicsiny, hogy csak kétárbócú hajó és más hasonló kicsiny jármű tud ott kikötni. A Churchilltól valami 460 km-nyire északra fekvő Chesterfield-öblöt annyira elsáncolták a sérek,* hogyha az ember nem nagyon ismeri a hajózható utat, akkor igen veszélyes ott kikötni. Ezenkívül ott van még Port-Nelson a Nelson-folyó torkolatánál; ott azonban a parttól olyan messze kell horgonyozni, hogy dagály idején a hajóról távcsővel sem lehet a partot látni. Ilyen helyet csak nagy fantáziával nevezhetünk kikötőnek. A Hayes-folyó torkolatánál fekvő Mit-York-Factory sem sokkal jobb a mondva-csinált kikötőnél, noha ott volt néhány évszázadon keresztül a Hudson-öböl társaság főállomása.

A Churchill-folyó torkolata ellenben jó természetes kikötő és egyszerre több nagy hajó is kiköthet benne.

* Sér-nek nevezik a norvégek az alacsony, gömbölyded sziklaszigeteket. A jégkorszak gleccserei súrolták ezeket gömbölyűre.

Beesteledett, mielőtt aug. 16-án viharban és csapkodó esőben horgonyt vethettünk; így aztán a hajón térünk nyugalomra az éjjel hátralevő részére.

Churchill volt utazásunk első részének végpontja. Fel-szerelésemmel itt akarok szárazföldre lépni és tovább boldogulni. Kellemetlen, hogy a kapitány nem akart Chesterfieldben kikötni és ott tenni a partra. Sok vesződtséget és viszontagságot látok magam előtt, amíg a 460 vagy 600 km-es utat megteszem; ennyi választ el ugyanis a Chesterfield-öböltől, működés-területem középpontjától.

Megérkezésünk után való napon az időjárás kiderül, a szállítmány kirakása azonban mégis lehetetlen. Vasárnap van és az újonnan megtért indiánusok semmiáron sem hajlandók az Úr napját megszentelteleníteni. Korán reggel európai rongyokban és igen piszkosan néhány eszkimó jön a hajóra. Kiábrándultam, amint ezekre a félművelt emberekre pillantottam; azt reméltem ugyanis, hogy az eszkimóviseletnek pompás, vad alakját találom itt. Mégis megvigasztalódtam azzal, hogy ezek itt kivételek; valószínűleg a prémkereskedő vagy a misszionárius szolgálatában álló emberek; idegenek érkezésére való tekintettel, gazdájuk elhordott ruháit vették fel és a maguk gyermekes módján civilizáltaknak akarják magukat mutatni és azt akarják elérni, hogy az idegenekre jó hatást gyakoroljanak.

Reggeli alatt szó van arról, hogy menjünk ki a szárazföldre; éppen egy hónapja, hogy Montreálból elindultunk és így mindannyian sóvárgunk egy kis séta után. A hajóstiszt és mi, a hajó vendégei, egyesült erővel akarjuk megpuhítani a kapitány szívét, hogy adjon nekünk csónakot; azonban itt is, mint másutt mindenütt, arra vár, hogy a helyi lakosságból jöjjön valaki és vigyen magával. Ingerkedünk vele, hogy talán attól fél, ha a csónakjai a vízre jutnak, azonnal elsüllyednek? Montreálból való elutazásunk óta ugyanis egyáltalában nem használtuk őket. Végre a szárazföldről jön egy csónak. Ez a híres «Royal North West Mounted Police», ennek ugyanis még itt is van képvisellete. A rendőrség kíséretében van néhány indiánus, félvér és prémkereskedő. A félvérek főképpen abban a reményben

jönnek, hogy majd pálinkát kapnak. A fedélzeten titokzatos arckifejezéssel közelednek hozzám és fülembé súgják a varázsigét : «Whisky».

Canadában büntetés terhe alatt tilos az indiánusoknak szeszes italt adni. A félvér indiánusoknak azonban, ha a fehérek szolgálatában állanak, évenként bizonyos meghatározott mennyiségű szeszes italt szabad adni. Ez a sóvárogva várt whisky-küldemény valószínűleg a hajónkon van ; mi azonban a reggelt saját szállítmányunk kirakásával kezdjük, így az indiánusoknak száraz vasárnapjuk lesz. A hajóutasokkal és a legénységgel igyekeznek barátságot kötni, hátha talán így valami kis előleghez juthatnának.

Ugyancsak elfáradtunk, amíg fehér vendégeink minden kérdésére megfeleltünk. Egy teljes esztendő óta egyetlen hajó sem fordult meg ebben a kietlenségben ; azóta sok minden történt a nagy világban. A tél folyamán ugyan elh hozzák a postát a Churchilltől délre, 250-300 km-nyire fekvő York-Factory prémkereskedőhelyről és Port-Nelson rendőrségi állomásról ; azonban az út oda és vissza 600 km s ez bizony kutyaszánon nagyon hosszú, úgyhogy ilyen módon csak nagyon gyéren érkeznek ide a hírek.

Csippeva-indiánusok és néhány eszkimócsalád között Kri-indiánus feleségével a hatalmas HBC (Hudson-Bay-Company) skót megbízottja is Churchillben él. Ezt a HBC rövidítést a hivatalnokok így szokták olvasni : «Here Before Christ». (Már Kr. e. itt voltak.) És ez igaz is lehet, mivel kétségtelenül a HBC emberei voltak itt az első fehérek, még mielőtt a kereszténység és a misszionáriusok ünnepélyesen bevonultak volna.

A HBC első tisztviselőinek nagy része bennszülött nőt vett feleségül és a hatalmas vállalatnak nagyon sok tisztje és hivatalnoka itt a vad kietlenségben született és nőtt fel.

A kereszténység távolról sem vetette meg oly szilárdan itt a lábát, mint a HBC. Ennek többféle oka is van ; egyik mindenesetre az, hogy a misszionáriusok nem vesznek maguknak annyi fáradságot, hogy a bennszülöttek nyelvét megtanulják ; angolul prédikálnak, amiből az indiánusok keveset vagy éppen semmit sem értenek meg.

A prémkereskedőn kívül a feleségével, meg a fiával még egy angol misszionárius, végre egy pár manitóbai mérnök is lakik itt; a vidék viszonyait tanulmányozzák. Mint fizető vendégek a rendőrségen laknak és éppen szárazföldi vezetőket keresnek belföldi útjukra. A rendőrségen vannak más fehérek is, de ezek «nem fizető vendégek» és zár mögött ülnek. Naponkint egyszer mehetnek ki a szabad levegőre, akkor is csak szigorú őrizet alatt. A Royal North West Mounted Police arról nevezetes, hogy mindig elcsípi a gonosztevőt és senkit sem enged ki a körmei közül elevenen, amíg a büntetését ki nem töltötte.

«Mounted Police» — lovas rendőrség — furcsán hangzik ezen a vidéken, ahol a hideg éghajlat alatt egyetlen ló sincs. Az ember elcsodálkozik, amikor hallja, hogy ezek a rendőrök a kutyákon «lovagolnak»; portyázásaikat ugyanis kutyaszánon végzik.

A churchilli rendőrség mindössze öt főből áll: van egy őrnagy-parancsnok, egy altiszt és három legény. Az őrnagynak itt van a felesége és a fia is. A legények között van egy mechanikus, a másik asztalos, a harmadik pedig szakács. És végre nem szabad megfejeltkeznünk a rendőr-orvosról sem, ez a telep bábája és így egyúttal a fő személye is.

A rendőrségi épület a kikötő mellett, a folyótorkolat közelében fekszik. A HBC emberei és a misszionárius a rendőrségtől mintegy négy kilométernyire, a folyó felsőbb részénél laknak; az indiánusok nyári telepe is itt van.

Az eszkimók csak mint nyári vendégek tartózkodnak Churchillben. Sátraikat a Button-öböl és a folyótorkolat között, éppen a HBC régi erődjének: a Prince-of-Wales-Fort-nak romjai alatt ütötték fel. Ez a régi erőd a kereskedőtársaság hajdani nagyságát és mindenhatóságát bizonyítja.

A HBC képviselője és a rendőrfőnök hívtak, hogy látogassam meg őket. Megköszöntem a meghívásukat, de az első látogatásom a churchilli eszkimóknak szólt.

V.

A Churchill-folyó torkolata mellett.

Amíg a hajó fedélzetén időztünk s ismeretségeket kötöttünk a telep fehér lakóival, az ég kiderült és Churchill teljes nyári pompájában jelent meg előttünk.

A tengernek nincs már komor szürkészöld színe ; csillogó sötétkék, mint a Földközi-tenger ; enyhe nyári szellő fodrozza. A séreken és zátonyokon szemkápráztató fehérségben törik meg a hullámverés. A szárazföldet a folyótorkolat közelében fű és virág díszíti. Ott virágzanak : a boglárka, a kék harangvirág, margaréta és sok más kedves ismerős. A háttérben csenevész törpefenyővel borított hegyhátak emelkednek ; szokatlan látvány a sarkvidéki utazónak.

Messze kint a tenger felé a Prince-of-Wales-Fort romjainak szürke-fehér falai világítanak a napfényben ; a mohával bevont, romantikus falak eltűnt idők nagyságáról tanuskodnak ; felfedező ösztönről, kalandorságról és az északi faj hódító kedvéről beszélnek.

A bozóttal ellepett régi falakon néhány régi ágyú áll. Innen indult ki valamikor Hearne parancsnok vezetésével az a híres expedíció, amelyet a Hudson-öböl-Társaság a Rézbánya-folyóhoz küldött. Kísérete nagyrészt indiánusokból állott. Ezek annyira vadak voltak, hogy amikor nehéz nélkülözések és megerőltetések után a célhoz érkeztek, a jóakarató Hearnenak megtagadták az engedelmességet és a mitsem sejtő békés eszkimókat megrohanták és kegyetlenül leöldösték. Ez a Hearne később, amikor az erődítmény parancsnoka volt, a franciák hadicselétől lóvá téve, a kiválóan megerősített helyet átadta a franciáknak.

Az erősség a maga idejében kereskedelmi állomás is volt. Az indiánusok akkor még annyira vadak voltak, hogy nem merték őket bebocsájtani, amikor áruikkal jöttek. A falakról lebocsátottak egy kosarat, a «vadak» ebbe tették ezüstrokkáikat, bíborprémjüket és egyéb értékes szőrmeáruikat. Ekkor a tartót felhúzták a várba és erre követke-

zett a fizetés: üvegyöngy, cukor, tea, dohány, tű, kés, puskapor stb. alakjában.

Akkoriban a Társaság az eszkimókkal még alig folytatott prémkereskedést. Ezek a békeszerető emberek, félve az indiánusokkal való összeütközéstől, nem igen mertek olyan messze délre menni. Az eszkimók és az indiánusok között ma sem éppen a legbarátságosabb a viszony. Ma ugyan nem gyilkolják, de nem is szeretik egymást, hanem legszívesebben kölcsönösen kitérnek egymás elől.

A nyáron át Churchillben időző eszkimók legszívesebben a tengerparton, a régi erősség közelében ütik fel táborukat. Így a harmadfél kilométernyire lévő rendőrség közéjük és az indiánusok közé jut.

Az eszkimók az indiánusokat: «etkailik»-nek nevezik, ami szabad fordításban «tetvesek»-et jelent. Az indiánusok viszont északi szomszédjaikat, az eszkimókat: «vad lényeknek, nyershúsevőknek» hívják. A két nép összehasonlítása mégis inkább az eszkimók javára dölne el.

A valamikor olyan büszke, öntudatos északi indiánusok a civilizáció hatása alatt elszegényedtek; ma már tisztátalan, szegény proletárok és teljesen a prémkereskedők és más fehérek kegyeitől függenek.

Az eszkimó ellenben itt még szabad, független és élet-erős nép; az üvegyöngyök, dohány és lőfegyverek gyakorolta vonzóerő ellenére is a maga sajátos útján jár és a civilizáció áldásairól — neki ez ugyan inkább átok — éppúgy le tud mondani, mint a fehérek segítségéről vagy «jó tanácsairól». Kivételnek csak azt a kevés eszkimót számíthatjuk, akik rozmárvadászhajó fedélzetén nőttek fel vagy akik áldozatául estek a prémkereskedők eszkimó-cselédség iránt érzett előszeretetének.

A churchilli eszkimótáborban mintegy tucatnyi eszkimó-család él. Néha két család is lakik egy sátrat. A legtöbb sátor gyári áru. Az nem csoda, hogy a prémkereskedőtelep közvetlen közelében élő eszkimók vászonsátrat használnak. Elvégre a fehéreknek csak ki kell találni valamit, amivel megfizessék a sok rókabőrt az eszkimóknak. A vászonsátor, mint cseretárgy, egészen jól jövedelmez. Kapnak

érte rókabőrt harminc, negyven, ötvenet nagyságuk és minőségük szerint. A vászonsátor ugyan nyáron megfelelő, de ősszel és télen semmiesetre sem pótolhatja a bőrsátrat.

Az eszkimótáborhoz való közeledéskor legelőször is a kutyák jelentkeznek. Úgy üvöltenek, mint a farkasok; előbb egyenkint, azután kórusban. Valamelyik éber öreg kutya kezd rá a hangversenyre, figyelmezteti a többieket, hogy valami veszedelemben van. Ha idegen közeledik a táborhoz, ezt a kutyák sokkal előbb észreveszik, mint az eszkimók és az idegent kórusban üvöltve fogadják. Az eszkimókutya nem ugat, hanem valósággal üvölt, mint a farkas. Ha az idegen a kutyák gazdájához hasonló fajhoz tartozik, akkor nem igen erőltetik meg magukat; ha azonban az illető fehér ember, akkor rendesen nagyobb teketóriát csinálnak.

Állítólag minden fajnak megvan a maga sajátos testszaga, a kutyákat ebben a dologban nem lehet félrevezetni. Ha a fehér frissen megmosakodva és megborotválva európai ruhában jön vagy piszkos eszkimóruhában, a kutyák kiszagolják, hogy kivel van dolguk. Az eszkimók azt állítják, hogy a mi északi, úgynevezett fehér fajunknak egészen különös szaga van; nekünk viszont a négerék és más idegen fajok szaga tűnik fel. Az eszkimóknak is megvan a maguké, csakhogy azt éppen ők nem érzik meg.

Egy csapat kis gyerek játszik a sátrak előtt. Néhány kölyökkutyával futnak versenyt. Az ember igazán nem tudja, vajjon a gyerekek vagy pedig a kutyák bohókásabbak-e?

A felnőtt kutyák nagyrészt meg vannak kötve. Pompás állatok, azonban vadak, mint a farkas — különösen ha éhesek. Az eszkimóknak a kutya az egyedüli és teljesen nélkülözhetetlen háziállata.

A sátorban majdnem csak asszonyokat és gyermekeket találok. A férfiak részint vadászaton vannak, részint pedig hajónkat mentek megnézni. Csak az egyik nagy bőrsátorban találok egy férfit is. Egészséges, erős asszony felesége és hat gyermeke van. Hat gyermek az eszkimónál nagyon ritka dolog. Ők ugyan szeretik a gyermeket és mindent elkövet-

nek, hogy minél több legyen, de ez alatt a vad, a természet-től fukarul megáldott égöv alatt csak kevés gyermek látja meg a napvilágot. Egy, két, három gyermek az átlagos minden családnál. Nem csoda tehát, ha emberünk boldog és megelégedett sok gyermekével. Valószínűleg irigylik is. Beszélgetésünk alatt majdnem szakadatlanul nevet s nagy családja ellenére is fiatalos benyomást kelt bennem. Megkérdezem tőle a nevét s akkor szemérmesen elmeséli, hogy a prémkereskedő, meg más fehérek is «Laughing-Boy»-nak, nevető ifjúnak hívják.

Lakik itt egy félcivilizált, Labrador-eszkimó is; felesége a karnermiut-törzshöz tartozik; ez a belföldi törzs a Chesterfield-öböltől nyugatra él. Emberünket a fehérek Donaldnak hívják s dicsérik, hogy igen derék ember. Most éppen vadászaton van. A többi eszkimó majdnem kivétel nélkül a padlermiut-törzshöz tartozik. A padlermiutok a Hudson-öböl nyugati oldalán az összes eszkimók között a legdélebben laknak. Területüktől délre már a Csippeva-indiánusok laknak. A padlermiutok tulajdonképpen a fák határától északra élő, belföldi eszkimók; a folyókon és a nagy tavakon való halászatból meg rénszarvasvadászatból élnek.

Ebből a törzsből nyár idején mindössze néhány család szokott lemenni a tengerpartra, hogy fókára meg rozmárra vadásszon. Vadászcsapatuk csak éppen annyira megy le délre, hogy meglássa a törpefenyő «erdőt». A tengerpart közelében a Churchill-folyó torkolatától mintegy 7—12 km-nyire északra vannak az utolsó fák. Tovább innen nem mennek, hanem visszatérnek tundráikra és jégmezeikre. Legfeljebb egyik vagy másik csapat lépi át a fák határát, hogy Churchillbe menjenek csereüzletet kötni s hogy megvárják a nyáron érkező hajót. Az erdő — más embernek életszükségletét — az eszkimónak a világ határát jelenti.

A fák határától északra a folyók mentén előfordul még valami fűzfabozót is. Ettől a fűzfabozóttól kapta a padlermiut törzs a nevét is. Padlermiut ugyanis Padlerk lakóját jelenti, viszont Padlerk azt a helyet jelenti, ahol valami kiáll a földből. Ez a valami a törpefenyőtől északra is tenyésző fűzfabozót.

Sátorról-sátorra megyek és nagyon jól elszórakozok a lakókkal. Egész jól megértnek, amikor grönlandi nyelven beszélek. Ők maguk tulajdonképpen a grönlandi nyelv egyik dialektusát beszélik. Ebből három grönlandi utamon nekem is alkalmam volt valamelyest elsajátítani. A padlermiutok vidám kedélyű emberek, sokat nevetnek előttük ismeretlen, grönlandi kifejezéseimen.

Igazán kedves napot töltök el az eszkimótáborban s együtt eszem új barátaimmal a «mattakot» (nyers rozsmár-bórt) meg fókahúst.

Egy félcivilizált niviansziurak (leány, nem házas asszony), aki a fehéreknél néhány európai szokást és mozdulatot eltanult, jókedvű ötleteivel a többieknek is segít jókedvet és vidám hangulatot csinálni. Határozott színész-tehetséggel majmolja a churchilli fehér lakókat. Az ártatlan tréfálkozásban magam is közreműködöm, bár tudom, hogy ennek legközelebbi áldozata én magam leszek.

Pár serdületlen fiú kísér vissza, hogy a hajóra evezzenek velem s egyúttal a hajót is megtekintsék.

Amíg a hajóra érünk, a Nap óriási vörös korongja a tengerbe süllyed. A törpefenyő borította hegyhát mögül hamarosan felemelkedik a teli Hold korongja; bágyadt sugaraival körülöleli a kikötőt és a régi erőd romjait.

Az eszkimófiúk mindegyike megkapta a maga bicskáját ajándékkul; ragyogó gyermekszemükből kiolvastam, hogy eltaláltam szívük óhajtását.

VI.

A sarkutazó felszerelése. Viszki vagy dohány?

A fókavadászhajó megkezdte a kirakodást; tele a kezünk munkával, hogy minél előbb hozzájuthassunk dolgainkhoz. Többek között hozott magával a hajó a misszionáriusok, a rendőrség és a prémkereskedő számára élelmiszereken kívül más szükségleti dolgot is.

A félvérek megkapták évi viszki-járuléukat s mielőtt a Nap lenyugodott, jó része már lecsúszott a torkukon;

a következő napokon is addig ünnepelnek, amíg az egésznek végére nem járnak.

Egy pár kri-indiánus is jött délről ide, hogy dolgaink kipakolásában segítsenek a csippeva-indiánusoknak. Olyan gyorsan megy a kirakodás, ahogy csak bírja a legénység.

Néhány eszkimó is résztvesz a munkában. Remélik, hogy ilyen módon megkeresnek némi dohányt, teát, szörpöt vagy cukrot, egy pár tűt vagy kést, vagy valami hasonló dicsőséget. Mindkét nép megfelejtkezik az ősi ellenségeskedésről, kölcsönösen segítenek a kirakodásban és szállításban s egész békésen dolgoznak együtt. Nagy diplomaták ezek. Minden különösebb fáradság nélkül mondanak szépeket és mosolyognak legvadabb ellenségeikre is.

Meleg nyári időben a szúnyog és a légy valóságos országos csapás itt. Pipával a szánkban dolgozunk s a füsttel tartjuk távol magunktól a szúnyogot.

Az eszkimók és indiánusok pipájából származó füst semmiesetre sem téveszti el a hatását; ezek ugyanis apróra vágott hangával kevert, egészen fekete, erős dohányt szívnak. Az eszkimó rendszeren maga készítette pipát használ. A pipa fejét ukusziksakból (zsírkőből), a szárát pedig kriukból (uszadékfából) készítik. Civilizált nyelvnek az ukusziksak lefordítására egész mondatra van szüksége: az ukuszik főzőedényt jelent, a sak pedig azt fejezi ki, amire valamely dolgot használnak vagy ami abból készül. Így az ukusziksak azt az anyagot jelenti, amiből főzőedényt készítenek.

Ezeket az északi indiánusokat és belföldi eszkimókat egymás mellett látva, a ruházatuktól eltekintve egyáltalában nem sok különbséget lehet közöttük felfedezni. A belföldi eszkimó nagyobb és karcsúbb termetű, mint a tengerparti, körülbelül olyan, mint a grönlandi. Ami pedig az arcvonást illeti, a belföldi eszkimók majdnem jobban hasonlítanak az északi indiánusokhoz, mint a mongolokhoz.

A következő napokon sok munkát fog adni felszerelés (élelmiszerek, műszerek stb.) átcsomagolása. Noha mindent nagyon gondosan csomagoltam be, ilyen hosszú úton a gyakori átrakodás miatt azonban mégis lehetséges,

hogy valamiben kár esett. Csomagjaim egyrésze ugyanis New-Yorkból vasúton jött Montreálba és csak ott rakták át a hajóra. A másik része Norvégiából Dánián, Németországon, az Egyesült-Államokon keresztül érkezett Canadába és sok bosszúságomra csak az utolsó pillanatban rakták fel a hajóra. A legfontosabb dolgaimat szállító teherhajó valahol Hollandiában kigyulladt; szerencsémre megmentették az én dolgaimat, de csak elkésve szállították tovább egy másik hajón. Végre Londonban vásárolt csomagjaimat, hála Strathconas lord, a Hudson-öböl társaság kormányzója szívességének, a társaság Pelican nevű hajóján Londonból Labradorba szállították; a Pelican, amikor megérkeztünk, már a kikötőben várt. Ott az egyik hajóról megint a másikra kellett átrakni a dolgokat.

Mihelyt felszerelésem lenn van a hajóról, én is a szárazföldre lépek. A rendőrség is, a prémkereskedők is meghívtak, hogy mint vendégük lakjam náluk, amíg a nemsokára ideérkező kis kétárbócos hajóval alkalmam lesz tovább észak felé utazni. Az urak barátságos meghívását azonban kénytelen voltam visszautasítani; korábbi utazásaimból tudom, hogy az ember sokkal jobban felhasználhatja idejét és többet is végezhet, ha függetlenül marad és nem kell más emberek napi és éjjeli rendjéhez alkalmazkodni. Mielőtt a kétárbóccsal tovább utazhattam, még sok dolgot kellett itt elvégeznem. Amikor az ember azért utazik, hogy néprajzi megfigyeléseket végezzen és hogy gyűjteményt készítsen, akkor bizony nagyon kellemetlen, ha az embert éppen akkor hívja a gong az asztalhoz, amikor legjobban megy a munka. Ha egyedül lakom, akkor eszem és iszom, amikor akarok, amikor éppen az időm engedi.

Vászonjátamat az eszkimótábor és a rendőrség között, a legjobb helyen ütöm fel és azonnal megkezdem etnográfiai tanulmányaimat. A saját terveim szerint készült sátor valóságos ékszer. A sátorrudak külön burkolattal vannak körülvéve és szorosan be vannak varrva a ponyvák széleibe, úgyhogy vihar esetén sem fúrhatnak lyukat a vászonba és eső idején sem hatolhat víz a sátorba. Hozzá még felépítéskor és lebontáskor sokkal könnyebben kezel-

hető, mint más sátor. Egy kis hosszúkás batyuvá lehet összefűzni s szánkóval vagy csónakkal nagyon könnyen szállítható. A sátor tulajdonképpen kettős — külső és belső — sátorból áll. A belsőnek vízhatlan alja van s akár enyhe az időjárás, akár havon vagy jégen kell megtelepednem, mindig a száraz lakás kellemességét nyújtja. Hálózsákomat és más drágaságomat nyugodtan tehetem le a padlóra és nem kockáztatom, hogy a talajnedvességtől elromoljanak.

Az eszkimók földjén való kutatóútunkra nem vihetünk magunkkal olyan luxusdolgokat, amilyen az ágy, asztal vagy szék. Meg kell elégedni azzal, hogy az ember mindent, még jómagát is a padlóra fektesse.

A belső ponyvának van még egy minden időjárásban könnyen nyitható és zárható ablakféléje is. A külső ponyvának mindkét végén van egy-egy felhajtható ernyője, ez nyáron mint nap- és esőernyő feszíthető ki. Csapadékos időben leereszti az ember, a földbe cövekezi és szorosan bezárja.

A külső és belső ponyva közötti térben van a legszükségesebb felszerelés és a több hónapi élelmiszer megőrzésére való hely; az áru ellenállóképessége és célszerű csomagolása elengedhetetlen feltétel. Ebben a térközben a levegő könnyen felmelegszik és e szerint a belsőtér melegebb, mint a rendes sátrakban. Nyáron még azt az előnyt is nyújtja a kettős sátor, hogy a szúnyogok ellen jobban megvéd; őszi és téli hózivatarokban a belső sátor a mindenen áthatoló hóportól szabadon tartható.

A sáturnak sötétkamrául is kell szolgálnia, hogy filmeket és lemezeket hívhassanak elő benne. Ebből a célból a külső ponyvát sárgára, a belsőt pedig zöldre festettem. Ha a belső sátor ablakát bezárom, akkor megvan a sötétkamráim és nappali fényben a vörös fényképező lámpa is pótolva van. Sőt ez több, mint pótlás, mert ez a berendezés Lumière-féle színérzékeny lemezek előhívására alkalmas, mivel ezek nem vörös, hanem sárga vagy zöld fényben hívhatók elő.

Élelmiszerkészletemet a hosszú utazás után is a legjobb állapotban találom. Előbbi tapasztalataimon okulva, nem

akartam teljesen a vadállományra hagyatkozni; de sem időm, sem kedvem nincs vadászkalandokba bocsájtkozni; bőségesen elláttam tehát magamat élelmiszerekkel. Van pemmikánom is. A pemmikán indiánus szó és szabadon fordítva koncentrált eledelt jelent. Az eredeti indiánus pemmikán szárított és porrátört bivalyhúsból, szárított, apró gyümölcsből és zsírból készült. Az újabbkori pemmikánt tudományos előírás szerint állítják elő. Eddig úgy látszik, hogy a «Thornes» gyártmány a legjobb. Ha gondosan készítik, állítólag mindazt tartalmazza, amire az emberi testnek szüksége van: marhahús, zsír, gyümölcs, zöldségfélék a legfontosabbak. Az én Thornes-féle norvég pemmikánom, hosszú utazásom alatt bebizonyította használhatóságát. 125 gramm pemmikánnal több táplálékot vesz fel az ember, mint több fogásból álló étkezéssel és a mellett az éhsége is megszűnik.

A pemmikánt többféleképpen lehet elkészíteni; ha van rá idő és alkalom, hogy tűzön megmelegíthessük, akkor az én véleményem szerint igen ízletes eledel, emlékeztet a zöldséggel fűszerezett friss hússal. Ilyen adag pemmikán egy csésze teával nélkülözhetővé teszi a főzeléket, kenyeret vagy tejes ételt.

Más pemmikánfajok között nem találtam hozzá hasonlót. Kaptam egyszer egy doboz külföldi készítményű pemmikánt, de az annyira förtelmes volt, hogy a kutyámmal ettettem meg. A Thornes-féle pemmikánt azonban mindenkinek ajánlom, aki a sarkvidéken valami hosszabb útra vállalkozik. Kellemes ízétől eltekintve, abban van a legfőbb előnye, hogy egész hónapi szükségletet el lehet vinni a hátizsákban.

A pemmikánon kívül van két esztendőre való más élelmiszere is: aszalt gyümölcs, aszalt főzelék, különféle kétszersült, zabliszt, kevés burgonya, különféleképpen megszáritott vaj, cukor, tea, kávé, kakaó, tej- és tejfelpor, fehér áfonya, narancsíz, földieper-befőtt, só és bors, étcsokoládé, kevés liszt és sütőpor és viszek magammal reggelire kitűnő angol szalonnát is. A legtöbb dolog nem magában való fogyasztásra, hanem friss húshoz és halhoz van szánva.

A pemmikán az éhhalál elleni biztosításnak egyik fajtája, azért szűkösebb időkre kell eltenni. A mindennapi rozmár és rénszarvashús fogyasztás unalmassá válik vagy más évszakban a lazaccal lesz torkig az ember, — hiszen még a csemegére is ráununk, ha mindennap esszük, — míg ha ezeket az ételeket pemmikánnal keverjük, nagyon jó ételt állíthatunk elő.

Besózott húst és halkonzervet nem hoztam magammal. Az ilyen utazásokon legjobb mellőzni az efféle ételeket, különben könnyen megkaphatjuk a sarkutazók félelmetes betegségét, a skorbutot.

Sarkvidéki utazáson sokkal többet ér ezeknél a fóka, rozmár, vad rénszarvas húsa és zsírja, sőt még a kutyahús is. Ha a sarkutazók a régibb időben a sok sózott hús és konzerv helyett inkább vaddal táplálkoztak volna, úgy bizonyára sokkal kevesebben haltak volna meg skorbutban.

Sírjuk körül — intő példaképen — ott hevernek a konzerves dobozok.

A friss hússal és zsírral táplálkozó eszkimók sohasem kapnak skorbutot; hacsak nem szenvednek éhínséget, amikor hosszabb időn keresztül meg kell elégedniök rothadt hússal vagy éppen ócska bőrruháikat vagy csizmájukat kénytelenek megenni.

Közvetlenül a Thornes cégtől rendelt pemmikántól eltekintve, élelmiszer-készletem legnagyobb részét a londoni Army and Navy cégtől vásároltam. Charles Peel angol sportembernek és vadásznak nagyon hálás vagyok azért, hogy ennél a kiváló cégnél beajánlott és tagsági jegyét ide kölcsönözte.

Az Army and Navy cég teherosztálya csomagolta be készletemet ügyes, könnyen kezelhető dobozokba. A dobozok mindegyike egy-egy hónapi élelmiszert tartalmaz.

A főzéshez gondoskodtam egy pár svéd primusz-készülekről és hozzá megfelelő olajról. Fontos minél nagyobb tömeg gyufa, legjobb az úgynevezett «büdös», ez ugyan nagyon kellemetlen kén- és foszforszagú, de az eszkimókhöz való utazásra a legcélszerűbb.

Ez a «büdös» a többi gyufához hasonlóan nem romlik

el a hóportól vagy a nedvességtől. Ha megszáritjuk, éppen olyan jó lesz, mint azelőtt. A nedves «büdös» is használható, csak addig kell dörzsölni, amíg megszárad s akkor megint meggyullad.

Vadászfegyverrel — sörétes- meg golyópuskával — és tölténnyel természetesen szintén alaposan fel vagyok szerelve. Különösen dícsérnem kell a Krag-Jörgensen karabélyt. Ha a Krag-Jörgensent használom, sem a medvéktől, sem más állattól nem kell félnem. Biztosan tudom, hogy karabélyom minusz ötven fok hidegben is megteszi a kötelességét. Nincs más ilyen megbízható vadászfegyver.

Némi orvosi műszert és kevés kötszert is viszek magammal, hogy esetleges szerencsétlenség esetén kéznél legyenek. Ezekon kívül néhány orvosságot, de szeszes italt semmit sem. Tapasztalatom szerint sokkal többet árt, mint használ, ha az ember ebben a kietlenségben elcsigázódva, alkohollal akarja magát felüditeni.

Hóviharban vagy nagy hidegben való szánkázáskor a legkisebb mértékben fogyasztott alkohol is csökkenti a test melegét és ellenálló képességét; azután az idegekre is bénítólag hat, a fontos dolgok lebecsülésére és a saját erőnk túlbecsülésére vezeti az embert. Egészen más az, amikor nyirkos, hideg időben hajón töltjük az időt, vagy pedig ha a főpihenőhelyen megerőltető utazást akarunk kipihenni; ilyen körülmények között kétségtelenül eszméltetőleg hat és kedvet szerez az alkohol. Ilyenkor semmi sem forog kockán, ahol azonban nehéz helyzetből kell kimenekülnünk és a legvégsőig szükség van munkaképességünkre, ott, az én véleményem szerint, egy darab tejesokoládé vagy egy pipadohány többet ér, mint a pálinka.

Valami gonosz meghülés lehet az egyetlen eset, amikor az utazáson a konyakot vagy whiskyt hasznosnak mondhatom. Azonban ezen a vidéken, ahol a januáriusi és februáriusi középhőmérséklet — 40 foknál is alacsonyabb* és ahol az ember annyira el van zárva a külvilágtól, itt betegség csírája nem fertőzheti meg az embert.

* Mindig Celsius fokok értendők!

Alkohol nélkül utazom tehát, de annál nagyobb a dohánykészletem. Még eddig minden utazásomról ép bőrrel tértem haza s az élet legkellemetlenebb veszélyein, barátomnak és vigasztalómnak sohasem a pálinkás üveget, hanem mindig a pipámat neveztem.

VII.

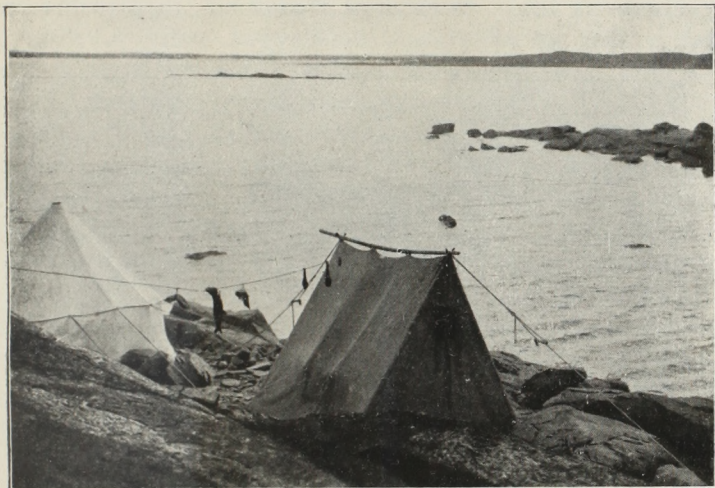
Csalódások.

A nyár elmúlt s a civilizált világgal való utolsó összekötőm, a fókavadászhajó is eltávozott. Elutazásom előtt az utolsó napokat felhasználom, hogy barátaimnak és rokonaimnak levelet írjak, utolsó üdvözlést küldjek, mielőtt a puszta magányosságában bizonytalan időre elmerülök. Írtam a távol világ minden részébe levelet: Izlandba és Ausztráliába, Kínába és Angliába, Észak-Grönlandba és Dél-Afrikába.

A tél már közvetlen előttünk van és én még mindig a Hudson-öböl-Társaság kétárbocosára várom. Régóta meg kellett volna érkezni s engem északra vinni. A tervek szerint még a kora tavasszal kellett elhagynia a brit szigetet; augusztus közepére már Churchillbe várták, most már szeptembert írunk és még mindig nincs a láthatáron.

Vajjon megkíséreljem az északra való utazást, nyílt vitorláscsónakon, eszkimókíséréssel? Azonban egyelőre még elegendő ember sincs itt, ahhoz, hogy nagyobb vitorláscsónakot legénységgel elláthassak. Donald és sokan mások még mindig oda vannak hosszabb csónakúton; türelmesen kell várnom, amíg hazajönnek. Ez azonban még nagyon sokáig tarthat, mivel éppen ellenkező szél fúj, mint amilyenre hazautazásukhoz szükségük volna. Churchillbe való érkezésem óta, három szép augusztusi napot leszámítva, szaka-datlanul esik és viharzik.

A szeptember elején ráncszakadt, első, hatalmas vihar készületlenül talált még, amennyiben külső ponyvát, ahogy én nevezem «a rosszidő-tetőt» nem feszítettem még ki. Amikor kitört a vihar, már semmit sem tud-

Leden sátora a sarkvidéken. A kép csak a belső sátort mutatja,
látszik az ablaka is.

A belföldi eszkimók sátrai. Meglehetősen hasonlítanak
az indiánusok sátraihoz.

A hajótörés után. Az eszkimó utitársak segítenek a felszerelés maradványait kiásni.
Egészen szélről baloldalt áll «Illatnak», a második «Donald».

tam változtatni. Be kellett bujnom és várni az események folyását. A vihar kegyetlenül csapdosta az esőt a tetőn és a falakon keresztül, semmi tekintettel sem volt arra, hogy «garantált vízhatlan» sátram van.

Nem sokáig kellett várakoznom és gyönyörű árvizet kaptam impregnált padlózatomra. Pedig 13 cm magas, vitorlavászonból készült küszöb is volt készítve a víz betódulása ellen. A küszöb most meggátolta a víz kifolyását. Nagyszerű találmányom, a «sarki sátor» vesztett sorsjegynek mutatkozott. Felhúztam vízálló eszímámat és megkíséreltem menteni, ami még menthető. A csak tegnap kicsomagolt két puskát bedugtam a hálósákomba, hogy megóvjam őket a nedvességtől. A hálósákokat és más különösen fontos dolgot pedig az élelmiszerdobozokból összerakott oszlop tetejére helyeztem fel. Olyan magasra nem fog a víz felemelkedni, az élelmiszereknek viszont nem árthat, mivel víz- és levegőmentesen vannak becsomagolva. Akkor hozzálátok, hogy a sátramból, mint valami kilyukadt csónakból, kimerjem a vizet; nyolc vagy tíz veder víz! A munka elvégzése után filozófusi nyugalommal látok hozzá pemmikánból álló vacsorám elköltéséhez.

Étkezés után rendesen naplőfeljegyzéseimet szoktam készíteni. De úgy látszik, ma semmi sem lesz belőle, mert amíg ettem, a sátor megint elnyelt vagy tizenöt veder vizet. Így már nem mehet tovább!

Végre elhatároztam, hogy nem veszem a dolgot komolyan és naplómhoz ülök. A víztükör közben a küszöb magasságáig emelkedik és így az áradat megtalálta a szabadba vezető utat.

Éjszaka a vihar orkánná fejlődött és azzal fenyegetett, hogy úgy a levegőbe emeli a sátram, mint valami léggömböt. Azonban — hála padlózatomnak — ez mégsem sikerült neki, mert csekélységemen és négy ládán kívül 15 cm magas víz pihent rajta. Lehúszom vízálló eszímámat és bebujok fegyvereim mellé a hálósákba, amíg a vihar egy kissé elül.

A következő délelőtt valamicskét szűnik az eső; a rendőraltsízt jön hozzám azzal a kérdéssel, hogy vajjon:

«nem örvendeztetném-e meg a parancsnokát, az őrnagyot azzal, hogy nála ebédelek». Az altiszt — fiatal, borotvált arcú angol — szemléli a csizmámat és a sátor belsejét; észreveszi, hogy egészen száraz; kora hajnalban járt már egyszer a közelben, hogy utána nézzen, vajjon nem fulladtam-e a vízbe? A sátramból kiáramló angol szalonna illata azonban meggyőzte arról, hogy minden rendben van s hogy reggelizés közben ne zavarjon, visszament.

A rendőrség most rajtam és a sátramon mulat. Ez az a csodálatos sátor, amelybe nemcsak, hogy befolyik a víz, de ha egyszer belefolyt, akkor nem tud többé kifolyni belőle. Általános derültség közepette «úszó-pocsolyának» kereszteljük el. A régi közmondással vigasztalom magam: Az nevet legjobban, aki utoljára nevet, s hamarosan hozzátalok külső sátram felépítéséhez. Amikor megint meglátogatott a vihar, már fel voltam készülődve ellene, úgyhogy viharon, esőn és rendőraltiszten egyaránt diadalmasan nevettem.

A viharfedél pontosan úgy működött, mint ahogy előre számítottam. A belső sátorba egyetlen csepp víz sem jött be. Szárazon ültem, míg a rendőraltisztt éppen akkor egy kisebb vadászatot a rendes vászonsátrában úgy megázott, mint a kiöntött ürge.

Az időjárás annál rosszabb lesz, mennél inkább őszbe csavarodik az idő. A prémkereskedő úgy gondolja, hogy ezek a csúnya szelek az őszi napéjegyenlőség időelőtt megérkezett viharai. A kétárbocú hajóból azonban még mindig nem látható semmi sem; úgy látszik, nem érkezik meg kellő időre! A prémkereskedő vigasztal, hogy még mindig van elég idő arra, hogy az élelmiszereket és más szükséges dolgokat a Hudson-öböl-Társaság parthosszában levő állomásaira lehessen szállítani. Mégis aggódom, vajjon elég korán megérkezik-e, hogy engem északra vigyen, még mielőtt a tenger befagyna. «Igen, ez természetesen egészen más.» Ez az én számomra nem valami nagy vigasztalás. Ha megkérdem a prémkereskedőt, hogy miféle biztosítéka van arra, hogy a kétárbocú egyáltalában megérkezik, akkor így vélekedik: «A Társaság norvég hajóskapitányt

alkalmazott, hogy a hajó egész biztosan megérkezzék, ha ez sem segít, vajjon mi segíthet akkor?»

Hozzá kell még tennem, hogy én is oly biztosan építettem földim tengerhajózó tehetségére, hogy mielőtt Montreálból eljöttem volna, előleget adtam a Társaságnak. Azon az új kétárbocoson akartam tovább utazni, amelyiknek már augusztus 25-én kellett volna Churchillből elindulni. Ez aztán a vak bizalom! Már szeptember vége felé járunk és még mindig itt vagyok! Már kezdek hajótörésre gondolni. Talán zajló jégre jutott a kétárbocos és elsüllyedt? Egpár túlbölcs félvér arról hallott beszélni, hogy a hajó úgy van építve, hogy a zajló jégnek még a közelségét sem tudja elviselni. Ennek ugyan rossz vége lesz. Egy másik hallotta, hogy egy ember mondta, aki viszont egy másiktól hallotta, hogy amikor mi augusztus elején útban voltunk Churchill felé, a fókavadászhajó kapitánya a Hudson-öböl egyik szigetén világosságot látott. A félvérek meg vannak győződve, hogy a fény az eltűnt kétárbocos legénységének a vészjele és a kapitánynak föltétlenül utána kellett volna nézni ennek a fénynek és a hajótörötteket meg kellett volna mentenie. De természetesen «lusta volt arra, hogy csónakot bocsásson a vízre.» Így mesélik ezt a félvérek és a bennszülöttek okosabbjai. Lassankint arra a feltevésre kezdek jutni, hogy a kétárbocos, noha már június végén vagy július elején úton kellett volna lennie az Atlanti-óceánon, sokkal később, talán csak augusztusban készült el nagy útjára. Ez így szokott lenni, ha első útjára indul a hajó. Nem készültek el idejére.

A további várakozásnak nincs semmi célja. El vagyok szánva arra, hogy nyílt vitorlás csónakkal utazom északnak, mihelyt az eszkimók visszatérnek kirándulásukról és legénységet fogadhatok közülök. Az időjárás persze nem sokat ígér: vihar és újra vihar, közben legfeljebb félnapig tartó szünet. Rendesen minden vihar két-három napig tart és annyira heves szokott lenni, hogy az ember alig bír megállani a lábán. Az északkeleti és délkeleti a legrosszabb. Ha északkelet felől fúj, akkor itt nálunk a Hudson-öböl nyugati partján rendesen vihardagály van. A hullám-

morajlások ekkor messzire felülemelkednek a vízállás felső vonalán, felvájják az agyagot és széles, mély lyukakat ásnak. Ez a vad őszi időjárás az idén már több csónakot és kanut tépett le a partról, bármilyen messze is húzták ki a partra, hogy biztosságban legyen.

A tegnapelőtti vihar következtében a Társaságnak a kikötőben vasmascára erősített egyik nagy vitorlás-csónakja megtelt vízzel és elsüllyedt. Ha itt, a kikötőben ilyen nagy járművel megtörténhetik ez, akkor mennyivel inkább a sér-övön kívül.

VIII.

Jegesmedvék és anyósok.

A már régóta visszavárt eszkimóvadászok végre hazaértek. Legfőbb ideje is volt már. Az egész vidék körös-körül fehér volt a hótól; a közelben levő apró tavak már mind befagytak. A vadkacsák és a szürke ludak délre húznak, sőt az egyébként szívós szúnyogok is téli álomra tértek.

Itt az ideje a csónak-legénység megfogadásának is, hogy végre elmehessek északra, még mielőtt a Hudson-öböl befagyna. Bárhogyan szeretnék is sietni, uralkodni kell magamon és a legénység toborzását csak lassan szabad megkezdeni, hogy meg ne sértsem az eszkimókat. A legtöbben éppen nagy örömetkezésre gyűltek össze. Időjárásról, szélről, vadászatról folyik a szó; lassankint eljutnak a most átélt utazás elbeszéléséhez. A kiutazás mindössze csak néhány napig tartott, a visszatérés azonban, viharos rossz idő miatt hetekig elhúzódott. Visszautazáskor hat jegesmedvét öltek meg; a legtöbbet a tengerparton, a folyótorkolat közelében. Néhányszor a szárazföld belseje felé is fűrkésztek ki medvét, amint a türelmes állatok a kis vízfolyások felett gubbasztottak és a lazacfogásban gyakorolták magukat, azonban soványságuk azt bizonyította, hogy nem volt sok szerencsájük.

Itt a Hudson-öböl nyugati küszöbén a jegesmedve délebbre megtalálható, mint az eszkimó, mert ez az indiánu-

sok vadászterületének határán visszafordul. A jegesmedve azonban nem ragaszkodik ilyen pontosan a határokhoz. Nyáron gyakran elhagyja természetes tartózkodó helyét: a jeget és kimegy a szárazföldre. Az eszkimók véleménye azon oszlott meg, hogy miképpen is áll a dolog a jegesmedve szárazföldre való kirándulása körül. Sokan azt hiszik, hogy a medve füvet és epret keres. Meg lehet érteni, hogy a jegesmedve, amikor kilenc vagy tíz hónapon keresztül mást nem eszik, csak fókahúst és zsírt, megúnja ezt a kosztot. Vajjon az eprek és a növények valamikor olyan fontos szerepet játszottak-e a fehérmedve életében, mint amilyen fontosak ma barna és fekete rokonaik táplálásában? Erről vitatkozhatnak a tudósok. Tény az, hogy a jegesmedve nyáron gyakran látható a szárazföldön. Mialatt a vidéket nézegeti, esetleg napfürdőt vesz vagy bóbiskol, egyszerre csak erősebb szárazföldi szél keletkezik és a jeget messze behajtja a tengerre. Július végén vagy július elején a Hudson-öbölben a jég annyira lágy, hogy a vihar könnyen széttördeli, akkor aztán az áramlással kiúszik a Hudson-úton át. Mit csináljon a szegény jegesmedve a tengeren jég nélkül? Ha nincs jég, nincs fóka sem, mert ez követi a jeget. Nem marad más hátra a medvének, minthogy vár addig, amíg újra befagy a tenger. Hanem ez sokáig tart: júliustól októberig. Ezalatt nagyon sovány a koszt. Az a falatka eper és gyümölcs, amit a medve ez alatt a zord éghajlat alatt talál, csak egyetlen csepp a tűzre. Megpróbálkozik a halászattal is; először a tengerpartján, a folyótorkolat közelében, később, amikor a lazac a folyón felfelé vándorol, a jegesmedve is követi a szárazföld belseje felé. A kisebb folyókat jobban kedveli, mivel ezekben a víz olyan sekély, hogy a lazacot megláthatja benne. Valamelyik sekény és sekély helyen, ahol a lazacnak el kell vonulni, lesbe áll és türelemmel várja a kedvező alkalmat. Vigyázat! A medvetalp hosszú éles karmaival villámgyorsan lecsap és a vidám lazac befejezte földi pályafutását.

Sokáig beszélgettem az eszkimókkal a medvékről és más szép dolgokról, amíg elő mertem állani tervemmel: az északi csónakutazással. A nyitott csónakban való hosszú

utazás gondolata, hozzá ilyen késő ősszel, nem tetszett nekik. A leghalásosabb komolysággal, az összes mellette és ellene szóló okokkal együtt fontolták meg indítványomat. Csak «Laughing Boy» arca sugárzik a legvidámabb arcjátékkal, mint máskor is, ha megszólítják. Az eszkimók nagyrészt még jó darabon észak felé kell vonulni, hogy elérjék téli vadászterületüket. Churchillben ők csak nyári vendégek. Azonban ahhoz, hogy a vadászterületükön engem északra kísérjenek, semmi kedvet sem mutatnak. Mindannyian a belső vidékekre, rénszarvasvadászatra akarnak menni, még pedig lehetőleg gyorsan. Kevés reményre van kilátásom.

A sátramhoz Donald, a házigazda kísér haza. Ő inkább hozzáférhetőnek látszik, mint a többi. Meghívom vacsorára s pemmikánt, teát meg gyümölcsöt tálalok fel. Széles ábrázata sugárzik az örömtől. Felváltva eszik és nevet. «Mamakonni!» «Nagyszerűen ízlik!» mondja egy pár «Thornes-pemmikán» falat után. És azután: «Mamaktoaluh!» ez a felsőbb foka a «mamktoh»-nak. Egyáltalában nem étvágytalan az öreg. Két nagy adag pemmikánt elpusztított, de a kekszet és a földieperkocsonyát sem utasítja vissza. Amikor harmadszor is megkínálom, megveregeti a hasát és egy új felsőfokkal köszöni meg: «Tattertoaluh»: «Tele a szét-pukkadásig!» (tatterto annyit jelent, hogy tele.) Sohasem evett olyan kitűnő dolgot, mint az én norvég pemmikánom. A lélektani mozzanatot felhasználom, amennyire csak lehet és egész pemmikánhegyet ígérek neki, ha elkísér északra. Egy pillanatig komoly marad és látszik, hogy gondolkozik, majd ismét meglegedetten nevet és kijelenti, hogy a feleségével és a barátaival akarja előbb megbeszélni a dolgot; olyan gyorsan fogja megmondani a határozatot, amilyen gyorsan csak lehet. Búcsúzáskor kap egy adag vegyeslekvárt s meglegedett mosolygással és egy újabb krujanakonnival (nagy köszönettel) tömi a zsírkőből való pipáját és rágyújt. «Kabluna picia!» «A fehér ember jó!» Széles nevetéssel mutatja fogát s azt mondja: «Tagvaotit»; «Tagvaotit!» felelem rá. Így búcsúznak az eszkimók egymástól. Jó hangulatban térek nyugalomra s a régi közmondásra gondolok: «A jó kezdet fél siker.»

A következő nap az eszkimótáborba megyek, hogy megkérdezzem Donald válaszát. A sátorban azonban csak asszonyokat és gyermekeket találok. Donald feleségénél «hölgykoszorú» van és nagyban folyik a pletykázás. Kérdősködésemre, hogy hol van Donald, a felesége felel: Ui — kullu — ga. Ersumatta — mi. Nyitogató kedves enyém. «Az, aki a többiekre gondol»-nál.

Azt jelenti: «Az én kedves uram a prémkereskedőnél van.» «I-kulluk.» (Milyen kellemetlen) kiáltják kórusban az asszonyok. Erre a Donald felesége különösen ejtett, rossz angolsággal kevert nyelven ezer kérdéssel halmoz el; az asszonyok igyekeznek jókedvű vihogásukat elrejteni. Nem-sokára, hogy első bámulatomból magamhoz tértem, már én is benne vagyok a hasonlatban; és most már szívből nevet az egész társaság beszélgetésünkön.

Az eszkimónyelv rendkívül nehéz mondatszerkesztésével az összes ismert európai nyelvektől annyira távol áll, hogy sok évi munka szükséges ahhoz, hogy némileg is elsajátíthassuk. Az eszkimókkal csak alkalmilag érintkező fehérek közül kevésnek van ideje és akaratereje, hogy ennek a különös mondatszerkezetű nyelvnek az ismeretét elsajátítsák. A bennszülöttek tapasztalatból tudják, hogy ha valóban eszkimóul beszélnek velük, egy batkát sem értenek belőle; azért aztán az idegennel való beszélgetés közben törve beszélnek, megrövidítik és egyszerűsítik a nyelvüket és sokszor arra törekednek, hogy a mi sajátos, nehézkes kifejtésünket utánozzák azért, hogy magukat jobban megértessék velünk. Alkalomadtán egy pár, az európaiakkal való érintkezés közben rájuk ragadt szót is belekevernek. Így minden vidéknek megvan a maga nevetségesen hangzó zsargonja, a kezdő ezt még akkor is csak nehezen érti meg, ha a valódi eszkimó tűrhetően tudja. Az eszkimóknak sok kedélyes órát szerez ez a beszéd. Természetesen a fehérek rovására.

Amikor a sátorba léptem, nyilvánvalóan már előre azon a mulatságon nevettek, amelyik akkor fog bekövetkezni, amikor majd anyanyelvüket törve beszélnek és bennünket, európaiakat majmolnak. «Igvit (te) kinipejó (nedves) nuna

(föld) umianut (a csónakban szemben) we (mi) aulertok (elutazik ő) You? (Őn?)»

Tört eszkimóból és két angol szóból a «We» és «You»-ból álló irtózatos zagyva beszéd. «Tusunnakonni», szívből nevetve kiáltja a többi asszony. Donald felesége a szokásos zagyva nyelven szólított meg, hogy vajjon én volnék-e az, aki a Churchilltől valami 500 km-nyire lakó karnermiutok-nak, az ő törzsének a földjére akarok menni. Törzsük valódi nevét nem használják, hanem helyette ezt a szót «Kinipejő» (nedvesség). Ezzel mintegy arra a csodálatos csúfnévre a «kinipetura» céloznak, ezt a csúfnevet a törzs az eszkimónyelvben járatlan hajóskapitánynak köszönheti. «Tusunna-lonni» a legnagyobb bámulatot fejezi ki. Donald felesége hasonlóképpen tört kérdésekkel folytatja a beszélgetést, a többiek kórusban felelik «Tusunailuakonni», ez a csodálkozásnak még magasabb fokát fejezi ki, vagy «Kappearnakonni», ez a félelem legnagyobb megnyilvánulása. A pajkos társalgás végre komolyba esap át, amikor a háziasszony, a Donald felesége kijelenti, hogy ő is sóvárog a karnemiutok földje után, hiszen annak a földnek a gyermeke. Ilyen késő ősszel azonban fél a nehéz tengeri úttól. A többi asszony együtt mormogja: «Okkio — kappearsuk — punga — illa». A tél — aggódó — vagyok valóban.

«Azonban — fűzi hozzá Donald felesége — ha az uram elmegyén északra, én is vele tartok.» Elmeséli, hogy lánya és a veje ott laknak s ezzel az alkalommal viszontláthatná őket. A többi asszony is esküdözik, mivel nekik is vannak ott odaházasodott gyermekeik, ők is eljönnek, ha a férjek velünk tartanak.

Már lelki szemeimmel látom, amint utazom észak felé egy hajórakomány anyóssal együtt.

IX.

A mindenható prémkereskedő.

Az öreg Donald meghozza az üzenetet: ő a feleségével nagyon szívesen elkísér északra. «Azonban — teszi hozzá —

nehéz lesz a legénységet összeszedni.» A többi eszkimó fél, hogy a prémkereskedő nem szívesen látná, ha idegenhez szerződnenek el. Azt gondolják, hogy a mindenható «erszumatta» * nem helyeselné, hogy másoknak dolgoznak és most, ha az akarata ellenére az én szolgálatomba lépnek, nem kapnak többet gyufát, dohányt és más szükséges dolgokat, pedig ezekre nagyon rá vannak szorulva.

Ezért járt tegnap maga Donald is a prémkereskedőnél, azonban nem tudta kitalálni, vajjon hogy gondolkodik a dolog felől a hatalmas ember. Megkértem Donaldot, vajjon nem fél-e ő is, mint a többi ember? Nem, ő mégis már öreg ember s élete hátralevő részében már nem sok dohányt és lőszert használ el. Azonkívül jó viszonyban van a rendőrséggel is. Ha csakugyan kiesnék a prémkereskedő kegyeiből, a rendőrségen nagyon kevés szivességért és szolgálatért megkapná azt a kevés dolgot, amire a fehérek készítményei közül szüksége van.

A Hudson-öböl-Társaság vajjon még mindig a régi eszközeivel dolgozik? Valamikor a Társaság király és úr, törvényhozó és bíró volt egy személyben. Ezen a vidéken akkoriban élet és halál felett rendelkeztek a tisztjei. Jaj volt annak a fehérnek, aki a Társaság engedélye nélkül ide merészkedett. Azt bizony hamarosan elfogták és becsukták. A tisztiek minden idegent kémnek néztek s aztán úgy is bántak velük. Csak a Társaságnak volt joga a bennszülöttekkel kereskedést űzni és a bennszülöttek bűnt követtek el, ha idegenekkel léptek összeköttetésbe. A Társaság volt a tulajdonosa annak a roppant földterületnek, amit ma «Kjuvatin»-nak (az északi szél földjének) neveznek és az úgynevezett «Nord-West-Territories»-nek.

II. Károly angol király egyetlen tollvonással Canadának a brit szigeteknél sokkal nagyobb részét egy csapat vállalkozó nemesembernek és kereskedőnek, a «Company of Adventurers Trading into Hudson-Bay»-nak ajándékozta.

Megkértem Donaldot, mondja meg a törzsbelieknek, hogy a Társaságnak a «Kabluna-Nonani»-ban (a fehér emberek földjén lakó) erszumattája megparancsolta az itteni

* Erszumatta az, aki gondoskodik és parancsol.

erszumattának, hogy legyen segítségemre. Azért ők csak rémet látnak, ha azt hiszik, hogy a churchilli prémkereskedő a tervem ellen van. Donald azt tartaná a leghelyesebbnek, ha én magam beszelnék az erszumattával és biztosítékot szereznék, hogy nem rója fel nekik, ha velem, az idegennel elmennek északra. Elmentem tehát Donalddal és még néhány eszkimóval a Hudson-öböl-Társaság körülbelül négy km-nyire levő telepére és előadtam a prémkereskedőnek a dolgot. A prémkereskedő az eszkimók előtt ünnepélyesen kijelentette, hogy semmiféle kifogása nincs ellene, ha az utamra elkísérnek. Csak az útközben szerzett prémet neki kell elhozni, majd jó árat fizet értük. A biztosíték megnyugtatta az aggódo kedélyeket. Kereken megmondtam a prémkereskedőnek, hogy mivel a kétárbocos nem érkezett meg idejére, tulajdonképpen a Társaság kötelessége volna és így neki is kötelessége csónakot és legénységet állítani az utamra.

A vörösszakállú prémkereskedő tetőtől-talpig praktikus természeti ember és kereskedő. A Társaság rájött, hogy az eszkimókkal éppúgy érdemes prémkereskedést folytatni, mint az indiánusokkal, azért két évvel ezelőtt az eszkimók területének középpontjában, a Hudson-öböl nyugati oldalán, Churchilltől jó messze északra új telepet állított fel. Az azonban kétséges, hogy vajjon ebben az esztendőben az eszkimókkal való cserekereskedéshez elegendő árukészlete van-e? A prémkereskedő ideadja 15 tonnás, vitorlás tehercsónakját és ha bizonyos mennyiségű árut magammal viszek a prémkereskedő állomáshoz, hajlandó a legénység élelmezését és díjazását is elvállalni. Visszagondolva a kényelmes anyósokkal való tegnapi beszélgetésre, akik mindenáron velem akarnak jönni, belemegyek ezekbe a feltételekbe és biztosítom magamnak a csónakot. Igen ám, csak hogy kiderül, hogy a csónak jelenleg útban van az egyik, Churchilltől délre fekvő prémkereskedőhely felé. Hamarosan visszavárják azonban s akkor azonnal meg-
 rakják és előkészítik az új útra. Legénységem elegendő van már, sőt több is, mint amennyi elég. Ha előbb hallották volna az eszkimók, hogy a prémkereskedő megengedi, hogy velem jöjjenek, sőt még fizetni is fog azért — nem is szólva

arról a jutalomról, amit majd tőlem várhatnak — akkor mindjárt vállalkoztak volna arra, hogy magammal vigyem őket. Embereim egyre-másra jönnek hozzám, hogy egy-egy barátjukat vigyem magammal, mert szívesen jönnének velem. Az asszonyok és a gyermekek is velem jönnek. Sőt előfordul, hogy némelyiknek két felesége is van. Laughing-Boy óriás feleségével és hat gyermekével egész hajórakomány. Azonkívül egész felszerelést akar magával hozni, többek között egy kanut is, ezt nagy tömeg prémáruért az erszumattától kapta. Tréfából megfenyegetem, hogyha a csónakunk nagyon meg lesz terhelve, akkor a nagy kövér asszonyt a kanuba kell kitenni és vontató kötélén húzni; első pillanatban az örökké nevető ember meglepődik, amikor azonban észreveszi, hogy az egész csak tréfa, megint úgy nevet, mint azelőtt.

Egy itt tartózkodó félbolond karnermiut szintén velünk akar tartani. Churchillben nincsen vele a felesége, az útra azonban kölcsön akar venni egyet magának. Ha a karnermiutok földjére érünk, a szívességet ott könnyen vissza tudja fizetni, ott ugyanis három felesége is van.

És az anyósok! Természetesen nekik is ott kell lenni. Minden örömmel védekezek ellenük, ők azonban mégsem tágitanak. Az öreg Donald felesége kapja a csónakon a díszhelyet, mindjárt a kis cserépkályha mellett, mert hiszen ő olyan «társaságbeli»-féle. Azonban mi lesz a többiekkel? Még egyszer felemelem tiltakozásomat. Valahogy véget kell vetni, ha az anyósok nekem is támadnak. Kifogásaim azonban keveset vagy éppen semmit sem használnak. Ha «Tulloak» (holló) anyós nem jöhet velem, akkor a fiának a «hattyú»-nak is itt kell maradni, ha pedig ez nincs jelen, akkor a Mittek (dunnamadár) barátja is sztrájkolni akar. Mitteknek is van azonban barátja Okalek (sarkinyúl), ez viszont őt kíséri el. Végnélküli lánc.

A berakodás munkáját vihardagály zavarta meg. Az időjárás már egészen télies. Éjjelenként a mosdóvíz egyetlen jégdarabbá fagy a sátorban.

A rendőrség és a két földmérő óvnak ebben az évszakban való utazástól: várjak egy pár napig még a kétárbocosra

és ha csakugyan nem jön, akkor egyelőre itt telepedjek le. Majd télen, amikor jó hó lesz, akkor menjek el kutya-szánkóval a padlermiutok földjére. Az idősebb földmérő szerint vakmerőség ebben az évszakban észak felé vitorlázni. «Sohasem tér ön élve vissza — mondja. — Ne legyen olyan türelmetlen. Barátommal már sokkal hosszabb ideje várunk Churchillben, mi is szívesen mennénk munkára a belső vidékre, csak hogy nem olyan könnyű dolog ám az igazi vezetőt megtalálni. Csak akkor sikerül a dolog, ha türelemmel leszünk. Ha késlekedik a kétárbocos, az még nem elég ok arra, hogy Ön kockára tegye az életét és hogy ebben az évszakban ezzel a vad hordával az arktikus világba vitorlázzon ki.»

A jó öreg úrnak a «heves fiatal norvégért» való aggodalma igazán megindító volt. Hogy az életemet megóvja, még a rendőrséget is megmozgósította, hogy tiltsa el az utazást. A rendőrség azonban azon a véleményen van, hogy még akkor sem áll jogában felnőtt embert terveiben megakadályozni, ha még az életét veszélyezteti is.

Közben magam is, az eszkimók is készülődünk az utazásra. A prémkereskedő titkára és félvérű szolgálója egyre több terhet hordanak a Hudson-öböl-Társaság északi állomása részére. Úgy tele pakkolják a hajót árukkal, hogy alig marad hely a legénység asszonyainak, kutyáinak, sátrainak és élelmiszereinek.

Donald, a kormányos és első tiszt aggodalmasan rázza a fejét. Ennyire megrakott csónakkal nem akar elindulni. Magam is az ő véleményén vagyok. Ha ezen a terhen kívül még a kövér matrónák is a csónakba szállnak, az első viharban vízzel telik meg és elmerül. Az öreg asszonyoktól nem szabadulunk meg, a felől már mindnyájan tisztában vagyunk. Kénytelen vagyok itt hagyni egy élelmiszeres ládámot, de mit használ az? Egyébként távolról sem tudtam az összes csomagomat a csónakra hozni. Nem marad más hátra, minthogy a prémkereskedő emberei a Társaság állomására szánt áruk egy részét vigyék vissza. Hanem magukat az alkalmazottakat nem akartam erre kérni. Egyiknek sincs hatalma a csónakra szállított árut újra kipakkolni s

így az egyik a másikra hárítaná. «Azonban ez így lehetetlen», mondja az öreg földmérő a csónak egyik megsejmlésekor. A túlterhelés csak eggyel több ok, amit ellenem a mérleg serpenyőjébe dobhat. Végre valóban megjelenik a rendőrhatalóság is. Abban mindannyian megegyeznek, hogy a csónak túlterhelt. A prémkereskedőt előhívják és a rendőség barátságos közvetítésével egyezséget kötünk. A prémkereskedő a Társaság számára szánt áruk egy részét kihordatja és én is itt hagyok még egy élelmiszeres ládát. Poggyászaim itt hagyott része a Társaság telepén marad.

Amikor végre elkészültünk az elutazásra, hatalmas orkán keletkezett. Amíg ez kidühöngte magát, megint eltelt egy pár nap.

Elutazásom előestéjét a rendőrőrnagnál töltöttem. Kedves felesége — a fehér faj női részének legészakibb őrszeme ezen a vidéken — mindent felszolgál, ami csak kitelik a háztól.

Hat heti churchilli tartózkodásom alatt sok kellemes órát töltöttem ezeknél az embereknél. A ház félig felserdült fia néhány közeli kirándulásomon kedves kísérőm volt. Már most is jól sportol és kitűnő vadász.

Mindkét földmérő jelen volt. Az öreg úr azonnal kedves témájáról, utazásomról és azokról a veszélyekről beszél, amelyeknek kiteszem magam. A társalgás folyamán figyelmezteti a fiatalabb kollégája: «Mi már olyan régóta itt vagyunk s a prémkereskedő minden támogatásával sem tudtunk a belső vidékre való utazásunkhoz megfelelő vezetőt felhajtani. A fiatal norvég úr pedig néhány hét alatt egész tehercsónaknyit gyűjtött össze. Hogy lehet ez?» — «Én nem irigylem a fiatal norvéget — felelt az idősebbik. — Nagyon szerencsés ember, ha élve kerül vissza.»

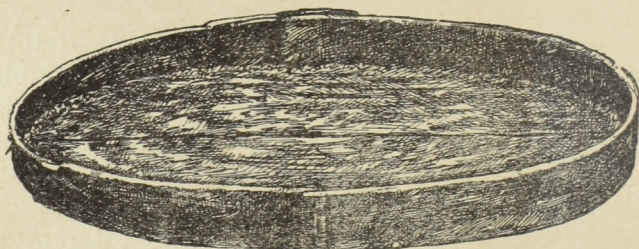
X.

Az eszkimókkal nyílt csónakon észak felé.

Szept. 30. Az elutazás napja.

Az eszkimók már kora reggel óta talpon vannak. Sátraikat lebontották, holmijukat összecsomagolták és min-

dent a csónakra hordtak. Poggyászuk igazán nagy kiterjedésű volt : négy nagy sátor, három rénszarvasbőrből, egy pedig fókabőrből való. Minden sátor több családot tud befogadni. Felrakták a konyhafelszereléseket, ruhadarabokat, fegyvereket és mindenféle más eszközt. Az eszkimócsalád konyhafelszerelése a következő : egy főzőfazék, egy zsírkőből készült halzsírlámpa, egy nagy, a hús vagy hal részére szolgáló, rozmárcsont kerettel ellátott családi tál, egy húsvilla, a mosuszökör szarvából vagy lábszarvából készült főzőkanál, végre néhány szintén mosuszökör szarvából való ivóedény. Kése minden egyes eszkimó férfinak és nőnek egyaránt van. A férfiak kése a pillaut, lényegesen

Családi húsos tál uszadékfából.

A term. nagys. 12-szer ekkora. (Oslo, Egyetemi Múzeum.)

különbözik az asszonyok késétől, az ullutól. A nagy konyhavillán kívül nincs más villája az eszkimónak. Az Ūristen adta ötágú villával eszik. A gyermekeknek minden használatos eszközből meg van a kis modelljük, azonkívül van uszadékfából kifaragott és prémmel felöltöztetett mindenféle bábujuk és játékszerük.

Gondosan bepakkolva halmoznak fel mindent a csónakban. Minden eszkimónak van két teljes bőrruhája, többnyire tartalékul egy pár fókabőr esizmája, továbbá rénszarvasbőr téli harisnyája és cipője. Néhány nyári rénszarvasbőrt még külön magukkal visznek. Abból varrnak majd később téliruhát fiatal és öreg számára. Azután van még szőrös téli rénszarvasbőr, ezeket a hálóhelyre teszik aljazatnak, s éjjel mint ágy, nappal pedig mint divány szolgálnak. A nagy éjjeli takarók jól kidolgozott rénszarvas-

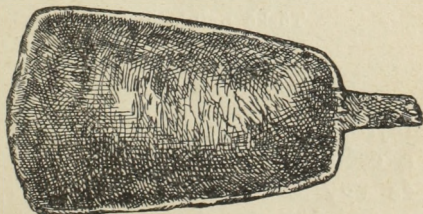
bőrből vannak összevarrva, a takarók rendszeren olyan nagyok, hogy két vagy három család is alhat alattuk. Bizonyos számú uszadékfából való sátorkaró és a hálóhely számára való hosszú botok szintén nem hiányozhatnak.

Italmérő és főző kanál csontból.
A valóságban 4-szer ekkora. (Oslo, Egyetemi Múzeum.)

Végre a kutyaszánkók! A belföldi eszkimóké hosszabbak, mint a partlakóké, mintegy ötödfél és hat méter között vannak. Csónakukon több ilyen szörnyeteg részére kell helyet csinálni. A csónakbaszállításkor a keresztben álló részeket leszedik, hogy annál kisebb helyen lehessen őket elhelyezni. Az elsorolt dolgok mind a csónakba kerülnek. Mindig világosabb lesz előttem, hogy az anyósok nélkül is megtelt volna az, ha a prémkereskedő és én egyet-mást nem hagytunk volna ott.

Az európai szaglószervnek valamennyi szállítmányunk közül a régi, rothadástól bűzlő, fóka- és rozmárhúsból álló kutyatakarmány a legkellemetlenebb. Az eszkimókat azonban a legkevésebbé sem zavarhatja, sőt úgy látszik, mintha bizonyos vonzódást éreznének a szagához. Azok a nagy fóka- és rozmárszírral megtöltött fókabőrzsákok, amelyek egész nyáron át a napon feküdték és pörkölődtek, valami hasonló szagot árasztanak. Több ilyen, részben világító zsírral, részben télirevaló ételzsírral megtöltött, bűzlő zsák került a csónakra.

Ivó-szapor mosász-szarvból.
Valóságban 4-szer ekkora. (Oslo, Egyetemi Múzeum.)

Mindezek berakása után következik a gyermekek, feleségek, nagymamák és a természetesen elkerülhetetlen anyó-

sok sora. Egy-egy utazó eszkimócsapatban rendszeren több anyós és após is van. A nők átlagosan tovább élnek, mint a férfiak, mivel sokkal kevésbé vannak életveszedelmeknek kitéve. Míg az apák jegesmedvékkel és rozmárokkal vívnak élet-halál harcot, addig az anyák otthon dédelgetik gyermekeiket és unokáikat.

Utolsóknak a kutyák maradnak. Verekednek, üvöltenek és lármáznak, mint egy csapat neveletlen kamasz és szemmelláthatólag nyugtalanítja őket a csónak ingadozó mozgása. A hullámok ugyanis az előző nap rossz időjárása miatt még mindig igen magasak. Ha a folyó torkolatában a nagy árhullámok a folyó ellenében futnak, valami kisebb

Tűzkő nyíl-hegy.
Term. nagyságban.

Tűzkő szigony-hegy.
Term. nagys. Az osloi Egyetemi Múzeum
gyűjteményében.

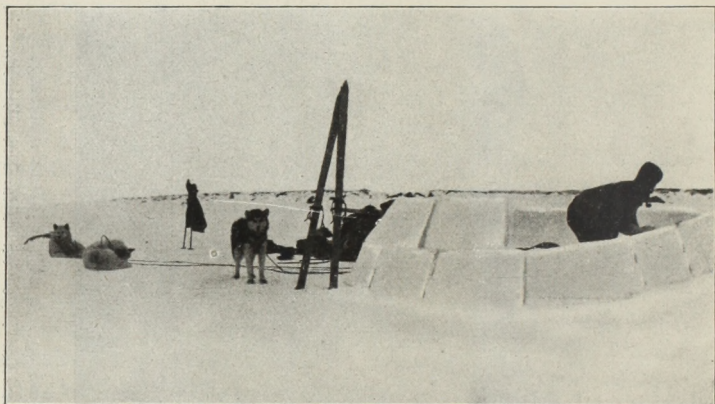
fajta jármű úgy táncol ilyenkor, mint a dióhéj. A kutyák a csónak simmi mozgásain bosszankodva, egymást marják és egy csomóba gabalyodnak, az asszonyok krétafehér arccal dőlnek a korlátnak.

Végre, számra nézve vagy húszan, készen vagyunk az elindulásra. Donald, az első tiszt, kormányhoz ül. A kölcsönkért feleségű férfi hatalmas erőfeszítéssel és jókedvű ordítózással igazgatja a horgony emelőjét. Kitűnő hangulatban van.

Kellemes délnyugati széllel szállunk tengerre. A folyótorkolatból való eltávozásunk alatt a magas előljáróság integetve áll a rendőrségi barakk előtt, válaszul, ami éppen

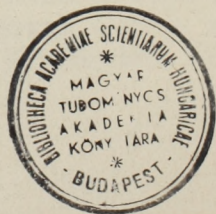
Kísérőim a hajótörés után a szánutazáson. Balra «Illatnak», középen a korecs, jobbra a felesége (kri-indiánus nő). Illatnak a korecs pipáját szívja és a misszionárius inge van rajta. Ezt állítólag Churchill mellett «találta».

Illatnak iglut épít. Az épülő háztól balra Leden sije, mögötte a szán.
Az iglu építése egy-két vagy három óra hosszat tart, a szerint, hogy
milyen kedve van a különös természetű «Illatnak» barátunknak.

Belföldi eszkimók hókunyhói. A legelső kunyhó bejárata előtt
eszkimó nő áll.

kezünk ügyébe kerül, lobogtatjuk a szélben. Laughing-Boy azt az ócska sálat lobogtatja, amit a felesége Churchillben kapott egy tengerészről, amikor ez meglátogatta az eszkimótáborot. A kölcsönkért feleségű eszkimó a misszionáriusa ócska ingével integet, állítólag a misszióállomás közelében «találta».

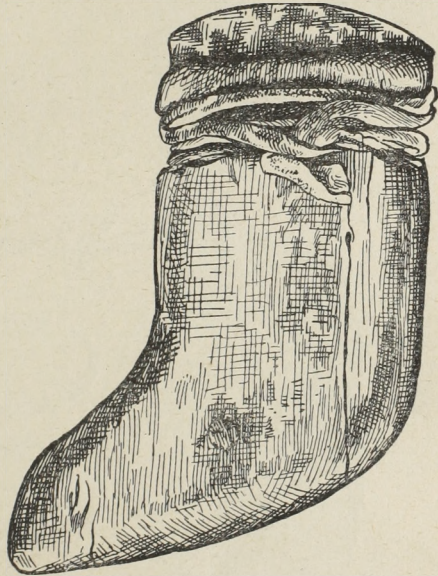
A churchilli ismerősök közül az öreg földmérőt látom utolsónak. Amikor a többiek már régen napi munkájukra tértek, még mindig ott áll nagy piros zsebkezdőjével integetve.

Könnyű lélekkel válok meg Churchilltől. Etnográfiailag semmi tanulmányozni valóm nem volt ott és múzeumi tárgyakban való nyereségem sem volt itt nagy. Maradandó eredményképpen a szokásos fényképeken kívül a bennszülöttek mozgásait ábrázoló néhány mozgókép

felvételt is készítettem Churchillben. Azonkívül a bennszülöttek primitívus énekéről csináltam fonogramm felvételt. Technikai felszerelésemben van ugyanis hangfelvevő és hangleadó készülék is, van hozzá nagyszámú felvevő henger. Véleményem szerint a természeti népek zenéjének kutatása éppen olyan fontos, mint egyéb kultúrájuk megismerése.

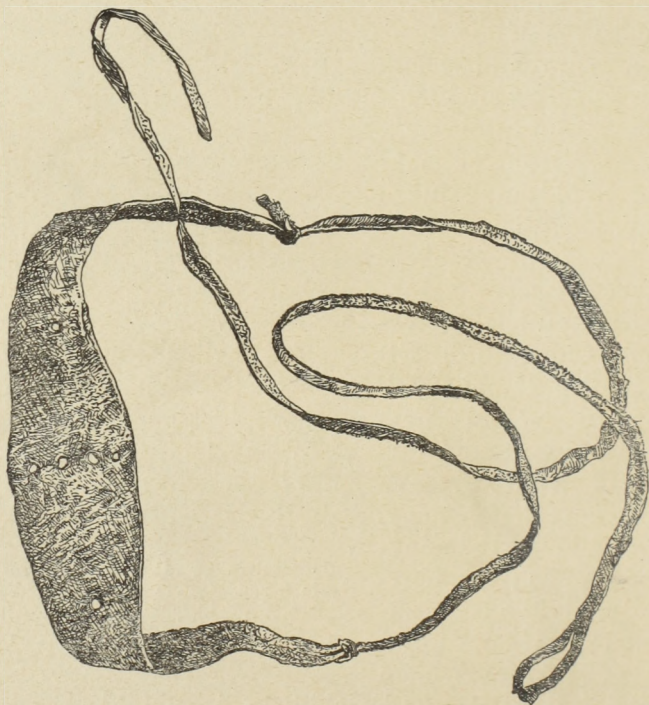
Ennek a zenének sajtószerű hangfokozatait és előadásának különös módját csak fonogramm segítségével lehet megbízható pontossággal megtartani.

Csak amikor a folyótorkolatot elhagytuk s a nyílt tengeren vagyunk, akkor eszmélek rá ennek az utazásnak a

Bőrkészítéshez való vakaró szerszám.
Nyele uszadékfa, éle tűzkő, szíjakkal fölerősítve. A nők használják a bőr készítéskor.
Term. nagys. Osló, Egyetemi Múzeum gyűjt.

kalandosságára. Bizonyos feszültséggel, majdnem örvendező izgalommal nézek a jövő eseményei felé. Önkéntelenül eszembe jutnak az öreg földmérő szavai: «szerencsésnek mondhatja magát, ha élve menekül». — Vajjon igaza lesz-e az öregnek? Valóban ez lenne az utolsó utam? Churchill

Bőr parittyá. Rendszeren gyerekek és fiatal emberek használják madarászatra a szárazföldön.

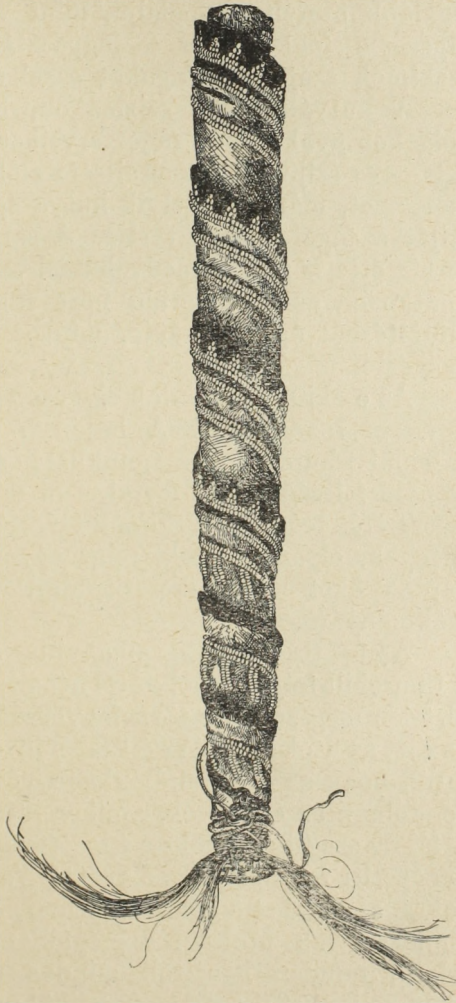
(A valódi nagyságnak $\frac{3}{5}$ része. Az oslovi Egyetemi Múzeum gyűjteményében.)

erdős magaslatai és a Prince-of-Wales-Fort üdvözölnek az őszi Nap szomorú fényében. Vajjon ez lenne számomra az utolsó üdvözlet?

A levegő megint megenyhült. Az utolsó orkánt lágy idő követte és az első hó megolvadt. Donald szerint a kellemetlen őszi zivatarok elmúltak. Mi csak a legjobbakra akarunk gondolni. Az út hosszú, a tengerpart veszélyes.

Sok száz kilométernyire van a karnermiutok földje. Karnermiut a karnerk lakóit jelenti. Karnerk pedig a Chesterfield-öböltől északra fekvő területek eszkimó neve.

A szél elcsendesedik, csak lassan haladunk előre. Az asszonyok kigyógyulnak a tengeri betegségből, amit a folyótorkolaton való leutazás okozott. Már azóta vidáman falatozzák a rozmárhúst, utóételnek pedig mattakot esznek. A mattaknak sajátságos íze van, az osztrigára és a dióbélre emlékeztet. A kezdőnek hosszú időre van szüksége, amíg megszokja ezt a csemegét. A mattakot többre becsülik az osztrigánál, az osztrigát egy pillanat alatt elnyelik, a mattak pedig szívóssága miatt szinte a végtelenségig élvezhető. Aki rágógumit vagy a rágódohányt megszokta, változatosság kedvéért próbálja meg a mattakot is. Ez ammellett, hogy tápláló, a rágóizmokat

Női hajdísz. Uszadékfából, rénszarvasbőrből és üvegyöngyökből vagy halcsontokból van. Valóságban 7-szer ekkora. Rendszeren fiatal leányok viselik a mellükön, egyet-egyét jobbra és balra. A leány hajának néhány szálát belefonják a himzett bőrszíjak közé. (Az osloei Egyetemi Múzeum gyűjteményében.)

legalább annyira elfoglalja, mint a rágógumi. A mattak rágása a fogkefét és a fogpasztát teljesen pótolja, az eszkimók szép erős fogukat ezzel ápolják.

A kutyák ócska csizmákon, bőrszíjakon és hasonló dolgokon gyakorolják rágószerveiket. Gondom van rá, hogy a bőr- és szíjdolgokat elrejtsem előlük. Alig fordítom el a szememet, már valamelyik kutya egyik vagy másik darab szíjat a foga között tartja. A sarki kutya bármennyire torkig ette is magát medvehússal vagy más csemegével, ha unatkozik, az elébekerülő bőrt vagy szíjdolgot csak úgy időtöltésből úgy szétrágja, mintha legalább is megdicsérnék érte.

Az eszkimóknak adok egy csomag teát, hogy leöblítsék a nyers rozsmárhúst. A hajón van kis cserépkályhánk, tüzelőül Churchillből magunkkal hozott léceket használunk. Donald felesége vizet forral s mi mindannyian főzünk egy csésze erős teát. Az eszkimók teáscsészéi óriási nagy bádog- edények, olyan nagyok, mint egy-egy teakanna. Előlegül kapták őket a prémkereskedőtől a következő tél prém- zsákmányára.

Amíg teázgatunk, elhagyjuk a fák északi határát. A Churchill-folyó torkolatától néhány kilométernyire északra hirtelen megszakad a törpefenyőerdő. Határoszlopként állnak itt az utolsó fák. Az északról jövő eszkimókat figyelmeztetik, hogy az ő birodalmuknak vége van itt. Vajjon mire gondolnak az eszkimók, amikor merev tekintetüket ezekre a fákra szegik? Azokra a kísértetekre vajjon, amelyekkel benépesíti fantáziájuk az erdőt? Vagy azokra a véres harcokra, amelyeket a ködös multban az indiánusokkal vívtak? Ennekem az utolsó fák megpillantása a végleges búcsút jelenti minden hazaitól, minden meghittől. Bizonytalan ideig kell most magamat fa nélkül melegíteni. Csak a vérem fog melengetni.

Röviddel napnyugta előtt sűrű köd ereszkedik alá. Könnyű szél fúj, csak éppen hogy a vitorlát dagasztja. A mérőőn meglehetősen mély vizet mutat, biztonság kedvéért azonban a parttól távolabb kormányoztatom a hajót. Sohasem lehet tudni, meddig tart a szél s itt helyenkint az

ár nagyon erős; ha közel maradunk a parthoz, könnyen fenékre futhatunk.

Donald a legénységet jobban ismeri nálam, megengedtem tehát neki, hogy saját tetszése szerint válasszon másodkormányost. Okaleket választotta, mivel ennek, bár csak szárazföldi patkány, mégis kétszeres esze van. Okalek valamelyik belföldi törzshöz tartozik, neve nyulat jelent s nem hangzik valami tengerésziessen. Donald biztosít, hogy Okalek, a sarkinyúl, igen derék hajós.

Készülődöm a fülkébe mászni s a parancsnokságot, meg a felelősséget átadom Donaldnak meg Okaleknek. A csónak orrán van valami fedélzeféle tető, elég nagy ahhoz, hogy néhány ember búvóhelyet találjon benne. Ott terítem ki hálózásomat. Egyébként a csónak tökéletesen nyitva van. A hálózás alá a símet meg a külső ponyvát teszem aljazatul, párnául pedig ruhákkal és csizmákkal megtöltött zsák szolgál. Néhány kisebb bőr- és szíjtárgyat is ide dugok, mert különben amíg alszom, mint rágógumi könnyen a kutyák áldozatául eshetik.

A történetyáskát és a Karg-Jörgensent* magam mellé teszem a hálózásba, mert még a kutyák éjjel arra az ötletre vetemednek, hogy játszanak vele s a bőrtokot vagy a vállszíjat felfalják. Két szép nagy kutya mellettem akar lefeküdni. Próbálom őket elkergetni, de mindig visszajönnek és vinnyogásukkal zavarnak. A fedélzet alatt kellemetlen szag uralkodik s a kutyák közelsége csak növeli azt. A nótának az a vége, hogy én hurcolkodom ki a kellemetlen szagú helyről. A hálózásomat és a többi szükséges dolgot kiviszem és a szabad ég alatt próbálok helyet keresni.

A hajó legénysége, az asszonyok és gyermekek családunkat kisebb-nagyobb csoportokban alszanak az ételkészítésre szolgáló ládákon és zsákokon. Donald és a felesége az evező közelében helyezkedtek kényelembe, onnan szemmel tartatják a kormányon ülő Okaleket. A kölcsönkért feleségű ember a hajó orrán ülve őrködik.

* Norvég katona-puska.

XI.

Elakadva.

Október 1.

Éjjel egy óra felé arra ébredek fel, hogy a csónak gerince a hullámverésben ismételten a feneket súrolta. Egy ugrással kinn termék hálózszakomból. A közelben hallani a hullámmorajlás zúgását. A csónak mindkét oldalán csak néhány méternyire fekvő, hatalmas kőtuskókon hömpölyög keresztül a hullámtorlódás. Kidobom a vasmacsskát. Az egész legénység horkol. «Okalek», — kiáltom torkomszakadtából, — «Illatnak!» Tovább horkolnak. A csónak újra hatalmas lökést kap, hogy minden eresztékében recseg. Kezd kellemetlen lenni. Végre sikerült Donaldot felébresztenem ; ő aztán sorba felrázza a többieket.

A víz egyre hátrább vonul. A csónak a fenéken van és oldal felé dől. A leggyorsabb segítségre van szükség, mert ha a csónak felborulása közben sziklára esik, megreped a fala. Végre az emberek talpon vannak. Szerencsére van néhány erős hosszú rudunk, az utolsó pillanatban sikerül ezeket egyik végükkel a fenékhez, másik végükkel a csónak oldalához támasztani. Ha rudak kitartanak, akkor állva marad a csónak, úgy, ahogy van, amíg megint meg nem jön a szabadító dagály. Recsegés! Vajjon a csónakfalak voltak-e vagy pedig a rudak? Az egyik rúd enged. Azonnal újat teszünk a helyébe. Ez tart és mi fellélekzünk. A legnagyobb veszélyen túl vagyunk. A víz apad ; egyre több kőtuskó látszik. A sötétben úgy látszanak, mintha kísérteties alakok és tengeri szörnyetegek emelkednének ki a vízből és gonosz pillantásukkal el akarnának varázsolni bennünket.

Egy férfit az őrségre parancsolok, a többiek a hajnali szürkületig ismét lepihennek.

Ahogy a hálózszakomból megint előbújok, meglepetve látom, hogy teljesen szárazon vagyunk. Szárazföld köröskörül, sehol semmi víz. A hullámmorajlást alig hallani. Kelet felől gyengén hallatszik a hullámok zúgása. Ezek szerint ugyancsak messze vagyunk a mély víz határától.

«Mi történt?» — «Hát hova lett a tenger?» — Kérdezik a fiatalok álmos szemüket dörzsölve. Én is kérdezhetném ugyanezt.

A köd eltakarja a szem elől a mély víz határát; az egész vidék fantasztikusnak látszik; a zsidók Vörös-tengeren való átkelése jut az eszembe.

Az öreg Donald meséli, hogy a Hudson-öböl nyugati partján vannak olyan helyek, ahonnan tiszta időben is (nem olyanban, mint most van) lehetetlen a dagály határától a mélyvíz határáig látni. Ez ugyan hihetetlenül hangzik, azonban mégis így van, mert a part itt nagyon sekély és az apály és dagály közötti vízállás különbsége igen nagy. Szerencsére csónakunk éle egy kisebb homokzátonyon áll, ameddig a szem ellát, ez az egyedüli ebben a szirtvilágban. Ha a nagy kövek között jutunk a fenékre, egész bizonyos, hogy hajótörést szenvedünk. Mintha valami hatalmas, láthatatlan szellem vezetett volna bennünket ide, ahol éppen megrekedtünk. Az ilyen megterhelt csónaknak a szárazföldön való tartózkodás nem tesz jót, mivel könnyen léket kaphat. Azonban nem tehetünk ellene semmit, békén kell túrnunk és várni a dagályt.

A köd egyre jobban betakar bennünket s mi didergünk a nedves reggeli hidegben. A hangulat nyomott. Az eszkimókat félreismerhetetlenül bántja a lelkiismeretük, hogy elaludtak s hanyagságuk miatt ment ferdén a hajó. Laughing-Boynak egy zsákocska zablisztet, egy kevés kávé adok, hogy főzzön reggelit. Nagy veder zabpépet készít. Az eszkimók kevés sziruppal főzelék módjára kanalazzák a pépet és hamarosan elkészülnek vele. A szirupot az erszummattától kapták. A kávéhoz néhány nagy rágós kekszet keresgélnek elő. Ezt a különös, kemény kekszet is az erszummattától szerezték. Minden egyes darab nyom egy-egy negyedfontot és nincsen közönséges halandó, aki fel tudná aprítani a fogával. Az eszkimók erős fogazata azonban nem egyszer elbánik ezekkel a szörnyetegekkel. Kölcsönkérlik a kalapácsomat, darabokra törik vele és megáztatják a kávéscsészében. «Olyan, mint a kő» — mondják az emberek és ezzel rávágna a kalapáccsal. Ezen már nevetnem kell s

erre megtört a jég. Az őr és a Sarkinyúl elbeszéli, hogy hát mi is történt. Röviddel azután, hogy aludni tértünk, elállott a szél. Hasztalanul vártak rá, hogy újra feltámadjon. Mutattak néhány mélységmérést, hogy az erős áradás a part felé hajtott minket. A víz itt elég mély volt, hogy horgonyt lehessen vetni, meg is kísérelték, hogy megakadályozzák a fenékrejutást. Akkor leeresztették a vitorlát, újra megmérték a mélységet és azt találták, hogy a víz emelkedik. Ezáltal megbizonyosodva, ők is aludni tértek. Minden egész észszerűen hangzott, kivéve azt, hogy aludni mentek. Megmagyarázom nekik, hogy a horgony talán valami nagy sziklára esett s ott nem tudott megkapaszkodni, vagy talán nem eresztettek utána elegendő láncot. Ez olyan hiba, amit a szárazföldi patkányok gyakran megcsinálnak. Emelkedett a víz és a horgonynak nem lévén elegendő lánc, elveszítette a talajt és az erős szárazföld felé futó áramlás a csónakot a part felé hajtotta, míg olyan sekély helyre jutott, hogy a horgony ismét feneket foghatott. Ha őrünk kötelességük szerint vigyáztak volna, észreveszik, hogy a hajót viszi az áramlás és meg tudták volna állítani, ha több láncot eresztenek és a nagyobb horgonyt is leeresztik. Az eszkimók komolyan hallgatják dorgálásomat és javulást ígértek.

A hullámmorajlás kezd növekedni és megint hallható lesz. Ebből arra következtetünk, hogy a magas vízállás órája következik. Persze látni még semmit sem lehet.

Végre megjelenik a víz és szemmelláthatólag kezd emelkedni. Már a csónak teste is felegyenesedik és a támasztékok is eldőlnék. Kihalásszuk és helyükre tesszük őket. A csónak újra szabad; azonban még nem megyünk el arról a helyről, mivel a vitorla megfeszítéséhez még nincs elegendő szelünk. A helyett az erős árhullámok kicsiny járművünket újra a talajhoz verdesik. Egy hullámtorlódás magasra emeli a csónakot. Lélekzetünk is eláll. Amíg a csónak emelkedik, a horgony zörögve csúszik a talajon. A végzetes lökés szerencsére elmaradt. A horgony nem jól kapaszkodott meg s a hullám mélyebb vízre vitt, valószínűleg az egyébként síma tengerfenéknek egy kisebb mé-

lyedésébe. Tehát újra szerencse a szerencsétlenségben. Éppen úgy vihetett volna még sekélyebb helyre s ott szét is zúzhatott volna. Nemsokára az áramlás tetőpontjára ér, itt az ideje, hogy továbbmenjünk innen.

Még mindig nincs semmi szél. A vitorlát felhúzzuk, hogy készen legyen.

Nem könnyű dolog ilyen sűrű ködben továbbjutni innen. Hogy tájékozódhassunk, megfigyeljük az áramlás irányát. Az iránytűnek nem sok hasznát vehetjük, mivel nem is sejtjük, hogy hol vagyunk; hozzá még ördögösen táncol a tű köröskörül. Látszik, hogy a mágneses sarok közelében vagyunk. Egy visszafelé futó hullám egy keveset magával visz s abban a pillanatban enyhe szellőt is kapunk a vitorlába. Donald megragadja a kormányt és néhány parancsot ad az eszkimóknak. Egy ember a mélységmérőnél, egy a kilátónál van. Lassan siklunk a tenger felé. A köd még mindig áthatolhatatlan. Állandóan mérjük a mélységet; egyre növekszik; 4 és fél méter víz — 6 és fél méter — 7 és fél — végre 9 méter. Szerencsénk van. Két bukóhullám között átsurranunk, amint azok mögöttünk vannak, ismét mérjük a mélységet: 11 méteres víz. Most már igazán fellélekzünk és reméljük, hogy a ködben is tovább jutunk. Azonban nem! A szél ismét gyengül. A tengerészmesterség minden szabálya szerint horgonyozunk, nehogy ismét póruljárjunk, több órát töltünk el a megváltó szélre való várakozással.

Délután csakugyan könnyű szellő kerekedik. A köd ritkul, a horgonyt felhúzzuk. Végre csakugyan haladunk előre. A szél azonban gyenge és egyenlőtlen. Az áramlás ismét a szárazföld felé tart és mi haladunk vele, mivel erősebb, mint a szél. Újra horgonyt kell vetnünk, hogy a szárazra ne jussunk. A köd széteszik és a horizonton egy sötét pont fátyolát lebbenti fel. Donald úgy véli, hogy az eszkimó Beik és a testvére csónakja, akik néhány órával előttünk indultak el Churchillből. A távcsővel azonban megállapítom, hogy az vízből kiemelkedő hatalmas sziklatömb. A köd újra leereszkedik. A szélcsendet csak néha-néha töri meg egy-egy gyenge fuvallat, de ez nem elegendő, hogy az áradat ellen tovább vigyen bennünket.

Beesteledik és ránk szakad a sötétség. Hálósákomba bujok, de szendergésről szó sem lehet. Ébren tart a fölötünk lebegő szerencsétlenség sejtelve, mert csak egyetlen hibánkra vár, hogy szétzúzzon bennünket. Késő este még egyszer előmászok a hálósákomból, hogy utána nézzek, vajjon az ör nem feküdt-e le megint, mint tegnap? Nem, a kilátón ül, szellemidéző módjára zümmög. A mai örünk ugyanis olyan varázsló vagy pogány papfele.

Az áramlás erős, a horgonyláncok mindazonáltal meglehetősen függőlegesen lógnak. Hirtelen hallom, hogy az egyik horgony a feneket súrolja és mindjárt utána erős lökést érzek a csónakon. Szent ég! már megint szárazra vetődtünk? A víz megemelkedett, mire a horgony elvesztette a talajt, az áradat magával vitt, a horgony a sekély vízben megakadt és a csónak hirtelen lökéssel megállt. Ugyanaz történt, mint tegnap. Az örségen levő ember álomszuszék. Odakiáltok neki, hogy eresszen több láncot a horgonynak. A víz még mindig emelkedőben van és nem tart sokáig, megint elszakít, ha nincs a horgonynak elegendő lánc. A varázslónak nincsen ínyére a parancs, bizonytalanul és morogva engedelmeskedik. Fogadni mernék, a fickónak babonás ellenszenve van a mély víz és a hosszú horgonylánc iránt. Nem fekszem le az éjjel. Jobb lesz ébren maradni, hogy a csónakot meg az «örséget» őrizzem. Az éjszaka vége felé vihar támad. Minden pillanatban várom, hogy a csónak a bekövetkező apállyal a felszínre kerülő szirten szétzúzódik.

XII.

Vihar, orkán, kényszerkikötő.

Október 2.

A borzalmas éjszaka után jön a nappal. A vihar tovább dühög, hozzá hatalmas zuhatagban esik. Alig három és fél méternyi víz van alattunk. Sietve felszedjük a horgonyt és a nyílt tenger felé vesszük az irányt.

Most aztán igazán nincs szélben hiány. A tajték úgy szóródik körülöttünk, hogy bőrig ázunk. A ködöt elűzte a

vihar és a partok láthatókká válnak. Irtózat fog el, amikor megpillantom őket! Hogy fogunk mi ebből a veszélyes sarokból kiszabadulni? Igazán csoda lesz! Ahol az éjjel horgonyoztunk, ott most éles szikladarabok körül tajtékzott a tenger.

Hét és fél méteres víz van alattunk, tehát meg vagyunk mentve. Csónakunknak csak jó két méteres vízre van ugyan szüksége, nekünk azonban a tengerfenék szirtjeivel és a haragvó tengerrel is számolnunk kell. Dél felé kicsit megvilágosodik az ég és a Nap előpislog a felhőfátyol mögül. A vihar ugyan már elült, de azért még mindig élénk szelünk van. Az öreg Donald szegletes arca meglegedetten ragyog. Figyeli a vidéket. A part lapos és egyforma; jégkorszakbeli törmelék borítja mindenütt vastagon. Amíg tovább vitorlázunk, a távcsővel észreveszem az emberi élet első jelét ezen a vidéken: egy eszkimósátrat. Donald szerint annak a két eszkimósaládnak kell lennie, akik velünk egy napon indultak el Churchillből. Itt ütöttek tábort, hogy majd később a belsőbb vidékekre húzódnak rénszarvast vadászni. A közelben folyócska van, ennek a torkolata Donald állítása szerint alkalmas kisebb hajó kikötésére. Embereim szeretnének kikötni itt, hogy erre felé lakó barátaikat meglátogassák és hogy ruháikat megszárlítsák. Mivel egész nap ki voltunk téve az esőnek és a viharzó tengernek, teljesen át vagyunk ázva. Hogy azonban kihasználjuk az időt, ösztökélem az eszkimókat, hogy csak menjenek tovább. Hosszú út van még előttünk a karnermiutok földjéig. Néhány órával később, hogy eltűnt szemünk elől az eszkimótábor, a szél északkeletnek fordul és megnehezíti az előrehaladást. A tengerpart itt északkeletnek fut, úgyhogy teljesen ellenszelünk van. Hogy keresztbe menjünk a szélnek, ahhoz ez a tehercsónak nagyon széles és otromba.

A növekvő északnyugati vihar iszonyatosan felkavarja a tengert s kénytelenek vagyunk sok vitorlát bevonni. A hullámok fehér habkoronát viselnek és az árbocokon úgy hangzik a vihar muzsikája, mint a glissando-crescendo valami nagy zenekarban a hegedűk húrjain. Le a nagy vi-

torlával! Hatalmas hullám csap ránk oldalról. A gyermekek és az asszonyok felsikoltanak, a kutyák vonítanak. Két ember teljes erejével dolgozik a szivattyún. Egy hullám a hajó orrán a kilátónál álló varázslóra csap. Egy pillanatra elveszti a lélekzetét, majd levegő után kapkod, előbb erősen kapaszkodik, majd csuromvizesen leugrik magas helyéről s megrázkódik, mint a kutya.

A vihar egyre közelebb hajt bennünket a veszélyes parti szirtek és sérek felé. Donald aggályos tekintettel kikötőhelyet keresgél a part mentén. Időközben a vihar orkánná növekszik. Minden pillanatban el vagyunk készülve arra, hogy a csónak megtelik vízzel és elsüllyed. Jobboldalon nehéz hullám gördül elénk. Donald megragadja az evezőt és elhárítja a veszedelmet. Hiába minden, az óriási hullám kis része a csónakba csap, Laughing-Boyt és néhány kutyát odavág, aztán kellemetlen csobogással keresztül ömlik az élelmiszeres ládákon és bőrzsákokon. Az emberek megfeszített erővel dolgoznak a szivattyún. Donald elszántan a szárazföld felé fordítja a csónakot, nagy hordalékszátonyok és csobogó hullámverés között. Mialatt a zátonyok és sérek között a part felé futunk, körülöttünk bősziúten ordít a dühöngő tenger. A vad orkán kerget bennünket. Most a hátunk mögött van és mi örjögő rohanással haladunk tovább. Óriási hordalékhalmazban végződő földnyelv mellett, kis öbölbe fordítja Donald a csónakot s néhány pillanat múlva jól elrejtett kis kikötőben horgonyt vethetünk. — Jól van Donald! Ez már azt jelenti, hogy nagy nehezen megmenekültünk! Szerencsénk, hogy Donald ismeri a vidéket. Úgy látszik, mintha a szárazföld egyik hosszú előugrása mellett volnánk. Az öböl túlsó oldalán kis patak torkollik, abból hozhatunk ivóvizet.

Az eszkimók a szárazföldre akarnak menni sátraikkal, hogy amíg a vihar kidühöngi magát, kipihenhessék fáradalmaikat. Egy pár kanut leoldunk és sátraikkal, kevés élelmiszerrel és a legszükségesebb konyhai felszereléssel a szárazföldre evezünk. Mivel az asszonyok, gyermekek és az egész legénység a szárazföldre akar menni, többször kell fordulni a kanuval. Az ilyen viharos időben kemény munka

a sátorverés. A nagyok és kicsinyek egyesült erejével azonban mégis csak sikerül.

A köröskörül levő sok nagy kő alkalmas a sátrak megterhelésére. A parton találunk uszadékfát is, ezt tűzifává aprítjuk össze. Néhányan az egyik nagy sziklatömb mögött kőből tűzhelyet építenek. Hogy a hajón levő ivóvízkészletünkkel takarékoskodjunk, vizet kell hozni. A közelben nincs semmiféle forrás, azért két ember az öböl szelvényében fekvő oldalán levő folyócskához evez. Mások még egyszer elmennek a csónakhoz, hogy megnézzék, vajjon a horgony szilárdan áll-e s hogy elég hosszú láncon lóg-e? A víz kezd emelkedni, tehát valószínűleg éppen apálykor futottunk ide. Nemsokára már a kikötőben is érezzük az orkán erejét. Az északnyugati viharok, mint már említettem is, a Hudson-öböl nyugati oldalán erős befolyása van az ár-ápanyra. Óriási hullámverésre kell elkészülnünk. A tenger gyorsan emelkedik és már sok területet víz borít. Amit mi száraznak gondoltunk, azok vad hullámokkal körülzajlott zátonyok és sérek.

Miután meggyőződünk, hogy a csónakon minden rendben van, egy embert ott hagyunk örnek. Mi többiek pedig visszatérünk a szárazföldre, mert az asszonyok és a gyermekek egyedül maradtak ott. Az orkán a vizet még ebben a keskeny sarokban is úgy csapkodja, hogy csak nehezen tudunk a kanuval a szárazföldre menni. A csónakon levő örnek nem lehet valami kellemes egyes-egyedül ott tölteni az éjszakát. Minden éjszaka más kerül közülünk az őrségre. Aki ma van soron, filozófusi nyugalommal nyugszik bele sorsába és még azt az ajánlatot is visszautasította, hogy másik embert adjunk a társaságába.

Farkasszomjúsággal várakoztunk az ivóvizet hozó kanura. Már kezd sötétedni, de embereink még mindig nem láthatók. Lámpásaim egyike, amelyiket a hajóórnek akartam átadni, a kanun van. Talán a csónakra eveztek, hogy átadják a lámpást? De nem, ott jönnek már, egészen más irányból. Nehezen küzdenek az orkánnal és a kikötőben vadul tomboló tengerrel. Olyan sötét van már, hogy nehéz a fehérre festett kanut szemmel tartani és a hullámok fehé-

ren csillogó habjaitól megkülönböztetni. Többször megkísérelték, hogy a szárazföld felé közeledjenek. Egyszer csak hirtelen eltűnik a hullámok között és többet nem látható. A hitvesek és anyák vad kiáltása sivít át a sötétségen. Mindannyian aggódtunk, hogy megtelt vízzel és elsüllyedt és vele együtt embereink is. Gyorsan leszaladunk a partra és egy pár hosszú szíjat mentőkötélnek dobunk le — barátainknak azonban semmi nyoma.

Negyedóra mulva a csónakon világosság gyullad ki. «Alianai!» kiáltják az eszkimók, ahogy csak a torkukon kifér. «Micsoda öröm!» — És «Krujanakonni!» — Embereink tehát a csónakra menekültek, miután belátták, hogy hiábavaló a szárazföldre törekedniök. Így az ör is hozzájutott a lámpájához és ez magában véve még mind szép és jó lenne, ha nekünk ivóvizünk volna. Egy nagy sütőepsiben pemmikánt melegítünk, a teáról azonban ma este le kell mondanunk. Szerencsére nálam van tábori üvegem, egy embernek való tea és ivóvíz van benne. Megosztom azonban a szomjazó eszkimógyermekök között, hogy magamnak egyetlen korty marad.

Megint kezd esni s örülök száraz menedékhelyemnek, kettős sátramnak.

A talaj és a sátor egyaránt taktusban ingadozik a hullámverés dörgésére. Úgyszólván a homokra építettem. Sőt talán éppen forráshomokra és agyagra. A fáradságtól azonban nem gondolok a kellemetlen helyzetre, hanem nemsokára alszom, mint a marmota.

XIII.

A rossz időben is helyt állunk. — Barátság-
talan vidék. — Fölfedezést csinálók.

Október 3.

A vihar és a nagy eső továbbra is tombolnak s valamelyest le is hűlt az idő. Az eszkimók beszélnek, hogy az éjjel villámlott és mennydörgött. Én azonban olyan mélyen aludtam, hogy semmit sem hallottam belőle. A hullámverés

felkavarta a homokot és az agyagot és a part mentén a rendes magas vízvonál felett mély árkot ásott. A sátorig azonban szerencsére nem jött.

A varázsló a förtelmes időben is elkísér a környéken tett kisebb vadászkirándulásra. Először a part mentén haladunk s néhány dunnamadáron kívül egy fókát is felhajtottunk. A rossz idő miatt azonban nem keríthettük puska-csőre. A szárazföld belsejében több szerencsénk volt. A földnyelv vagy félsziget belső részében ugyanis valami fű nő, az úgynevezett nyúlhere. A fű ebben az évszakban sárga és fonnyadt. Nemsokára egy nagy kövér sarkinyulat veszünk észre, mindjárt utána egy másikat is. Kíváncsian figyelnek bennünket, majd ugranak egyet s a kövek mögé dugják a fejüket. Kis idő múlva megint kikukucskálnak és csodálkozva meresztik ránk a szemüket. Nyilvánvalóan először látnak embert. Tulajdonképpen nem szabadna így rájuk löni, mivel mereven egy helyben állnak és minket bámulnak. Bőrig ázva megyünk haza féltucat nyúllal a vállunkon. Jó érzés ilyen kirándulás után a kettős sátorba bebujni. Ott legalább minden száraz. Ruhát váltok, begyujtok a primusz-főzőbe és nyulat sütök. A friss hús a sok pemmikán után kitűnően ízlik, mint változatosság. Délután apály idején a csónakon éjszakázó, vízhordó embereink a szárazföldre merészkednek. Majdnem egész nap vártunk rájuk. Közben ugyan az ég is gondoskodott rólunk és olyan tömegben ontotta ránk a vizet, hogy igazán nem panaszkodhattunk.

Estefelé a csapkodó eső hóviharba megy át.

Október 4.

A vihar ma északon keresztül északnyugatra fordult. Noha a rossz idő valamennyire enyhült, azért keserves idő van. Az éjjel sok hó esett és a külső sátorban minden a talajig megfagyott. Nedves ruháinkat kiakasztjuk a levegőre száradni és lassankint készülődünk a továbbutazásra. Mihelyt az idő engedi, tovább kell mennünk. A vihar azonban nem olyan volt, mintha már ma meg akart volna szünni. Puskával a vállamon még egyszer bemegyek a szárazföldre.

Ma, a tiszta időben felfedezem, hogy nem szárazföldön vagyunk, hanem egy hosszúra nyúlt iszap-szigeten. Ezt a szárazföld egyik félszigetétől erős áramlású, sekély tengerszoros választja el. Egyébként az is meglehet, hogy ha a szökőár és az erős északkeleti vihar magas vízállást hoznak, még ez a félsziget is szigetté lesz. A kérdést azonban nem dönthetem el, mivel a tengerszoroson az erős áramlás miatt nem lehet átkelni. Szigetünk azt a benyomást kelti, mintha magas vízálláskor nagy része el volna öntve.

Ilyen lapos, sivár parton, apály idején sohasem tudhatjuk, hogy vajjon szárazföldön, szigeten vagy talán éppen a tenger fenekén állunk-e?

Közelebről tanulmányozom a vidéket s uszadékfát találok; úgy látszik, hogy ez valami nagyobb csónakról vagy valami árbocos hajóról származik. Messzebb északra néhány, a rendes eszkimó sírkötől sokban különböző sírt fedezek fel. Még egy kicsit tovább haladva, elhagyott sátorhelyekhez érek. A sátorkövek rendetlensége arra mutat, hogy nem eszkimók, hanem fehérek ütötték fel a sátrat. Végül kőfal romjait fedezem fel. Ez valami élelmiszer-depó maradványának látszik. Isten tudja, miféle tragédiát takar itt el a feledés fátyola. Zendülés? Hajótörés? Skorbut? Az éhségtől egymás kölcsönös felfalása? Agyonverték őket a vad eszkimók? Hajóroncsról való uszadékfa, fehérekre valló sátormaradványok, élelmiszer-depó romjai, négy sír: mind-mind tragédiáról beszélnek. Az eszkimók, amikor erről a felfedezésről beszélnek nekik, azt felelik: «Ammiaszuk» (bizonytalan . . . mi semmiről sem tudunk).

A part rendkívül veszélyes itt a megfeneklett hajónak. A sérek között a legtöbb tengerszorosnak olyan erős áramlása van, hogy karácsony előtt nem igen fagynak be. Némelyik még januárius közepéig se. Úgy látszik, nyomorúságosan gyér ezen a vidéken a vad. A tegnapi elejtett sarkinyulakon kívül más vadat nem láttunk ezen az iszap-szigeten. Valószínűleg ezek is még a múlt tavasszal a jégen keresztül jöttek ide s a jég megolvadása után nem tudtak visszamenni.

Örülhetek gazdag élelmiszerkészletemnek, sohasem tudhatja az ember, mit hoz a jövő.

Kutyaszánnal a Hudson-öböl nyugati partja mentén.

A legészakibb fák, a Churchill-folyó torkolatától északra néhány kilométerre.
Az eszkimók világának itt van a vége.

Leden sátra a legészakibb fák közt.

Október 5.

A hullámok gördülnek, a hullámtörés zúg, noha a három napig vadul örvongó orkánszerű vihar már elült. A tenger még annyira felkavart, hogy lehetetlen ebben a hullámlásban a csónakot a kikötőből kivinni.

Felhasználom az időt, hogy hajózó műszereimet és egyéb eszközeimet kissé kitakarítsam. A három utolsó nap időjárása után éppen úgy rájuk fért a tisztogatás, mint a puskákra. Az eszkimók a látcsövet és az órát kivéve, a többi teljesen haszontalan tehernek tartják. Nem tudják megérteni, miért bánok olyan óvatosan a kronométerrel s hogy mért nem engedek senkit se a közelbe. Ebből arra következtetnek, hogy boszorkányság van a dologban. Bizonyos mértékben hasonlóképpen vélekedtek a kinematografikus gépről is. Először elfutottak, amikor forgatni kezdtem a csavart, hogy le vegyem őket. Legjobban rosszalták azonban szextánsomat. A varázsló szerint legjobb volna ezt a dolgot Nubliajok istennő, a «nagy anya» számára engeszteléseképpen kidobni a csónakból. A sok eszköz azt a híremet keltette, hogy hatalmas angakok vagy varázsló vagyok. A csónakon van köztünk egy angakok s ez nyilvánvalóan aggódott, hogy bele kontárkodok a mesterségébe s elrontom az üzletét. Mindenesetre tanácsosnak látszik a szextánszt csak a legvégső esetben használni, ha például messze kint vagyunk a nyílt tengeren és más mód nincs a helymeghatározásra.

Gyönyörű napnyugta, sugárzó színjáték. Végre egyszer megint békés este! — A félhold világít. — Az északi fény táncol.

Sátramban ülök és írok. Donald felesége látogat meg és cukrot kér a teához. Azután Laughing-Boy gyermekei közül jön egy pár, ezek meg a doboznyitogatót kérik kölcsön. Előbb ugyanis néhány doboz pemmikánt ajándékoztam nekik.

Illatnak jön és kér, hogy noha nem ő van a soron, a kölcsönkért feleségével átvehesse az őrseget. Megadom neki az engedélyt.

XIV.

A varázsló tanácsa.

Október 6.

Újra úton vagyunk. A friss délnyugati szélben csak úgy rohan a csónak. Jobb szelet már nem is kívánhatunk. Ha így marad, egy hét múlva célunknál leszünk.

Dél felé előbujik a Nap s nem tudom megállni, hogy meg ne határozzam földrajzi szélességünket. Mielőtt a Napot irányzékba venném, már megint felhő mögé bujik. A varázsló fenyegető arckifejezéssel nézi a szextánst, egész komolynak és aggodalmasnak látszik. Délután a szél növekedésével havazni kezd. Haditanácsot tartok Donalddal és azt indítványozom: haladjunk távol a veszélyes parttól, hogy megint feneket ne érnünk. A varázsló és még néhányan beleavatkoznak és tiltakoznak az ellen, hogy beljebb menjünk a tengerre. Donaldnak sem sok kedve van honfitársai akarata ellen cselekedni. Az irányt csak egész kicsit változtatja meg. A legutolsó északnyugati orkán félelme még tagjaikban van.

Október 7.

Vihar és hófergeteg. A víz ismét kellemetlenül sekély. Az eszkimók az éj folyamán, amíg aludtam, a csónakot természetesen a szárazföld felé fordították — oh ezek a szárazföldi patkányok! Kutya hideg van ilyen nyílt csónakban vitorlázni. Tajték és hó együtt dolgoznak és a csónak falát vastag jégkéreggel vonják be. Az árbocok és a kötélzet is nagyrészt jegesek. Éppen elég munka a jeget leverni, hogy a csónak kormányozható legyen.*

Egy csésze meleg kávé vagy tea jól esne most, de ebben a viharban és hullámmzásban lehetetlen a cserépkályhát befűteni. Semmit sem használ a panasz! Meg kell elégednünk hideg pemmikánnal és nyers hússal, meg jeges vízzel. Jó,

* A jégkéreg annyira megterheli a hajó elejét, hogy mélyebben süllyed a vízbe s ez akadályozza a haladást.

hogy legalább a vizeshordó nem fagyott be. Az ivóvizeshordó egészen elől áll a csónakon és az eszkimó asszonyok prém közé varrták be.

Az asszonyok ma nem igen tudnak helyt állani. A kis gyermekes anyákra ma csöstül szakad a baj. Sokan tengeri betegek. A minapi orkánban csodálatosképpen egészségesek maradtak. Talán az ijedtség nem engedte, hogy megbetegedjenek. Síró gyermekek, tengeribeteg nők, éhes kutyák, babonás matrózok, közöttük egy varázsló, aki örült ideákat igyekszik ébreszteni bennük: mindez együttvéve különös utazótársaság. A varázsló szilárd meggyőződése szerint egyes-egyedül a szextánsom idézte elő a vihart és a hófergeteget.

A szél megint megfordul; ezúttal délkelet felé. Ezzel egyideig jól haladunk, azonban állandóan a szárazföld felé kerget és sok víz kerül a csónakba. Vajjon megint megismétlődik a minapi kaland? Vajjon a parton még egyszer sziklák, görgetegek és hullámverések között fogunk tancolni? — és még hozzá hóvihar is? Az eszkimók legszívesebben visszamennének a szárazföldre. Az öreg Donald a parton járattja tekintetét, hátha felfedezne valami kikötőhelyet. A nehezen megterhelt csónakkal nem könnyű dolog a sekély vízen keresztül bejutni valahova. A boszorkánymester bölcs tanácsot ad: a hajón levő dolgokat az élelmiszerek, ruhák és fegyverek kivételével, a tengerbe kellene dobni, természetesen legelső sorban műszereimet. A műszereimre vonatkozó kilátások nagyon homályosak. Donaldnak megint szerencséje van. Ezúttal is talál nyílt hajózható csatornát és a szirtek és hullámtörések közepette bekormányoz bennünket.

Bár most van a féldagály ideje, a horgonyzó helytől az árvízvonal még ijesztően messze. Néhány ember kanuval a parthoz evez, hogy kikémlelje a vidéket. Egy óra múlva visszatértek és jelentik, hogy uszadékfát és jó táborhelyet találtak.

Ez egyszer a kettős sátor a hajón marad. Az úton a tajtéktól és a hótól átnedvesedett s utána olyan merevvé fagyott, mint a deszka. Az eszkimók bőrsátrai több hideget

el tudnak viselni, mielőtt keménnyé fagynának. Hogyha megfagytak is, ütögetéssel megint megpuhíthatják. Két rénszarvasbőr sátorral, a szükséges élelmiszerekkel, a főzőedényekkel és az alváshoz szükséges dolgokkal a szárazföldre megyünk. Most meg az okoz nehézséget, hogy a víz annyira sekély, hogy a kanu helyenkint a homokon csúszik. Az út hátralevő részét gázoljuk, a kanut pedig messze benn, hosszú hajókötelekkel a sziklatömbökhöz kötjük. Most azonban megint vissza kell gázolni, hogy a holmit elhozzuk a kanuból. Mikor már mindenünk a szárazon van, a part sziklagörgetegein le és fel vagy másfél kilométernyire kell hurcolni, amíg olyan halom tetejére nem érünk, amelyik úgy látszik, hogy dagály idején is száraz marad. Amikor visszamentünk, hogy a holmi hátralevő részét is elvigyük, a dagály már olyan magasra emelkedett, hogy jó távolságot kellett vízben gázolni azokhoz a szirtekhez, ahol a kanut hátrahagytuk. Hosszú pórázokon magunkhoz húzzuk a kanut, a csónakhoz evezünk s elhozzuk, amire még szükségünk van és nagy vesződéssel megint a szárazra megyünk. A hó esővel vegyest esik s mi tetőtől-talpig átáztunk. Nem lehet leírni, amit kiállottunk, amíg a legszükségesebb tábori készségünket a másfélkilométernyi távolságra elcipeltük s amíg a sátrakat felvertük: alul sósvízzel, felül hóolvadékkal átázva s ezenfelül mindenem keresztül ható viharok kitéve.

Uszadékfából tüzet raktunk, havat olvasztunk s kávét meg fókahúst főzünk. Étkezésünk után a dagály csak néhány méternyire van a sáortól. A magas dagály ideje már nincs messze, azért biztosabb menedéket kell keresnünk. Szerencsére felfedezünk a mostaninál jóval magasabbnak látszó dombot, ezt azonban csak térdig vízben gázolva tudjuk megközelíteni s az egész cók-mókot széles vizen keresztül kell oda hurcolnunk. A «szűk kikötő», az emelkedő árral szemlátomást nagy öböllé növekedett. Most csak egy pár sér és hordaléktömb választja el a nyílt tengertől. A szárazföldből, amit idejövételünkkel alacsony vízállás mellett láttunk, semmi más nem maradt, mint néhány apró sziget. A szárazföld olyan távol van, hogy a havazás miatt

egyáltalában nem látszik. Táborhelyünk valami széles tengeröböl parányi szigetén van. A magas víz habjai a sáortól öt-hat méternyire nyaldossák.

Miután a sátrakat másodszor is felvertük már, a sötét-ség is leszállt és mi holtra fáradtan és csuromvizesen, ahogy voltunk, nyugovóra tértünk. Okalek örködik ezen az éjjelen. Mi többiek, ahogy lehet, összehúzódunk a két sátorban. Az én sáortársaim Donald, a felesége és Illatnak a kölcsön-kért asszonnyal. Éjjel az egyik sátorpózna a viharban összetört és a sátor maga alá temetett bennünket. A sötétségben és ekkora viharban lehetetlen segíteni magunkon.

A hideg ismét megnövekedett és a vihar havat szór a sátorba. Mialatt a félig felborult sátorban fekszem és két-ségbeesetten kísérletezek testem melegével megszáritani ruháimat, a két földmérőre kell gondolnom, akik most jó melegen és szárazon a churchilli rendőrségi barakkban al-szanak. Eszembe jutnak az öreg szavai: «Nem irígylem a fiatal norvéget». Hát az irígységre csakugyan kevés oka volna.

XV.

Versenyfutás a halállal és az ördöggel.

Október 8.

Hajnali szürkületkor felkelünk, hálókészségünkről le-rázzuk a havat és előbujunk az összeomlott sátorból. Donald elkéri a fejszét, az eltört sátorrudat a törés helyén ferdén meghegyesíti és fókabőrszíjjal összekötözi. Illatnak uszadékfát hoz a közelből. Tüzet rak a sátor bejárata előtt és ráteszi a kávéfőző üstöt. A sátor hamarosan annyira tele lesz füsttel, hogy szemem könnyezik és levegő után kell kapkodnom. Nem bírom itt ki tovább, a tüzőn és üstön ke-resztül egyetlen merész ugrással kint termek a szabadban. Micsoda borzalmas hideg van itt kinn — még hozzá nedves ruhában! Hogy hány fok van a nulla alatt, azt nem tudom megmondani, mert a meteorológiai műszerek jól becsoma-golva, a csónakon vannak. Ha magammal hoztam volna

öket, akkor a tegnapi partraszállás keservei közt bizonyosan darabokra törtek volna.

Megpróbálkozom a másik sátorban is; a gyermekek, asszonyok és anyósok ott bujnak elő a takaró alól. Csak Laughing-Boy és a varázsló vannak már talpon. Ők is uszadékfát hoznak és hasonló főzéshez készülődnek, mint Donald és Illatnak odaát. Tehát ismét hazátlan leszek! Hogy bírnak ezek az eszkimók ekkora füstöt elviselni? Szemük többé-kevésbé mindig gyulladásban van ettől az uszadékfával, hangával és mohával táplált tüztől. Tovább akartam vitorlázni ezekkel a szárazföldi patkányokkal, a helyett, hogy ebben a nyomorúságos lyukban maradjunk. A szél egészen északkeletnek fordult; ez annak a rendes előjele, hogy nemsokára elül. Az eszkimók azonban már ma csak nem akarnak innen tovább menni. Amióta a csónak legutóbbi kalandunkon majdnem túlsok vizet nyelt, nem tudnak a félelemtől megszabadulni. Donald északkeletről új vihar közeledését jósolja. Az alattunk levő partrész különösen veszélyes.

Napközben a szél, szigetünknek arra a kis darabjára, amelyik dagály idején is vízmentes maradt, nagy tömeg havat fújt össze. Megmagyarázhatatlan előttem, hogy ilyen messze a szárazföldtől, honnan kerülhet ide ez a hó. Laughing-Boy az egyik kanun vadászatra indul. Nemsokára egy fjordi fókával tér vissza. Van aztán nagy lakoma! A jó eszkimók reggeltől-estig főznek és a legjobb hangulatban vannak. Ha tetőt éreznek a fejük felett és fő valami a fazekukban, akkor már megelégedettek és nem gondolnak a holnapra.

Október 9.

Ma végre sikerült elindulásra bírni az eszkimókat. A csónak a jégtől úgy megpáncélosodott, hogy sokáig tart, amíg hajózhatóvá tesszük. A vitorlázat is merevvé fagyott. Egyik emberünknek fel kell mászni az árbocra, hogy a csigákon levő köteleket megszabadítsa. A vitorla maga is merev, hosszú ideig tart a kifeszítése.

Az ég tiszta s kellemes nyugati szellő fujdogál. Kön-

nyebben jutunk ki innen, mint ahogy tegnapelőtt bevitorláztunk.

A nyugati szél mérsékli az utóbbi napok viharából még megmaradt hullámmorajlást. Nemsokára annyira elcsendesedik, hogy a kályhában tüzet gyújthatunk a főzéshez. Később a nyugati szél megnövekedik s gyorsan haladunk előre, hogy a tajték a hajó orrán csak úgy habzik. Meglátjuk a Napot, mire jó kedvünk csak fokozódik. Talán a tenger befagyása előtt mégis elérünk Akszkarnikig. A tiszta időt fel akarom használni, hogy a Nap álláshelyét megállapítsam és kiszámítsam, hogy hol vagyunk tulajdonképpen. Csellel és alattomosan húzom elő műszeres ládámat és remélem, hogy egy őrizetlen pillanatban elővehetem a szextánst. Azonban a boszorkánymester oldalról szakadatlanul felém kacsintgat és minden mozdulatomat követi. Alig nyitom ki a ládát és veszem kezembe a szextánst, arcokat vág és morogja varázsigeit, úgyhogy az egész legénység ijedt tekintettel figyel rám. Sőt a többenél kevésbé babonásnak látszó Donald is komoly és félnék most. Újra becsukom a dobozt s azt színelem, mintha csak azért vettem volna elő, hogy vajjon az utóbbi napok rossz időjárása nem ártott-e meg a műszereknek?

Déli egy óra felé, éppen amikor ebédnél ülünk és kávéit iszunk, a Nap csúnya sötét felhők mögé bujik. Ma még egyetlenegy felhőt sem láttunk s egész estélig számítottunk a napfényre.

Egyúttal a szél is csendesedik. A vitorlák petyhüdtlen lógnak az árbocon. Meghökkenve nézünk egymásra. A varázsló egy pár sokatmondó taglejtést csinál és kiabálja: «Tornrak» — «A gonosz szellem!» Izgatott és halotthalvány. Egyszerre megint szél rohan a vitorlának, hogy csak úgy csattan s a kötélzet úgy füttyöl, mintha ördögök rendeznének ott fenn hangversenyt. Donald elhajtja a kávéscsészét és helyéből felugorva, néhány harsogó parancsszót kiált. A legénység egy szempillantás alatt a fővitorlán van. Nem csekélység lehúzni a vitorlákat, ha merevvé fagyott. Pár másodperc alatt több heves széllelés rohan meg, még mielőtt a tánc valóban megkezdődne. «Minden vitorlát

le!» — kiáltja Donald. Csak a legkisebb vitorla, egy parányi rongy marad fenn. Minden más vitorlát és minden egyéb dolgot, ami nincs odaszeggezve, kátrányos ponyvával letakarjuk és odaszegezzük, mivel most igazán komoly a dolog. Senki sem figyelte meg, honnan jött az első szellőkés. Úgy látszik, mintha minden oldalról jött volna.

És most rajta! — Az árboc és a hajóderék recseg. A kompasz versenyt táncol a viharral. Egy ideig délkeletről fúj, majd azután északnyugatnak fordul. A víz vájkál a tengerben s a víz hegymagasságnyira gördül. Donald kivesszi Okalek kezéből a kormányt. Mindannyian a szárazföld felé kémlelnek, noha nagyon jól tudják, hogy szélteben-hosszában egyetlen kikötő sincsen. Abban a veszedelemben vagyunk, hogy a csónak vizet kezd nyelni. Az eszkimók elkomolyodnak és megnémulnak. Most minden Donald és a tengeri istennő: Nudliajok kezében van. Donald az ijedségtől és a hidegtől remegve áll a kormánynál. A legnehezebb hajóúton lepett meg bennünket a vihar.

Ameddig sikerül, írom a naplómát, hogy megőrizzem hidegvéremet és a többieket is megnyugtassam. Kettőnél több nem tud egyszerre a szivattyún dolgozni, legjobb hajósunk: Donald a kormányt senki másnak nem akarja átadni. A többiek semmi mást nem csinálhattak, mint arra vártak, hogy a szivattyúnál megint rájuk kerüljön a sor. Az ég egyre jobban besötétedik. Hóvihar keletkezik; nemsokára alig látunk néhány csónak hosszúságnyira. A vihar és a víz tombolnak. Közelünkben örvény támad; abban a pillanatban hirtelen egy hullámtörés csap ránk; velem együtt néhány embert feldönt s keresztüllódít a rakományokon, úgy hogy néhányan majdnem átesnek a hajóperemen. Belekapaszkodunk a kátrányos ponyvát leszorító kötelekbe. Újabb hullámtörés és a csónak magasra emelkedik, majd oldalra dől. Az egész csak egy pár másodpercig tart. Tengervízzel kívülről, verejtékkel belülről átázva, felváltva dolgozunk a szivattyún olyan megerőltetéssel, amire csak azok az emberek képesek, akik az életükért küzdenek.

Az orkán heves lökései alatt a tenger hullámai párává

porlódnak szét. — «Vigyázz!» — egy még hatalmasabb viharhullám rohan ránk. Velőtrázó asszonyi sikoltás. Dühöngő ördöghöz hasonlóan zajlanak a hullámok a csónaknak. Ez magasra emelkedik s előreugrik, mintha robbanás érte volna. Ismét mély hajózható vizen vagyunk. Ördöngösen dolgozunk a szivattyún. — Még egyelőre úszik a csónakunk, de már nem bírja soká.

XVI.

Hajótörés.

Október 11.

Egy kis embercsapat a kétségbeesés erejével védi az életét. A hajótöröttek a hóviharban és sötétségben ládákkal és bőrzsákokkal megrakodva, fáradságosan törnek maguknak utat a sziklás parton, hogy hajóroncsukról a habokon keresztül kijussanak a szárazra. Férfiak és nők élet-halál harcot vívnak a természet kérlelhetetlen ereje ellen.

A hullámtörés gonosz szellemek karához hasonlóan bömböl s az orkán a megkínzott emberek szemébe kegyetlenül csapkodja a havat. Súlyos terhük alatt ingadoznak s el-elbuknak a hullámok örökös mozgásától símára csiszolt sziklákon, azonban ha megsebesülve és megvérezve is, de mindig felállanak s folytatják útjukat előre.

Kezdődik a hajnali szürkület és a rémület éjszakájának végét veti. Az éhes, halálra fáradt csapat azonban összeszorítja a fogát és nyolc óráig megszakítás nélkül folytatja a harcot.

Az élelmiszer és a felszerelés silány maradékát kegyetlennel és alázattal kezeljük, mintha kehely és ostya volna. Miután az utolsó darabot is a szárazföldre mentettük, a nyomorúságos rakásokra vitorlákat és kátrányos ponyvákat terítünk és azután nagy kövekkel rakjuk meg.

Emberfölötti erővel megkíséreljük a hajóroncsot a hullámverés további hatása elől a partra húzni. Csak egyetlen egy horgony maradt meg — a legkisebbik. A nagy horgony, vastag vasláncával együtt a vihar és a hullámok

ellenállhatatlan súlyának néma bizonyítékeképpen kinn fekszik a tenger fenekén, egy kis sziget oldalán.

A csónak fenekén és egyik oldalfalán levő lyuk elárulják, hogy sokszor vágódott a fenékhez, amíg aztán egy hatalmas recsenéssel végérvényesen a szárazföldre csapódott.

Nagy kövek köré vetett rozmárbórszjakkal erősítjük a hajóroncsot a parthoz. Tajtékozó dühvel rohannak a parton a hófehér hullámok, mintha a nyomorúságos hajóroncs utolsó maradékát is el akarnák nyelni.

Végre mindent megmentettünk, ami a csónakból és a rakományból megmaradt. Halálra fáradt, éhes emberek vesződségesen vonszolják magukat a børsátorhoz.

Bent van néhány primitív fegyver és nyomorúságos házi szerszám. Egy csomó hóval borított és jéggé fagyott állatbőr és rénszarvastakaró szolgál alvókészségül. Néma alakok ülnek körben és uszadékfa- és csontbotokkal ütögetik a jéggé fagyott rénszarvasbőrt. A jégkéreg lehámlik és a dér felhőkben porzik szét. A bőr megpuhul és alvóhelyül terítik ki. Férfiak és asszonyok, fiatalok és öregek sűrűn egymás mellé bujnak a takarók alá, hogy melegítsék egymást. A közös fekvőhely egyik végén néhány gyermek és öregasszony fekszik. Ők már régóta alszanak, mivel kint a hajóroncsnál, az örvongó hullámveréssel való küzdelemben nem tudtak segíteni.

Nemsokára minden baj és gyötrellem hosszú, mély szendergés öntudatlanságába megy át — csak a fehér ember agyveleje van még ébren és tagjainak minden fáradtsága mellett is dolgozik.

Tehát ez a vég? Hajótörés az elhagyott, vad tengerparton, ezer kilométerekre a civilizált világtól. Csak egy pár hétre való élelmiszert sikerült megmenteni, meg néhány tüzelő fegyvert és műszert. Mindent, amit a magaménak vallhattam, elnyelt a tenger. Ez most minden fáradozás, minden törekvés, szenvedés és nélkülözés gyümölcse.

Reménytelen! Esztelen dolog a sorssal dacolni. Miért élni és kínlódni? Mire való? Milyen könnyű lett volna a halál! Miért harcolunk olyan szívósan az életért? Kelj fel

és feküdj le kint a hóban utolsó álmodra! A hóvihar befed fehér szemfedőjével és minden szomorúságtól és bánattól megszabadulsz.

Miért ragaszkodunk olyan görcsösen az élethez, amikor a hullámtörés örvongó vadállatok módjára rontott ránk? Miért nem vetettük magunkat az éhes tenger karjaiba? A helyett tévelygő szemünkkel, kétségbeesésünkben kikötőt kutattunk, amikor az orkán legvadabbul tombolt és minden pillanatban végünket várhattuk.

Amikor a halál az oldalunkon állva intett, hogy ebből a nyomorúságból megszabadítson, akkor izzadtunk a szivattyúkon, hogy megmenthessük életünket. Miért? Élteni akartunk — a létet értékesnek tartottuk. Most azonban, amikor elég csodálatos módon megszabadultunk a haláltól, az élet értéktelennek látszik. Hogyan fejezed be, amiért útra keltél? A felszerelés a tenger fenekén fekszik és az a kevés, ami megmaradt, romokban hever. Kudarc! A játéknak vége. Ott lappang a gonosz a sötétben és kárörvendve vigyorog. «Oh Hatalmas, oh Nagy, segíts ki ebből a nyomorúságból!»

Végre mint a könnyörület angyala megérkezik az édes álom és a lázas gondolatokat elkábítja. Egy istenien szép arc jelenik meg és leírhatatlan tiszta mosolygásával megáldja az álmodozót.

XVII.

Hajléktalanul.

Október 12.

Tegnap este 11 óra körül asszonyi kiáltás és kutya-csaholás ragadtak ki édes álomból és ébresztettek a durva valóságra. Donald sátrát a vihar feldöntötte és összetörte a fejünk felett. Több ízben megkíséreltük az éjszaka folyamán újra felállítani. A vihar még most is változatlan erővel dühöng. Jaj, micsoda kutyaélet! A sátorban fél méter magas hó áll. Az éjszaka egyre-másra fel kellett kelni és a havat lerázni, hogy elevenen el ne temessen.

Nemsokára három napja lesz, hogy tombol ez az orkán

és semmi sem mutatja, hogy hamarosan megszűnik. Mindnyájan olyan éhesek vagyunk, mint a hiénák s még hozzá a társaság fele, Donald sátrának szerencsétlensége következtében, hajléktalan is lett. Azonkívül az éjszaka zűrzavarában elvesztettem a keztyűmet is. Valahol a hó betemette s nem lehet megtalálni. Tegnap este lefekvéskor szoroson a hálósákomb mellé tettem. Annyira nedvesek voltak, hogy nemsokára kőkeménnyé fagytak. Amikor éjjel felkeltem, hogy a havat lerázzam magamról, félre estek és beletaposódtak a hóba. Köröskörül felturkáltuk a havat és minden kemény tárgyat kiástunk, mást azonban nem találtunk, mint követ. Ilyen viharban és fagyban keztyű nélkül járkalni: keserves dolog. Eszkimóruhámnak még zsebe sincs, hogy a kezemet abba dughassam. De az is igaz, hogy most, a hajótörés után, van más mit tenni, mint a kezemet zsebre dugni. Donald felesége hajlandó számomra egy pár új keztyűt varrni, ha adom a hozzávaló anyagot. Föltétlenül rénszarvasbőrnek kell lenni, — mondja, — mivel más bőr, különösen pedig a fókabőr télire nem alkalmas. Nekem azonban nincsen más bőröm, mint a kutyabőrből való hátizsákomb és az ócska fókaprém-ruhám. Ez azonban édeskeveset segít rajtam. Nem lehet a megfagyott fókabőrt úgy hajlékonyá ütögetni, mint a megfagyott rénszarvasbőrt. Ha az megfagy, akkor csontkemény is marad. Donald feleségének igaza van. A saját bőrömön tapasztaltam, milyen az, ha félkeménnyé fagyott fókaprémbe kell járni. Ha a hálósákomba bujok, akkor felenged a fókaprémruha és éjjel megpuhul; alig bujok azonban elő, megint csak fakeménységű lesz. Ruhá nélkül azonban nem fekehetem le, különben az éj folyamán olyan keménnyé fagyva, hogy reggel lehetetlen lenne felvenni. Ha nem akarok abba a veszélybe kerülni, hogy ilyen hidegben ádámkosztümben járkáljak, akkor bizony nem marad más hátra, minthogy éjjel-nappal magamon tartsam a régi fókabőr-ruhát, amíg valódi rénszarvasbőr téli ruhához nem jutok.

Délben Donald fáradtan és kimerülten tér haza. A főtelmes időben is végigment a part mentén jó darabig, hogy uszadékfát keressen, de eredménytelenül tért vissza. A hajó-

roncsnál levő raktárunkból azonban hozott régi, rothadt fókahúst. Tulajdonképpen azt kutyaeleségnek szántuk. Ilyen éhesen és elcsigázottan azonban megesszük még ezt a rothadt, nyers és keményrefagyott húst is. Az éhség nagyon jó szakács! Amikor Donald meghallja, hogy elveszett keztyűim még mindig nem kerültek meg s az újhoz pedig hiányzik a megfelelő anyag, így szól: «Poalukrangitok okkiomi — pitauangitok — illa». (Télen igazán nagyon keserves dolog keztyű nélkül lenni.) Ezekkel a szavakkal letép a jó öreg egy darab szarvasbőrt az alsó ruhájából és kéri a feleségét, hogy varrjon abból nekem keztyűt.

Most a tél komolyra fordult. Ha hajótörést nem is szenvedtünk volna, akkor is megakadtunk volna valahol a parton. Az eszkimók úgy gondolják, hogy a part mentén azonnal befagy a tenger, mihelyt elül a vihar.

Mostantól kezdve a jövő év júliusáig csak egy szállító eszköz van számunkra: a kutyaszán. Szerencse, hogy a kutyák és a szánkó megmaradtak addig. Amíg a folyók befagnak és a hótakaró elég vastag lesz, hogy a rögök egyenetlenségeit kisimítsa, mégis csak ide vagyunk kárhoztatva. Bele kell nyugodni a mostani helyzetbe, még szerencse, hogy a hajótörés legalább emberéletbe nem került.

Legnagyobb baj az, hogy ruháinkat és téli dolgainkat — kivéve, ami éppen rajtunk volt — elvesztettük. Akkor a foltos fókabőrből készült nyári ruhámat viseltem, már pedig ez télen hasznavehetetlen. Az eszkimók sem jártak sokkal jobban. Ők is, amikor a vihar ránk tört, a nyári ruhájukat viselték, azaz a mult télről való, elkopott ruhájukat. A mult nyári vadászszákmány, a téli ruhának szánt rénszarvasbőrök legnagyobb részt elvesztek.

Kettős sátram és felszerelésem egyéb nyomorúságos maradéka, keményre fagyva a hajóroncsnál vannak, kátványozott ponyva és kövek alatt. Hajléktalan vagyok és nincs mit ennem. Donald sátrát nem lehetett megint felállítani, mivel több rúdja eltört. Az eszkimók ugyan felütöttek még egy bőrsátrat, ez azonban kisebb, mint a Donaldé. Ennek következtében mind a két sátor túltömött.

Miután Donald felesége elkészítette az új keztyűt,

legfőbb igyekezetem, hogy a sátrat, valami élelmiszert és lőszerrel hozzak kintről. A rettenetes hóvihárban félelmetes a vállalkozás. Az út a telep helyétől a hajóroncsig igen hosszú.

Eszkimóim közül senki sem hajlandó ebben a kutya időben a hajóroncsig jönni velem, hogy sátrammat segítsen elhozni. Egyedül lehetetlen a fagyban megkeményedett kátrányos ponyvát és vitorlákat meglazítani és a nehéz köveket elhengeríteni. Segítség nélkül mit sem kezdek minden rábeszélő művészetemet előveszem, hogy rávegyek valakit a munkára. Végre Illatnak egy font cukorért hajlandó velem jönni és segíteni. Valószínűleg azt reméli, hogy kölcsönként felesége kétszer olyan édes és simulékony lesz, ha cukorral édesgeti. Azt a veszélyt, amíg a kavargó hóban a hajóroncsra levő holminkat elérjük és az összefagyott köveket és a kátrányos takarót kiszabadítjuk, azt alig lehet leírni. Pedig ez semmi sem volt a telephez visszavezető út gyötrelmeihez képest.

Visszafelé a hófergeteg és az északnyugati szél szembe fújnak és megakasztják a lélekzetet. A jégborította rögökön keresztül a nehéz sátorral megterhelten csak lépésről-lépésre vánszoroghatunk. Minden pillanatban le kell a sátrat tenni és hátra fordulni, hogy lélekzethez jussunk. Egyszer-másszor a vihar a síma jégen a talajhoz vág bennünket s többször vagyunk közel ahhoz, hogy nyakunkat vagy lábunkat törjük, vagy bordánkat zúzzuk össze. A vihar elviselhetetlenül fájdalmasan vágja arcunkba és szemünkbe a havat. Alig látunk magunk előtt egy pár lépésnyire. A part mentén levő hordalékrögökön kell botorkálni, hogy visszataláljunk a telephez. A hullámverés a partot úgy összeharászdálta, hogy lövészárkoktól barázdált harctéren képzelhetné magát az ember. Ilyen térszínen hurcoljuk szemben a hóvihárral a sátrat.

Órák múlnak és még mindig távol vagyunk a céltől. A dagály közeledik és hullámaival előnti a partot. A szárazföld felé kell kitérnünk s az utat a szél iránya után határozzuk meg. Azonban úgy látszik, hogy a part és víz nélkül eltévedünk. Ismét vissza tehát a parti hordalékra!

Illatnakot elhagyja a türelme és ledobja a sátrat. Azt állítja, hogy a sötétség beállta előtt, ha továbbra is vonszoljuk a keményrefagyott sátrat, lehetetlen a tábort elérni. Én szembeszállok vele; ha benne nincs annyi kitartás, hogy velem együtt továbbvigye a sátrat, akkor én egyedül fogom azt elvégezni. Gúnyolódásom semmi hatással sincs az eszkimóra. Kissé túlerős kifejezést használtam. Egyedül nem sokáig tudom a sátrat a göröngyös parti rögökön cipelni, azért ismét jobban a szárazföld felé vonszolom. Illatnak visszajön hozzám és kijelenti, hogy a sátrat ott kell hagyni, ahol van, mert most már sietnünk kell, hogy elérjük a táborhelyet, hogy a sötétség útközben ne érjen bennünket. Azt felelem neki; hogy ő csak siessen, én azonban ott maradok, ahol a sátor van. Sejtésszerűen érzem, hogy a sátrat sohasem látom viszont, ha a hóvihar prédájául itt hagyom. Akkor egyszer és mindenkorra hajléktalan vagyok s az eszkimók kegyének vagy kegyvesztettségének vagyok kitéve. «Kappearnakonni» (Nagyon aggódom) mondja Illatnak és igyekszik meggyőzni, hogy az a halálom, ha egyedül maradok a hóviharban. «Kaovimangi-toalnit!» (Semmit se akarsz megérteni) — fúzi fenyegetően hozzá. A vihar és a fagy ellenére is csörgedezik le rólam a verejték, míg a keményrefagyott fókaprémet kívülről jégkéreg borítja. Alig tudom magam terhem alatt fenntartani.

Végre úgy látszik, megpuhul Illatnak. Az európai szívós kitartása kivívja tiszteletét. Amikor látja, hogy hiába csalogat el sátramtól, ő is megragadja.

Megint együttesen gyötrődünk előre, már amennyire bírunk. Ránkborul a sötétség s teli torokból kezdünk kiabálni, hátha a táborból jövő válasz helyes irányba igazít. Nem — semmi válasz — csak a hóvihar rekedt zúgása hallatszik. Továbbvonszoljuk magunkat előre s megint kiáltunk, nem, most már ordítunk, hogy az ütőerünk is beledagad. Végre választ kapunk a táborból. Nemsokára elébünk jön Okalek és az út hátralevő részén segít cipelni a sátrat.

Négyen fáradozunk a viharban és sötétségben a sátor felállításával. Végre beköltözhetem a saját házamba. Hálózsákomat, karabélyomat és fényképezőgépet elhozom

Donald felfordított sátrából. Előre örülök, hogy az estét egyedül, nyugalomban és békében tölthetem. Úgy látszik azonban, hogy sorsom nem így rendelte, mert hamarosan kiderül, hogy a sátor lakhatatlan. Az orkán úgy fújja be a havat, mintha a sátorfüggöny csak olyan vékony lenne, mint a szúnyogháló. Hiábavaló minden, annyszor jön új hó be, ahányszor a régit kiséprem. Minden fáradság hiábavaló, éppen úgy, mint akkor Churchillben, amikor a vizet akartam kihányni belőle. A külső ponyva hiányzik. A hajóroncsnál a kátrányos ponyva alatt kellett hagyni. Még a kis belsőponyva egyedül is nagyon nehéz volt. Ilyen időjárásban lehetetlen a külső védőtető nélkül lakni a sátorban. A bőrsátor mégis csak jobb, mint a rendes vászonsátor.

Tehát ezen az éjszakán is az eszkimóknál kell menedéket keresni. Reggel majd csak akad valaki, aki segít elhozni a külső ponyvát is. Az eszkimósátrak az utolsó helyig tele vannak. Laughing-Boy tupekjében azonban találok még egy kis zugot az éjszakára. Egy kövér asszony meg a varázsló közé kerülök, aki szemmel láthatólag fél, hogy nagyon közel kerül az anyóshoz.

XVIII.

Az ördög lábnyomai. — Váratlan látogatás.

Jóval a hajnali szürkület előtt hozzálátott Laughing-Boy, hogy tüzet rakjon és rothadt fókahúst főzzön. Tegnap kegyes volt hozzá a sors: a nagy hófergetegben is tekintélyes mennyiségű uszadékfát talált. Egy szempillantás alatt a sátor annyira tele lett füsttel, hogy közel voltam a megfulladáshoz. A hóvihar miatt az ajtó is zárva volt és így a füst semmiféle utat sem talált kifelé. Az eszkimósátornak ugyanis nincs, mint az indiánus «trepé»-nek füstkivezetője a tetején. A füst megtölti az egész helyiséget és magának kell nyílást keresni — feltéve, hogy egyáltalában van ilyen. Amíg az eszkimósátorban főznek, lehet választani: vagy benn megfulladni vagy kinn megfagyni. Aki maga nem élte

Két csippeva-indiánus nő és gyermek Churchill mellett, a fák északi határának közelében felállított sátruk előtt.

A belföldi karnermiut-törzsbeli fiatal eszkimó nő.

át, nem tud fogalmat alkotni, milyen pokollá alakítja a füst a padlermiutok sátrát.

Mintha mérges pók csípett volna meg, úgy ugrom ki hálósákomból és rohanok ki a sátorból. Laughing-Boy kacagása hangzik mögöttem. Inkább kinn didergek a hóviharban. Az ellentét azonban mégis túlságosan nagy: a hálósák melege és a hóvihar fagyasztó hidege között. Az éjszakán át felengedett nedves fókabőr-ruhám azonnal megint jéggé fagy. Gyorsan találok azonban foglalkozást, ami a véremet mozgásba hozza. Donaldtól elkérem az uszadékfából való csontnyelű, kezdetleges hólapátját s a sátramhoz megyek, hogy kihányjam belőle a havat. Mint-hogy egész éjen át lakatlan volt, majdnem egészen megtelt hóval. Órákon keresztül szakadatlanul dolgoztam. Napkeltéig nagyjában el is készültem. Közben a szél északnyugatnak fordult és kissé megenyhült. Tehát most már nem sok hó fog esni.

Amikor éppen a végére járok a munkának, Laughing-Boy reggelihez hív. Félíg főtt, rothadt fókahúsból áll. Ha már rothadt húst kell legyűrnöm, akkor legalább nyers és fagyott legyen. Akkor nem bűzlik olyan förtelmesen és nem olyan visszataszító, mint így, félignyers állapotban. Erre a csemegére az eszkimókonyha sohasem fog rászoktatni. Már a szagától is jóllakom. Ez után az úgynevezett reggeli után pereputtyostul a hajóroncsnál felhalmozott holminkhoz zarándokolunk. Táborunkban a romlott fókahúson kívül semmi más ennivalónk nincs.

A negyednapig tartó vihar az eszkimók véleménye szerint már a végét járja. Mielőtt újabb hóvihar szakadna ránk, fel kell használni az időt, hogy élelmiszert hozzunk a táborba. Tisztességes munkát ad, amíg dolgainkat előássuk a hóból. Egyik része több méter mély hófűvás alá van temetve. A holmira tett nagy kövek úgy oda vannak fagyva, hogy alig lehet őket elmozdítani. A rémes éjszakán hengerítettük oda azokat, így aztán a vihar sem a kátránytakarókat, sem a holmit nem vitte el.

A külső ponyva legfelül fekszik, az alatt a kátrányos ponyva alatt, amelyik műszereimet is takarja. Szerencsére

minden sértetlen : a ponyva éppen úgy, mint a műszerek. Csak egyetlen meteorológiai műszer vallott kárt. Szorosan mellőle előkotrok egy doboz lőszert — hála a levegő- és vízmentes csomagolásnak : kifogástalan állapotban. Előkerül a most megfizethetetlen értékű, «büdös» védjegyű gyufa, egy pár 23 literes kanna, tele főzőpetróleummal, a svéd primuszfőzőn kívül egy lámpás és az eszközszekevény. A kinematografikus kamrámmegmenekült ugyan, de durva ütést kapott és állványa is elveszett. A fonográfom is előkerült, de olyan, mintha hosszabb szabadságra volna szüksége. A sok el nem használt hanglemezek közül csak néhány doboz van tele s filmszalagjaimból alig maradt több meg, mint 600 m. Egy doboz előhíváshoz szükséges vegyi szer is sértetlen maradt, mivel a lőszerkehez hasonlóan ez is levegő- és vízmentesen volt csomagolva. Csak egyetlen egy pár sí maradt meg. Két párt a szárazföldön mentettem meg és ide rejtettem, azonban több más dologgal együtt nyomtalanul eltűnt. Hála a csomagolásnak, némi cukor és főzőcsokoládé is élvezhető maradt. Megmaradt továbbá egy láda pemmikan és a londoni Army és Navy cégtől való élelmiszerből egy félládányi — a másik felét útközben fogyasztottuk el.

Az Army és Navy cégtől való élelmiszer többi része tehát elveszett, nem is szólva azokról a ládákról, amelyeket a csónakon való hely hiánya miatt a prémkereskedő felügyelete alatt Churchillben hagytam. Pipáim és megmaradt dohányom a magányban jó vigasztalóim lesznek.

Az az áru és cukor, amit a prémkereskedő adott át Churchillben, szintén megmenekült. Mivel azonban nem ilyen kalandos utazásra voltak becsomagolva, majdnem az egész megromlott. Az én víz- és levegőmentes, duplafedelű fémdobozba és kívülről erős fadobozba csomagolt cukrom kifogástalanul megmaradt.

Az eszkimók a prémkereskedő félig megromlott élelmiszerét birtokukba veszik. Főképpen Laughing-Boynak vannak fürge és hosszú újjai. Én lemondok arról, hogy teámat cukorral «édesítsem». Ez ugyanis teleszívódott sós tenger vízzel, az eszkimók azonban a megszózott cukornak is örül-

nek. Ha tudná a prémkereskedő, hogy mi történt velünk, hihetőleg átengedné az eszkimóknak a megromlott anyagot, amiért még hozzá sarki rókákkal és más értékes anyagokkal megfizettetné magát.

A holmiból annyit viszek el, amennyit éppen magunkkal tudunk vinni. Az otthagyt dolgokat megint gondosan letakarjuk kátrányos ponyvával és megterheljük nagy kövekkel. Roppant messzire kellett cipelni a holmikat. Ha majd később több lesz a hó és a durva hordalékot betakarja, akkor ide telepítjük át táborunkat és itt hókunyhót fogunk építeni. Örülök, hogy a sátram belső részét már tegnap felcipeltem, ma így is éppen elég van mit hurcolni.

Most látni, hogy milyen félelmesen garázdálkodott a rossz idő. Itt vannak a mély, partba vájt gödrök és közöttük a roppant moszatsomók és tengerifű-gomolyok. Ezeket a tenger hányta ki a szárazföldre a dagályvonal hosszában, sőt még azon is túl.

A visszavezető úton, nem messze attól a helytől, ahol a megmaradt dolgokat elrejtettük, az eszkimók félig befűjt, de azért friss lábnyomot fedeztek fel. A boszorkánymester megállapítja, hogy ezek nem lehetnek mások, mint a «tornrak» — a sátán lábnyomai; mitőlünk semmiesetre sem származnak. Én lehetségesnek tartom, hogy más emberek is lehetnek a környéken, például vad belső eszkimók. A varázsló azonban bölcs fejét csóválva, megmagyarázza, hogy ebben az évszakban a tengerpartnak erre a részére sohasem jönnek emberek és a lábnyom csak ördögtől vagy kísértettől származhatik.

Késő délután megszűnik a szél. A levegő kitisztul. Gyorsan felütöm a külső sátrat, hogy készen legyen a legközelebbi hóviharra, amelyik talán nem is sokat várhat magára.

Azután pipára gyujtok, működésbe hozom a primuszfőzöt és annak az öröme, hogy ismét a saját tetőm alatt vagyok, hála és örömmünnepet rendezek. Hálával tartozom a sorsnak azért, hogy ennyit is meghagyott. A félláda Army és Navy-féle élelmiszer némi takarékoskodással négy hétig is elég lesz tizennégy nap helyett. A Karg-

karabélyom és némi lőszerelem is megmaradt. Az utolsó doboz aszaltgyümölcsöt — alma, kajszinbarack, mazsola van benne — felbontom és édes levest főzök. Az angol plumpudding is itt van még, de ezt más alkalomra teszem félre. A főfogás a Thornes-pemmikán.

Ahogy étkezés után felemelkedek, hogy pipámat megtömjem, életem legnagyobb meglepetését érem meg. Megrántom a szakállamat, hogy csakugyan ébren és eszemnél vagyok-e? Kísértet? Vagy a sok fáradságos és éhínséges nap után a jó leves a fejembe szállott? A félsötét sátorajtóban «Hüvelykmatyi» áll és rám vigyorog. Felkapom a csizmát, hogy a kísértethez vágjam. Az ajtóban álló alak oldalra ugrik és azt kiáltja: «Kappearna!» (Félelem.)

Ez tehát hús és vér, Kubluk, a Hüvelykmatyi maga és nemcsak a szelleme. Hüvelykmatyi necsili-eszkimó és nem éppen meghitt barátság fűz hozzá. Elutazásom előtt három héttel néhány belföldi eszkimóval és a Hudson-öböl-Társaság egy félvérűjével hagyta el Churchillt. Az lett volna kötelességük, hogy a Hudson-öböl-Társaság legészakibb telepére hírt vigyenek, hogy a várt kétárbcú még nem érkezett meg és hogy az ottani prémkereskedőnek valami élelmiszert és árukészletet szállítsanak. Hüvelykmatyinak igazság szerint legalább is 250 km-nyire kellene lenni innen. Mit jelent tehát az ő megjelenése?

Nagyon bátortalan, úgy látszik félig megfagyott és kitéhezett. Fején kis nyári turistasapka. Valamikor egy rozmárvadásztól kapta. Egyéb felszerelése a következő: egy kopott, régi rénszarvasprém, a churchilli prémkereskedőtől származó vitorlavászonadrág, harisnya, valószínűleg félvértől származó indiánusmokasszin, egy kiszolgált rendőrségi kabát, amit bizonyosan Churchillben talált; ezekhez járulnak még egy rozsdás Winchesterpuska, egy tucat töltény és egy nagy panna, hókés, amelyet a hókunyhók építéséhez használnak.

Megvendégeltem kávéval és pemmikánnal; elpusztított háromszoros adagot. Amikor az evéssel elkészült, kis bőrtáskát húzott elő, amit a nyakába akasztott vékony szíjon az ing és a prém között hordott. Ebből a táskából

piszkos, ceruzával írott papirost húz elő és kér, hogy olvassam el.

«Vihar és rossz idő. Hajótörés. Csónak szétzúzódott. Minden áru elveszett. Segíts gyorsan, különben nemsokára elveszek az éhségtől és hidegtől.»

A cédulát a félvérű írta és a churchilli prémkereskedőnek szólt. Az a csónak, amelyik három héttel előttem indult el Churchillből, ugyanabban a viharban, mint mi, zátonyra jutott. Itt van a kezemben a Hudson-öböl-Társaság félvérű alkalmazottjának kétségbeesett segélykiáltása. Hüvelykmatyira ráparancsolt, hogy gyalogosan kísérelje meg Churchillbe jutni. Persze ez naív megbízás. Azonban a kétségbeesésben, amikor a halál kinyújtja felé a karjait, mit tudjon csinálni. Tegyük fel azt az esetet, hogy Hüvelykmatyi valóban elérte volna Churchillt — ez ugyan már maga lehetlenség, mivel a sok folyón nem tudott volna átkelni, de azután a prémkereskedő sem tudott volna mentőcsapatot küldeni, mielőtt a folyók be nem fagytak és át nem léphetők. Addig pedig a félvér már régen éhenhalt.

Kérdésekre, hogy hogyan akart átkelni a folyókon azt feleli: «Ammiaszuk» (Nem tudom). Elmeséli, hogy a félvérű sokáig jajgatott és sírángozott, hogy hozzon Churchillből segítséget, amíg az örökös kesergésbe belefáradt, a puskáját a vállára akasztotta és útnak indult abban a reményben, hogy a folyók nemsokára befagynak. Ha a hó elég tömör lesz, hogy hókunyhót építhessen és útközben talál elegendő vadat, hogy a vadászatból fenntarthassa magát, akkor majd csak eléri Churchillt. A két belföldi eszkimóról elbeszéli, hogy azok nincsenek már a félvérűnél. A hajótörés után mindjárt összekapoltak és útjukra mentek.

A félvérű tehát valahol a vadonban egyedül van indiánus feleségével és várja Churchillből a segítséget. Szegény fickó! Az onnan érkező segítségre ugyan sokáig várhat. Mégis csak jó volt valamire, hogy eszkimóim és én itt hajótörést szenvedtünk. Talán meg tudjuk a félvérűt és a feleségét menteni. Szerencséje, hogy Kubluk nem jött a hóvihar megszűnte előtt ide. A havazásban nem látta volna meg sátrainkat és gyanútlanul elment volna mel-

lettünk. Ha a félvérű kívánságára előbb indult volna útnak — száz az egy ellen — nem látott volna meg bennünket. A félvérű, Hüvelykmatyi állítása szerint, csak egy fél napi járóföldre 14—15 km-nyire van tőlünk. Van vagy négy napra való szigalah-ja (kétszersültje) és tukto-nerki-je (rénszarvashúsa). Pár nappal a hajótörés előtt a belföldi eszkimók a szárazföldön voltak és elejtettek egy rénszarvast.

Megkérem Hüvelykmatyit, amilyen gyorsan csak lehet menjen vissza, vigyen magával élelmiszert és egy levelet, amelyikben fölszólítom a félvérűt, hogy jöjjön a mi táborunkba. Felajánlom neki, hogy készletemet megosztom vele és gondoskodom róla, hogy kutyaszánnal Churchillbe menjen, mihelyt a folyók befagynak és a hó elég tömör lesz, hogy kunyhót lehessen belőle építeni.

XIX.

A kutyák vonítanak az éhségtől és hidegtől.

Az ezután jövő idő kemény próbára tett bennünket. Több, napokig tartó vihar váltotta fel egymást s közben a szünetek csak egy-egy napig vagy még rövidebb ideig tartottak. Két-két vihar között a rövid idő alatt a táborból a hajóroncsnál levő árukészletig nehéz volt megtenni az utat, hogy élelmiszerkészletünket mindig újra kiegészítsük.

A kutyákat semmire se tudtuk használni, mivel a hótakaró túl vékony volt, hogy a sziklatömbökkel borított térszínen szánkóval tudtunk volna közlekedni. A hóvihar rendszeren megszakítás nélkül három napig tartott. A második napon rendszeren északról vagy északkeletről jött és ekkor volt a tetőpontja. Ekkor lehetetlen volt többet, mint pár szempillantást a szabadban tölteni. A harmadik nap északnyugatra fordult és egy kissé mindjárt alább is hagyott; ettől kezdve szükségből elhagyhatta az ember a sátrat, feltéve, ha rendes téliruhában volt. Mi azonban elégtelen ruházatunkban rettentően szenvedtünk a szigorú hidegben, ha a szükség úgy parancsolta, hogy a védelmező sátrat elhagyjuk.

Ezekből a nehéz napokból való naplófeljegyzéseim talán fogalmat nyújthatnak arról, hogy milyen életünk volt a hajótörés után következő első héten.

Október 14.

Új hóvihar; reggel öt órakor felébreszt, miközben fenyegetően megrázza a kettős sátrat. A melegtől és a nedvességtől gőzölögve bujtam ki a hálózásából, hogy megmentsem a tetőt, amíg nem késő. Nedves testtel és megfagyott ruhában három órán keresztül dolgozom, míg végre a sátor ismét szilárdan áll. Reggeli után vesszük a puskát és nem törődve a rossz idővel, rénszarvasvadászatra megyünk.

Nemsokára elválnak egymástól és külön utakon megyünk. Az egyik eszkimónak kedvez a szerencse: fiatal rénszarvast hoz haza zsákmányul. Annyi koplalás után a friss hús a fő gyönyörűség. Ilyen sok éhes embernek egy kis rénszarvas nem sokat számít. Hús kiéhezett ember egyszeri étkezésre elfogyasztja.

Szegény, lesóványodott kutyáinknak kevés, vagy semmi sem marad.

Október 15.

A hóvihar orkánná fajult és gonoszabbul dühöng, mint valaha. Ebben az évszakban a sátorban való lakás minden nap elviselhetetlenebbé lesz. A hókunyhó építéséhez azonban több és tömörebb hóra van szükség.

Az orkán semmi új havat sem hoz, sőt tajtékzó dühében a régít is a tengerre hajtja.

Bömbölve rohan a tenger a partoknak, készen arra, hogy mindent elnyeljen. Ilyen viharban még gondolni sem lehet arra, hogy a tenger befagyjon.

Mialatt sátramban ülök és ezeket a sorokat írom, újjam hegyét a hideg marja, a petróleummal azonban takarékosan kell gazdálkodni. A primuszfőzőt csak éppen addig használom, amíg a hóból ivóvizet olvasztok és ebédemet elkészítem.

A kutyák vonítanak a hidegtől és az éhségtől; olyan

irtózatosan hangzik ez, mint az emberi fájdalomkiáltás. Megkísérlik, hogy betörjenek a sátrainkba, hogy nekiessenek a mi saját csekély élelmiszerkészletünknek.

Csak engedné az idő, hogy rénszarvas vadászatra menjünk. Megint szükségünk van friss húsrá és zsírra.

Október 16.

A vihar valamennyire csökkent. Vadászatra indulunk. Most Illatnak kedvez a szerencse és ő hoz haza egy rénszarvast.

Embereim nem áhítoznak valami különös módon az eddig elejtett állatok bőrére; én tartom tehát meg őket, hogy nadrágot csináltassak magamnak belőlük. Régi, elhasznált nyári nadrágomban már nem sokáig járhatok. Az eszkimók olyan szemmel néznek rám, amelyből ez olvasható ki: «Megőrült a fehér ember?»

Összecsomagolom a bőroket, Donaldhoz megyek és kérem a feleségét, legyen olyan szíves, varrjon egy nadrágot. Csóválja a fejét és mindenféle mentségeket hoz elő. Hosszú habozás után Donald megmagyarázza, hogy nem fogok olyan eszkimót találni, aki azt szétvágja, hogy varrjon belőle valamit. Az eszkimók vallása szerint súlyos bűn a rénszarvas téli bőrét feldolgozni.

Nem törődve ezzel a felvilágosítással, körüljárom az eszkimótábort és sorjában minden asszonyt megkísérlek vallása ellen bűnre csábítani. Rénszarvasbőr téliruhára van szükségem — minden bűn, vallás és varázsló ellenére is. Az eszkimók azonban rendíthetetlenek maradnak. Inkább maguk is holtra fagynak, mintsem hogy őseik vallási törvényei ellen járjanak el.

Mi marad más hátra? Bár a szabóságban teljesen járatlan vagyok, magam látok hozzá a munkához. A téli bőrt azonban majdnem lehetetlen a túvel átylukasztani. Nagyon vastag és hosszú, sűrű szőrözete kétszeresen megnehezíti a munkát.

Az eszkimók engem figyelnek. Nemsokára az egyik hozzám jön és barátságosan azt tanácsolja, ne pazaroljak több időt erre az esztelen vállalkozásra. Ha elkészítem az

új prémnadrágot, akkor egyetlen barátom sem lesz. A hosszúszőrű nehéz télibőr ruhával a legádázabb hidegben sem lehet úgy dolgozni, hogy ne izzadjon az ember. Ez világos előttem. Ekkora hidegben őrizkedni kell az izzadástól. Jóakaró tanácsadómnak azonban még több indoka is van: ha folytatom a munkát, ellenségeket szerzek magamnak, nem csupán a varázslót, hanem mindannyian megharagudnának rám. Nemcsak a rénszarvas téli bőrének feldarabolása és feldolgozása van az eszkimók vallása szerint eltiltva, hanem ezenkívül tilos rénszarvasbőrből új ruhát sátorban varrni. Sátorban csak fókabőrből szabad ruhát készíteni, rénszarvas dolgokat javítani szabad. Szükség esetén lehetséges régi ruha anyagát mássá alakítani át. A minap például, amikor a Donald felesége az ura régi rénszarvasprém alsó ruhájának egy darabjából keztyűt csinált számomra, az nem volt bűn. Rénszarvasbőrből új ruhát csak édesvízi jégre épített hókunyhóban szabad varrni.

Mindig tanul az ember valami újat! Mindenesetre eltemethetem egyelőre az új rénszarvasbőr téli ruhához fűzött reményemet. Továbbra is ócska, fókabőr nadrágban kell fagyoskodni.

Október 17.

Végre szép nap! — Egy álló egész napig! Miután a szél megszűnt, a Hudson-öböl a part mentén kezd befagyni. Késő délután már két-három kilométernyire ér a jég be a tengerbe. Felhasználom a szép időt, hogy mindent, amire szükségem van: pemmikánt, főzéshez való petróleumot, néhány műszert az áruhalmazból a partra hozzak, hogy majd aztán a táborhoz szállítsam.

Ma délután megérkezett hozzánk az eszkimó Beik, akinek a sátrát a parton láttuk állni. A szánkója elé fogott öt kutyával jött és észak felé tart rénszarvasvadászatra. Összes cók-mókja a hálósák és a kis bőrsátor. Többet a vadászszákmány miatt nem vihet magával. A hó még elég mély a nehezen megrakott szánkónak. Messzebb dél felé egyetlen egy rénszarvast sem talált. Amikor arról hall,

hogy milyen vadászszerencsénk volt nekünk a táborhelytől északra, arra határozza el magát, hogy mihelyt a szánút megengedi és azok a kis folyók, amelyek jelenlegi táborhelyét elválasztják tőlünk, annyira befagynak, hogy a nehezen megterhelt szánkót is elbírják, akkor saját és testvérei családjával áttelepszik ide.

Beik derék és életrevaló fickó. A hozzánk vezető úton partra vetett rozmárhullát talált. Valószínűleg az az orkán vetette a partra, amelyik a mi hajótörésünket is okozta, mivel jó messze feküdt az árvonal felett. A rozmárhulla körül hemzsegték a rókák. «Tatterton (egészen tele) volt tőlük» — meséli Beik. Az óriási hulla valóságos ünnepi lakomája volt a kis ragadozóknak. Százzszámra lakmároztak belőle. Beik ott maradt néhány napig és a rozmárhulla környékén csapdákat állított fel. Pár nap alatt mintegy harminc rókát fogott. Ilyen zsákmány körülbelül 1800 dollár értékű. Ezért aztán majd vehet Beik a feleségének, meg a lányainak piros zsebkendőt, meg üveggyöngyöt, mihelyt elég hó lesz, hogy szánkóval a délen lakó prémkereskedőhöz mehessen.

Később még több «terrigamiak»-ot (rókát) is akar még Beik a rozmárhullánál fogni, előbb azonban északra megy, hogy egy pár rénszarvast lőjjön.

XX.

Amikor a hóvihar dühöng.

Október 18.

Egy hét mult el a hajótörés óta; ha visszapillantok ennek a hétnek szenvedéseire, úgy rémlik, mintha már esztendeje lennék itt. Lehelletem párává változik és lecsapódik a sátorfalakon; a zuzmarától olyan már a fal, mintha báránybőrrel volna teleagatva.

Október 19.

Megint hóvihar; rosszabb, mint az eddigiek. A sátorfalakon keresztül is befújja a havat. A külső és belső ponyva

közötti tér teljesen megtelt hóval. Mégis csak jó találmány a kettős sátor. A külső ponyván megtörik a vihar ereje. Így aztán a belső sátorba nem tud havat beseperni. Még a legdühöngőbb orkánban és hóviharban is száraz marad a hálósákom. A külső ponyva nélkül nem lehetne kibírni.

Amíg az idő ki nem tombolta magát, fogoly vagyok a saját négy falam között. Most legalább van fenn elég petróleumom és élelmiszerem, úgyhogy azt főzhetek, amihez éppen kedvem van. Ilyen módon tanulok meg főzni. Eleinte sajnáltam, hogy nem hoztam magammal kuktát. Most örülök ennek a foglalkozásnak, mivel eltereli gondolataimat. A főzés az elgondolható legszebb időtöltés, amikor a hóvihar miatt nem lehet elhagyni a sátrat. Aki a maga szakácsa és pincére, annak nincs ideje arra, hogy a világ rosszaságán való töprengésében melankólikussá legyen.

Október 20.

Ma, mint a harmadik napon rendszeren, kicsit megint enyhül a vihar, úgyhogy ismét szorgoskodhatunk odakint.

A pár nap előtti csendes időjárásban fel tudtam hozni néhány műszert, többek között a hajótörésből megmentett két hőmérőt is. Az egyik közülük használhatatlan, a másikat pedig több méter mély hófúvásból kellett előásnom. —19 C fokot mutat. Ezen a vidéken a szép idő hőmérséklete. Megfelelő ruházatban, a nyugalom és az étkezés óráiban kevés fűtéssel egész jól érezhetné itt magát az ember. Annak azonban, aki félig nedves, félig megfagyott ruhában van és nincs amivel a sátrát befűthetné, annak a —19 C fok hideg már kellemetlen, különösen ha egy helyben ül és a napló-jegyzeteit akarja készíteni.

A primuszfűző viharban és ekkora hidegben nem használható kályhának. Azonkívül a petróleumom is nagyon kevés, úgy hogy nem használhatom fűtésre is.

Késő délután teljes szélcsend van. Mialatt a vacsoránál ülök, megint meglátogat Hüvelykmatyi. A hajótörött félvérű megint levelet küld és kér, hogy a prémkereskedő

küldeményéből «a legjobb — nem romlott» élelmiszerekből küldjek neki valamelyest.

Adok Hüvelykmatyinak a saját készletemből útra-valót és felszólíttatom a félvérűt, hogy a lehető leggyorsabban jöjjön a mi táborunkba.

Október 21.

Egészen enyhe a levegő, csak —12 C fok, hozzá még szélszend. Ilyen szép időnk még egész utazásunk alatt nem volt.

Ma végre megérkezik a félvérű. Nem is várhatott volna jobb időt ebben az évszakban az utazásra. Elbeszéli, hogy nem messze innen északra, mintegy 11—12 km-nyire, körülbelül ötven darabból álló rénszarvascsordát látott. Az állatok tehát útnak indultak dél felé, ez azt jelenti, hogy a sarki tél a legkomolyabban közeledik. Jaj annak, aki akkor nem öltözködik elég melegen.

Október 22.

Ma is szélszend van. Két nap egymás után szép idő itt már esemény. A hőmérő csekély ingadozással egész nap —20° körül mozog. Az éjjel meglehetősen sok hó esett s úgy látszik, hogy még több is fog esni. Rendszerben van —akkor legalább jó szánútunk lesz. Remélhetőleg még belátható időn belül felépíthetjük iglu-inkat (hókunyhóinkat). A sátorban már nem sokáig bírjuk ki.

Indítványozom, hogy mi férfiak ma mindnyájan menjünk el vadászni. Az eszkimókra azonban semmi ingert sem gyakorol az a sok rénszarvas, amiről a félvérű beszélt tegnapi. Azt mondják, hogy nem éri meg a fáradságot északra menni és olyan messziről idecipelni a zsákmányt, mivel a rénszarvasok most dél felé húznak és egyenesen puskacsövünk elé futnak. «Várjunk egy pár napig, amíg a rénszarvasok idejönnek.» Ez az egyik kelet-grönlandi eszkimót juttatja eszembe. A befagyott tengeren jegesmedvével találkozott, de nem akarta olyan messze a lakása helyétől lelőni. Az elképzelhető legegyszerűbb módon kímélni akarta a fáradságot, hogy olyan messziről cipelje a

zsákmányt, hanem a medvét egyszerűen maga előtt hajtotta. Mikor a mackó nem akart tovább menni, hanem üldözje ellen fordult, lándzsáját az állathoz hajtotta és ezzel megint kényszerítette, hogy tovább menjen. Ilyen módon egészen közel hajtotta a telephez és úgyszólván kunyhója előtt terítette le.

Az európai ember természetesen kinn a jégén, ahol a szeme elé került, ott pusztította volna el. A zsákmány hazaszállításával járó veszélyekre nem is gondolt volna. Az eszkimók praktikus emberek és a kalandok, meg a szükségtelen veszélyeségek elől kitérnek.

Hüvelykmatyin és a félvérűn kívül még a félvérű társaságában levő két belföldi eszkimó is hozzánk csatlakozott. A parton levő áruhalmaz közelében talált idegen lábnyomok, amiket útítársaim a sátán lábnyomainak tartottak, valószínűleg ezektől a belföldi eszkimóktól származtak.

Az egyik kevésbé bizalomgerjesztő alak. Arca és járása élénken emlékeztet a gorillára. Talán tudna valamit a depónkból titokzatos módon eltűnt skírről és egyéb dolgokról.

A félvérű elbeszélte ma szenvedései történetét. A szegény ördög ő is éppen eleget állott ki. Csónakja a tengerpart hordalékalmazain szenvedett hajótörést. Az egész szállítmány elveszett. Sátorát és egyéb dolgait is elsajátították a belföldi eszkimók és őt magát cserben hagyták. Feleségével és Hüvelykmatyival együtt a nagy vitorlát a sátorkarókká összekötözött evezőkre feszítették ki. Ilyen módon teremtettek maguknak nyomorúságos hajlékot. Két napig kuporgott hóval borítva, feleségével együtt ez alatt a «sátor» alatt.

Azon a helyen, ahol hajótörést szenvedett, annyi sok sarki róka volt, hogy alig tudott védekezni ellenük. Azt sem akarták megvárni, amíg meghal, hanem elkezdtek a csizmáját ráncigálni, amíg a hóba temetkezve gubbasztott.

Pontosan úgy ismétlem a történetet, ahogy a félvérű elmesélte; ha az olvasó túl merésznek találja, faragjon le belőle!

Október 23.

Feltűnően enyhe az idő; éjjel és ma egész nap erős havazás. Laughing-Boy rénszarvast lőtt — első utazásunk óta. Nagy egoista és rendesen az egészszet magának tartja meg. Ha nekünk többieknek van vadászszerencsénk, régi jó eszkimószokás szerint megosztjuk a zsákmányt és az egész társasággal megkóstoltatjuk a pecsenyét. Ő azonban nem gondol a szokásra. Hiszen igaz, hogy nagyszámú családról gondoskodik — de mégis! Ha mi ejtettünk el zsákmányt, ő is megkapta mindig a részét.

Most kezdem megérteni, hogy miért nem élvezi a különben jókedvű Laughing-Boy a törzsbeliek feltétlen barátságát. Lenézi az arany szabályt, hogy ő is úgy bánjon az emberekkel, ahogy akarja, hogy ő vele bánjanak azok. — Ez az alaptörvény a pogány eszkimóknál sokkal nagyobb tiszteletben áll, mint nálunk keresztényeknél.

Este felé az ég egészen kitisztul és a hideg fokozódik.

Az északi fény vadul táncol; száz színben és alakban rohan az égen keresztül. A sötétzöldből és narancsvörösből ibolyába és sötétvörösbe megy át. A végén az egész ég vérvörös. Az angakok azt jósolja, hogy nemsokára nehéz és tartós hóviharunk lesz.

Október 26.

Erősen havazó, enyhe nap után, ma megint rossz idő van. A legalacsonyabb hőmérséklet —23 fok volt. Ez magában véve nem volna még túlságos hideg, csakhogy ebben az évszakban nem szoktunk még hozzá. Hiányos ruházatunkban a nedves tengeri levegő már —20 fokon is kellemetlen lehet.

Ismét feltámadt a dühöngő orkán és beúz a sátorba.

Élelmiszerünk fogytán van és ma este elhasználok az utolsó tüzelőanyagot is. A minapában felhozott petróleumból már csak annyi van, hogy egy csészére való teát főzhetek. Csak az tudja, mit ér ilyen körülmények között egy csésze tea, aki maga is élt hasonló körülmények között.

Október 27.

Úgy zúg az orkán, mintha az ítéletnapja volna. A sátrat nem lehet elhagyni. Annnyira belepte a hó, hogy most délben majdnem teljesen sötét van idebenn. Minden keresztül-kasul fagyott még a belső sátorban is. Egy csepp petróleum sincs már. Hogy égető szomjúságomat enyhítsen, olykor-olykor letörök egy-egy darabka jeget.

Ma megcsináltam végrendeletemet. Ha a hideg és az orkán még sokáig tartanak, semmi reményem nincs rá, hogy elevenen kerüljek el innen. Ha ebben az időjárásban ilyen kis sátorban, ahol nincs elegendő hely a mozgásra, tüzelő nélkül gubbaszt az ember, a vérkeringés felmondja a szolgálatot.

A ruhák a jégtől megmerevedtek testemen. Bebukok hálósákomba, hogy lássam, vajjon összefagyott rongyaim felengednek-e még egy kissé.

XXI.

Jégkunyhókban és hóházakban.

Az október 26-tól 28-ig tartó nagy hóvihar után végre hó- és jégkunyhókba tudtunk költözni. A hó nem volt még elég tömör, hogy igazi kúpalakú iglut építhessünk. Azért szakszerűen egymás mellé helyezett nagy jégtömbökkel segítettünk magunkon. A hézagokat hóval töltöttük ki és ilyen módon tettük tömötté a falakat. Ha a jégtömböket csak egyszerűen egymás mellé helyezzük, akkor a szél a hézagokon könnyen befújhat volna. Tetőnek az egyik ócska sátrat használtuk fel.

Ezek a jégből és hóból kombinált sátrak nem valami melegek. De legalább a metsző szélről meg vagyunk kímélve. A sátorban megközelítőleg olyan volt a hőmérséklet, mint kint a szabadban. A jégházakban —10 fok hideg van, odakint pedig 10—20 fok hideg uralkodik.

A félvérű rendületlenül tudakozódik az eszkimóktól, hogy a hó- és talajviszonyok nemsokára megfelelőek lesznek-e

arra, hogy kutyaszánnal dél felé útnak lehessen indulni. Ahogy lehet, feleségével azonnal vissza akar menni Churchillbe. Nekem is oda kell mennem, hogy az indiánusoktól nyári rénszarvasbőrből való, téli ruhát vegyek magamnak. Említettem már, hogy a hajótöréskor elvesztettük egész bőrkészletünket s itt a vadonban semmiféle megfelelő minőségű bőrt nem lehet előteremteni.

A környéken nagy számmal bukkannak fel most a rénszarvasok és kíséretükben a farkasok is. A sarki farkasok annyira hasonlítanak az eszkimókutyákhoz, hogy néha igazán nehéz őket egymástól megkülönböztetni. Egészen hasonlóan is viselkednek, nagyobb vagy kisebb falkákba tömörülnek és úgy üvöltenek, hogy Isten irgalmazzon. Az eszkimók állítása szerint a kutyák a farkasoktól származnak; őseik megszelidítették az elfogott fiatal farkasokat és házi állatnak használták. Ma is előfordul a farkasok és az eszkimókutyák között a párosodás. Néhány megfigyelés elárulja, hogy csak a hím állatok küzdenek egymással. Sohasem támadja meg a hím kutya a nőstény farkast és a hím farkas a nőstény kutyát.

Sarki rókák is kóborolnak közelünkben. Követik a rénszarvast és a farkast és abból a maradékból élnek, amit a farkasok meghagynak lakomájukból. Ha olyan sok rénszarvas van a vidéken, mint éppen most is, akkor a farkasok bőségben élnek és annyi sok enivalót elhagynak, hogy az egyébként mindig falánk rókák is jóllakhatnak. A félvérű és magam is javában benne vagyunk az útrakészülődésben. Neki és kísérőinek sincsenek azonban kutyái, így az én szánkómon kell az ő poggyásának is helyet csinálni.

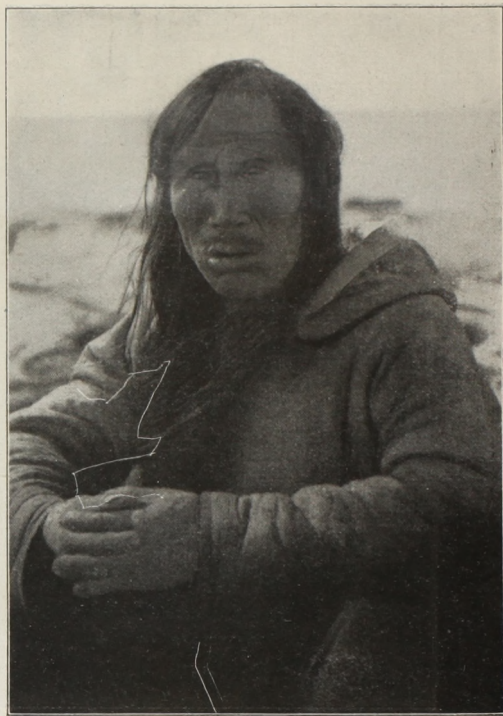
November elején a telepünk közelében levő folyókon a jégtakaró meglehetősen teherbíró kezd lenni. A hó azonban a köves térszínt nem borítja még tökéletesen. Csak a legszükségesebbeket rakhatjuk fel a szánkóra: hálózásokat, élelmiszert, lőszert, dohányt és gyufát. Fődolog az, hogy szánutunkon lehetőleg kisszámú társaságunk legyen — különösen az anyósokat kell távortartanunk. Csak hat kutya áll rendelkezésünkre; ilyen fogatra a köves talajon

Eszkimó férfiak a Chesterfield-öböl mellett. Balról a legszélső «Tallerittok»,
a második «Ummilik» középen «Uzukjonnihuk».

Eszkimó nő. Életében először látott fehér embert, amikor lefotografálták. Jobb vállán és mellén amulettet visel.

Rénszarvas vadász. Típusos kanadai eszkimó, jobban hasonlít az indiánusokhoz, mint a közönséges grönlandi eszkimókhoz.

nem sok terhet rakhatunk. A többi kutyát itt kell hagyni a táborhelyen hátramaradó barátainknál, hogy szükség esetén ne legyenek teljesen gyámoltalanok. Visszaemlékezve a túltömött csónakon tett utunkra, a dél felé való utazáshoz a kölcsönkért feleségű embert fogadom fel kísérőül. Gyanítom, hogy a többi elveszti kedvét az együttutazástól, ha ő is velünk lesz. Olyan embernek tartják, «akinek nincs rendben a fejében minden»; én azonban nem találok őt olyan ostobának.

A félvérűn és feleségén kívül még egy fiatal fickó, a félbolond rokona jön velünk. A kölcsönkért asszony itt marad. Most egy másikhoz adják kölcsön; ebben az oltalomban kell most megvárnia bolond szerelmesének a visszatérését.

Jégből és hóból készült házamban kiállott újabb vihar után végre elég kemény a hó, hogy kúpalakú iglut lehessen belőle építeni. Persze azonnal beköltözünk a ragyogóan fehér hóházba. Sokkal melegebb mint a jégkunyhó és a sarki vidéken ez az elgondolható legkényelmesebb. A hó rossz hővezető, úgy, hogy a hideg is, meleg is csak lassan hatolhat rajta keresztül. —40 fokos külső hőmérséklet idején az új hóházat néhány fokkal a fagyáspont fölé lehet emelni, ha többen tartózkodnak benne és néhány halzsírlámpa ég. Ilyen módon melegítik fel az új hókunyhókat. Ha a falak belül olvadni kezdenek, kis lyukat vágnak a kúpon, azon át beáramlik a levegő és a fagy a falakat csak ellenállóbbá teszi.

A hóházak levegője a halzsírlámpáktól agyonfüstölt. Ettől egészen magától is keletkezik nyílás a kupolán, sőt több kisebb lyuk is; ezeken megint friss levegő jön be. Ha nagyon hideg lesz ezektől a lyukaktól, akkor egy marék hóval betapasztják őket és megint minden rendben van. Ez az eljárás rendkívül egyszerű és praktikus.

Ablakul finoman megfaragott, vékonyá és simává köszörült jégdarab szolgál. Fákunyhóban vagy kőházban jó kályha és elegendő fűtőanyag nélkül éppen olyan hideg volna, mint a vászonsátorban. Csak a szél ellen védelmezne jobban. Hóházban azonban kályha nélkül is

egészen jól ki lehet bírni. Megfelelő ruházatban elegendő a test saját melege és az itt használatos halzsír lámpa kisugárzása. A fagypont felé persze csak ritkán lehet az igluban felemelni a hőmérsékletet s általában csak akkor sikerül, ha a ház új és a hófalak még nem változtak át jéggé.

Az új iglu felavatásakor ünnepet rendezek az eszkimóknak. Ez egyúttal a búcsúünnep is, mert remélem, hogy már a napokban útrakelhetek a kutyaszánkóval.

Hajótörésből megmaradt javaimnak legnagyobb része a hókunyhóban van elhelyezve. Köztük a steeringyertya is. Egyetlen egy elég az iglu megvilágításához. A tiszta, fehér falakról és a kupolatetőről visszasugárzott fény emeli a világosság hatását és ünnepi fénnel tölti be a kunyhót. Úgy szikráznak és csillognak a hókristályok, mint a gyémánt. A mesebeli kastélyhoz hasonlít az ilyen új hóház.

Az ifjúságot zabdarával és kakaóból, tejporból, cukorból és vízből készült csokoládéval vendégelem meg. Azután a felnőttek jönnek sorra, az ő ételük teából és pemmikánból áll.

Mialatt a férfiak esznek, Laughing-Boy egyik serdületlen fia, aki az előbb volt itt a gyermekekkel, visszajön és torkaszakadtából kiáltja: «Kakkoni mai», — körülbelül annyit jelent: «éhen halok!» A vendégek erre hangos nevetésben törnek ki. Az ennikérés szokásos módja így hangzik: «Nerri jumavunga» — (Ennék!). Laughing-Boy csemetéje valószínűleg a már régebből kellemes emlékeztében levő pemmikánt szimatolta meg. Miután a felnőttek ettek, szíve vágya szerint tele eheti magát. Nemsokára a simulékony, serdülő Uttuta lopózik be sátramba és a «dicső pemmikánhoz» társul szegődik a Laughing-Boy fia mellé. Nemsokára megint az egész gyerekcsapat a házamban van. Igazán szerényen és illedelmesen viselkednek. Megelégszenek egy kis kóstolóval s nagyon helyesen köszönik meg — mindegyik a maga módja szerint: «Krujanamik — Krujanaputit — Krujanakoni . . .»

Elutazásunk előtt este Donald ad a telep lakóinak ünnepi lakomát. Főtt rénszarvasfejet és fagyott, nyers

rénszarvasvelőt szolgál fel. A rénszarvasvelő különösen válogatott csemege. Akinek nem volt alkalma még megkóstolni, annak bajos az ízet leírnom. A főzött velő ízetlen a fagyotthoz képest.

A velőcsont-evéshez külön erre a célra készített, finoman kifaragott kis csontpálcikát használnak. Ezzel tolják ki a velőt természetes burkolatából, a rénszarvas alsó vagy felső combcsontjából. A csontvelőnek nem szabad keményre megfagyni, különben nehezen válik el a csonttól és szétmorzsolódik. Akkor ízlik a legjobban, ha annyira fagyott meg, hogy éppen kemény.

Miután igazán jóízűen megvacsoráztunk, az angakok spiritiszta ülést tart és a szellemvilágtól szerencsét kér utazásunkhoz. Énekel, táncol és előveszi hozzá kis varázsló dobját. Ingadozik a hátával és vadul rázza a fejét, hogy hosszú sörénye csak úgy repül. Egyszer teli torokból kiabál, máskor hasából beszél. Úgy hangzik, mintha egyszerre több ember összevissza fecsegne és rikácsolna. «Atté, atté» kiáltással buzdítják a többiek mindig hevesebb és vadabb mozgásokra. A verejték folyik az arcáról és kékesfekete haja mereven áll körülötte, amikor teljes taglejtéssel és grimasszal körülfutkos, hogy az elillanó szellemet megfogja.

Végre úgy látszik, hogy legyőzte az álnok tornrakot. Sívító kiáltással fejezi be.

A gonosz szellem feladta a harcot. Részben baráti érzésű, részben semleges szellemek segítségével győzte le az álnok, gonosz tornrakot. Most már biztosságban vagyunk gaztettei felől. A jó és kegyes szellemek megígérték, hogy a kablunát védelmükbe veszik. A varázsló megrázkódik, letörli a verejtéket és biztosít, hogy bátran elutazhatunk délnek.

XXII.

Útban a kutyaszánkóval.

November 6.

Útra készen vagyunk. Meglehetősen szeles az idő és hó kavarodik körülöttünk. Mitsem törődve ezzel, útra-

kelünk. A Nap csüggedten csillámlik át a hófúvason és mutatja nekünk az irányt.

Meghatóan veszek búcsút embereimtől és megígérem nekik, hogy még a tél folyamán visszajövök. Ez alatt a pár hét alatt őszintén megkedveltem ezeket a derék embereket. Az utazásunk alatt közösen átélte, sok kaland szoros kötélléssel fűz össze bennünket.

Az öreg Donald elkísér egy darabon és szerencsét kíván az utazáshoz. Magára vállalta, hogy vigyáz itthagyt dolgaimra, főképpen műszereimre. Majdnem mindent itt kell hagynom, mivel a kutyák a rossz szánúton nem igen tudnak többet elhúzni, mint a hálósákokat és löszert. A félvérű indiánus felesége is elég teher. Azt állítja, hogy az események óta annyira beteg, hogy egy lépést sem tud tenni. Tehát dombnak fel, dombnak le, állandóan a szánkón fog ülni vagy feküdni, mindegy, vajjon síma hó vagy jégutunk van-e, vagy pedig homokon és zuzmón kell előre kínlódnunk. A félvérű becsületére legyen mondva, lovagiasan gondoskodik feleségéről.

Felkötöm a sít és a kutyák előtt futok, hogy a sok kő között a szánkónak megfelelő utat kémleljek ki.

Eltérünk a tengerparttól és a szárazföld felé fordulunk, mivel ezáltal elkerüljük a legdurvább göröngyöket és arra is több kilátásunk van, hogy rénszarvassal akadunk össze. Minden alkalmat meg kell ragadni, hogy friss húsunk és zsírunk legyen, magunk és kutyáink számára.

A hóút rossz és a szánkó nehéz. Ma már nem megyünk tovább. Napnyugta körül az egyik tó mellett levő hórákásnál megállunk és kis hókunyhót építünk. Azután nyers, fagyott rénszarvashúst eszünk, teát iszunk és lefekszünk.

November 7.

Erős hóvihár. Lehetetlen továbbszárunk.

November 8.

Ma is itt kell maradnunk. Vihar és sűrű hófergeteg.

November 9.

Tovább haladunk. Délelőtt éles szél és havazás. Délután szélcsend és tiszta idő. Dél felé rénszarvasnyájra bukkanunk. Célozok a nyáját vezető erős bikára. Amikor összeesik, az egész nyáj megfordul és az ellenkező irányba fut.

Kimúlt vagy megsebesült társán a rénszarvas nem megy keresztül. Azzal tehát, hogy mindig az élen haladó állatra célozunk, azt érzük el, hogy az egész csorda többször ide-oda rohan, míg végre az állatok elszélednek és különböző irányokba mennek.

Miután három nagy rénszarvast elejtettünk, jelt adok a vadászat befejezésére és az utazás folytatására. Több, mint három rénszarvast a különben is megterhelt szánkón nem vihetünk el. A félőrült Illatnakot azonban nehéz lesz hosszabb időre a vadásztától visszatartani, amíg egyetlen töltényt érez a táskájában. Pár kilométerre megint találunk rénszarvast és Illatnak tüzel. Fiatal bikát sebesít meg. A golyó mindkét első lábát szétzúzta a vadnak. A szegény állat nem tud továbbfutni, feláll a két hátsó lábára és segélykérően néz ránk, míg kiömlő vére pirosra festi a havat.

A helyett, hogy a megkínzott állatnak kegyelemdőfést adott volna, hozzáfut a bolond és kezdi ütni és szurkálni, hogy leessen a földre. Az eszkimó olyan kegyetlen tud lenni az állatokkal, amilyen lágyszívű az emberekkel szemben. Előhúzom revolveremet és véget vetek az állat szenvedéseinek. Kísérőmnek egyáltalában nincs ez az ínyére. Felugrik és megmagyarázza, hogy most vétkeztem az eszkimók vallása szerint, mivel nem hagytam, hogy ő maga végezzen az állattal.

Kiszedjük az állat beleit és elhatározzuk, hogy itt ütjük fel éjjeli tanyánkat. Mialatt az iglu építésével bajlódunk, újabb nagy rénszarvascsorda üget el. Lehetnek vagy négyezren s az állatokban nyoma sincs a félénkségnek. Illatnak kapja az egyik puskámat, szembe megy a csordának, ló — tölt — újra ló ; azonban éppen nem mesterlövő és egyetlen darabot sem talál el.

Ügyességét azonban, amivel olyan közel odaférfőzött

a vadhoz, meg kell csodálnom. Előrehajlik és lassan a nyájtól valamivel távolabb ügető állathoz közeledik. Ha az állat elindul, ő megáll, meggyökerezve állva marad és saját-ságos torokhangon látszólag értelmetlen szavakat beszél hozzá. Titokzatos jeleket is csinál és a rénszarvas mozgását utánozza. Az állat kíváncsi és hozzájön. Csendben marad, amíg az állat megáll, azután lassan megint kezd közeledni. Az állat bevárja, amíg valami ötven lépésnyire megközelítette, most azonban megint nyugtalanzkodni kezd. Ebben a pillanatban elsüti Illatnak a puskáját — a lövés azonban a rénszarvas előtt levő követ találja. A megijedt állat elugrik és egy pár lépést tesz. Akkor egy pillanatra megáll és körülnéz. Illatnak megint lő, de természetesen elhibázza.

Nyíllal és íjjal bizonyosan leterítette volna az állatot. Így azonban eredmény nélkül pocsékolta el a löszert. Futva jön hozzám és újat kér. Nem adok neki, mivel már úgylis több rénszarvas húsunk van, mint amit súlyosan megrakott szánkónkon magunkkal tudunk vinni. De meg a lőszerral is takarékoskodni kell.

A bolond Illatnak erre a legnagyobb dühbe jön. Engem akar az eredménytelenségért felelőssé tenni. Azt állítja, hogy angakok vagyok és szemfényvesztő s hogy megbabonáztam a puskát, hogy ne találjon vele. Abban a pillanatban olyas valami történt, ami elfeledtette a civakodást. Látogatást kaptunk, de nem éppen kedveset. Úgy hallatszik, mintha idegen kutyafigat közeledne. Fáradt kutyáink hegyezik a fülüket, nemsokára az egyik, mintegy négyszáz méternyire levő dombhát mögül, vonítás közben valami két tucatnyi alak tűnik elő. Olyanformák, mint a sarki kutyák: a legtöbb szürke, néhány fehér és fekete. Szánkót azonban nem lehet látni, embert meg éppenséggel nem. Egy pillanatra meghökkenek, hogy mi légyen az? Hamarosan megfejtem a talányt: tundrafarkasok csapata közeledik.

A sóvár bestiák a rénszarvascsordát követik; talán éppen az Illatnak lövése keltette fel figyelmüket. Karabéllyal és tölténytáskával a farkasok ellen megyek, hívom Illatnakot és a másik kettőt is, hogy kövessenek a puskájukkal. Illatnak a hátam mögött van, de puska nélkül.

Mielőtt megérteném, hogy hát tulajdonképpen mit is akar, kiragadja a karabélyt a kezemből és jelt ad, hogy maradjak veszteg és megmagyarázza azután, hogy a farkasok megtámadása komoly életveszedelmet jelentene nekünk. Véleménye szerint egyetlen egy lövés már véres harc felidézése lehetne és ebben, jó fegyvereink mellett is, a rövidebbet húznánk. Most jut eszembe, amit már egyszer hallottam, hogy az eszkimók sohasem támadnak meg egész farkast. Egyetlen eszkimó rettenthetetlenül szembe száll több jegesmedvével, de egy féltucat erős, kitűnő vadász eszkimó sem mer szembeszállni a farkascordával. Magányos farkast azonban habozás nélkül megkerget az eszkimó.

A farkasok lejönnek a domb lejtőjén. Mintegy kétszáz méternyire megállanak, lefekszenek és figyelik a megrakott szánkót és a kunyhó építését. Éppen úgy üvöltenek, mint a mi kutyáink.

Készenlétbe helyezzük puskáinkat, sőt sörétes fegyvereinket is, arra az esetre, ha a farkasok megtámadnának. A félvérű és az eszkimók azt mondják, hogyha most, napnyugtakor nem támadnak ránk, akkor reggelig nyugodtak lehetünk. Azt állítjuk, hogy a farkasok csak napnyugtakor vagy napkeltekor támadnak.

Éhségünk akkora, hogy még az üvöltő farkasok közelsége sem ronthatja el a nyers rénszarvashúsból és «tunuból» (faggyúból) álló vacsoránkat.

XXIII.

Ha az ember eszkimó módra utazik.

November 10. Hétfő.

Ellenszél és metsző hideg. Kísérőim kérnek, hogy a kellemetlen időjárásra való tekintettel ne utazzunk ma tovább. Jóváhagyom az egy napi pihenőt, legalább a kutyák is pihennek.

A farkasok melankólikus üvöltésükkel sokáig nem hagytak aludni, de reggelre eltűntek. Egy nagyobb rénszarvascorda békésen legel a közelünkben. Első patájukkal

kaparják ki a hó alól a zuzmót. A pompás állatok közvetlen közelből való szemlélése igazán nagyon csábító. Követem Illatnak rossz példáját és puskámmal közeledem a csordához. Miután négy példányt elejtettünk, Illatnaknak nem adok több töltényt. Egyelőre több rénszarvas húsrunk van, mint amit elhasználhatunk. Illatnak csak a nyelvet, a faggyút és a velőscsontokat akarja magával vinni. Keserves munka ebben a hidegben kizsigerelni az állatokat. Miközben az állatok belsejében áskálunk, minden pillanatban melengetni kell a kezünket. Illatnak, mihelyt felhasította az első darabot, kivág egy nagy darab faggyút s ideadja, hogy egyem meg. Én azonban hagyom kihűlni. Ő maga dőzsöl a faggyúban. Ahogy kivágja az állatból, melegen és gőzölögve eszi meg. Élénk szükségletét érzi ezen a vidéken az ember a zsírnak, különösen ha hiányzik a kenyér és a cukor a táplálkozásából.

Amit magunk és a kutyák nem tudnak a zsákmányból elfogyasztani, azt itt kell hagynunk. Az iglu bejárata előtt sajtáságos kis hókunyhót építünk a húsnak.

Estefelé a hideg növekszik és a szél átfúj az iglun, mivel a rénszarvasvadászat és a farkasok látogatása miatt nagyon gyorsan készült. Szorosan egymás mellett ülünk és egymást kölcsönösen melegítjük, mialatt fagyott, nyers húsból és faggyúból álló vacsoránkat fogyasztjuk.

November 11. Kedd.

Reggel három órakor arra ébredtem fel, hogy Illatnak a primuszfőzőt működésbe hozta. A szánkón elegendő petróleumot hoztunk, hogy a következő tizennégy nap minden reggel és este teát főzhessünk. Magam szoktam a főzőt utánatölteni és meggyújtani, hogy a petróleum ne pocsékolódjék el haszontalanul.

Illatnak azonban szenvedélyesen szereti az ilyen munkát elvégezni és minden alkalmat felhasznál, hogy a primuszfőzőhöz közeledjék. Örömmel foglalatoskodik a kab-luna eszközeivel, hogy kívül-belül megismerje azokat.

Fekve maradok, alvónak tetetem magam s félig csukott szemmel figyelem a mozgásait. Meztelen karját kinyújtja a

hálózásából s a nélkül, hogy felém pislantana, sokáig bajlódik a főző meggyujtásával. Azután a «pannah»-jával (csontból való hosszú hókés) kezdi a hálózásunk mellett levő havat kivájni és beleteszi a teás-üstbe. Azután előveszi ócska, magakészítette pipáját, amire nagyon büszke. A petróleumlángon kiolvasztja a pipa fejéből a jeget s megtömi tőlem kapott fekete dohánnyal és finomravágott, száritott hangával.

A szintén tőlem kapott gyufát hosszában elhasítja, azután mindenik félből még kettőt csinál. Fürgén és olyan ügyesen csinálja ezt, hogy a gyufa minden egyes negyede használható. Sőt a szabadban metsző szélben is elegendő neki egy negyedszál gyufa a pipája meggyujtásához.

Miután a pipa ég, reszkető meztelen karját megint visszahúzza a hálózásákba. Nagyokat pöfékel és láthatólag örül az életnek.

A hálózásákban borzongani kezdek a hidegtől. Fókabőr-ruhám a lefekvéskor félig fagyott volt, az éjjel felengedett és most nedves. Illatnak boldognak tarthatja magát, hogy rénszarvasbőr ruhája van. Szakadozott ugyan, de télire mégis csak alkalmasabb, mint az én fókabőröm. Illatnak megvetően nézi a fókabőrruhát s ahányszór rákerül a beszéd, mindig elfintorítja az orrát és grimaszokat vág.

Amikor valamelyest felmelegedett hálózásákjában, megint kidugja meztelen karját és az «attigé»-je (alsó prém-ruhája) után nyúl, amit éjszakára hálózásákja mellé tett és ott a fagytól megmerevedett. «Tilluktut»-tal (porolóval) veri ki a fagyot a régi bőrből. A hidegtől megrázkódik és komikus grimaszokkal húzza fel meztelen testére a prémes oldalával befelé fordított préminget. Azután következik a nadrág, harisnya és a cipő; mielőtt felhúzná, azokat is kiporolja. Mint igazi, derék eszkimó, lefekvéskor anyaszült mesztelenre vetkőződik és a ruhákat maga mellé teszi a hóra, hogy kifaggyanak. Ha az ember télen úton van és hókunyhóban lakik, ez a legjobb módja a ruha szárításának és tisztogatásának. A fókabőrrel nem lehet ugyanezt megcsinálni, ha egyszer megmerevedett, csak a kályhánál enged fel és szárad meg újra.

Ruha dolgában mindnyájunk közül Illatnak van legjobban ellátva. Kályhánk nincs a hóházban, hogy megszá-ríthassuk magunkat.

Miután felöltözködött, előveszi a pannahot és akkora lyukat vág bele a hókunyhó falán, hogy négykézláb kicsúszhasson rajta a szabadba. Kéjesen nyujtózkodik, ásít és figyel a időjárást. Morog hozzá és csodálatos torokhangokat ad ki. A falon levő lyukon keresztül befúj a hideg szél és felébreszti a félvérűt. Ez a hidegtől csuklást kap és kevert csippeva-indiánus, eszkimó és angol nyelven össze-szidja Illatnakot.

Végre megint bejön Illatnak és betapasztja hóval a lyukat. Azután a félvérű feleségéhez megy és orrdörgölősdit akar vele játszani. A férj azonban rossz hangulatban van és rákiált: «Hagyd a piszkos orroddal nyugton a feleségemet.» Felforr a teavíz és megreggelizhetünk. Kiadósan eszünk, mivel az eszkimó utazásközben hosszú szüneteket tart az egyes étkezések között. Mindannyian — a félvérű feleségét is beleszámítva — végezzük a munkánkat, felpakoljuk a szánkót, befogjuk a kutyákat, amikor a déli láthatáron a Nap első sugara megjelenik. Csak akkor étkezünk megint, amikor a Nap kezd sötétedni. Akkor megállunk, építünk akkora hóházat, hogy ülni és feküdni lehessen, de felállni nem lehet benne.

Csak akkor gondolhatunk megint étkezésre, amikor fekvőhelyünk elkészült, poggyászunkat behordtuk a kunyhóba és a havat, meg a jeget levertük a hálósákról. Étkezésünk többnyire fagyott nyers rénszarvashúsból és faggyúból áll.

November 12.

Tegnap este sok rénszarvast és tundrafarkast láttunk. Éppen azon a helyen, ahol táborozni megállottunk, egy nagy jegesmedvének is felfedeztük a nyomát. Vállamra vettem a Karg-Jörgensent és jó darabon követtem a nyomot; akkor azonban besötétedett és vissza kellett térnem, a nélkül, hogy a medvét felkutathattam volna. Illatnak a lelkünkre köti, hogy óvakodjunk a jegesmedvéktől. Ha ebben az év-

szakban a szárazföldön vannak, akkor nagyon éhesek szoktak lenni és ilyenkor «pittaó-agitok» (kellemetlenek) tudnak lenni.

Ma körülbelül húsz kilométert haladtunk előre és átkeltünk egy folyón is, valószínűleg a kis Seal-folyó eddig ismeretlen egyik mellékfolyóján.

Nem követjük a partvonal sokszoros kanyargását, hanem hogy az utat megrövidítsük, gyakran messze bent haladunk a szárazföldön. Helyenkint a térszín nagyon nehezen járható a kutyaszánkóval. A hóból és a megfagyott földből kiemelkedő kövekkel van teleszórva és súrolják a szántalp jégkérgét.

A szárazföldi eszkimóknak a szántalp készítéséhez nincs cetcsontjuk, e helyett keményrefagyott turfát használnak. A szárazföldön való utazáson ez jobb, mint a cetcsont, mivel a kövektől származó sérüléseket sokkal könnyebb kijavítani. Ha hideg az idő, jobban is csúszik a havon a jéggel politúrozott turfaszántalp, mint a halcsontból való.

Noha kegyetlen hideg van, ma délután, mivel segítenünk kellett a kutyáknak a szánkó húzásában, csurom vizesek lettünk a verejtéktől. Alig állottunk azonban meg, már megint át voltunk fagyva, különösen én fókaprémruhámban. Ezen az úton legtöbbit az esti órákban szenvedek, amíg elkészül a hókunyhó. Illatnak senkinek sem engedi, hogy segítsen az építkezésben.

Amíg ő épít, mi nem tudunk mást csinálni, mint megvetjük a kutyákat és fagyoskodva várunk, amíg elkészül az iglu. Ennek az ideje egy és három óra között szokott váltakozni, a szerint, hogy milyen a csodálatosan különösi illatnak a hangulata.

Amikor ezeket a sorokat írom, halálfáradtan küzdök az álommal. Illatnak melettem fekszik és komor, melankólikus, szellemidéző varázsigekeket zümmög.

XXIV.

Emberek, állatok, szánkó.

Lassan, lépésről-lépésre haladunk előre. Sok, nagy kerülőt kell csinálnunk, hogy a hordalékmezőket elkerüljük.

Minden vigyázat mellett is megesik, hogy a szán észrevétlenül ráfut egy-egy szegletes kőre és ez a jéggel simított szántalpat felhorzsolja. Ha pedig a kövek csorbát ejtenek a szántalpon, akkor az előrehaladás lehetetlen.

Ilyenkor a legközelebbi, iglu építésére alkalmas hófuvatot kell megkeresnünk, hogy a szántalpat kijavíthassuk. Illatnak ilyen alkalmakra turfaföldkészletet hord magánál. Begyujtok a primuszfőzőbe és jeget vagy havat olvasztok. Akkor földből és melegvízből pépet keverünk, a szántalpra kenjük és befoldozzuk vele a kövek ejtette csorbát. Ha a pép megkeményedett, illatnak kis darab jegesmedvebőrt vesz elő, meleg vízbe mártja és a szántalpat lesimítja vele. Ehhez a művelethez feltétlenül meleg vízre van szükség; ha hideg vizet használnánk, jéggé fagyna, mielőtt a szántalpra kenhetnénk. Az ilyen javításba beletelik jó félnap is. Ilyenkor már rendesen nem érdemes tovább menni. Ha rénszarvas van a közelben, akkor a nap hátralevő része vadászattal telik el. Illatnak nem tudja megállni, hogy ne lőjjön rá minden vadra, ami csak a szeme elé kerül. Még akkor sem tudja elfojtani ezt a szenvedélyét, ha elég húsunk van és többet nem vihetünk magunkkal. Azt állítja, hogy vallásához tartozik minden vadat lelőni, ami csak útjába akad.

«A vadat — mondja — a szellemvilág küldi az embernek azért, hogy megölje. Ha nem pusztít el belőlük a lehető legtöbbet, akkor megsérti a szellemvilágot. Akkor pedig nem küldenek többé egyetlen vadat se és éhen kell vesznie.»

Amikor lyukat lő a levegőbe — pedig azt gyakran megteszi — akkor azt szokta mondani: «Az állat nem engem választott vadászának, valószínűleg másra vár». Azzal egy másik példányra céloz.

Ez a csavarodott eszű fickó nagy ínyc. A rénszarvas-

nak csak a nyelvét és a velő kedvéért csak a combcsontokat viszi magával. Ha tiltakozunk az ellen, hogy még több velőcsontot is tegyen a súlyosan megterhelt szánkóra, akkor még arra is kész, hogy a hátán vigye tovább, «de akkor azután majd evéskor is nélkülözhetem a segítségeteket» — teszi hozzá fenyegetőzve.

Amikor kiharította a nyelvet és levágta a velőcsontokat, megfordítja az állatot, hogy egyik szeme a hónap legyen fordulva. Azután pannahjával felszed egy csomó havat és az állat másik szemére teszi. «Ezt azért csinálom így, hogy ne lássa a rénszarvas lelke, amikor jönnek a farkasok és felfalják a testét!» A legvégsőig figyelmes! Az eszkimók általában azt hiszik, hogy a lélek még akkor is a testben marad, amikor az már fel van darabolva. Véleményük szerint csak fokozatosan és apránként hagyja el a testet. Ezért a frissen elejtett állat húsát egy ideig állni hagyják, mielőtt ennének belőle.

Errefelé sok a farkas és a sarki róka. Gyakran nagy farkában követik a rénszarvascsordákat; bizonyos távolságot azonban betartanak, hogy el ne ijessék a félénk állatokat. A farkasok akkor szokták megtámadni a rénszarvast, amikor békésen legel, vagy kérődzik és alvásközben.

Az eszkimók megfigyelése szerint a farkasnak és az eszkimókutyának ugyanaz a vadászmodszere van. A farka vezére körüljárja a rénszarvascsordát és valami nagy kő vagy talajkiemelkedés mögé bujik el. A többi kutya vagy farkas odalopakodik a rénszarvasokhoz és bekeríti a csordát. Ha elég közel jöttek a vezérfarkashoz, akkor ez ráugrik a legközelebbi rénszarvasra és átharapja a nyakát. Ekkor a csorda nem az elesett állat irányába fog futni, hanem sarkonfordul és az ellenkező irányba iramodik. Itt a farkasok előugró főtömege fogadja a csordát és minden egyes farkas ráveti magát egy-egy rénszarvasra. A rénszarvascsorda mindkét oldalán a háttérben rejtőző farkasok is előugranak a támadásra, vagy pedig várnak addig, amíg a csorda magától odaszalad.

A szorongatott állatok ijedtségükben a vezérfarkas és a farka főtömege között ide-oda futkosnak, míg aztán

végre különböző irányba szerte-szét futásnak erednek. Amíg a csorda ide-oda futkos, minden farkas leteríti a maga darabját, de nem kapaszkodik harapással olyanformán a torkába az állatnak, mint azt ismert vadászfestők ábrázolják és ahogy az iskoláskönyvekben látható. Egy ugrással ugrik a rénszarvas nyakára s hatalmas harapással átharapja, úgyhogy a szerencsétlen állat azonnal összeesik.

Kutyáink is éppen így tesznek. Egyszer úgy megsebesítettünk egy rénszarvast, hogy a csordát nem tudta követni. A kutyák rárohantak, elől a vezérhímmel és úgy ráncigálták a nehezen megrakott szánkót, mintha semmi súlya sem lett volna. A vezérkutya villámgyorsan ugrott a megsebesített állat nyakára. Egy másodpercnél rövidebb idő múlva már ott fekszik átharapott nyakkal a földön. A következő pillanatban a kutya már rángatja az elesett állat szájából kilógó nyelvet. Ez a farkasnak is a legkedvesebb csemegéje s ezzel kezdi meg az étkezést.

Meg kell adni, hogy a farkasok is, a sarki kutyák is sokkal biztosabban és «emberségesebb» módon ölik meg az áldozatot, mint az emberek. A nyakszirt eltörésével gyorsan és biztosan áll be a halál. Milyen barbár volt ehhez képest a marhák lemészárlásának régi módja, amikor átvágták a nyakát és úgy véreztették el.

Majdnem mindennap találkozunk rénszarvascsordával és így illatnak vadászszenvedélye mindig feltartóztat bennünket. Igazán érdekes volna illatnakot is, meg a rénszarvasokat is megfigyelni, ha nem az volna a legsürgősebb óhajtásom, hogy minél előbb Churchillben legyünk és ott a csippeva indiánusoktól téli ruhára való prémet vegyék.

Szerencse, hogy itt a vadonban nincsenek meghűlést okozó baktériumok. Különben már bizonyosan áldozatul estem volna ez alatt a hat hét alatt, mialatt majd nedves, majd csonttá fagyott ruhámból egyetlen egyszer is kibujhattam volna.

A tájkép kezd változni. Dombos, kővel borított területre érünk s helyenkint majdnem teljesen hiányzik a hó. A viharok a havat a dombok szélmentes oldalára fújják. Tó ezen a dombos vidéken nincsen. Az ilyen kisebb-nagyobb

tavak, amilyenekben Kjuvatin annyira bővelkedik, a szánkón való utazáshoz nagyon kedvező. A turfával kirakott szántalppal ugyan csúful elbánik a rögös jég, azonban még mindig sokkal jobb, mint a köves talaj.

Amíg a törmelékkal borított dombosvidéket el nem hagyjuk, megint a tengerpart mentén kell haladnunk. A tengerparton is van éppen elég kő. Itt a part vastag, habár egyenetlen jéggréteggel van borítva. Ha a szárazföldön a kövek nagyon megnehezítik a továbbhaladást, akkor kikanyarodunk a tengerpartra. Persze ilyen kora ősszel a parti jégkéreg még nagyon álnok. Az új parti jég még nagyon sós és azért nedves. A szántalp jégpolitúrája felázik ilyen helyeken és a helyett, hogy továbbsiklana, a földhöz ragad.

Egy előnye mégis van a parti útnak: Illatnak nem tartóztathat fel vadászszenvedélyével, mivel itt nincsen rénszarvas. Ide le csak ritkán jönnek, mivel a parton jóformán semmi legelőjük sincs. A rénszarvas zuzmó a belföldi hátakon nő a legjobban.

A különböző dagályvonalak mentén nagy tömeg uszadékfát találunk. Itt a part mentén különböző korú vízjelet különböztethetünk meg. Sőt az odaúszott fa révén a hótakaró alatt is kirajzolódik a vonaluk.

A mostani árvonal befagyott, úgy hogy a hosszában fekvő uszadékfát nem tudjuk használni. Azért a parton húzódó dagályvonalakból kell fát szerezni.

A tengerpart ezen a partvonalon erősen kiemelkedik. Úgy látszik, mintha a Hudson-öböl mindig hátrább húzódná, mintha mindig kisebb és sekélyebb lenne. Valamikor talán a világtengernek ez a zuga egészen szárazfölddé alakul át. Vajjon a régmúlt jégkorszakban kell-e ennek a tüneménynek az okát keresni? Fantasztikus és lenyűgöző gondolat, hogy a jégkorszak rég eltűnt gleccsertömege mekkora nyomást gyakorolt a föld felszínére, hogy az még ma is, annyi évezred után még mindig olyan jelentősen emelkedik.

A mostani árvonal felett körülbelül két kilométernyire találtam az uszadékfákról felismerhető, régibb ár-

vízvonalat. Nem lehet sok évtizede, hogy a víz még idáig emelkedett, mivel az uszadékfa még nem nagyon volt elmállva.

A part itt nagyon alacsony, a Hudson-öböl nyugati oldalán azonban van sok hely, ahol még jelentékenyen laposabb.

Az ideúszott fa legnagyobb részben canadai törpefenyő. Nyírfa és más keményfa fajok csak ritkán fordulnak elő.

Az uszadékfa Churchillből és még délebbre torkoló folyókból, a Nelsonból és a Moos-folyóból kerülnek ide. A legtöbbet a Nelson szállítja magával. Ennek az agyagos partja törpefenyővel van benöve, s a földcsuszamlásokkal nagy tömeg fatörzs is kerül a folyóba.

Szibíriai eredetű uszadékfát, mint amilyent Grönlandban lehet találni, itt nem láttam. Nansennek annak idején ezek a fatörzsek adták azt a zseniális gondolatot, hogy az Északi-Jeges-tengeren átmenjen a «Fram»-mal. Ő a grönlandi parton talált úszott fatörzseket s megállapította, hogy ezek Szibiriából származnak. Belső-Ázsiából kerültek a nagy szibíriai folyókon az Északi-Jeges-tengerbe. Ebből arra következtetett, hogy a Grönland keleti partján dél felé futó erős tengeráramlás Szibériából jön és keresztezi a sarkvidéket.

Az uszadékfának nagy jelentősége van az eszkimók életében. Ebből készítik szánkóikat, sátorkaróikat, szigonynyelüket, a csónak vázát és mindenféle eszközüket. Mivel azonban az uszadékfa előfordulása a tengeráramlás irányától függ, nem található meg mindenütt. Az az eszkimótörzs, amelyiknek a partvonalán nem található uszadékfa, azoktól a szomszédos törzsektől cseréli be, akiknél bőségesen fordul elő. A Hudson-öböl nyugati oldalán az Eszkimó-fok és a North-folyó között olyan sok van, hogy még fűtésre is használhatják.

Az egyik legrégebbi dagályvonalnál ütjük fel szállásunkat és az iglu bejárata előtt tűzhelyet készítünk. Alsó része hóból van s a tetejére néhány lapos követ teszünk. A nyílt tűz nem egyszer képtelen ekkora hidegben a havat

Kallasak, a nagy medve-vadász. Sátrát és legkisebb lányát
a hátán hordja, de a kutyái is jól fel vannak pakolva.
Ha nincs szánút, így kell mindent cipelni.

A kutya mint teherhordó nyári utazásokon.

felolvasztani. A közvetlen szomszédságában levő hótömböket legfeljebb átalakítja jégtömbökké. Azokat a kőkemény hófúvásokat, amiket Kjuvatin heves szelei összehalmoznak, nem lehet összehasonlítani azzal a hóval, amit az enyhe éghajlatú, civilizált országokban ismerünk.

Főzünk rénszarvasnyelvet és akkora kényelmet csinálunk magunknak, amekkorát helyzetünk megenged.

XXV.

A fák határánál.

Az eszkimóvilág végső határához közeledünk. Minél inkább délre jutunk, annál bizonytalanabb a folyók jégtakarója. A nagy Seal-folyón való átkelés komoly nehézséget okoz. Előbb a torkolatánál kíséreljük meg. Ott azonban az erős áramlás következtében annyira bizonytalan a jég, hogy abbahagyjuk a kísérletezést és tovább megyünk a folyó mentén felfelé, hogy alkalmas helyet keressünk. Azonban mindenütt zavaros sárga víz van a felszínen. Még feljebb a gyors folyás és sok kis vízesés akadályozza meg az átkelést.

Végre mélyen a szárazföld belsejében sikerül az átkelés. A folyó mentén felfelé való vándorlásunkban a fűzfabozótos vidék közepébe kerültünk. Széles övben terjeszkedik ez a törpefenyőtől északra. Az eszkimók «*puđerl*»-nak nevezik. Különösen a folyók partja van ezzel az alacsony bozóttal benöve. Rénszarvassal itt már nem találkozunk, helyettük azonban igen sok a hófajd. Illatnaknak nem sok kedve van golyóspuskájával vadászni madarakra. Egyetlen sörétespuskámat természetesen magam használok. Csak akkor engedem át Illatnaknak, hogy lőjjön egy párat vele, amikor nagyon szépen kér. Ha aztán kivételesen szerencséje van és a sok sörét közül véletlenül az egyik talál, akkor az örömtől sugárzó arccal kiáltja: «*Kabluna picciak!*» (A fehér ember derék.)

A fűzfabozót közt való hosszú utazás után végre megpillantjuk a fenyőerdőt. Az eszkimóknak ez jelenti a világot

végét. Mint valami kékeszöld fal, úgy áll délen előttünk. Elterjedésének határa északnyugatról délkelet felé futó vonal, mivel a fahatár jelentékenyen tovább húzódik északra a szárazföld belsejében, mint a tenger partján.

Valószínűleg azért végződik az erdő olyan hirtelen és majdnem egyenes vonalban, mivel a sík tundrán az ezer kilométernyi távolságból akadálytalanul érkező, heves szeleket nem bírják kiállani. Csak ott tenyésznek tűrhetően, ahol elég tömegesen vannak együtt s egymást védelmezik a szél ellen.

Amint Illatnak megpillantja az erdőt, a szánkót megint a tengerpart felé irányítja és a fák határától mindig egyenlő távolságban halad. Az eszkimók ősrégi szokás szerint a churchilli prémkereskedőhöz mindig a tengerparton mennek, mert inkább kanyarognak, csakhogy az erdőt elkerüljék.

A North-folyón való átkelésünkkor két nyírfakéregből készült kanut pillantunk meg: az egyiket a folyópartján, a másikat a folyóban levő kis szigetnél. A kanu és az erdő jelölik az eszkimóterület déli határát. Itt lépünk indiánus területre. Napnyugtakor érzük el azt a pontot, ahol az erdő széle a partra nyúlik le.

Azok után a szenvedések után, amiket a Kjuvatin hómezőin megtett utamon kiállottam, ujjongani kezdek az örömtől, amikor a fákat megpillantom. Az első fatörzset — kísérőim legnagyobb ámulatára — megőlelem. Bizonyosan arra gondolnak, hogy hiányzik az egyik kerekem. Még a félvérű is különösnek találja. Illatnak egész bizonyosan meg van győződve, a fehér ember elvesztette az esztét.

Az eszkimók: Illatnak és unokaöccse Attornak vagy ahogy néha nevezik Nukki, tábort akarnak ütni és az iglut lehetőleg az erdőtől messze, a parton akarják felépíteni. A félvérű és felesége azonban mellettem döntenek, hogy az iglut benn a szárazföldön kell felépíteni, hogy az erdő védelmezen a széltől.

Hosszadalmas ellenvetések, grimaszok és rosszaló to-rokhangok után Illatnak mégis az erdő felé fordítja a szán-

kót. Ott megint panaszkodni kezd, hogy abból a laza hóból nem tud iglut építeni. Végül mégis csak találunk alkalmas hófúvást, amit a legutolsó északkeleti szél hordott össze ide az erdőhöz. Itt építi fel Illatnak az utolsó iglut ezen a szánutazáson. Mert ha az időjárás nem lesz nagyon rossz, holnap Churchillbe érünk.

Amíg Illatnak a hóházat építi és Attornak a kutyákat eteti, a félvérűvel az erdő szélére megyek, hogy egy pár törpefenyőfát vágjunk ki. A hókunyhó közelében máglyát építünk, rénszarvashúst sütünk és lakomát csapunk. A félvérű és felesége ma este nagyon jó hangulatban vannak, míg az utazás alatt sokszor éppen az ellenkezőt lehetett róluk megállapítani. Az erdő látása, mivel kézzelfogható jele annak, hogy a jégvilágtól megszabadultunk, éppen úgy gyönyörködteti őket is, mint engem. Nyilvánvalóan csak az eszkimó érzi itt kellemetlenül magát. Csak a hatalmas vacsora — rénszarvassonka, velőscsont és tea, hozzá lekvár és az utolsó kétszersültem — elköltése után kezd Illatnak is felmelegedni valamennyire. Sőt udvarolni kezd a félvérű feleségének. Természetesen újabb feleségkölcsonzásra törekedett, mivel az ő «kölcsonkértje» messze északon egy másik eszkimó oltalmában van. A félvérű azonban ma semmiféle érdeklődést nem mutat az ilyen dolgok iránt; késő este van már és a kutyaszánnal való utazás erősen kifárasztotta.

Nemsokára férj és feleség, Illatnak érdes basszusától kísérve, békés duettban horkolnak.

A házaspár másnap sokáig alszik. A Nap már régen felvirradt s mi többiek már a rénszarvashútból és kávéból álló reggelinél ülünk s ők ketten még mindig horkolnak tovább. Illatnak a félvérű nyitott szájába rénszarvasnyelvet dug. Ettől végre felébred, felkél és angol, eszkimó, csippeva és kri nyelvkeveréken káromkodik. Mióta elértük az erdőt, már egész otthon érzi magát s azt hiszi, hogy célunk közelében már van elég időnk lustálkodni.

A napsugár megaranyozza a fenyők sudarait — aki a sivár pusztaságból jött, annak varázslatos ez a kép. Szinte azt hihetné az ember, hogy otthon van Norvégiában. A két

eszkimó, Illatnak és Attornak azonban kellemetlenül érzi magát. Nem csoda, mert hiszen nincsenek az erdő látásához szokva úgy, mint a padlermiutok. Ők ugyanis az egyik legészakibb belföldi törzshöz, az innen mintegy 350—500 km-nyire lakó karnermiutok törzséhez tartoznak. Főleg Attornak báméskodik nagyon. 17 vagy 18 esztendő és életében először lát erdőt. Ez a csoda egészen erőt vesz rajta és szórakozottan bámul körül.

Itt az erdőben minden más. Éghajlat és levegő, a hó és az állatélet, minden egészen más, mint az eszkimók vidékén. A kékrókat és a sarki rókat fokozatosan váltja fel itt az eziüstróka, a fekete-, vörös- és keresztésróka.

Ma pár száz méternyire egy erős feketerókat láttunk az erdőszélen kóborolni. Mielőtt azonban a puskát kézbe vehettük volna, már eltűnt az erdőben.

Köröskörül a «Hudson-öböl coboly»-nak nevezett nyestféle nyomait fedezzük föl. A kíváncsi kis állatkák éjszaka telepünket kerülgették, a nélkül, hogy nagyon kifáradt kutyáink észrevették volna, mert különben elkergetik az éjjeli látogatókat. Ha lehet a félvérű szavainak hinni, akkor már néhány kilométernyire innen megtalálható a feketemedve is. Az eszkimók szívesebben vadásszák a jegesmedvét.

Még a rénszarvas is egészen másforma itt. Minél északabbra megyünk, annál kisebbek és annál világosabb a színük. Itt, az erdő közelében, már jóval sötétebbek és nagyobbak. Azután meghátrál az úgynevezett «karibu» előtt. A kanadaiak különben minden vad rénszarvast karibunak neveznek.

Az erdő állatvilága titokzatos az eszkimók előtt. Ők az erdőt mindenféle csodálatos, meseszerű élőlény búvóhelyének képzelik. A jávorszarvast a kanadaiak moose-nak nevezik. Az eszkimók csak hallomásból ismerik s hallottak róla, hogy a bika néha megtámadja az embert. A jávorszarvast «tuktoak»-nak (nagy rénszarvasnak) hívják és valami szörnyfajnak tartják. Mi az erdőt jóbarátunknak mondjuk, az eszkimó pedig az ellenség sötét búvóhelyének tekinti.

A fák mint határoszlopok választják el a két ellenséges népet: az etkailik-ot és az eszkimót egymástól. Etkailik (tetves) az indiánusok szokásos elnevezése az eszkimók nyelvén. Eszkimó a kri-indiánus nyelvből való szó, annyit jelent, mint nyershúsevő.

A régi időkben itt az utolsó fák határánál az indiánus orvul gyilkolta le a békeszerető eszkimókat és erőszakoskodott a nőekkel. Vadabbul dühöngött itt a vérbosszú, mint bárhol másutt. Az eszkimóknak legszentebb becsületbeli kötelessége volt minden orvul meggyilkolt testvérért egy indiánust megölni és a nők meggyalázását megbosszulni.

Az azóta eltelt idő alatt az indiánusok a telepések és a misszionáriusok uralma alatt annyira megszeliültek, hogy most már nem kell félniök az eszkimóknak. Már régóta nem szükséges az indiánusoktól való félelmükben a fák határánál visszafordulni és jégvilágukba visszamenekülni.

Életmódjukban és vadászszokásaikban az eszkimók a nyílt, fátlan vidékhez alkalmazkodtak. Az erdős vidéken gyámoltalanok volnának. Itt a vadászatot egészen másképp kellene gyakorolni, az anyagi kultúrának alapjában kellene megváltoznia. Az eszkimó egész életének új feltételekhez és körülményekhez kellene alkalmazkodni.

Amilyen keveset gondol az indiánus arra, hogy az eszkimó jégmezőin üsse fel sátrát, éppoly kevésbé jut eszébe az eszkimónak, hogy a déli, erdős vidéken telepedjék meg.

XXVI.

Amikor az eszkimószánkó sztrájkol.

A reggeli Nap szelíd arcát hófellegek mögé rejtette el. Az eszkimók ma estére vagy legkésőbb holnap reggelre vihart jövendölnek. No végre mozgásba jön a félvérű is. Nem szeretné, ha az időjárás ilyen közel szülőföldjéhez ide-szegezne bennünket.

Csak késő délelőtt van a szánkó mindennel felpakkolva, beleértve a félvérű feleségét is. Az eszkimók a Button-öbölben, a North-folyó és Churchill között, még bizony-

talannak tartják a jeget. Tehát nem választhatjuk a rövidebb utat az öblön keresztül, hanem a tengerparton a part és az erdőszéle között kell haladnunk. Itt több hó van, mint északabbra és a talaj is sík. A kő is kevesebbet akadályoz, mint a fa határától északra s ha vannak is itt kövek, mélyen a hó alatt fekszenek. A hó azonban itt nagyon laza és a kutyák alig bírják a tundrák tömör havához készített nehéz szánkót húzni. Segítünk a kutyáknak, hogy csak úgy folyik rólunk a verejték.

Amint elhagyjuk az eszkimók területét, minden megváltozik. Itt az erdős területen a lapos, könnyű «tobogánt» (indiánus szánkót) kellene használni.

Még mielőtt a Button-öböl legbelső zugát elértük volna, a laza havon, a nehéz eszkimó szán húzásában annyira kifáradtunk, hogy elindulásunk óta — először, déli pihenőt kellett tartanunk. Déli egy óra van. Hatalmas étvággyal látunk a fagyott nyershús fogyasztásához.

A félvérű megparancsolja a fiatal félvérű eszkimónak, Attornaknak, hogy másszon fel egy magas fenyőre és törjön tűzrevaló száraz gallyakat és zuzmót is hozzon magával. Szegény Attornak! Soha életében nem mászott még fára. Vajjon milyen fára mászhatott volna a Karnermiutok földjén? Esetlenül ugyan, de mégis felmászik a fára és ágakat, meg zuzmót dobál le. A félvérű gyorsan tüzet csinál és felteszi a kávésedényt.

Félvérű és indiánus mesterek abban, hogyan csináljanak tüzet a legrosszabb körülmények között is. Hogy a friss rözse a szabadban, esőben vagy hóviharban lángra kapjon, ahhoz valóban művészet kell.

Amíg a ledobált fa összeszedésével foglalatoskodunk, délkelet felől hóvihar jön. Ilyen esetben nagyon jó a «büdös»; megdörzsöli az ember a két tenyere között, amíg száraz és meleg lesz, azután úgy lángra kap, mint a puska-por, Először a zuzmó és a rözse fognak tüzet. Azután jönnek sorba a nagyobb száraz ágak és végül friss fenyőgallyakat és tuskókat teszünk rá, először óvatosan, majd nagyobb tömegben. Közben illatnak kivágott egy zöld fenyőt. Most már elég fánk van. Vidáman ég a tűz és a félvérű, amióta

csak egy napi járőföldre érzi magát otthontól, megelégedett. Attornak, a szegény fickó, mászókalandja után olyan nyomorúságos, mint valami madárijesztő. A letört ágak hegyes csonkjai régi rénszarvasprém ruháját rongyokká szaggatták, hogy meztelen térde és más testrésze is ki látszik a lyukakon. Sőt a hasa közepébe is kapott egy ablakot a ruhája, ezen meg éppen a köldöke mosolyog elő. A félvérű feleségének jó szíve van, megszanja, tút meg fonalat vesz elő, miközben Attornak bolond nagybátyja, Illatnak pukkadozik a nevetéstől. A szemérmes fiatalember kiveszi a tút az asszony kezéből és úgy ahogy, maga foltozza össze a ruháját.

A hófergeteg növekszik és a szél hevesen kezd fújni. Gyorsítani kell ebédünket, hogy minél előbb elindulhassunk. Már előbb is nehéz volt az eszkimó szánkóval előrejutni, most meg éppen alig lehetséges. A szél északkeletnek fordul és egészen gonosz hóviharrá fejlődik. Csak késő délután érünk a Button-öböl belső zugába. Az öböl másik oldalán megpróbáljuk, hogy a Prince-of-Wales-Fort felé, a tengerpart mentén haladjunk. Mihelyt azonban a szelet majdnem szembe kapjuk, lehetetlen ilyen módon előrejutni. Rábeszéljük az eszkimókat, hogy menjünk be az erdőbe és «toronyiránt» haladjunk a churchilli telep felé.

A Button-öböl déli oldalán az erdő már meglehetősen sűrű és véd a hóvihar ellen. Csak a fák sudarán halljuk üvöltését és nyögését. Az eszkimóknak kellemetlen itt benn és megkérdezik, hogy hát hova is megyünk tulajdonképpen. A félvérű pöffeszkedik s azt feleli, hogy ez csekélység. Minden fát ismer itt és meg fogja találni a Churchillbe vezető legrövidebb utat. Már ő itt otthon van, azért engedjék át neki a vezetést. Hegynek megy a mély laza havon keresztül. A kutyáknak való segítséssel gyötörjük magunkat. Egy mér föld után mindannyian kifogyott lélekzettel állunk meg s nem bírjuk a szánkót kimozdítani helyéből. A félvérű felesége le akar szállni s férje eloldja az egyik szánkószíjat. Kibujik a hálósákból és lemászik a szánkóról. Egész úton a szánrakomány tetején, hálósákjába lekötve feküdt vagy ült. Kis pihenő után a kutyák türelmetlen-

kednek, tépik a szerszámot és vonítani kezdenek. Az asszony elég nehéz, már az is valami, hogy ő leszállt. Férje felajánlja, hogy a hátán viszi. Nem! Azt hiszi, hogy egy darabig el tud menni.

Az eszkimószánkó azonban nem használható az erdőben és a laza hóban, s fél óra múlva megint megállunk, de most már végérvényesen. Az út igen meredek lett.

Indítványozom, hogy a szánkót terhével együtt hagyjuk itt az erdőben, a kutyákat pedig kötélén vezetve kése-delem nélkül menjünk Churchillbe. Reggel a prémkereskedőtől vagy a félvérű apjától kérhetünk kölcsön pihent kutyákat, s akkor behuzathatjuk a szánkót. Becslésem szerint a telep legfeljebb öt kilométernyire lehet innen.

A félvérű azonban lehetetlennek tartja, hogy a felesége olyan sokat gyalogoljon. Azt indítványozza, hogy Illatnak, mint aki közülünk a legerősebb, fusson a telepre, kérjen ott indiánusszánkót kutyafogattal, hogy feleségét hazavigye. Mi többiek várjunk addig itt. Hozzájárulok kívánságához. Sok jó szó elvesztegetésével és bőséges dohánycsajánlat ellenében sikerül rávenni Illatnakot, hogy az erdőn keresztül egyedül baktasson be Churchillbe.

Gyorsan besötétedik és a vihar úgy bömböl a fasudarakon, mint az utolsó ítélet trombitája. A hófergeteg még az erdő sűrűjében is meglehetősen eszeveszett. Fiatal eszkimó kísérőnk csodálkozó arcot vág, még sohasem hallotta, hogy a vihar milyen muzsikát tud a fák ágain véghezvinni. Az asszony kezd idegeskedni. — «Ha Illatnak nem találja meg az utat, mi lesz akkor?» — ... igen, akkor bizony nem fog indiánustobogán előállani és elszállítani.

Itt kell éjszakáznunk — de hogyan? Az iglu építéséhez itt az erdőben nagyon laza a hó. Sátrunk nincs egy sem. Az én sarki sátram messze északon van az eszkimótelepen, a félvérű pedig ma reggel az övét a Button-öböl másik oldalán hagyta az igluban. Ha csakugyan itt kell tölteni az éjszakát, nem marad más hátra, mint a nyílt, szabad tábor. Nagy tüzet gyújtunk. Azután jó közel a tűzhöz fenyőgallyakat hordunk össze és meleg prémtakaróba burkolózva, erre a rakásra telepszünk a tűz mellé.

A félvérű feleségével való hosszú tanácskozás után arra az eredményre jut, hogy ruháik és hálózásuk nem alkalmas ahhoz, hogy az éjszakát a szabadban tölthessük. «Mégis csak jobb, ha Churchillbe megyünk a hófergeteg ellenére is» — határoz az asszony. «Eszeden vagy, kicsi? Az út tizedrészét sem tudod ekkora viharban és ilyen hóban keresztülgázolni» — veti ellen a férje. «A legnehezebb az, hogy hogyan találjuk meg a sötétben és a vad hóviharban az állomást?» «A kutyák majd megtalálják» — nyugtatja meg a fiatal Attornak.

Azt ajánlom, hogy legalább egy kutyát tartsunk pányván. Ha valamennyit szabadon eresztjük, amilyen vadak és farkastermészetűek, még megszöknének tőlünk.» «All-right.» — hagyja rá a félvérű.

Felkötöm a skít s egy kutyát pányvára akarok kötni vezetőül. Hát — azt hiszem, megüt a guta — a félvérű az összes kutyákat elszabadította. Meg akarom a legközelebbit kapni, de nem engedi ám magát és — hajrá — eliramodott az egész falka Churchill irányában. Megszimatolják az emberi lakásokat, mert a szél onnan fúj. Mint a puskából kilőtt golyó rohannak a havon. A félvérű és Attornak nem érnek célt kiabálásukkal. Megkíséreljük a kutyák nyomait követni, azonban az áthatolhatatlan sötétségben nemsokára elveszítjük azt.

XXVII.

Hóvihar és sötétség.

A félvérű felesége egyszerre erőre kapott. Éppen olyan jó lába van, mint a fiatal, erős eszkimónak. Az ura alig tud vele lépést tartani. Én a skível legelől haladok. Ameddig az erdő véd bennünket, addig minden tűrhetően megy. Amikor azonban a domb tetején fátlan területre érünk, az északeleti szél teljes haragjával támad ránk. Szemünkbe vágja a havat, úgyhogy majdnem megvakulunk és alig tudunk lélekzeni.

A kutyák és az előre siető Illatnak lábnyomait már teljesen befújta a hó. Csak a szél irányja tájékoztat a sűrű

havazáson és áthatolhatatlan sötétségen keresztül. Annyit tudunk, hogy délután, amikor betértünk az erdőbe, a szél északkeletre fordult. Minthogy erre felé az északkeleti szél legalább egy napig szokott tartani, meglehetősen biztonságga igazodhatunk hozzá. Úgy megyünk, hogy a szél félig előlről, félig baloldalról érjen bennünket. Ha állandóan ebben az irányban haladunk tovább, akkor körülbelül arra a dombhátra kell érnünk, amelynek a lábánál fekszik Churchill.

Szerencsénkre itt a hó megint tömörebb. Nem sülyedünk bele olyan mélyen, mint az erdőben. Mégis össze kell szedni minden erőnket, hogy a vihar ellen küzdeni tudjunk. Még nekem a legkönnyebb, mert két skíbotommal meg tudok támaszkodni a szél ellen. Gyakran meg kell állnom, hogy biztassam a többieket és megvárjam, amíg utólérnek. A félvérűt különösen sajnálom. Különben sem látszik valami erősnek és az utóbbi napok erőfeszítései gonoszul megviselték. Idegei szemmel láthatólag azzal fenyegetnek, hogy felmondják a szolgálatot. Annyira izgatott és megzavarodott, hogy ha kis lélekzetvételtre megálltunk, arra felé akar menni, amerről jöttünk. Ilyen időben a lábnyomokat, amíg az ember egyet fordul, befújja a szél. Ha figyelmeztetnem kell a szél irányára, fáradtan követ.

Végül azt állítja, hogy eltévesztettük az irányt és nagyon balra tartunk, különben már régen olyan közel kellene lennünk az állomáshoz, hogy láthatnánk az ablakokon kiszűrődő világosságot. Sokat érne most, ha itt volnának a kutyák. Azok megmutatták volna az utat.

Még egyórai hasonló irányba való menetelés után már saját tájékozódó képességem iránt is kétség fog el. Arra kezdek gondolni, hogy a vihar túlságosan jobbra térített el minket, de semmiesetre sem balra, mint ahogy a félvérű gondolja. Ha helyesen gyanakszom, akkor az a veszély fenyeget, hogy a Churchill-folyó jégtakarójára jutunk s mivel itt a folyónak meglehetősen erős árja van, valószínűleg még nem fagyott be olyan erősen, hogy a beszakadás ellen biztosítva lennénk.

A félvérű erejének fogytán van és az állapotot teljesen

reménytelennek tartja. Összeszidom és megkísérlem felrázni akarateréjét: Vajjon itt akar maradni és megfagyni, mint valami gyámoltalan barom — még hozzá majdnem a háza küszöbén. Ez volna aztán szép! Azok után, amiket kiállottunk, most, pár perccel a célunk előtt akarja feladni a küzdelmet és kitenni magát a halálnak?

A félvérű kifogása ellen valamennyire balfelé tartok. Minden erejét megfeszíti és összeszorított fogakkal követ.

Egyszerre egész váratlanul meredek lejtőn siklom lefelé! Sebes rohanás közben kiáltom: «Vigyázz! vissza!» Vajjon ez az az oldala a hegynek, amelyik az állomás fölött, a folyó partján emelkedik? Homlokegyenest zuhanok a rohanó folyóba?

Valami meredek lejtő fölött kimarad a skí alól a föld és úgy zuhanok, hogy az angyalokat hallom az égben énekelni. Mindenesetre még szilárd talajon vagyok — éppen eléggé érzik a csontjaim.

Gyorsan kiszabadítom magam és a skímet a kellemetlen helyzetből és odakiáltom a többieknek, hogy vigyázzanak. Semmi válasz.

Úgy látszik, mintha a vihar kissé alább hagyott volna. Még néhány lépést megyek a széllel szembe. Csakugyan ellanyhult vagy én kerültem valami emelkedés mögött védett helyre? Hátha csakugyan az a domb ez, amelyiknek a lábánál fekszik az állomás? Ebben az irányban semmi más kiemelkedés nincs a Churchill-folyó mellett.

Csak meg ne tévesszen a szél! Hátha már nem is északkelet felől fúj? Zsebiránytűmnek semmi hasznát sem vehetem. A sötétségben sem a tűt, sem a fokbeosztást nem láthatom.

Noha kétségesnek látszik, tovább megyek ugyanabban az irányban. Úgy tűnik föl, mintha világosságot látnék — nem, természetesen csak képzelődés volt. Néhány lépést megyek még tovább, akkor elnyelte a sötétség. Ott — ott volt megint. Igen! a havazáson keresztül világosság csillogott felém. Most már határozottan felismerem, amint a hópolyhek a világosság előtt kavarnak, hol sűrűbben, hol ritkábban. Rajta! Megfordulok és hívom az elmarad-

takat. Semmi válasz. Még egyszer kiáltok és egy darabon visszafutok: «Világosság, világosságot látok!» Háttal a szélnek gyorsan és fáradtság nélkül haladok előre. Tele torokból kiabálok — semmi válasz.

A többiek talán feladták a küzdelmet? Talán leültek és elaludtak? Ha igen — akkor már megfagytak vagy legalább is megfagynának, mire megtalálnám őket. A fiatal eszkimónak csak van annyi esze, hogy nem fekszik itt le, hogy megfagyjon.

Legalább iglut építene. Itt a fáatlan területen elég tömör ahhoz a hó. Rémulettel gondolok arra, hogy az eszkimók hókésüket az erdőben, a szánkón hagyták. Milyen balgaság tőlem, hogy nem követtem sugallatomat és nem mondtam Attornaknak, hogy hozza magával hókését. A nagy pannah nélkül a legjobb és legkeményebb hóból sem lehet iglut építeni.

Újra kiáltok és visszafutok abban az irányban, amelyikben gyanítom őket. Hála Istennek fenn vannak a domb tetején. A félvér újra nekibátorodik a világosság hírére és összeszedi erejét az utolsó erőfeszítésre.

Amíg a hátullevőket kerestem, azalatt a fény természetesen eltűnt a szemem elől. A félvérű már hajlandó azt hinni, hogy az örömhírrrel csak bolonddá akartam tenni. A világosság azonban nemsokára megint előtűnik és már csak néhány lépésnyire van az állomás. A sűrű havazásban csak úgy vehető észre a világosság, ha az ember közvetlenül előtte áll.

A kutyák épségben megérkeztek, sőt már a követünk, Illatnak előtt itt voltak. A félvérű apjánál gőzölgő tea mellett éppen megbízatását intézi el. Az indiánus tobogánra tehát még sokáig várhattunk volna.

A világosság, amit láttunk, a félvér apjának a lakószobájában égő lámpa volt. Mihelyt az öreg az Illatnak tudósításából megértette, hogy miről van szó, a lámpást azonnal az ablakba tette, hogy világítson nekünk.

Mindjárt gondolta, hogy nem maradunk kint az erdőben fagyoskodva és nem várakozunk a fél éjszakán át. Sok időbe került volna, amíg a kutyákat a szánkó elé fogják,

nem is számítva azokat az órákat, amik a sötétségben és a hőfergetegben való keresésünkkel teltek volna el.

Késő este van már, mindjárt átmegyek az állomás-főnök lakására. Csak egy kőhajításnyira fekszik a félvérű házától. A prémkereskedő éppen a lefekvéshez készülődik. Indiánus felesége és gyermekei már az ágyban vannak.

Amint megismer, rendkívül meglepődik: «Istenem és még hozzá ilyen időben! Igazán örülök, hogy újra itt van. Nem hittem, hogy visszatér még az után az időjárás után, ami az elutazása után nyílt csónakban érte.» Felkölti a lányát s jó és bőséges vacsorát szolgáltat fel.

A hálózsákom valahol az erdőben a szánkón van. Hosszú idő után olyan jól esik megint egyszer lepedők és gyapjútakarók között aludni. Most végre levethetem magamról a régi fókaprémot. Ma éjjel nem forog veszélyben, hogy merevvé fagy és reggel nem lehet használni. A hálószobám erre az éjjelre a konyha. Itt akasztom fel a ruhámat a szeneskályha mellé, mert itt az északi szél országában állandóan ég a tűz.

A hajótörés óta a ruhám még nem száradt meg. Legfőbb ideje, hogy végre levessem. Hat hét óta éjjel-nappal szakadatlanul rajtam volt.

XXVIII.

A jó és rossz tanácsokról.

Reggelizés közben a félvérű apja és maga a félvérű keresnek fel a prémkereskedő házában. Az öreg megköszöni, hogy gondomba fogadtam a fiát és segítettem rajta, amikor ott messze északon hajótörötten megtaláltam. «Milyen jó, hogy ön is hajótörést szenvedett és megtalálta a fiamat!» Az öreg egészen meghatódott. «A hajótörés éjszakáján az aztán igazi vihar volt», mondja a prémkereskedő. Elmeséli, hogy azon az éjszakán a Hudson-öböl-Társaság és a rendőrség több csónakja esett a vihar áldozatául.

A prémkereskedő elmondja, hogy az a kétárbocos,

amire Churchillben olyan sokáig várakoztam, eltávozásom után néhány napra megérkezett. Abban mindnyájan meg-
egyeztek, az észak felé való utazásra az évszak már túl-
ságosan előrehaladott volt. A kétárbcos azonnal vissza-
ment délre, hogy York-Faktoryban, a Hudson-öböl-Társasá-
ságnak a Nelson-folyó torkolatában levő kikötőjében töltsse
a telet.

Most végre Churchillben biztonságban vagyunk. A fél-
vérű az utóbbi idők túleröltetései alatt összeroppant és
heteken keresztül az ágyat őrzi. Felesége azonban az utolsó
este véghezvitt hosszú és nehéz menetelés után is egész-
séges és vidám. Nálam a rémséges idők következményei
most jelentkeznek, miután az idegfeszültség megszűnt.
Érzem, hogy az erőgyűjtéshez pihenésre van szükségem.
Többnyire úgy szokott lenni, hogy az ilyen óriási teljesít-
mény utóhatása akkor jelentkezik, amikor az ember már
túl van rajta.

A prémkereskedő, a rendőrőrnagy, a két földmérő,
röviden a telep egész lakossága azt tanácsolja, hogy amíg
alkalmat találok a civilizált világba való visszautazásra,
Churchillben pihenjem ki magam. «Gondolom, megelégette
már ezt a vidéket» — mondja az öregebbik földmérő és
elgondolkozva hozzáfűzi: «Valóban nagy szerencséje volt,
hogy visszakerült élve.» Elárasztanak tanácsokkal — jókkal
és rosszakkal. A telep fehérei a félvérűekkel versenyeznek
a Churchilltől északra fekvő vidék viszonyainak leírásá-
ban — noha egy pár kisebb vadászkirándulást leszámítva,
még egyik sem járt ott közülük.

Most hagyjam abba és dolgom végezetlenül térjek
haza? Van eszemben. «De mit akar élelmiszer és felszerelés
nélkül kezdeni?» Megkötöm magam és el vagyok szánva,
hogy ismét szembenézzek a sorssal. A fehéreknek nincs
több élelmiszerük, mint amennyi maguknak szükséges.
Szerencsémre azonban a Hudson-öböl-Társaságon némi
követésem van. Ezen az itteni állomás vezetőjénél kisebb
mennységű árut fogok venni, hogy ezzel majd eszkimó-
legénységemet fizethessem ki és néprajzi tárgyakat vásárol-
hassak; az utóbbi a fődolog. Azonkívül van még itt némi

lőszerelem és más holmim is, amit az ősszel a Hudson-öböl-Társaság raktárában helyeztem el.

Szerencsének tarthatom, hogy akkor nem volt az egész poggyászom számára hely a csónakon, mert akkor most semmim sem volna.

Miután egy kissé kipihentem magam, első vásárlásom egy téli ruhára való rénszarvasbőr volt. Az indiánusoknál veszek néhány nagyon jó nyári és őszi bőrt. A csippeva indiánusok mesterek a rénszarvasbőr cserzésében és abban az eszkimókat messze felülmúlják. De nem tudnak emezekkel megmérkőzni, ha a bőrnek téli ruhára való feldolgozásáról van szó. Az indiánusok prémruhája az erdőterületekre elégséges, de az északi, mindenek keresztlül hatoló metsző szél ellen nem volna megfelelő.

Churchillben nem sokáig akarok tartózkodni. A sok jóakaró tanács és intelem, amivel itteni barátaim elhalmoznak, már kezd bosszantani. Nyugalomra és magányra van szükségem, hogy további terveimet átgondolhassam.

Mihelyt a szükséges rénszarvasbőr téli ruhát megszerzem, visszatérek a fák határára és az év leghidegebb részét ott fogom sátor alatt tölteni egy fiatal félvérű eszkimóval. Előbbi kísérőmet és kutyavezetőmet: Illatnakot visszaküldöm kölcsönvett feleségéhez és azokhoz az eszkimókhoz, akik még mindig a hajóroncsnál és poggyászom maradványainál vannak.

Új barátom, a fiatal félvérű eszkimó nagyon okos és életrevaló fickó. A vele való közös élet nagyon kedvező alkalom, hogy a Hudson-öböl nyugati partján való eszkimó-dialektussal közelebbi ismeretségbe jussak.

Az erdő határán való tartózkodás arra is lehetőséget nyújt, hogy a padlermiut-eszkimókkal találkozzam, mivel ezek az emberek, amikor a churchilli prémkereskedőhöz mennek, a telephelynek választott erdőszélen átvonulnak.

Sátrunk az erdő szélén, vihartól védett helyen van felállítva, úgyhogy táborunkból megfigyelhetjük, ami az erdő és a part közötti földterületen történik. Állandóan a lesen vagyunk és lefogunk minden előttünk elhaladó eszkimót.

A januáriusi középhőmérséklet —40 C fok. Felszerelésünk között van egy kisebb tűzhely is, ezen főzünk, de egyúttal a sátrat is fűti. Tüzelőanyagul a szélviharban le-töredezett fák és a köröskörül nagy tömegben heverő rözse szolgálnak.

A sátrat és a tűzhelyet churchilli barátaimtól kölcsönöztem. Saját sarkvidéki sátramát és sok más nélkülözhetetlen tárgyat messze északon kellett hagynom Donald védelme alatt, mivel a szánkón nem volt elegendő hely.

A kölcsönkért sátor itt az erdő mellett elegendő védelmet nyújt. Nyílt területen ebben az évszakban használhatatlan volna. Hálózsákomból aljazatául sok fenyőágat hordtunk össze és rénszarvasbőrrel takartuk le. Ha ezen a vidéken sátorban lakik az ember, akkor a padlón alszik, jobban mondva: a földön vagy havon. Így legalább az alulról jövő légáramlat ellen meg van védve és az az oldala meleg lesz, amelyikkel a havon fekszik — feltéve természetesen azt, hogy megvan a szükséges aljazat, amelyik a talaj hidegétől megóvja.

Amikor lefekszünk, a tűz kialszik, mivel nem lehet egyszerre aludni is, meg a tüzet is gondozni. Éjszaka a sátor hőmérséklete egyenlő lesz a külvilág hőmérsékletével, azaz —35—45 C fokra süllyed alá. De ez semmi. Hálózsákjaink sűrű és hosszúsőrű prémből készültek. Hogy a szakállam éjszaka a hálózsák csuklyájához fagy, az persze nem éppen kellemes. Valahányszor álmomban a másik oldalra akarok fordulni, mindig jajkiáltással ébredek fel és úgy érzem, mintha valaki a szakállamat rángatná. Mielőtt a másik oldalra fordulok, kezemmel le kell olvasztani a szakállamat. Reggel a —40 fokos hidegben való felkelés és tűzrakás nem valami üdítő. Akkor fürgének és gyorsnak kell lenni, — különben az újjak hegye bánja meg.

A napirend napról-napra majdnem ugyanaz. Félkilenckor reggelizünk. Tíz órakor vadászni megyünk: jó idő esetén a fátlan területre, hóviharban pedig az erdő sűrűjébe. Jó rénszarvasprém ruhában, az erdő védelme alatt a hóviharral és a hideggel is szembe lehet szállni,

Belföldi eszkimó nő a karnermiut-törzsből, leánykájával,
rénszarvasbőr sátruk előtt, a Chesterfield-öböl mellett.

Eszkimó-sír. Az eszkimók halottaikat kövek alá temetik el, minden holmijukkal együtt.

a nélkül, hogy a nevetést elfelejtené az ember vagy elvesztené a jó kedvét.

A sátortáborozás itt egészen más valami, mint a fák határától északra lévő hómezőkön, mert ott a vihar ezer kilométerekre sem talál semmi ellenállást és a jég- és tundramezőkön másodpercenként 30—50 m-es sebességgel rohan. Azonkívül ott nincs semmi, amivel a sátrat fűteni lehetne. Ha most olykor-olykor eszembe jut, amit a hajótörést követő időben sarki sátramban, testemen a szájalmasan összeszabdalt fókabőrruhában az északi szél hatása alatt elszenvedtem, akkor még most is összerázkódom.

Örülünk kényelmes sátrunknak és melegítő kályhánk-nak. Gyakran járunk portyázni és a négy órás járkálás után rénszarvassülttel, hófajddal és pemmikánnal üdítjük fel magunkat.

Étkezés után nyelvtanulmányokkal foglalkozom és eszkimómondákat írok le. Este naplót írok — többnyire ceruzával — mert a tinta a tollban vagy a papiroson jéggé fagy, még akkor is, ha a tintásüveget előbb nadrágzsebemben felmelegítem. Úgy is megpróbáltam, hogy olyan közel ülök a tűzhelyhez, hogy a tinta megszáradjon, mielőtt megfagyna, akkor azonban az egyik oldalam majd megsült. Minden dolognak megvan a bökkenője.

Egyik portyázásunkon a tengerpart és erdő között, a fátlan területen találkozunk az eszkimó Beikkel. Útban van Churchill felé: üzletet akar ott kötni. Egész szánrakomány sarki róka préme van, mert száz meg száz sarki rókát ejtett el az ősszel, a hajóroncsunk közelében levő rozmárhullánál. Itt van tehát a pillanat, hogy teát és szörpöt, gyermekeinek szájharmónikát vásároljon és feleségének megvegye mindazt a szép dolgot, amit szíve kíván: piros zsebkendőt, üveggyöngyöt, zsebtükröt és sok más egyebet.

Leplezetlenül örül a találkozásnak. Ebből arra következtetek, hogy valami különös dolgot rejt a szívében. Igen, a főzőpetróleumból, amikor az ide való utazáskor a hajóroncsnál levő eszkimótáborban volt, egy keveset magával hozott. Van ugyanis egy ócska petróleumlámpása, amit rókabőrökért fizetéképpen, illetéktelenül magas árért szer-

zett a prémkereskedőtől. Szerencséje van, hogy tudott petróleumot szerezni s így a modern technikának ezt a csodáját felhasználhatja arra, hogy a szántalp jégbevonatának megújítására vizet melegítsen. Eszkimó-halzsírlámpával nagyon lassan megy ez a munka. Azonkívül a petróleumlámpán reggel és este teát is lehet főzni.

Érzékeny oldala Beiknek a tea. Megértem, hogy mekkora kísértésben volt, hogy petróleumhoz hozzányuljon. A derék és becsületes ember rókaprémmel akar kifizetni. Biztosítom, hogy egyetlen darab bőr busás kárpótlás volna a petróleumért. Rámtukmál két darabot és még hozzá meg van győződve, hogy nagyon előnyös üzletet kötött, ha arra az árra gondol, amit ennyi petróleumért a prémkereskedő hajtana be rajta.

Ha az a két eszkimó, aki mindjárt a hajótörés után meglátogatta a hajóroncsot, csak fele olyan becsületes lett volna, mint Beik, akkor minden rendben lenne.

Mikor egyszer a tél folyamán Churchillbe visszamentem, közben már Port Nelsonból és York-Faktoryból megérkezett a szánposta. Most jött a hír, hogy a Hudson-öböl-Társaság új kétárbocosa, amelyikre Churchillben vártam és nagyon későn érkezett meg, hogy engem északra vigyen, York-Faktory téli kikötőjéből eltűnt. Abban az orkánban veszett el, amelyik engem is a parthoz vágott. Semmi őrség sem volt ugyan rajta, de jól le volt horgonyozva. A horgonyláncokat az odahömpölygetett magas hullámok elszakították és a kétárbocost kiűzték a tengerre. Amikor a tenger-öböl befagyott, széltében-hosszában küldtek ki kutya-szánkóval indiánusokat, hogy a befagyott tengeren keressék meg a kétárbocost, de minden igyekezetük kárba veszett. Ez a hír újabb, keserű kiábrándulást jelentett nekem. Reméltem, hogy majd a kétárbocos szűkösen megmaradt poggyászatot északra viszi. Most már ennek is vége.

«Nem marad más hátra, mint hogy a legközelebbi hajóval visszamegy a civilizált világba» — mondták churchilli ismerőseim. Megkötöm magam és elutazom északra a hajóroncsnál levő eszkimótelepre, hogy műszereimet és egyéb megmaradt holmimat ismét gondjaimba vegyem. Az esz-

kimótelepre való megérkezésemkor újabb csalódás vár rám: a depót kirabolták. Az öreg Donald égre-földre esküdözik, hogy a mi eszkimóink közül senki sem vitt el semmit és hogy a gyalázatos tettet valami átvonuló, vad eszkimók követhették el. Esetleg a tornrak — mondja a varázsló.

Vajjon még több csalódás is vár rám?

XXIX.

Új embereket keresünk.

A második tél februáriusa.

Kjuvatin jeges hómezeje mint valami végtelen kékes-fehér tó terül el. A végtelen egyformaságot csak itt-ott zavarja meg a fehér hóból feketén kiemelkedő néhány kis domb vagy kőtömb. Napról-napra utazunk tovább a kisebb-nagyobb tavak vagy befagyott mocsarak borította területen, az északi szél birodalmán keresztül. Sehol semmi jele sincs az emberi életnek.

Ha hébe-hóba nem találkozánk rénszarvascsordákkal vagy tundrafarkasokkal, igazán azt lehetne hinni, hogy a Hold lakatlan pusztáin járunk.

Utazásunk célja az, hogy meglátogassunk egy belföldi törzset: a tassziujormiut-eszkimók törzsét, akiknek telepei a Tassziujor-folyó partjain fekszenek. Tasszek tavat jelent, Tassziujor az a folyó, amelyik a tóba folyik.

Eszkimóim az emberi élet jeleit keresgélik. Ha nem tudnánk, hogy hol keressük az eszkimókat és nem ismer-nénk lakóhelyüket, akkor hónapszámra barangolhatnánk itt a belső földeken a nélkül, hogy embert látnánk. Messziről nem ismerhetők fel az igluk és a szánkónyomokat hamar befújja ezen a vidéken a hóvihar. Kísérőim a tassziujormiutok északi szomszédjaihoz, a szaunerktormiutok törzséhez tartoznak, azért jól ismerik azokat a telepeket, amiket mi a Tassziujor-folyó északi partjain keresünk. Azok közül a tavak közül, amiket a Tassziujor-folyó táplál, ez a legnagyobb kiterjedésű, de rendkívül szabálytalanul futó part határolja. Az eszkimók elbeszélése szerint egy

tömeg különböző nagyságú sziget van a tóban elszórva. Tehát rendkívül nehéz a szigetek és földnyelvek zúrzavarában az eszkimótábort megtalálni. A közelségét egyetlen jel sem árulja el, egyetlen friss szántalpnym sincsen, ami vezethetne bennünket.

Amikor a tél elején a szaunerktormiut-eszkimókat akartam felkeresni, hasonló helyzetben voltam. Több napig voltam úton és majd kinéztem a szememet az eszkimók és hókunyhók után, amiket egy közelben jelzett tó partján, valami domb déli lejtőjén kellett volna megtalálnom. Végre egész sor iglut találtunk, de embert egyetlen egyet sem. A sok tó és domb annyira hasonlít egymáshoz, hogy még az eszkimók is nehezen tudják őket megkülönböztetni egymástól, hacsak különösebbképpen nem ismerősök a vidéken.

Békén viselem magam. Örültem, hogy minden nehézség és akadály ellenére is sikerült az ismeretlen földre eljutnom. Az eszkimótábor keresésének sikertelensége nem vette el kedvemet.

Eljutottam északra a prémkereskedő kétárbocosa nélkül is. Később hallottam, hogy megtalálták a kétárbocost és megmentették. A St. James-öbölbe űzte a szél és egyelőre nem jön északra. Egy amerikai bálnavadászhajó jött váratlanul segítségemre.

Itt aztán elkerültem a prémkereskedő hatalmi területét. Igazán öröm olyan bennszülöttekre találni, akik a kutatóutazásnak segítségére lehetnek a nélkül, hogy előbb a prémkereskedő urak kegyeit és jóakarató engedélyét kellene kérni.

Kísérőim fiatal, életrevaló emberek. Nevetnek, tréfálkoznak és rendkívül okos és jóleső módon látnak hozzá mindenhez. Akkor barátkoztam össze velük, amikor — már jó ideje — a Rankin-fjordtól nyugatra lakó törzsüket meglátogattam. Az eszkimók ezt a kevésbé ismert öblöt «Kangarblek»-nek nevezik.

Telepről-telepre jártam, amíg csak a szaunerktörzs valamennyi tagját meg nem ismertem és ami néprajzi tárgyat csak kaptam, mind összehordtam.

Minden törzsnek megvan a saját területe és a törzs kebelében minden családnak megvan a saját földje, amelyiknek határain belül a vadászatot és halászatot űzik. Egyetlen egy család vadászterülete akkora, hogy több napig eltart, amíg az ember kutyaszánon keresztül halad rajta. Gyakran több család együtt megy vadászatra és halászatra s ilyenkor felváltva egyszer az egyik, máskor a másik területét használják.

Ha valamelyik család vagy törzs területén vadhiány van, akkor a szűkséget szenvedők átléphetnek a szomszédok területére és úgy vadászhatnak és halászhatnak ott, mintha a sajátjukon volnának. Ha a szomszédos törzsbeli ember látogatóba jön, mindenhez joga van, amit a föld csak nyújthat. Bizonyos értelemben az eszkimók vagyonszükségben élnek. A föld nyers anyagát közösen kezelik és erejükhez képest segítenek egymáson. Magántulajdon valójában csak a közösen birtokolt nyers anyagok munkaproduktumai, amilyenek a ruhák, fegyverek, sátrak, házi-eszközök s más effélék.

Idősebb kísérőm határa szomszédos a tassziujormiut törzs területével, azért ismeri olyan jól a vidéket. Azt állítja, hogy most már egész közel vagyunk a nagy tóhoz és hogy még az est beállta előtt találunk embert. Óraszámra taposuk az ezernyi magas, kemény hófúvást, a nélkül, hogy emberi nyomot fedoznánk fel. Olyanok ezek a hófodrok, mint a fagyban megmerevedett hullámok. A terület olyan tengerhez hasonlít, amelyik vihar közben hullámosan fagyott meg.

Bár a hófodrok nagyon kemények, mégis a hótalpon megyek. Így megóvom magam a térdizület fájdalmas gyulladásától, amiben az eszkimók olyan sokat szenvednek. Az izületek megduzzadnak, ha a hóban magasra kell a lábat emelni és a térdet erősen megfeszíteni, hogy a hullámos hóban előre lehessen jutni. A szegény belföldi eszkimóknak nincsen megfelelő anyaguk, amiből sít csinálhatnának.

Délután két óra felé végre emberi nyomokat fedezünk fel: régi szánutat. Valami súlyosan megterhelt szánkó hagyta a kemény hóban. Az új szánnyomot gyakran nagyon

hamar befújja a hó, a régi azonban itt is, ott is látható a felszínen. Ezen csodálkozhat az, aki ezekben a dolgokban járatlan, a valóságban azonban nagyon egyszerű alapja van. A vihar a felületen koptatja a hótakarót, lereszeli és majd ebbe, majd abba az irányba fújja a hóport. A szántalp nyomában összehérszelt hó a vihar elszállító erejével szemben több ellenállást tanusít, mint az a felszínen levő hó, amit a vihar fokozatosan rak le és fúj más helyre. Abból, hogy milyen magasra emelkedik ki a szánkónyom a hótakaró fölé, meg lehet állapítani a korát.

A régi nyomot egy óra hosszáig követtük és akkor valami kis tóféléhez jutottunk. Kísérőm megmagyarázta, hogy az a nagy Tassziujor-tó egyik öble. Most már a lakott helynek a közelben kellett lennie. És valóban a tópart mellett, a domb délnyugati lejtőjén, féltucatnyi nagy hóházat fedezünk fel. Alagútszerű, hosszú bejárójuk fantasztikussá teszi őket. Minden alagút közepén piszkos, sárgás, füstös hókémény emelkedik. A jégmezők szegény fiának néhanapján valami meleget is csak kell főzni és tüzelőanyagul hóból előkapart hangát és zuzmót használnak.

A hókunyhó tetejéből egy sor rénszarvasagancs emelkedik ki és körös-körül rénszarvascsontok hevernek. Az egész telep ijesztően kihaltnak és elhagyatottnak látszik. A régi lakatlan hóházak csak szomorúbbá teszik a vidéket, mint amilyen már magában véve is.

Legalább néhány hét telt el azóta, amióta az eszkimók innen tovább mentek. Iszunk egyet a prémmel bevont tábori üvegből, rágyujtunk a pipára és továbbállunk. A régi szánkónyomok megmutatják, hogy merre távoztak az eszkimók. A nyom a nagy tónak ettől a zugától az északnyugati irányban lévő dombvidék felé vezet. Ennek magasabb hátain nagy tömegben nő a rénszarvaszuzmó. A vihar a dombtetőről elfújta a havat és a zuzmó napvilágra került. Nemsokára mi is rénszarvascsordára bukkanunk s azonnal tüzelünk. A lövések zajára az egyik dombról felénk jön két férfi. Kiabálunk, vidáman integetünk nekik és közeledünk feléjük. Üdvözléskor zavarodottan nevetnek, jószágos sötét szemük csodálatos fényben csillog.

Igen félénkeknek mutatkoznak. Valószínűleg azon álmélnak, hogy itt a belföldön kablunát találnak. Kísé-
rőm elbeszéli, hogy ki vagyok s mit akarok. Mind a ketten
nevetnek s elkezdenek fecsegni.

Ők is rénszarvasvadászaton vannak és jó napjuk volt.
Kutyáik és szánkóik a domb másik oldalán vannak. A szán-
kóról ledobálnak a rénszarvashúsból, hogy helyet csinál-
janak poggyászunknak, így aztán könnyen és gyorsan me-
gyünk előre. Leírásuk szerint a nagy tábor, ahol ők laknak
és ahova mi is iparkodunk, még messze van. Hóvihar van
keletkezőben, mi azonban dombnak fel, dombnak le, gyor-
san haladunk. Új barátaink kutyái pihentek és olyan gyor-
san haladnak előre, hogy mi, fáradt állatainkkal alig tudunk
lépést tartani velük.

Alkonyatkor érjük el célunkat. A kutyák, a táborba
érve, bár nagy hóvihar van, marakodnak és mindenféle
hangú vonítással pokoli lármába kezdenek. Belépek a leg-
nagyobb igluba, ahol hét család lakik együtt és így meg-
lehetősen túlszűfolt. Azonban ahol jó szívvel fogadnak,
ott a ház is elég nagy. A háziúr úgy gondolja, hogy már
késő van és az idő is rossz arra, hogy új iglut építsünk.
Átadja hálólhelyét két felesége között. Ő maga néhány rén-
szarvasbórt maga alá téve és betakarózva a földre fekszik
le. A többi lakótárs — a két feleség is — már lefeküdt.
A sarokban, ahol aludni fogok, levetkeződve már három
család fekszik. Tekintetükből kiolvasható, hogy nem félte-
nek ma éjjel a megfagyástól. A kövér eszkimók olyan mele-
get árasztanak magukból, mint a sütökemence. Főképpen
a két asszony látszik roppant gömbölydednek és meleg-
fejlesztőnek. Rénszarvasbőrből való hálósákomat arra a
helyre teszem, amit a háziúr megjelölt a számomra. A rén-
szarvasbőr szükség szerint a meleget is éppúgy vissza-
tartja, mint a hideget. Azonban nincs vele szerencsém a
kövér hölgyeknél. Tiltakoznak ellene, hogy a hálósák
csupaszbőrből való oldala érje a hátukat. A hálósák hideg
tapintatú és «pittaó-angitok» (undorító).

Néhány huza-vona után kijelenti a kövér, hogyha a
hálósák már itt marad, akkor legalább ő is belebujhasson.

Mentségül felhozom, hogy a hálósák annyira szűk, hogy rajtam kívül nem fér bele a ház asszonya is. «Add ide a késedet — mondja — majd egy darabon felvágom, hogy nekem is legyen hely benne.» Férje mellettünk fekszik a földön és különös beszélgetésünkön kedélyesen nevet.

Miután a hálósák bőre egy kicsit felmelegedett, végre meg van elégedve a kövér, én pedig hálás vagyok a sorsnak, hogy megadta azt, hogy egyedül szunnyadhattam el a hálósákban.

XXX.

A nagy tó mellett lakó belföldi eszkimónál.

Felébredéskor, amit először hallok, az a hóvihar rekedt zúgása. Még jó, hogy végre emberekre találtunk és elértük a tassziujormiutok táborát. Itt akkor is tudok dolgozni és kutatni, ha a hóvihar sokáig tart. Ebben a házban velem együtt még hét család lakik. Etnográfiai tanulmányozásra éppen elég munkát adnak.

Az utazástól még mindig fáradt vagyok és legszívesebben átaludnám az egész napot. Az eszkimók azonban már rossz időben is felkelnek hét óra felé. A háziúr első felesége: a kövér, a jelek szerint a háziasszony tisztét viseli. Már kora reggel megkezdi a fejénél, a hálóhelye mellett levő halzsírlámpával való bajlódást. Meztelen kövér karjait kidugja a rénszarvasbőr takaró alól. Megigazítja a lámpabelet a félholdalakú zsírköcsészében, amit az eszkimók «krudlak»-nak, lámpának neveznek. Lehetetlen a kövérnek elkerülnie, hogy néhányszor oldalba ne lökjön, amíg a lámpával bajlódik. Az iglu szembenlevő sarkában egészen kicsiny lánggal ég egy lámpa. Éppen elég világosságot ad, hogy szomszédnőmet a saját lámpája elkészítése közben megfigyelhessem. A lámpabél megszáritott és porrá-tört turfamohából való. A lámpacsésze szélén hozzák használható állapotba. A csészében csekély faggyú és megolvadt zsír van. Egy lábszárcsontba dugott zsírdarab függ a lámpa fölött. A csont az iglu falába van bedugva. Ez a

lámpa felett lógó zsírdarab szabályozza a lámpába való zsírjuttatást.

A láng melege mindig jobban és jobban olvasztja a zsírdarabot és erről egyik csepp a másik után csepeg a lámpacsészébe. Ha kevés folyékony zsír van a lámpában, akkor magasan lobog a láng és azért a felette levő zsírdarabból több olvad le, úgyhogy a lámpa csészéje megint megtelik égőanyaggal. Ha a lámpabél körül sok zsír van, akkor a lámpa alacsonyan ég és keveset olvaszt meg a felette levő zsírból, amíg aztán az égő anyagból eleget elhasznált, hogy újra vígan éghessen. Ilyen kellemes módon szabályozza önmagát a lámpa.

A lámpabelet nagyon gondosan kell elkészíteni, mert különben füstöl. A füstölgő lámpa a háziurakat bosszantja és az az asszony, aki füstölni hagyja a lámpát, rossz háziasszony. Az eszkimóányok már kis gyermekkorukban játékméccsekkel gyakorolják a valódi lámpakezelés művészetét.

A kövér azon fáradozik itt mellettem, hogy lámpáját tűzkövel, egy darabka vaskvarccal és szárított turfa-mohával meggyujtsa. Kísértésben vagyok, hogy segítsek rajta egy szál gyufával, uralkodom azonban magamon, hogy megfigyelhessem, hogy a szokásos ősi módon hogyan gyújtja meg a lámpát. Ha másképp nem megy, hozhatna a kunyhó másik sarkában álló lámpából tüzet. Csakhogy ahhoz előbb fel kellene öltözködni. Kora reggel azonban, amikor a többiek még alusznak, nem akar lármát csapni. Az öltözködés lármával jár, mivel a prémről, mielőtt saját meztelen testére húzná, előbb a fagyot le kell verni. Ha az égő lámpából akar tüzet hozni, rendszeren a «datkut»-ot, az uszadékfából való, vékony pálcikát használja, ami különben a szövétnek koppantására szolgál. Ha a szövétneket meggyújtotta vele, akkor úgy oltja el, hogy belenyomja az olajba. Éjjelre rendszeren nem oltják el a lámpát, hanem egész kicsiny lánggal égetik, hogy reggel a meggyujtással járó bajlódást elkerüljék. A mellettem fekvő két asszony azonban, rendes szokás ellenére is eloltotta a lámpát. Szeretném tudni, hogy a férjük parancsolta-e irántam való udvarias-

ságból? Az ugyanis régi eszkimó szokás, hogy ha férfi vendég van a háznál, akkor a lámpát éjjelre eloltják.

Mihelyt az egyik asszony elkészül a lámpával, azonnal hozzálát a másik is a magáénak meggyújtásához. Minden férjes asszonynak van külön lámpája. A második számú asszony nagyobb mécsese fölött négyszögletes, zsírkőből készült főzőüst függ. Ez a lámpa nyilvánvalóan főzésre és nem világításra szolgál. Erről hiányzik a függő zsírdarab. Újabb zsírdarabok ráhelyezésével szabályozzák benne az olajmennyiséget.

A legtöbb belföldi eszkimó különben csak hangával és mohával főz és pedig nem magában a hókunyhóban, hanem az igluba vezető alagútban elhelyezett, tömör hóból és kőből épült tűzhelyen.

Ezeknek az eszkimóknak rendszerint csak annyi rénszarvasfaggyújuk és zsírjuk van, amennyi éppen szükséges az evéshez és a világításhoz. Ezért vándorol tavasszal a tassziujormiut-törzs sok tagja a Hudson-öböl nyugati partjára, hogy ott a nyár első felében étel és főzőzsír nyeréséhez fókát fogjon. Néhány nagy zsák fókazsír sokáig eltart a konyhán. A fókabőrt sokkal inkább kedvelik nyári csizma előállítására, mint a rénszarvasbőrt, mivel sokkal inkább vízmentes. A sok mocsár átgázolására nagyjelentőségű kérdés ez, ezen a vidéken.

Miután a második számú asszony is meggyújtotta a lámpáját, ruhájáról leveri a fagyot és felöltözködik. Nagyon vigyáz, hogy meg ne lássam a lábujjait, azért a harisnyáit a takaró alatt húzza fel. Az eszkimóknál nagy illetlenség, ha az asszony idegen embernek megmutatja a lábát. Ha lábujjait gondosan elrejtette, a többit már nem veszi olyan szigorúan.

A ruházat öt részből áll s ezek a következők : harisnya, nadrág, alsóprém, cipő és felsőprém. A felsőprémet csak hóviharban vagy erős hidegben való utazások alkalmával veszik fel.

Mihelyt felöltözködött a fiatalasszony, veszi hókését, bejáratot vág vele az iglu ajtaján, ami szintén hóból van és a hosszú, szűk hóalagúton keresztül kibújik a szabadba.

Nagy, keményre fagyott, vedernek szolgáló bórzsákban vizet hoz.

Az eszkimók főző és ivóvize mindjárt az ajtó előtt van. Ha télen valamelyik helyen hosszabb ideig akarnak időzni, akkor a hókunyhókat valamelyik tó partján építik fel, hogy közelben legyen a víz és ne kelljen hóból olvasztani. Mert az olvasztás időbe telik és sok tüzelőanyagra van hozzá szükség. Kutat készítenek, úgyhogy 15—25 cm átmérőjű lyukat vágnak a jégbe. Legszívesebben olyan helyet választanak, ahol a jég az első viharokból származó, odafújt hóval van befedve. Az ilyen helyeken a jég ritkán vastagabb, 2—3¹/₂ méter. A kutat a férfiak fúrják. Ehhez felváltva két különböző eszközt használnak: mind a kettő hosszú uszodékfa karóra van felszerelve. Gyakran több uszodékfát is össze kell kötni, hogy a szükséges hosszúságot elérjék. Az egyik karó végére kőék vagy néha csonték van felszerelve. A másik karó végén mosuszökör szarvából előállított kanálszerű kaparó van. Ezzel a kanállal kaparják le és hozzák ki a lyukból azt, amit a másik szerszámmal meglazítottak. Gyorsan haladnak előre ezekkel az eszközökkel és kitartó munkával addig fúrják a csatornát a jégbe, amíg vékony jégrétegen át csillogni nem látják a vizet. Ettől kezdve nagyon óvatosan és lassan dolgoznak. Amikor a jég az akna végén csak mintegy másfél cm vastag, akkor a tűzkő-éket a vékony jégrétegen átdöfik és így egészen kicsiny lyukat csinálnak a kút fenekén. Ezáltal elérik azt, hogy a tó vize ezen a helyen nem hűl olyan gyorsan ki, mintha a lyuk lenn is olyan széles lenne, mint a kút többi részében.

A víz a kis nyíláson keresztül felbugyog és magassága a jég nyomása következtében, amit az alatta levő vízre gyakorol, akkora lesz, mint a jégfelületnek. Mikor ez készen van, akkor kis hófalat építenek a kútnyílás körül, hogy a víz az egyik vízmerítéstől a másikig ne fagyjon be túl mélyen. Nagy telepen, ahol sok a háztartás, nincs is ideje a jégnek két merítés között befagygni. Azonkívül a kis hófalon belül összegyűlik valami kis hó is s ez a kút víztükrét befedi. Éjjel persze keletkezik egy hüvelyknyi vastagságú jégkéreg a kútban.

Ezzel a mesterkéletlen készülékkel gyorsabban fúrják a kútjukat a jégbe, mint mi legújabb műszereinkkel végre tudnánk hajtani.

A fiatalasszony nemsokára visszajön a telezsák vízzel és annak nagy részét a főzőfazékba önti. Húst nem tesz a fazékba. Ezen először bámultam, amíg eszembe nem jutott, hogy az eszkimók talán arra várnak, hogy a fehér ember töltsse meg a főzőfazekukat. Megkérdem tehát a második számú feleséget, hogy akar-e teát? Bólint a fejével s azt válaszolja: «Imah» (igen).

Most kezd a kövér is megelevenedni. «Krujanakonni» (sok köszönet) «kabluna pittaó» (a fehér ember jó), kiáltják mindannyian egyszerre.

Ezzel megadatott a jel az általános felkelésre. A kunyhó minden sarkában dolgozik a verópálca és a zuzmara csak úgy porzik a rénszarvasbőrökből. A különböző családoknak és atyafiságoknak az igluban körös-körül kis kamráik vannak kivájva, úgyhogy a többiektől elkülönítve alhatnak. Úgy látszik, hogy ezek az elkülönített kamrácskák is telezsúfoltak. Ott fekszik együtt egy féltucat vagy még több anyaszült meztelen emberke egy közös nagy rénszarvas takaró alatt. Mikor a teavíz közel van a forráshoz, akkor a kövér is belenyugszik a felkelésbe. Noha ő gyújtotta meg előbb a lámpáját, de mint a ház tiszteletreméltó és nagyra-becsült úrnője, ráér és kényelmesen fekvé marad addig, amíg a fiatalasszony vizet hoz és elkészíti a teát. Mint a társnője, ő is nagyon ügyel arra, hogy lábújjait meg ne lássam. Azt azonban megengedi, hogy keblének bámulatra méltó teljességét megcsodáljam.

Teából és fagyott nyers húsból álló reggeli után mindenki dolga után lát. Néhány férfi halászatra indul, mások mit sem törődve a hóviharral, rénszarvas vadászatra mennek. Olyan melegen öltözködnek fel és életükben annyi téli napot töltöttek a szabadban, hogy a vihar és hideg semmi újságot sem jelent számukra. Bár a hóvihar ma nem olyan rendkívül dühöngő, mintha nem tudna még sokkal dühöngőbb lenni, azért mégis sovány élvezet lehet a jégen ülni a lék mellett és arra várni, hogy a hal bekapja a horgot.

A többi férfi itthon marad, hogy itt végezzenek el egyet-mást, mint például előkészítsék a szánkót valami hosszabb útra, vagy fegyvereiket és eszközeiket kijavítsák. Az asszonyoknak mindig sok dolguk van. Ők a suszterek és szabók s azonkívül a háztartást és a gyermekeket is gondozniok kell. Én magam házról-házra járok, látogatást teszek s a telep minden lakóját üdvözlöm és néprajzi múzeumi tárgyakat vásárolok. Az eszkimók csodálkoznak, hogy mit csinálok azokkal a dolgokkal, amiket tőlük megveszek. Főképpen az megfoghatatlan előttük, hogy miért becsülöm többre a használt, régi tárgyakat, mint az újat. Ez azonban nem az eszkimók faji sajátysága, hanem civilizált embereknél is előfordul. Egyik utazásomon egy hasonlóan gondolkozó prémkereskedő igen megréft. Megörzés végett átadtam neki egy néprajzi gyűjteménytárgyakkal megtöltött ládat. Mielőtt azonban a múzeumnak elküldte volna, a tárgyak egy részét kivette, eldobta őket és csupa vadonatúj dologgal pótolta. Azon a véleményen volt ugyanis, hogy az általam összegyűjtött tárgyak nagyon régiek és viseltesek és félt, hogy kedvezőtlen színben tüntetik majd föl a bennszülöttek tisztaság iránti érzékét.

A múzeumi tárgyak ellenszolgáltatásaképen a napi munkájukat megkönnyítő különféle csekélyeségeket adok az eszkimóknak, mint például gyufát, varróút, zsebkést. Az erős, fekete dohány és tea iránt éppen olyan élénk az érdeklődés. A pénznek itt semmi értéke sincs. Az eszkimók nem is tudják, hogy mi az. A belföldi eszkimóknál zsebünkben egy millió dollárral is éhen halhatnánk. Itt árut csak áruért adnak. Aki csak egy kicsit bele tudja magát képzelni az itteni viszonyokba, az belátja, hogy a varróút vagy a gyufa az eszkimók világában sokkal értékesebb, mint az arany. Aki csak egyszer is megpróbálta, hogy úgy csináljon tüzet, hogy két fadarabot addig dörzsöljön össze, amíg izzásba nem jönnek, az megtudja becsülni a gyufa valódi értékét.

A tűzfúrót a belföldi eszkimók részben még most is használják, ha nincsen acéluk vagy vaskvarcuk, hogy ezzel üssenek szikrát a tűzköből.

Csonttűvel varrni igazán nehéz dolog, de még sokkal nehezebb az eszkimók kezdetleges eszközeivel csontból tűt készíteni.

40—50 C fokos hidegben nagyon jól esik egy csésze teával felmelegedni. Az igazi, téli kutya-hidegben sokkal jobban melegít a tea, mint a kávé vagy a viszki.

A tábor azt a benyomást kelti, hogy jólét és boldogság uralkodik itt. Kivételnek csak az az idegen törzsbeli férfi látszik, aki a tassziujormiutokhoz jött, mert a saját területén a vadászati viszonyok rosszak. Ahogy beszélük, rossz rénszarvasvadász és családját főképpen a nagy tavon űzött halászatból tartja. Jelenleg azonban itt a halászati viszonyok rosszak és az idegen két kutyája : Kernerk és Poppik már valósággal szenvednek az éhségtől. Kernerk a legnagyobb és legszebb kutyák egyike, amit valaha is láttam. Az éhség azonban harapóssá teszi, úgyhogy valósággal veszélyes a közelébe menni. Olyan, mintha rossz kedvében még a gazdáját is széttépné és felfalná. Poppik a szép nemhez tartozik és valamivel jobbkedvűnek látszik. Neki jobb bánásmódban van része, mivel hat kis kutya lóg az emlőin. Felkeresem az embert, megetetem a kutyáit és családjának is adok rénszarvashúst. Felesége, felserdült fia s már férjhez ment lánya van, de mivel meghalt az ura, kis gyermekével együtt szegény apjánál él. Az egész család az éhenhalók benyomását kelti.

Megkérdezem a többi eszkimót, hogy miért nem segítik az idegen embert és családját. Azt válaszolják, hogy minden támogatást visszautasít és megsértődik, ha valaki neki vagy családjának ajándékozni akar valamit.

A szegény, büszke ördög napközben hozzám jön és a húst, amit neki és kutyáinak adtam, gyűjteménytárgyakkal akarja visszafizetni. Nem akar alamizsnát elfogadni. Gyűjteménytárgy-szükségletemet nagyrészt nála fedezem és élelmiszerekkel, főképpen rénszarvashússal fizetek értük. Ilyen módon legalább egy időre van mit enni családjának és kutyáinak.

XXXI.

Játék és komolyság.

Március.

Hosszabb ideig maradtam a nagy tó mellett a belföldi eszkimóknál. Halásztam és vadásztam, énekeltem és játszottam velük és úgy éltem közöttük, mintha közülük való volnék. Az eszkimóknak sokféle játékuk van: állat- és madár-némajátékok és táncok. A futball és kézilabda egyik fajtáját is ismerik, de kézilabda-játékuk az angolszász «baseball»-lal nem azonos. Nem ütik a labdát, hanem az egyik dobja, a másik pedig kapja. A labda burkolata bőrből van varrva, a belseje pedig homokkal és mohával van megtöltve.

Nagyon kedves játékuk még az «aijagak» és a «nugluktak». Az aijagakat egyedül játszik, a nugluktak pedig társasjáték. Az aijagakhoz 10—15 cm-es csontdarabot használnak és ebbe egy vagy több lyukat fúrnak. 30—30 centiméteres, összesodort húrból való szalaggal 8—13 cm hosszú csonttüskét erősítenek hozzá. A csonttüskét a hüvelyk, mutató és nagy ujjuk között tartják és gyors mozdulattal a levegőbe hajtják. Amikor a rövid zsinór visszarántja, a játzó a kezében levő tüskével a nagy csontdarabba fúrt lyukak egyikébe igyekszik beletalálni s így elkapni. Az aijagak körülbelül ugyanaz az eszkimónak, mint nekünk a pasziánsz, vagyis időtöltésül szolgáló játék, amikor az ember egyedül van. Azonkívül a megfeszített figyelem és az önuralom iskolája, azért többet ér, mint a pasziánsz.

A nugluktak társasjáték. Főképp az asszonyok kedvelik a férfiak távollétében való összejöveteleiken. Ha eléggé kibeszélgették magukat és elég titkot kibeszéltek, akkor valamelyik indítványozza, hogy játszanak nugluktakot. Erre aztán van nagy öröm. A jégvilág leányai szenvedélyes játékosok és gyakran még a ruhájukat vagy más értékes dolgukat is kockára teszik.

A nugluktak-játékhoz is éppen úgy, mint az aijagakhoz, csontdarabot használnak. Azonban ennek csak egyetlen

háromnegyed cm széles lyuk van az oldalán. A csontot hosszú szalaggal a hókunyhó tetejére vagy nyáron a sátor-tetőhöz erősítik. A csont alsó végére súlynak, rövidebb szalaggal valami kisebb követ vagy nehezebb csontot erősítenek. Legjobb, ha annyian játszáknak, ahányan elérnek a játékszer körül: hatan, vagy még többen. Minden játékosnak van egy csontszilánkjá, amit próbál bedugni a lyukba. Minden játékos betesz valami díjat. Adott jelre nekiesnek a nagy csontnak és megkísérlik, hogy a csontszilánkkal eltalálják a rajta levő lyukat. A sok lökés a csontot mozgásba hozza s a rajtalevő súly következtében olyan gyorsan táncol körül, hogy majdnem csak véletlenül lehetséges a lyukba beletalálni.

A játékosok és nézők szívből jövő kacagása és tréfás megjegyzései között olyan gyorsan lökdösnek a csont felé, ahogy csak lehetséges, amíg aztán végre sikerül valamelyiknek beletalálni a lyukba. A szerencsés nyertes aztán megkapja a játékosok összes betétét. Irigységről és veszedékről szó sincs a játék kimenetele miatt. A vesztesek épp olyan szívből nevetnek, mint a nyertes.

Az eszkimóknak is, meg más természeti népeknek is kedves, sokszor játszott játéka, illetőleg kézügyessége az, amit mi is játszunk, hogy t. i. az egyik kéz újjai köré hurkolt fonalat a másik kézzel «leemelik» és mindig újabb és újabb figurákat csinálnak. Az újjak és a kéz változó elhelyezésével a legkülönbözőbb figurákat varázsolják elő: mindenféle fejtartású embereket, madarat, rénszarvast és más mindenféle állatot. Az eszkimók valóságos mesterek ebben a játékban, pedig igen nehéz és független a véletlentől, sőt egyes-egyedül a játészó ügyességén alapul. Ügyes számítás, kitűnő emlékezet, sőt azt lehet mondani, hogy határozott intelligencia kell hozzá.

A tassziujormiutoknál való tartózkodás éppen olyan gazdag etnográfiai nyereséggel járt, mint a szaunerktormiut-törzsnél való korábbi látogatásom. Annyi sok muzeális tárgyat viszek most magammal, hogy a szánkómon alig van hely az élelmiszer részére. Különben ez nem baj, mivel egész élelmiszerkészletem nem több, mint tea és néhány

Az óriás-sírok egyike Roes Welcome mellett.

Civillik-eszkimó lazac-halászó szigonnyal («kakivak»).

adag pemmikán. Már hetek óta nyers rénszarvashússal és hallal élek. Néha nagyon kívánom a kenyeret és a cukrot, különösen akkor, ha nincs zsír, hanem csak a sovány hússal kell megelégedni.

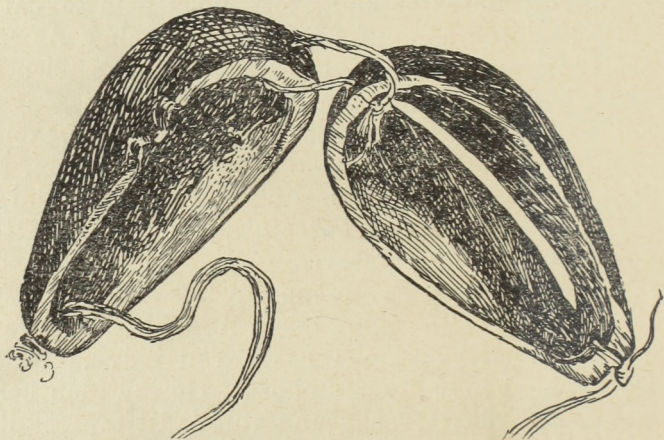
A rénszarvasok ugyanis annál jobban megsoványodnak, mennél tovább tart a tél. Márciusban már jóformán semmi zsír sincs a testükön és az egyébként olyan jóízű velő is annyira száraz és kilúgozott, hogy nem sokkal különb az íze, mintha az ember az ablakot nyálná. Az eszkimók ezt azzal magyarázzák, hogy a rénszarvas télen nem talál vizet, hanem a helyett havat kell nyelnie. Szegény rénszarvas! Megpróbáltam a szomjúságot hóval oltani, azonban minél többet ettem belőle, annál szomjasabb lettem. Megfigyeltem, hogy amikor tavasszal a hó és a jég olvadni kezdenek és az állatok ismét hozzájutnak a vízhez, attól a pillanattól kezdve a rénszarvas megint hízni kezd, még akkor is, hogyha még egy csepp füvet sem talál, hanem éppen úgy zuzmóval él, mint télen. Az emberek is lesoványodnak itt a telepen, noha nekik van ivóvizük. Ezt a változatlan, egyhangú étkezés okozza. Hosszú időn keresztül csak sovány rénszarvashúsunk volt és itt tapasztaltam, hogy mit jelent a zsírhiány.

Roppant mennyiségű fagyott nyers húst eszem, azért étkezés után is épp oly éhesnek érzem magam, mint azelőtt voltam. Rendesen nyersen esszük a húst, mivel így táplálóból és fagyottan, mivel így könnyen emészthető. Azonkívül a fagyott hús több meleget nyújt, mint a megfőzött meleg hús. A fagyott nyers hús élvezete után azonnal emelkedik a test melege. Ha a hókunyhóban ülünk, akkor a meleg főtt hús élvezése után rendesen valami hideg érzetünk van. Főzéssel és sütéssel a hús elveszíti bizonyos alkatrészeit, amire az embernek szüksége van. Vegyes táplálkozás mellett a kenyér, zöldség és a só szállítják ezt a testnek.

Az eszkimók a száraz húsdarabot, mielőtt szájukba vennék, avas fókazsírba mártják, pedig ez tulajdonképpen halzsírlámpásaink égő anyagául szolgál. Az avas zsír szagától és íztől a lehető legnagyobb mértékben undorodom. Végre

azonban diadalmaskodik a zsír után való vágy s én is követem az eszkimók példáját s mielőtt megenném a húst, belemártom az avas zsírba.

Végül ez az utolsó zsírforrás is kimerült. Mivel a rénszarvasok ritkulni kezdenek ezen a vidéken, én is készülődöm az eltávozásra. Még északabbra lakó törzseket akarok felkeresni s nincs is rá időm, hogy továbbra is itt maradjak —

Eszkimó hó-szemvédő uszadékfából, szíjakkal.
(Term. nagys. Az osloi Egyetemi Múzeum gyűjteményében.)

egészen eltekintve attól, hogy itt a mielőbbi éhenhalás veszélyében forgok.

Eltávozásom előtt megkérdezem az idegentörzsbeli szegény ördögöt, hogy élelmiszerért nem adná-e nekem a két kutyáját: Kernerket és Poppikot? Ha megtartja őket, akkor a tavasszal minden valószínűség szerint megdöglenek az éhségtől. Poppikot eladja, mivel kölykei már most elég nagyok, hogy az anyjukat nélkülözhessek. Kernerktől nem tud megválni, bár rosszul bánik vele és koplaltatja.

A kétnejű eszkimó és egy fiatal fickó kísérnek el északi utamra. A két asszony a táborban marad. Az eszkimók: fiatalok és öregek kijönnek a hókunyhókból, hogy utolsó jókívánságaikat utánam kiálthassák. Házigazdám és úti-társam második felesége mit sem törődik a nagy hideggel

és kicsinyét kiveszi a hátizsákból és anyaszült meztelenül az apja elé tartja, hogy megdörzsölje az orrát. Így búcsúznak az eszkimók.

Az idő ragyogóan szép. A hófúvások és a nagy tó jege csillognak és villognak a napfényben, hogy fáj a szemnek. Még olyan hideg van, — mintegy — 30 fok, — hogy a rendes hőszemüveggel mit sem lehet kezdeni, mivel az üvegek a dérbevonattól azonnal átlátszatlanok lesznek. Tehát az eszkimók szokásos hőszemüvegét használjuk. Ez egy vagy két, akkora uszadékfa darab, hogy a szemet éppen betakarja. Ezt a szemüveget egy szalaggal kötjük meg a fejünk körül. A külső oldalon, éppen a szem előtt, hosszú, egészen keskeny nyílás van vágva, hogy csak kevés fény jut el a szembe. A fa belső oldalán a hasíték tölcésalakúán kiterjed s így a fénysugár szétszóródhatik, mielőtt a szem recehártyáját érné. Ezek az eszkimószemüvegek, ha az ember már megszokta, sokkal praktikusabbak és jobban megfelelnek a céljuknak, mint a mi, kemény hidegben használhatatlan gleccserszemüvegeink. Egyúttal az az előnyük is megvan, hogy nem lévén üvegük, nem törhetnek el. Minden sarkutazónak ajánlhatom, hogy az európai védőszemüvegen kívül vigyen magával fából való eszkimó hőszemüveget is. Ha az ember az európaira van utalva, el lehet rá készülve, hogy hóvak lesz.

A kutyák a hosszú pihenés után keményen beledőlnek a hámba és amikor napnyugta felé kis tó partján tábort ütünk, már tekintélyes út van mögöttünk. A szegény, kiéhezett nősténykutya: Poppik használhatatlan volt a fogatban és nem bírta a szánkó terhét. Ki kellett fogni s ott szaladt a szánkó mögött, ahova hosszú szíjjal megkötöttük, hogy kölykei után vissza ne menjen a tassziujormiutok táborába. Egyébként már régóta jó barátságban vagyunk, mivel olyan gyakran megettettem, amikor még előbbi gazdájánál annyira soványan jutalmazott szolgálatban állott. Most, a mi csekély élelmiszerkészletünk ellenére is, kiadós adagokat kap. Ugrál és táncol és nem leli helyét az örömtől.

Mialatt a hókunyhóban a vacsoránál ülünk, egyszer

csak farkasüvöltést hallunk, amire a mi kutyáink is hamosan válaszolnak. Kis kukucsáló lyukat vágunk a hófalba és látjuk kint a holdfényben, hogy nagy csapat farkas közeledik táborunk felé. A tó másik oldaláról jönnek át a jégen. «Kappearnakonni» (nagyon aggódunk) — mondja két eszkimó barátom. A farkasok mintegy százméternyire az iglutól, megállapodnak a jégen. Csak egy fehér farkas közeledik a tábor felé. Többször megáll, végre egyenesen a hókunyhó felé fut és kutyáink közé keveredik. Falkánk kíváncsian és barátságosan szaglássza. Nemsokára már nem tudom, hogy melyik a farkas, melyik a kutya. A fehér éppen olyan, mint a mi fehér kutyáink — neki is néhány kis fekete folt van a fülén. Kidugjuk a puskacsövet az iglu falába vajt kis kukucsáló lyukon, hogy a farkast lelőjjük, azonban nagyon kell vigyázni, hogy kutyáink közül ne puffantsuk le valamelyiket. A fehér állatok egyike többször áll félre a kutyafalkától, azonban nem merek tüzelni, mivel nem tudom biztosan, hogy csakugyan a farkas-e az?

Csak mikor az eszkimók megmutatják, mivel ők jobban meg tudják különböztetni, hogy melyik a farkas, akkor durrantom el a puskát. A farkas elterül, azonban még mindig nem tudom biztosan, hogy nem az egyik fehér kutyánk-e az, amelyik ott a hóban fekszik és a négy lábát elnyújtja. Az elesett állatot ott hagyjuk feküdni, mivel az eszkimók azt tanácsolják, hogy ne menjünk ki megnyúzni, ameddig a falka a közelben van és lesben állva figyel minket. Az eszkimók azt állítják, hogy a lelőtt farkas a kíváncsi nemhez tartozott, — a tapasztalatlan ember inkább azt hinné, hogy a bátrabbhoz.

XXXII.

Zsiréhség.

Március 27-én elértük a szaunerktormintörzs legdélibb telepét. Az úton szerencsénk volt, hogy találtunk rénszarvast s így elegendőképpen el voltunk látva hússal. Nagy vigyázatlanság volt részemről, hogy a telepről való eltávozásom előtt majdnem az egész húskészletemet odaadtam az idegen-

törzsbeli családnak. Ha útközben nem találunk rénszarvast, akkor három-négy nap alatt mindannyian éhen veszünk volna.

Tassziujormiuti kísérőimet visszaküldtem a nagy tó melletti táborukba, magam pedig a szaunerktormiut-törzsből való barátomnál néhány napi pihenőt tartok. Jelenleg itt tartózkodik néhány eszkimó, akik a belső vidékekről, mosuszökör-vadászatról jönnek. De kevés rénszarvast és mosuszökröt találtak, úgyhogy sokat kellett szenvedniök az éhségtől. Sohasem lehet tudni ezen a vidéken, hogy hol fogunk vadra találni.

Egyik esztendőben a belföldnek és a tengerpartnak bizonyos területein egyetlen rénszarvast sem lehet találni, a másik esztendőben viszont csak úgy hemzseg tőlük. Úgy látszik, ebben az esztendőben a belső vidékeken nagyon kevés a rénszarvas.

Az ideérkezett belföldi eszkimók tulajdonképpen a szaunerktormiut-törzs területétől nyugatra fekvő nagy kiterjedésű Kaminuriak-tónál laknak. A kaminuriak eszkimóktól vásárlók néhány néprajzi tárgyat.

Mivel a szaunerktormiut-törzs különböző táborában már a kora télen tartózkodtam és összegyűjtöttem mindent, ami csak felhajtható volt, lehetőleg gyorsan folytatom utamat északnak, mivel a karnermiutok és civillingmiutok kerületét akarom meglátogatni.

Délről számítva a szaunerktormiuttörzs a harmadik a belföldi törzsek sorában. Egészen délen, a csippeva-indiánusok közvetlen szomszédságában a padlermiutok laknak. Ezeket felfedező utam első esztendejében látogattam meg. Északra csatlakoznak a tassziujormiutok, akiket hosszú tartózkodás után éppen most hagytam ott. Az ő északi szomszédaik a szaunerktormiutok. Nevük annyit jelent, mint a Szaunerktor lakói. Szaunerker csontot jelent, Szaunerktor pedig az egyik folyónak a neve. Ez a folyó keresztül szeli a törzs birodalmát. Még tovább északnyugat felé a sarvaktormiuttörzshöz érünk, ezek a Sarvaktor-folyó mellett laknak. Azután következnek — mindig délről észak felé haladva — a karnermiutok. Törzsterületük a Chester-

field-öböltől és a nagy tavaktól nyugatra terül el. A karnermiut-törzs északi szomszédai a civillik-eszkimók. Ezek a Hudson-öböl és Rose Welcome nyugati oldalán laknak a Chesterfield-öböltől északra egészen a Repulse-öbölig. Civillik azt a területet jelenti, ahol rozmárok vannak. Civillikek kifejezetten partlakók, fóka, rozmár, bálna és jegesmedvevadászatból élnek. Alkalmilag ugyan rénszarvasra és mosuszökörrre is vadásznak, de sohasem hatolnak hosszabb időre és messze be a szárazföldre.

A karnermiutoktól északra nincsenek a belsőterületeken eszkimók egészen fel a szaningajormiut eszkimókig a Back-folyóig és a necillik-törzsig, Kanada északi partjain.

Ezek a földterületek teljesen ismeretlenek. Van itt vagy 60,000 négyzetkilométernyi tundra, amire fehér ember még soha, de eszkimó is csak ritkán tette a lábát. A civillik és necillik-eszkimóktól északra, a Mellville-félsziget mentén, a Lyonsfjordtól a Furry- és Hekla-útig, az igluliktörzs lakik. Az iglulikok átlélik néha ezt a tengersizorost, a Baffin-föld északnyugati csücskét a Ponds-fjordig és a Bylot-szigetig. A Bylot-szigettől északra általában kevés eszkimó tartózkodik. Mégis elterjednek egészen az Ellesmere-földig és Észak-Grönlandig, mert a 76. és 79. fok északi szélesség között a Smith-Sund-eszkimók laknak.

Úgy látszik, mintha ezek között az egymástól messze lakó, lakatlan földterületekkel elválasztott eszkimótörzsek között fennállana a közlekedés bizonyos lehetősége.

Április 1-én útnak indulok Kringakkal, hogy meglátogassam Allerkerksakot, egy másik szaunerktormiut eszkimót, akinek a telepe jóval északabbra van, mint a Kringaké. Egész utazásom alatt eszkimókísérőimet és a kutyafogatókat telepről-telepre váltom. Ilyen módon mindig jól kipihent kutyáim vannak, gyorsan haladok előre, azonkívül a vezetők pontosan ismerik azt a területet, amelyiken áthaladunk. Néha persze nehéz megtalálni azokat az embereket, akiket éppen keres az ember, mivel az eszkimók a tél folyamán többször is változtatják telepüket.

Három napig tartott, amíg Allerkerksakot megtaláltuk. Hangulatunk már nagyon kedvetlen volt, de sze-

rencsére április 3-án vele és még néhány más eszkimóval véletlenül találkoztunk, amikor a karnermiutoknál való látogatásukból hazatértünk. Szerencsénk volt, mert ha itt nem találkoztunk volna vele, akkor még napokig kereshettük volna a táborát, mivel összeköltözködött, mióta utoljára láttam. Akkor mi magunknak is, kutyáinknak is tovább kellett volna éhezni, mintsem az egészségnek előnyös. Kringak táborában ugyanis, amikor elindultunk, már csak csekély élelmiszer volt. Csak egy pár napi útravalóról tudtunk gondoskodni s a továbbiakban a vadászszákmányra kellett szorítkozni. Azonban az egész úton egyetlenegy rénszarvast sem láttunk.

Allerkterksakkal haladunk a tábora felé és már késő este van, amikor odaérünk. Meglehetősen nagy rénszarvas-hús készlete van, azonban nagyon sovány. Faggyúnak semmi nyoma sincsen. A zsíréhség tehát tovább gyötör bennünket.

Az Allerkterksak húsfoszadékához való megérkezésünk után való nap — április 4-én — lustálkodunk a medvebőrön és kipihenjük magunkat. Délkeletről hóvihar támad és a hőmérséklet felemelkedik —18 fokra. Ilyen időben kétes élvezet volna továbbmenni.

Mennél enyhébb az idő, annál nehezebb az utazás. Az utóbbi napokban aránylag már meleg volt: 23—25 fok a nulla alatt. 30—40 fok hideg legjobb idő az utazáshoz, mivel ilyenkor erős menetelésben nem izzad olyan könnyen az ember. Ha —25 fokra emelkedik a hőmérséklet, akkor választhatok, hogy lépést tartva a kutyákkal vagy fenntartom magamon a felsőprémet s akkor izzadok, vagy pedig levetem és akkor fázom. Csupán alsóprémbe didereg az ember, hacsak egy pillanatra is megáll, hogy pihenjen. Európai értelemben vett alsóruhát itt egyáltalában nem viselek, mivel nem alkalmas a klímához. Teljesen az eszkimók módjára öltözök. Az alsóprémet, a prémes oldalával befelé fordítva, meztelen testemre veszem fel. Térdben nagyon bőre szabott térdnadrágot viselek, hogy a friss levegőnek szabad útja legyen a testhez. Valami levegőmozgásra szükség van, ha az ember az eszkimók módján él és — el-

tekintve a nyár derekától — nem is fürdik. Ilyen nadrágban, ameddig dolgozom és mozgásban vagyok, nem fádom. Az üléshez azonban és a henyéléshez még az ilyen enyhe (—25 fok) téli napon is túlságosan szellős.

Április 5-én Allerkerksak kíséretében útnak indulok keletnek a Rankinfjord irányában. Öreg barátom és vezetőm: Kringak, visszamegy délre a táborba. Allerkerksak erős kis felesége velünk jön. Jó lába van. Gyakran a kutyák elé fut és a dombok, kövek, hófúvások között a legjobb utat mutatja nekik.

Allerkerksaknak néhány pompás kutyája van. Különösen a vezérkan: Annore (a vihar) okos és erős állat. Útlegetni szükségtelen, a jó szó teljesen elég. Még akkor is magától csinálja a jót, amikor fáradt. Ha álmosan döcög valamelyik kutya, csak a nevének kell megszólítani, akkor már Annore, legelől futván, azonnal hátrafordítja a fejét, rátámad a lustálkodóra és ösztökéli a futásra. Feltűnő, hogy milyen tekintélye van a vezérkannak a többi kutya előtt. Teljesen úr fölöttük. Minden tekintetben úgy kell táncolni, ahogy az füttyül. Rendesen nemcsak testi fölényével és a nyers erőszakkal biztosítja magának az engedelmességet, hanem nagyon gyakran okosság és váratlan rajtaütéssel is. A vezetőállat rendszeren hím. Ritkán láttam, hogy a menetet a kíváncsi nemhez tartozó állat vezette volna — így nevezte egyszer egy eszkimóbarátom a nöstényt. Néha előfordul, hogy a vezetőállatnak ellensége vagy irigye van s ez csak az alkalomra vár, hogy megszerezze annak a rangját. Ha az ellenfélnek elég bátorsága van a nyílt támadásra és sikerül a vezérállatot maga alá gyűrni, akkor vége a tekintélynek. A győző veszi át a vezetést és a falka többi kutyája is őt ismeri el.

Ha két idegen kutyafogat találkozik, akkor a két vezérkutya egymásra rátámad és szaggatják egymást — sokszor életre-halálra. A falka többi kutyája időnkint segít a vezérnek s így valóságos csata keletkezik. Ha ilyen esetben nem sikerül a kutyákat a lehető leggyorsabban szétválasztani, könnyen történhetik szerencsétlenség. Mert az ilyen félvad kutyák között a harc életre-halálra megy.

Rendesen egymás torkát akarják megragadni. Annak a kutyának, amelyiknek a másik a torkába harapott, annak már vége; az elveszti minden bátorságát és büszkeségét. Védtelenül fekszik a földön és szívtetűpően vonít, amíg a győző lassan és kérlelhetetlenül mélyíti fogait a gégéjébe. Ha az eszkimó nem akarja kutyáját elveszteni, akkor gyorsan és elszántan kell megragadni. Nem elég csak ütni a túlsúlyban levőt. Az igazi eszkimó kutya inkább agyonütteti magát, mintsem ellenfele torkát elérse. Legjobban két férfi együttesen vetheti végét a verekedésnek. Mind-egyik a magáé mögé áll és erős, biztos fogással megragadja a kutyáját hátsó lábának bokájánál fogva. Azután mind a ketten lassan, de erős fogással visszahúzzák a kutyájukat. A következő pillanatban a verekedő szabadon bocsátja ellenfele torkát és körülnéz. Ilyen módon bizonyos távolságra húzzák egymástól a kutyákat és eleresztik őket — előbb az egyiket, azután a másikat. Így a kutyák elvesztik a kedvüket arra a napra a marakodástól. A hátsó láb váratlan megfogása az eszkimókutyára rendkívüli hatással van. Az eszkimó nagy ismerője az állati léleknek és tud bánni a kutyáival.

Az ilyen marakodáskor nemcsak a győzött, hanem a legyőzöttet is meg kell kapni a bokájánál fogva. Különben a legyőzött, bár halálfélelmében az előbb még olyan fájdalmasan vonított, amikor észrevenné a pillanatot, hogy a győző ellenség abbahagyta a harapást, megcserélődnének a szerepek és a rosszat még rosszabbal fizetné vissza.

Ha az eszkimókutya a harcban nem tudja az ellenfele torkát megfogni, akkor rendesen az egyik füle után kap. Ha ez sikerül, akkor egész kedélyesen, apró darabokban leharapja ellenfele fülét. Lassan, de biztosan eltűnik apránként az egész fül, míg a meggyötrött kutya azalatt félelmetesen vonít. Az öreg kutya fülének a sok civakodás következtében csak nyomorúságos maradványai vannak meg.

Allerkterksak elkísér kitűnő kutyáival az «Afszkar-nak» (Chesterfield-öböl) mellett lakó karnermiut eszkimókhoz. Rendes körülmények között és egyenes úton az utazás öt-hat napig tartana. Minket azonban sokat akadályoz a

hóvihar. Azonkívül a Rankin-fjord partja mentén úttalan utakon haladunk, mivel a Rankin-fjord partja mentén Anguk eszkimó telepét, a Rankin-fjord legbelső zugában pedig az öreg Metkrulilik lakóhelyét akarom felkeresni. Remélem, hogy Anguknál zsírt és rénszarvasfaggyút fogok kapni. Az elmúlt ősszel nagy vadászszerencséje volt és temérdek nagyon zsíros rénszarvast ejtett el. Metkrulilik és teleptársai a necilik-törzshöz tartoznak. Messze északról, Bothia-félszigetről vándoroltak ide és rendkívül érdekelnek, nemcsak azért, mivel zsírt remélek tőlük.

Ezen a dombvidéken, hozzá még hóviharban, iglut megtalálni, majdnem olyan kilátástalan, mint a gombostűt a szénakazalban meglelni. Sok időtrabló küzködés után lemondunk arról, hogy Anguk igluját megtaláljuk és abban a reményben megyünk tovább, hogy a Rankin-fjord bejáratánál legalább Metkrulilik táborát felfedezzük. A hóvihar és a zsíréhség megnehezítik életünket. Nyolc nap alatt, április 5—12-ig, csak egyetlen nap volt félig-meddig jó időnk. A többi hét nap a hófergeteg leggonoszabb fajtája szakadt ránk. Az élelmiszer embernek, állatnak egyaránt nagyon szűken volt, amikor végre április 12-én egy magányos rénszarvast sikerült leterítenünk. Ugyanaz nap este elérjük a tengerpartot és a Rankin-fjord bejáratánál felütjük táborunkat.

Április 13-ika az első derült nap a hétnapos hóvihar után. Ezúttal a tizenharmadika szerencsés napnak bizonyul. Csakugyan megtaláljuk Metkrulilik táborát s végre kedvünkre eszünk zsírt, miután majdnem hónapokon keresztül majdnem kizárólag sovány rénszarvas hússal éltünk. Metkrulilik táborában a zsíros fókahús és a friss szalonna megpillantása után nem tudok uralkodni magamon. A zsír utáni vágy elfeledtetni velem a jól neveltséget. A házigazda kínálását be sem várva, hatalmas tömegekben kezdem a fókahúst és a szalonnát pusztítani. Azt hiszem, életemben soha semmi sem ízlett ilyen kitűnően.

Metkrulilik hóházát, társaival és vejeivel együtt, a befagyott tengerre építette. Itt úzik most a nagyszabású fókavadászatot.

Kíséröm, Allerkterksak (a neve szószerint való fordításban annyit jelent, mint: az, amiből a harisnya készül) a feleségével együtt kedvükre fogyasztják a fókahúst és a szalonnát, de nem kevésbé a kutyák is. A szegény, elcsigázott Poppiknak is alkalma van végre annyi szalonnát és fókazsigert enni, amennyit csak el tud pusztítani.

Egy nap pihenőt tartunk és lakomát csapunk. Gyűjteményem megint gyarapodik egy pár szép darabbal.

Április 15-én elbúcsúzunk az öreg Metkruliliktől és családjától, hogy tovább folytassuk az utat. A következő nap megint heves hóvihár támad délkelet felől. Mivel hátba kapjuk, nem törődünk vele, hanem megyünk tovább és a sötétség beálltával megérkezünk a Chesterfield-öbölbe.

XXXIII.

A tizenegyedik órában.

A Chesterfield-öbölbe való megérkezés után teljesen lefoglal a munka, hogy a tél folyamán a belföldi eszkimóknál szerzett egész számkórákományra való múzeumi tárgyat megszámozzam, leírjam és becsomagoljam.

A Hudson-öböl-Társaság új prémkereskedő állomása — a Hudson-öböl nyugati partján — a Chesterfield-öböltől mindjárt délre fekvő egyik kis öbölben fekszik. Kutató utam megkezdése előtt a Társasággal megegyeztem, hogy az a hajó, amelyik minden nyáron ide is eljön egyszer, hogy az esztendő alatt összegyűjtött prémet elvigye, az én gyűjteményemet is Montreálba fogja szállítani. Onnan azután a meghatározott intézményekhez továbbítják. Hogy azonban a Társaság hajója felvehesse ládáimat, előbb azokat kutya-szánkóval valamelyik állomására kell szállítani. A nyugati parton az egyetlen, eszkimóterületen levő állomás: Chesterfield. Churchill valami ötszáz kilométernyire fekszik innen délfelé. Sőt, ha számításba vesszük a rossz utakat, akkor a távolság nyolcszáz kilométert is kitesz. Chesterfieldtől északra nincs a Társaságnak telepe. Persze egyszer majd még ide a messze északra is ki fogja nyújtani sóvár karmait.

Számomra a chesterfieldi állomás rendkívül előnyös, mert különben hajót kellene bérelnem, hogy gyűjteményemet elszállíthassam innen. Azt azonban csak akkor bírnám ki, ha a kutató munka mellett rendszeres prémkereskedést is űznék.

A prémüzlet kétségtelenül sokkal kifizetőbb volna számomra, mint a néprajzi kutatás. Az egyik még köszönetet sem eredményez, míg a másikkal vagyont is szerezhetnék.

Az eszkimók nem tudják felfogni, hogy miért nem vásárolok rókabőrt, hanem inkább az ő szemükben majdnem értéktelennek látszó régi, használt dolgokat. «A prémkereskedő — mondják az eszkimók — úgy bolondul a rókabőr után, hogy a reggelijét vagy az ingét is odaadja érte.» Nem követem ezt a példát. Engem már csak jobban érdekel a néprajz, mint a rókabőr és a prémüzlet. Mennél többet látogatnak a prémkereskedők és a misszionáriusok valamely vidéket, annál kevesebbet tud az az etnográfusnak mondani. A mi civilizációnk néhány esztendőn belül ezt a pompás természeti népet éppen úgy tönkreteszi, mint ahogy már indiánus szomszédait tönkre is tette. Elég szomorú, hogy az emberek olyan keveset érdeklődnek a néprajz iránt és hogy az ilyen kutató vállalkozáshoz olyan nehéz a szükséges pénzt előteremteni.

Ha valaki manapság dicsőséget akar aratni, akkor nem a néprajzi kutatásokra kell vetnie magát, hanem inkább a pólus felfedezésére és a Himalája magas csúcsainak a megmászására. Hozzá még az etnográfusnak a «vadak közt» való utaztában és az ismeretlen vidéken sok kalandot is át kell élni. Az északi pólus és a Himalája-csúcs valóban olyan sürgős? Azok nem futnak el, a természeti népek azonban szösz szerint véve eltűnnek a Föld színéről.

Semmit sem akarok a sarkutazók és a Himalája megmászói ellen mondani. Le a kalappal előttük. Babéraitak igazán nem irigylem. Csupán azt szeretném, ha több emberünk volna ebből a fajtából s volna közöttük olyan, aki magára vállalná a veszedelmeket és fáradságot, hogy a természeti népek érdekes kultúrájából még egyet-mást fel-

fedezzen és esetleg megmentsen, mielőtt a modern civilizáció teljesen tönkretette volna.

A rendkívül fontos feladat teljesítésének elérkezett az utolsó órája. Korunk anyagiassága és a technika haladásának rendkívüli gyorsasága a természeti népek rövid idő alatt való elpusztulását idézik elő. Ha mi nem fordítunk rá elég gondot, hogy az utódoknak megtartsuk és átadjuk, ami még megmenthető, akkor érdekes kultúrájuk emlékét magukkal viszik a sírba.

Tanulmányozni kell ezeknek a természeti népeknek a nyelvét, mondáit, zenéjét, vallását, szokásait, művészetét és életmódját. Minden elképzelhető használati tárgyat össze kell hordani és tudományos intézeteinkben megőrizni, hogy utódaink okulására szolgáljanak. Ma olyan kitűnő segéd-eszközök állanak rendelkezésünkre, mint a hangfelvevő és mozgóképfelvevő készülékek és ezekkel megfizethetetlen értékű kultúralkotásokat örökíthetnénk meg, ha elegendő volna a pénz és a munkaerő.

Mindenki, aki a kutatás fontos feladatához hozzájárult akár pénzbeli támogatással vagy kutatóutazással és némi gyűjtéssel, az abban a biztos tudatban halhat meg, hogy nem élt hiában.

Ezzel összefüggésben mint világító példákról meg kell emlékezni a dán kutatóról, dr. Knud Rasmussenről és Adrian Jakobsen norvég kapitányról. Ezeknek a férfiaknak éppen olyan kilátásaik voltak a pólus felfedezésére, mint akármelyiknek, aki elindult, hogy a földfelületnek ezt a pontját elérje. Ők azonban a szerényebb etnográfiai munkateret választották. Nem lehet eléggé megbecsülni, amit Knud Rasmussen a mondák és mesék, tehát folklorisztikai, és amit Jakobsen kapitány néprajzi tekintetben összegyűjtött.

Éppen így Roald Amundsen kapitánynak az északi átjárón való átutazása elévülhetetlen teljesítmény. Ez a teljes szerénységgel és igénytelenséggel véghezvitt hőstett több tekintetben is gazdag tudományos eredmény volt. Amundsen északnyugati átkelése és Rasmussen meg Jakobsen utazásai kalandos viszontagságokban és fáradtságokban mérkőzhetnek a lármás és látványosan megrendezett sark-

utazásokkal és hegymászásokkal. A sarkutazók közül, akik reklám és láрма nélkül földrajzi tekintetben legtöbb eredményt értek el, mindenekelőtt Ottó Sverdrup kapitány, ez a szerény és praktikus tengerész a földfelület több ismeretlen területét vette fel térképére, mint a mult század valamennyi más kutatója.

Most azonban vissza Chesterfieldbe. A tél folyamán összegyűjtött gyűjteményemet a prémkereskedőnél helyezem el s átadom neki az egyes darabok pontos leírását és használati utasítását. Természetesen szeretné látni a tárgyakat, mivel három vagy négy hónapig, amíg a hajó el nem viszi, felelős értük.

A prémkereskedő vagy «erszumattatnar», ahogy az eszkimók nevezik: labradori félvérű. Azt a benyomást kelti, hogy a fehérekkel szemben bátortalan és fellépésében bizonytalan. A bennszülöttekkel való érintkezésében bizonyosan felül érzi magát, velük egészen elfogulatlanul beszélget és tréfál. Egyébként igazán értelmesnek látszik s fel is használom az alkalmat, amennyire az adott körülmények között lehetséges, hogy bevezessem a néprajz elemeibe. Megmagyarázom neki, hogy tartsa kötelességének összegyűjteni és a néprajzi múzeumnak elküldeni, amit csak az eszkimók elhasznált eszközeiből meg tud szerezni, még mielőtt életmódjuk elvesztette volna a sajátosságát azok miatt a portékák miatt, amelyeket a prémek ellenértéke gyanánt rájuk tukmál.

A prémkereskedők kíséretében járnak a misszionáriusok. Ide már kettő is érkezett. A Hudson-öböl-Társaság hajóján jöttek, amikor a telepet megalapították. A Hudson-öböl-Társaság kezdettől fogva nagy előzékenységet tanusított a misszionáriusok iránt. Hajóin az alkalmazottakon kívül rendszeren csak misszionáriusokat szállít. Valószínűleg feltételezi, hogy az Úr szolgálói nem bajlódnak olyan világias dolgokkal, mint a prémkereskedelem. A prémkereskedés ugyanis olyan szenvedéllyé lehet, mint a kártyajáték. Különösen ha a bennszülöttektől egy zsebkésért egy sarkiróka-bőrt, egy fejszéért pedig ötöt lehet kapni.

Mindkét misszionárius francia, római katolikus és azt

a benyomást keltik, hogy komolyan fogják fel hivatásukat. Mindenesetre nem teszik magukat a bennszülöttek előtt neveltségessé, mint egyik-másik kartársuk azzal, hogy prédikálnak, mielőtt a nyelvet megtanulták volna. Nagy buzgalommal fáradoznak azon, hogy elsajátítsák az eszkimónyelvet. Egy labradori misszionárius szerkesztette német-eszkimó nyelvtanuk van ; mivel azonban németül nem értenek, a könyvnek nem sok hasznát veszik.

Adok nekik egy kis eszkimótankönyvet, amit a dán Thalbitzer mester adott ki angolul. Ez legalább valami kulcs a számukra s most már kettőzött szorgalommal folytatják tanulmányaikat. Reggel hat órakor kelnek fel és a reggeli idejéig már szép munkát végeztek. Mivel a labradori misszionárius könyvéből is többet szeretnének tudni, lefordítok nekik egy részt belőle. Maguk is belátják, hogy a könyv használhatatlan és megfogadják tanácsomat, hogy a Thalbitzer-félenél maradnak. A labradori misszionárius ugyanis azt a hibát követte el, hogy az eszkimónyelvet az európai kultúrnyelvekkel hasonlította össze és ezzel könyvében az eszkimónyelv rettenetes zűr-zavarrá lesz, mert a saját «szabályai» alól való kivételek nem érik végüket. Az eszkimónyelv nem hasonlít a mi kultúrnyelveinkhez. A maga nemében nagyon logikusan van felépítve és jóformán semmiféle kivételt sem ismer. Csak a szabályokat kell pontosan eltalálni, de ez meglehetősen nehéz. Azt állítják, hogy az eszkimónyelv tökéletes elsajátítása megkíván húsz-harminc évi megfeszített tanulást.

Szerencsére mind a két papnak alapos előképzettsége van. Meg vagyok győződve, hogy az idősebbik: Pater Turquetille kitűnő ismerője lesz az eszkimónyelvnek. Megtehetné, hogy az eszkimó mesék és mondák gyűjtésével igen hasznos, tudományos munkát végezzon.

Megnyugtató az a tudat, hogy a misszionárius is megteheti a maga kötelességét, hogy a régi érdekes kultúrát megmentse. A legtöbben tőlük telhetőleg azon vannak, hogy a pogányság emlékeit megsemmisítsék. Pater Turquetille érdeklődik a néprajz iránt s mindent összevetve, bölcs és nagyműveltségű ember.

Minden misszionáriusnak, mielőtt kiküldik, néprajzi tanfolyamot kellene végeznie. Így legalább meg volna adva a lehetősége annak, hogy a tudomány munkásai legyenek, a helyett, hogy csak ártnak neki, mint az legtöbb esetben történni szokott. Azonkívül a szükséges előismereteket meg kellene szereznie, hogy a bennszülöttek nyelvét valóban megtanulják, mielőtt az evangéliumot hirdetni kezdik. Mert különben magukat is, az evangéliumot is nevetségessé teszik.

XXXIV.

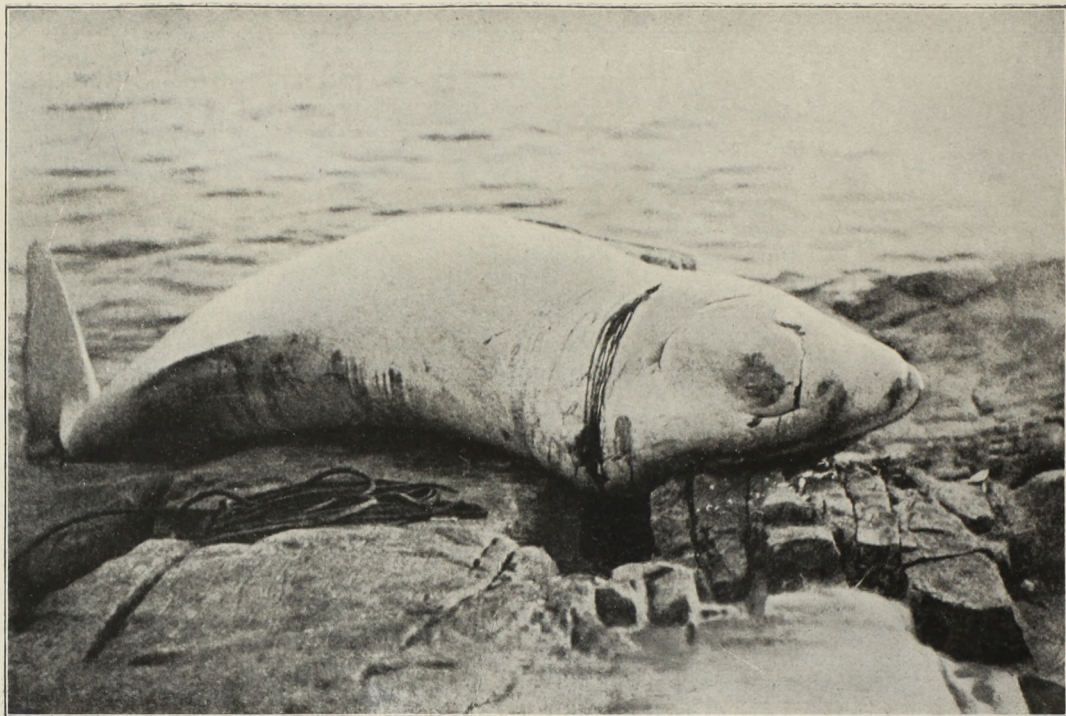
A Chesterfield-öbölben.

A chesterfieldi eszkimótáborban eleven élet folyik. Különböző törzsekhez tartozó emberek találkoznak itt, hogy a tavaszt megvárják. A tengerparti lakók a belföldi eszkimókkal keverednek itt össze: a mozgékony és fürgé magatartású karnermiutok bő nadrágjukban, amelyik a levegő mozgását megengedi és a lassú civilingmiutok szűk nadrágjukban. A két törzs emberei nemcsak a ruházatban, hanem testalkatban és magatartásban is nagyon különböznek egymástól. A belföldi eszkimók nagyobbak és karcsúbbak, mint a tengerpartlakók és testalkatban is, meg arcvonásaikban is az északi indiánusokhoz hasonlítanak. Egészen természetes, hogy a partmenti törzsek és a belföldi eszkimók erősen különböznek egymástól. Az egyik törzsbeliek sok-sok emberöltőn át a tundrán vándoroltak keresztül-kasul, a másik törzsbeliek pedig csónakjukban vagy a jégen ültek és arra vártak, hogy a fóka lélekzetvétel végett kidugja fejét a jégen.

Néhány necilingmiut is megjelent. Leginkább tiszteltreméltó külsejű, idősebb emberek. Többnek közülük hosszú ősz szakálla van. Ennyi sok szakállas férfi együtt nagy ritkaság. Az eszkimó rendszeren nem hord szakállt. Azok előtt a belföldi eszkimók előtt, akiket a télen felkerestem, dús szakállammal nagy feltűnést keltettem. Másfél éve, amióta a Hudson-öböl melléki eszkimókhoz jöttem, azóta szakállamat nem vágtam le. Nemcsak kényelemből, —

Civillik-eszkimó nők, rénszarvas-bőr nyári sátruk előtt. Csecsemőjüket hátukon hordják.

Baluga (fehér bálna). Az egyik eszkimó ölte meg szigonyal s a partra vontatta.

noha igazán kényelmetlen dolog lehet a hóházban, nagy hidegben borotválkozni, — hanem azért is, mivel, Stefanonnal ellentétben, az a véleményem, hogy a szakáll az arc és a nyak bizonyos részét védi a szélről és a hidegtől. Hideg időben, a szabadban való tartózkodáskor, különösen pedig utazáskor vastag jégkéreg rakódik le a szakállra, úgy-hogy a nagy szakáll rövid idő alatt tekintélyes jégcsomóvá alakul át és a hideget az arctól, az álltól és a nyaktól visszartartja. Az arcbőr és a szakállon levő jégréteg között marad némi izolált levegőréteg s ennek hőmérséklete a test melege és a kipárolgás következtében magasabb, mint a környezeté. Csak az kellemetlen, hogy téli utazáskor a szakáll odafagy a prémhez. Hazaérkezve, csak akkor vethetem le a külső prémet, amikor a szakáll jege megolvadt.

Az eszkimók azt ajánlják, hogy ne kelljen mindig a szakállam felolvasztásával bajlódnom, borotválkozzak eszkimó módon. Én azonban nem nagyon méltányolom ezt a borbélyműveletet. Az eszkimók ugyanis úgy szabadulnak meg a szakálluktól, hogy szálankint kitépik gyökerestől. Valószínűleg sok öreg necilik-eszkimó is velem együtt idegenkedik a borotválkozás ilyen módjától. Hosszadalmas munka is volna például az öreg Ummilik szakállából egyik szálát a másik után kihúzgálni. Az eszkimók és indiánusok közötti szakállversenyben az első díjat bizonyosan neki ítélnék oda. Becsületére válik a nevének. Ummilik ugyanis azt jelenti: «A hely, ahol a szakáll nő.» Azután itt van a megtermett necilik: «Uszikjonihuk». Az ő nevének jelentése túlságosan erős ahhoz, hogy civilizált nyelvre le lehessen fordítani. Tallerittok angakok sem látszik valami frissen borotváltnak. Egyébként vidám fickó és ravasz, mint a róka. Egy kicsit dadog ugyan, de az még csak bohókásabbá teszi.

Még egész csomó nagyszakállú férfi van itt. Van köztük egy Kallasak nevű nagy, erős necilik. A neve körülbelül «nagy köldököt» vagy északi sarkot jelent. Az eszkimók ugyanis az északi sarkot a Föld köldökének, nagy köldöknek nevezik. Az északi sarkot a földfelület köldökhöz hasonló bemélyedésnek képzelik. Kaumarcuak (a nagy napvilág),

a karnermiut eszkimó is hord szakállt. A karnermiut-törzs főpapja Nattila angakok is a táborba jött az anyjával meg két feleségével együtt. Neve Attilára, a hunok királyára emlékeztet. Nattilikot törzsének a tagjai a többi angakok fölé olyan püspökfélévé emelték. Aki ilyen magas méltóságot visel, annak a világ örömeiről le kell mondania. Amikor pipával, dohánnyal kínálom, visszautasítja, mivel neki, mint a legfőbb vallási tanácsadónak, nem szabad dohányoznia. Megértem nagyon: vigyáznia kell, hogy hatalma és befolyása füstbe ne menjen . . .

Lakik még a táborban egy nagyon öreg asszony, igazán dédanya. Bizonyosan több, mint kilencven esztendő, mivel az unokája unokájának is van egy 16—17 éves leánya. Sőt már ez is anya, csak hogy a fia azonnal meghalt születése után. Az öreg még jó erőben látszik és valószínűleg még soká nem gondol a «vándorlásra» és az élet elől való kezdésére. Az eszkimók ugyanis azt hiszik, hogy a halál után az új életben ismét fiatalok lesznek.

Az öreg megajándékoz egy pár sajátkezüleg varrt prémkeztyűvel és ajánlkozik, hogy még más dolgokat is kiszabdal. Megkérdem, hogy tehetek-e neki valami szívességet? Igen: «Szeretném, ha volna olyan dolgom, amiben az ember maga-magát láthatja». Tehát tükrőről van szó. Mi az, az öreg még mindig hiú volna? Vagy valamelyik leszármazottjának akarja adni? Állítólag a dédunokája valami nagy szépség s egy kicsit kacér. Tehát valószínűleg neki akarja a dédmama adni a tükröt. Maga a fiatal lány szégyelt engem felkeresni. Az asszonyok nem szoktak itt idegen férfiak után futkosni. Ezzel nincs az mondva, hogy olykor-olykor nem bolondultak bele idegen férfiakba. Akkor azonban a férjükre bízzák, hogy hozza helyettük rendbe a dolgot.

Öt emberöltő egymás mellett! Ilyesmivel bizony nem lehet mindennap találkozni. Errefelé, ahol jegesmedvék és farkasok, hóvihar és éhínség naponkint, sőt óránkint leskelődnek, ritkán érnek olyan magas kort az emberek, mint ez az anyóka.

Rendesen csak három emberöltőt élnek meg, négyet

már csak nagyon ritkán. A férfiak nem igen halnak meg természetes halállal. Leginkább szerencsétlenségekben: jégesmedvével vagy bálnával való küzdelemben lelik halálukat. Ha a férfi a hetven esztendő felé tart, mindig el van arra készülve, hogy ez lesz az utolsó vadászata. Az öreg korban alább hagy az alkalmazkodó képesség és az idegek sem olyan ellenállóak többé. Nagyon jó idegekre és ügyes, fürgé tagokra van szükség, hogy megőrizzék életüket az eszkimók földjének mindennapi küzdelmében.

Az anyóka családjában a férfiak csak három emberöltőt képviselnek, míg a gyengébb nem az ősanya koráig kiállotta az élet viharait.

Az öregasszony a karnermiutok törzséhez tartozik. Kiniteu-nak is nevezik ezt a törzset. Szomszédjaik és rokonaik mesélik, hogy az öreg süketsége és egy rozmárvadászkapitány hiányos eszkimó nyelvismerete az oka, hogy a karnermiutok törzse annak idején a csodálatos gúnynevet, a «kinipetu»-t kapta.

Ez a kapitány egyszer idevezette azt a rozmárvadászhajót, amelyik egyébként a civillik-eszkimók vidékén szokott tartózkodni. Egyik esős nyári napon idejött a Chesterfield-öbölbe és véletlenül itt talált egy csomó karnermiuteszkimót. Közöttük volt az ősanya is. Amikor a kapitány rossz angol és tört eszkimónyelven megkérdezte az asszonyt, hogy melyik törzshöz tartozik, az azt hitte, hogy az időjárásról beszél. Azért az átázott ruhájára mutatott és azt mondta: «kinipejó» (nedves). A nyelvben járatlan kapitány azt hitte, hogy kinipejó a törzs neve és a saját helyesírása szerint «kinipetu»-nak írta fel a szót. Ez a név később átment az etnográfusok és más kutatók szókinésébe is és egyesek még ma is a Hudson-öböl nyugati oldalán lakó ismeretlen belföldi eszkimók gyűjtő nevéül használják.

A rozmárvadászkapitány «felfedezése» alapján a tudomány arra a megállapodásra jutott, hogy a Hudson-öböl nyugati oldalán egy «kinipetu» nevű belföldi törzsnek kell élni. Egyébként azonban a földnek ezekről a lakóiról keveset tudtak, sőt még az a kevés is hamis volt, amit tudni véltek.

Miután előző téli gyűjteményem megszámozásával elkészültem és a ládákat megőrzésre átadtam a prémkereskedőnek, útrakészülődöm, hogy meglátogassam az északra lakó civillik-eszkimókat.

A tengerparton lakó törzseket legjobb nyáron felkeresni, mivel akkor csónakon lehet utazni. A belföldi eszkimókhoz pedig legjobb télen kutyaszánnal menni. A szárazföldön való hosszasabb nyári utazás nagyon nehéz, sőt majdnem lehetetlen. A szükséges tábori felszerelésen, élelmiszeren, töltényeken és más nélkülözhetetlen tárgyakon kívül még egy tömeg csereárut is kell a hátamon vinni, hogy néprajzi tárgyakat vásárolhassak. És azután az összevásárolt tárgyakat még kutyák segítségével is lehetetlen volna magammal cipelni.

A szárazföld belsejébe, a belföldi eszkimók közé nincs az embernek más közlekedő eszköze, mint a lába és más teherszállítója, mint a kutyák és a saját háta. A föld mocsarakkal és kisebb-nagyobb tavakkal van borítva, folyók és patakok futnak rajta keresztül. Ez mind olyan akadály, amit valami nagyobb teherrel a háton nem igen lehet átlépi.

A karnermiut-törzs pontosabb felkutatását tehát akkorra kell elhalasztani, amikor a földet a következő télen megint hó és jég borítja.

Útitársul ezúttal északra Kallasakot az «Északisarkot» viszem magammal. Más sarkutazók az Északisarknak indulnak útnak, én pedig az Északisarkkal.

XXXV.

Medveadászat Kallasakkal.

Az időjárás még egészen sarkvidéki. Noha már április 19-e van, a legalacsonyabb hőmérséklet az éjjel még mindig —27 C fok volt. Mintha a szánutat külön a mi csiszolt jégtalppal ellátott szánainkra teremtették volna. A tengerparti eszkimók tavasz közeledtével általában roz márcsontot használnak szántalpnak, mert különben az a

veszedelem érheti az embert, hogy megakad, mihelyt a levegő az olvadáspontra melegszik. A nulla fölött már egy fél fok elegendő ahhoz, hogy a szántalpról a jég és a turfa is eltűnjön.

Szánkónk elé hét kutya van fogva s valamennyi kitűnően teljesíti a kötelességét, kivéve a vezérkutyát, mert ez minden hájjal megkent ravasz gazfickó. Szegény kiéhezett Poppik kutyám most jól kitett magáért. Legengedelmesebb szánkóhúzó kutyánk lett. Utána legderekkabb a fiatal, erős Pannikullu. Hím kutya, noha női neve van. A tavasz elején vettem Allerkerksaktól, amikor a szaunerktormiut eszkimóknál voltam. A neve «neveletlen lányt» jelent s valószínűleg valami eszkimó tréfának kell lennie. Az eszkimóknak meglehetősen érzékük van a humor iránt. Tréfájuknak azonban néha rejtett értelme van és gyakran nagyon nyers. Kallasakot nagyon mulattatta a kutya neve.

A vezérhímet, Kallasak öreg medvevadászkutyáját, «Kagli»-nak (nadrágnak) hívják. Azt igyekszik velünk elhitetni, hogy kettő helyett is húz. Ha azonban az ember pontosan megfigyeli, látja, hogy csak «markíroz». A zabla és a hám gyakran lazán lógnak rajta. Kallasak ekkor feldühödik s egész különös hanglejtéssel, amit már a kutya ismer, elkiáltja magát: «Kagli!» A kutya körülnéz és beledől a hámba, de nem sokáig tart a buzgóság. Nemsokára megint petyhüdtlen lóg a zabla és a hám. Most már boszszankodni kezd a jó Kallasak és ordít rá a kutyára: «Kagliarok!» Ez már segít. Kagli vonítani kezd, mint a fiatal kutya, amikor megverik és most már igazán belefekszik a hámba s jó darab ideig rendesen húz. Észreveszi a hanghordozásból, hogy a gazdája rosszkedvű. Ha azt hallja, hogy Kallasak a végén cikornyázza a nevét, akkor már tudja, hogy a hosszú kutyaostor mindjárt csattan. Ha pedig arra kerül a sor, akkor a kutyának igazán nincs oka a nevetésre. Ha kivételesen egyik vagy másik kutyát rendre kell utasítani, akkor Kagli mindjárt kéznél van, hogy gyakorolja a felügyelői tisztségét. Magával szemben nem veszi olyan komolyan a dolgot, azonban, hogy a többiek dolgozzanak, arról kitűnően gondoskodik.

Napnyugtáig körülbelül hatvan kilométerrel jutunk előre. Mialatt a vacsoránál ülünk, Kallasak hirtelen elkezd üvöltöni és úgy viselkedik, mintha megőrült volna. Nagy ívben kiköp egy darab fagyott húst és kiabálja: «Pillautlanga!» (Add nekem a késedet vagy pontosabban fordítva: sóvárgok a kés után.) A hófalba beszúrt nagy vadász-késemre gondol. Úgy látszik, a nagy eszkimónak valami komoly baja történt s kezdek megijedni. Nem igen lehet tudni, hogy mire kell neki a kés. Talán hascsikarása van és fájdalmát feltétlenül hatásos módon akarja megszüntetni, úgyhogy egyszerűen öngyilkos lesz? Az eszkimók nem igen szeretik a betegséget. Ha valami bajuk van, azt hiszik, hogy megszállta a tornrak és földi napjaik vége elközelgett.

Kallasak szemben ül velem s grimaszokat vág és forogózik, mintha szörnyű fájdalmai volnának. Hirtelen felugrik, merész fogással kirántja a vadász-kést az iglu hófalából, kitátja a száját és a nagy kés hegyével felvágja az egyik fogának a húsát. Erre az állkapcsában vájkál és gyökerestől kitöri a fogát. Még egy pár grimasz, azután ismét leül és folytatja a fagyott hús rágását, mintha mi sem történt volna. Így nem nagy dolog a fogfájás, ha az ember a saját maga fogorvosa.

Az eszkimóknak ritkán van bajuk a fogukkal, különösen az asszonyoknak, akik szabad idejükben a bőroket rágják. A Hudson-öböl nyugati oldalán semmi más cserző eljárást nem ismernek. Az asszonyok a fókák és más állatok megszáradt bőrét, mielőtt cipővé dolgoznák fel, jól megrágnak és kiszívják belőle a zsírt. Ilyen módon egyúttal a fogazatukat is ápolják. Az öregasszonyoknak gyakran olyan a foguk, hogy a sok bőrcserzéstől egész a foghúsig lekopott, de a fogfájást nem ismerik. A férfiak a bőr cserzésével vagy rágcsálásával nem foglalkoznak. Ez kizárólag az asszonyok munkája. A hatvanéves férfiaknál már előfordul, hogy van egy-egy rossz foguk, de azon olyan hamarosan segítenek, mint Kallasak.

Ez a jelenet érthetővé tette előttem, hogy miért félnek tőle a földiek. Izgatottságában valóban félelmetesnek lát-

szott. A fickónak három emberhez való ereje és vérmérséklete van. Még «Tamnaruluk» (a kellemetlen) is fél Kallasaktól, az Északipólustól. Pedig Tamnaruluk igazán nem hasonlít valami ártatlan ifjúhoz. Az olyan emberekhez tartozik, akikkel a legtöbben nem szívesen találkoznak a sötétben. Én kitűnően megvagyok Kallasakkal s azt hiszem, még jó barátok leszünk. Amennyire mostanáig meg tudom ítélni, becsületes, jóra való ember, sohasem mond valótlan-ságot. A hazugság és a lopás különben sincs elterjedve az eszkimók között. Ha mégis találkozunk hazuggal vagy tolvajjal, az többnyire olyan, aki többször érintkezett közelebbről a fehérekkel.

Április 20.

Ragyogó napsugár — a tavasz érzik a levegőben. A legalacsonyabb hőmérséklet ma éjjel —24 fok volt. Haladunk tovább északra. A jégen itt-ott néhány fóka fekszik. Közvetlenül a lélezkölyük mellett fekszenek és annyira félénkek, hogy nem tudunk a lőtávorig közeledni. Rénszarvasprémruhában vagyunk, pedig ha az ember a jégen fókára akar vadászni, akkor fókabőrruhába kell öltözködni, a jégen lassan a fóka felé csúszva, még a mozgásait is utánozni kell. Csak így sikerül az okos és elővigyázatos állatot megközelíteni. Máskülönben alámerül a vízbe és elbújva marad.

Délben, mintegy 800 m-nyi távolságban, piszkossárga folt tűnik fel előttünk a jégen. A piszkossárga folt magában véve még nem figyelemreméltó és az ember nem is sokat ad rá. Azonban, úgy látszik, mintha ez a folt mozogna. Előveszem sok kalandot, sőt hajótörést átélt tábori látcsöveget és sejtésem megerősödött: a «szennyfolt» nem más, mint lakmározó jegesmedve. Nem lehet látni, hogy mit eszik, mert az ebédjét hó takarja el. Odaadom a látcsövet Kallasaknak. Figyeli a szennyfoltot és megzavarodik. «Kanno illa?» (Mi az?) — kérdi s ezzel elhallgat és a Nap felé pislog. Kallasak rövidlátó. Még egyszer felteszi az üveget; akkor aztán megelevenedik az öreg medvevadász. A nélkül, hogy egyetlen szót szólna, nagysebtében eloldja a

kutyapányvákat és valami parancsot kiált oda Kagliknak. Mint a kilőtt nyíl, úgy rohannak a kutyák a jégen levő piszkossárga folt felé. Kallasak egy-kettőre ledobja magáról a felsőprémet, csizmáit és alsónadrágot s magához veszi néhány tölténnyel a golyóspuskámat. Alsónadrágban, harisnyában és keztyűben úgy fut a kutyák után a jégen, mintha legalább is a sátán üldözné. Kallasak viselkedésének megfigyelésébe annyira belemerülök, hogy nem is gondolok arra, hogy azé a vadászé a medve, aki az első golyót röpíti a bundájába, még akkor is, ha csak megsebesíti. Amíg a felső prémet levetem és a másik puskát a kezembe kapom, Kallasak akkor már messze van tőlem. Úgy tud futni, mint valami vadászkutya.

A kutyák közül Pannikullu nem követte a vezérhímet, hanem hátramaradt nálam, meg a szánkónál. Amilyen gyorsan csak a lábam engedi, sietek a medvéhez — Pannikullu utánam. Csak mintegy száz méter választja el a kutyákat a vadtól. A medve olyan nyugodtan eszik tovább, mintha semmi veszedelem sem fenyegetné és csak olykor-olykor pillant maga mögé. Csak akkor kezd nyugtalanságot mutatni, amikor már a kutyák jobban közelednek hozzá, azonban még mindig nem fut el. Megpróbálja az ebéd maradékát elásni és az első lábával úgy tűr, hogy csak úgy porzik a hó. A következő pillanatban a kutyák körülvették. Nincs több ideje, hogy továbbra is törődjön az ennivalójával, mert a kutyák komolyan veszik a dolgot és halálmegvetéssel egyszerre mind nekirohannak. A szegény medve futással akar megmenekülni, de a kutyák fogukkal belekapaszkodnak a combjába és úgy lógnak rajta, mint a bojtorján. Körben táncol és dühösen csap kinzói felé. Ezek azonban a mozgásban fürgébbek nála és elugranak talpának útései elől. Alig fordul egyet, hogy rácsapjon valamelyik kutyára, akkor a többiek már megint hátulról harapják. És akárhogy is forog és fordul, hátsó része mindig hátul marad. Nem tudja a támadást elhárítani. Az eszkimó-kutyák és a farkasok azért támadnak legszívesebben hátulról. Néha leül a jégre a medve, hogy ilyen módon védelmezze legérzékenyebb testrészeit.

Hiába lógnak rajta a kízó szellemek, a medve csak úgy fut, mint mi. Azon fáradozunk, hogy lőtávolba érjük. Akkor is vigyáznunk kell, hogy véletlenül valamelyik kutyát ne lőjjük meg.

A medve és a kutyák köröskörül futnak, majd előre, majd hátrafelé. Minden ugrásukat követnünk kell és lesni a lövésre alkalmas pillanatot, hogy minél előbb végét vetessük a küzdelemnek.

A kutyákkal való medvevadászat fárasztó élvezet. Egész kimerültünk, amikor a medve végre mind a négy lábát elnyujtotta. Hatalmas hím állat.

Ott ütjük fel a tanyánkat, ahol elesett s azonnal meg is nyúzzuk. Ha addig vártunk volna, ameddig megfagy, akkor a nyár előtt nem igen készültünk volna el a nyúzással.

A nap folyamán leástunk azon a helyen, ahol a medve elrejtette zsákmányát és három nagy fókát találtunk a hóban. Tehát már holnapról is gondoskodott a ravasz!

XXXVI.

Jegesmedve és fókavadászat.

Kallasak erős, nagy fogát a medvehúsba vájja és levág belőle egy falatot olyan közel az ajkaihoz, mintha az orrát és a száját egy vágással akarná lemetszeni. Azután hatalmas állkapcsaival, tele szájjal rág húst, inat, porcogót összevissza, hogy csak úgy recseg és ropog.

Kutyáink a hókunyhón kívül fekszenek és halk morgással harapdálják szét az inakat és a csontokat. Annyi medvehúst felfaltak, amennyi csak beléjük fért. Most már csak a kemény dolgokat rágcsálják — időtöltésből és rágószerveik gyakorlására.

Hála a ma elejtett szép jegesmedvének és az éléskamrájában talált fókahúsnek, most már hosszú időre elegendő kutyaeledelünk van és igásállataink kedvükre falhatnak.

A medvesült mozgásba hozta útitársamnak, Kalla-

saknak a fantáziáját. Vidám hangulatban van és közlékenyebb, mint valaha is. Szerinte nem művészet a medvét elejteni, ha az embernek jó puskája van. A mi medvevadászatunk az ő felfogása szerint csak gyerekjáték volt.

Ifjúkorának vadásztörténeteiről beszél, amikor a neccillingmiutok földjén csak egy közönséges késsel vagy kis lándzsával felfegyverkezve állott páros küzdelemben a jegesmedvével. Másféle kalandok voltak azok! A puskával való vadászatot nem tartja becsületes küzdelemnek, mert a medvének hasonló védelmi eszköze nincs. Kallasak szerint az ember olyan lovagias állattal, mint a jegesmedve, csak lovagias és megillető tisztelettel találkozhat.

Azt hiszi, hogy az eszkimó után a jegesmedve a legokosabb teremtmény a földön. A jegesmedvének is halhatatlan lelket tulajdonítanak az eszkimók, mint az embernek. Ezért olyan lovagiasnak kell lenni az embernek, amikor jegesmedvét öl meg, amilyen csak tud lenni s vigyáznia kell arra, hogy a medvét meg ne haragítsa. «Mert mégis csak kínos dolog volna a másvilágon megsértett jegesmedvével találkozni.» Jegesmedvét késsel elejteni, ahhoz egész ember kell! Kallasak a mellére ver. «Hidegvérűnek és fürgének kell lenned, mert a jegesmedve veszélyes ellenség. Mozgásában gyors, a karma éles. Ha érintkezésbe jutsz velük, akkor véged van. És nem is hinné az ember, hogy milyen ravasz a medve. A párviadalban állandóan a szeme közé kell nézned, abból kiolvasnod, hogy mit akar a következő pillanatban tenni és arra kell előkészülnöd. Ha megfeledekezel magadról, ha csak egy pillanatra is leveszed a szemedet a medvéről, akkor elvesztél.

Legelőször is igyekezz a medve legártalmasabb fegyverét: az első mancsát ártalmatlanná tenni. Csak akkor remélheted, hogy némi bátorsággal, hidegvérrel és türelemmel megnyered a küzdelmet, ha éleskarmú első lábai megsebesültek és harc képtelenné váltak. Még más veszélyes fegyvere is van a medvének: nagy foga és a hatalmas állkapcsa. Minél gyakrabban sebez meg, minél jobban kifárasztod, annál ingerültebb lesz. Akkor könnyen elfelejtkezik arról, hogy oldalt hajtsa a fejét, amikor harapni vagy

pofonokat akar adni. Ha egyenesen tartott fejjel harap, akkor védekezhetsz ellene. Magad elé tartod behajtott balkezedet, hogy összeszorított öklöd pontosan függőlegesen a könyököd fölött legyen. A medve nem tudja annyira kinyitni a száját, hogy az egész balkarodat, az ököltől a könyökig átfogja. Lándzsát, vagy kést tartasz a jobbkezedben és minden alkalomra figyelsz, hogy megsebesíthesd a medvét. A balkézrel védekezel. Ilyen módon nemes harcot harcolsz a veszedelmes ellenséggel, míg végre a vérvesztéstől elgyengülve összeesik.

Ha azonban csak egyetlen egyszer vízszintesen tartod a balkezed, akkor búcsúzhatsz tőle. Hatalmas állkapcsának egyetlen harapásával leharapja azt a medve.»

Ilyen párviadal sokáig eltarthat. Az eszkimó csak könnyen van felfegyverkezve. A jegesmedve okos és kitartó. Csak lassan döglik meg, amikor már elvérzett, és gyakran még elég ereje van, hogy bosszút álljon ellenfelén s megcsonkítsa, mielőtt ő maga összeesik. Sok északgrönlandi és északcanadai öreg medvevadász viseli a mellén a jegesmedve félelmetes karmaival okozott jeleket és sebeket. Valahányszor az aggastyán páros küzdelemre megy a jegesmedvével, elkészül arra, hogy nem tér többet haza. De mindig felkerekedik az öreg, valahányszor csalogatja a vadászat és biztos nyugalommal, meg hidegvérrel megy a medvére — egyedül, kezdetleges fegyvereiben bizakodva.

Ha a medve futásban keresi a megmenekülést, akkor a vadász a kutyákat hívja segítségül. Azok utólérik a medvét, megállítják és körülfogják és megy tovább a birkózás, amíg a küzdők egyike — esetleg mind a kettő — a földön nem fekszik.

Ha az eszkimó leterítette a medvét, nincs még vele készen. Bizonyos szokásoknak kell eleget tenni. Óvintézkedésekre van szükség, mert különben a medve halála félelmesen visszaszállhat a vadászra.

Az eszkimó a jegesmedvében méltó ellenfelét tiszteli és mint ügyes fókavadászt megcsodálja. Kallasak azt állítja, hogy a jegesmedve éppen úgy, mint az eszkimó, a különböző évszakokban különböző vadászjárást követ. Az

eszkimó és a jegesmedve fókavadászatának módja egészen hasonló, csak az a különbség, hogy az eszkimó fegyvert és eszközt használ, amilyen a szigony és a kajak, a medve pedig csak erős talpára és éles körmeire bízta magát.

Amikor a fóka tavasszal vagy a nyár elején a jégen süt-kérezik, az eszkimó utánozva, hozzá csúszik. Hogy lehetőleg hasonlítson a fókához, vadászatra fókaprémbe öltözködik.

A fóka mindig csak 50—60 másodpercig szokott aludni. Azután felemeli a fejét, körülnéz, hogy nem mutatkozik-e valami gyanus jel? Ha minden rendben van, akkor 6—7 mp mulva megint leereszti a fejét 50—50 mp-re. Ha azonban a körülmélelőskor valamit felfedez, ami szokatlan vagy aggasztónak látszik, villámgyorsan a mellette levő lékbe szökik és eltűnik a jég alatt a vízben. Az eszkimó pontosan megfigyeli a fókát. Mihelyt az állat felemeli a fejét, csendesen fekve marad vagy fókaszzerű mozdulatokat csinál és csak akkor halad előre, ha alszik a fóka. Így sok türelemmel sikerül eléggé megközelíteni, hogy leszignyozhassa.

Kallasak szerint a medve is éppen így jár el. Az is csendesen marad, amíg a fóka ébren van és körültekintget, de amint elaludt, óvatosan közelebb csúszik. Úgy látszik, mintha a jegesmedve pontosan tudná, hogy meddig szokott a fóka aludni. Gondosan vigyáz arra, hogy a fóka észre ne vegye a mozgását. Olyan ügyesen megtéveszti a fókát, hogy az valami piszkos foltnak képzele a havon. Évek előtt egy grönlandi eszkimó mesélte nekem, hogy egyik fókavadászon meglepetve látta, amint közel hozzá egy nagy darab jég megindult a fagyott földön, aztán hirtelen megállt és rövid ideig úgy maradt, majd hamarosan megint mozogni kezdett. Előbb azt gondolta az eszkimó, hogy senki más nem lehet, csak a tornrak (a gonosz szellem). De amikor jobban megnézte, észrevett a jégtömb szélén néhány fekete pontot. Akkor már tudta, hogy a jégdarab mögött medve rejtőzködik s ennek a körmei a fekete pontok. A medve a jégen sűtkérező nagy fóka felé közeledett. Az eszkimó is ugyanerre a fókára pályázott, most azonban átengedte a vadászatot a medvének, hogy megfigyelje ennek a mester-

kedéseit. A medve lassan és óvatosan toltta maga előtt a jégtömböt, de ameddig a fóka ébren volt és körülnézett, addig meg se moccan.

Hosszú idő múlva és nagy ügyeskedések után végre eljutott a fókához. Úgy látszott, mintha a jégtuskót a fóka fejéhez vágná és szétzúzná vele a koponyáját.

Amikor nyár derekán a jég felszakadozik és néhány, elszórtan úszkáló darab kivételével elolvadt, a medve más módon vadászik. A fóka ilyenkor a víz színén fekszik és úgy szendereg. Ezt az alkalmat használja fel a medve, hogy úszva megközelítse a fókát. Majdnem egészen a víz alatt marad, csak a szeme és az orra van kinn. A fóka látszógéből úgy látszik, mintha egy darab jég úsznék.

Az eszkimók ebben az évszakban a kajakkal, a kis csónakjukkal mennek a vadászatra. Ezzel közelednek a fókához. Hogy hamar meg ne lássa őket, a csónak első részére egy darab fehérbőrt akasztanak. A kajak eleje akkor úgy látszik a fókának, mint a víz alatt úszó jegesmedve koponyája: úszó jégdarabnak tartja azt is. Így esik a fóka a medve és az eszkimó turpisságának áldozatául.

Amikor késő nyáron a jég utolsó maradványával a fóka is eltűnt a vízből s a táplálék nagyon megcsappant, a jegesmedve a szárazföldre megy és a kis folyókon való lazachalászatból él. Néha megkísérli a rénszarvasvadászatot is. Ez a Hudson-öböl nyugati partján és Southamptonszigeten gyakran előfordul. A Southamptonszigeten nyáron és ősszel különösen sok medve van.

Amikor a tél beköszöntésével a tenger befagy, az eszkimó is, a jegesmedve is a fókavadászat harmadik módját követi. A fókák télen állandóan a tenger jégtakarója alatt maradnak és a lélekzetvétel céljából kis lyukakat tartanak nyitva a jégen. Rendesen minden fókának több ilyen levegő nyílása van s ezeket váltakozva keresi fel és az egész télen jégmentesen tartja, úgyhogy mindig újra meg újra ki-dugja az orrát.

Ha az eszkimó a kutyája segítségével ilyen lyukat talál, akkor óvatosan félrekaparja a havat, a lyuk mellé ül s vár, ameddig jön a fóka lélekzetet venni. A lyuk mellé egy

kis háromlábú uszadékfából való székre ül. A széklábakhoz szőrösömó van erősítve, hogy zörejt ne csináljon, ha elmozdul a helyéből. A szőrösömó jegesmedve szőréből való, mert ez vadász-amulettül is szolgál, mivel a jegesmedvét a fókavadászat tanítómesteréül tisztelik.

Türelmesen ül az eszkimó a lyuk mellett a széken és vár, amíg a fóka mutatkozik. Közeledését a vízben levegőbuborék árulja el. Amikor a hótakaró a jégen vastagabb és a vízben a buborékok nem láthatók, készüléket használ az eszkimó, amelyik a fóka közeledését elárulja. A fóka lélekzönyílása felett lyukat fúr a hóba egészen a víz felületéig. Ebbe a végén pehelycsomóval ellátott húrt függeszt. Ez az egyszerű, de nagyon érzékeny készülék a víz rezgésével elárulja a fóka közeledését, mihelyt az orrát a víz fölé dugja. Az eszkimó néhány pillanattal később szigonyát a lyukba hajtja és a fóka húsos nyakát, vagy hátát dőfi át vele. Nem szabad abban a pillanatban szigonyozni, amikor a fóka éppen levegőt vesz, mert akkor az orrsontját találhatja el, ezen pedig a szigony lecsúszik. A lélekzetvétel után azonban nyakszirtjét és hátát fordítja a nyílás felé, hogy a mélybe merüljön. Ha sokáig vár az eszkimó a szigony elhajításával és megszökik előle a fóka, akkor néhány serdületlen gyermek a lehető legnagyobb lármával körülfutkos a lyuk körül. A gyermekeknek ez óriási élvezet, a fóka azonban fél az alatt a hely alatt elúszni, ahol a lármát hallja. Bizonyos idő múlva tehát másodszer is ugyanahhoz a nyíláshoz jön lélekzetet venni és így az eszkimónak alkalma van másodszer is szigonyozni.

Kallasak azt állítja, hogy éppen így csinálja a jegesmedve is. Az anyamedve a fóka levegőnyílásához ül és úgy leselkedik, mint az eszkimóvadász. Csak neki éberebbnek és fürgébbnek kell lennie még az embernél is. Abban a pillanatban kell megragadni a fókát, amikor az orrát, lélekzetet venni, a víz felé emeli. Egyik lábával szorosan megragadja a fókát az orránál fogva, a másikkal pedig feltöri a jégtakarót és kitágítja a lyukat, amíg elég nagy lesz, hogy a fókát kihúzhassa. Fogalmat alkothatunk a jegesmedve erejéről, amikor halljuk olyan eszkimóktól, akik

megfigyelték a jegesmedvéket, hogy több, mint 30 cm vastag jégtakarót úgy tör föl a talpával, mintha ablaküveg volna. Ha az anyamedve az első alkalommal lassú volt és elszalasztotta a fókát, akkor úgy cselekszik, ha ugyan Kallasak szavának hinni lehet, mint hasonló esetben az eszkimó. Hajszolja a bocokat a szelelőlyuk körül. A fóka megijed a lármától, nem mer a legközelebbi nyíláshoz úszni, hanem megint a régihez jön vissza. Most aztán annak rendje és módja szerint megfogja az öreg medve.

«Igen, a jegesmedvének olyan értelme van, mint az embernek. Őseink megfigyelték, hogyan fogja a jegesmedve a fókát és ők is utánózták», mondja Kallasak és hozzát teszi: «Néha annyira ijedős a fóka, hogy a legjobb vadász is üres kézzel tér haza, a medve azonban még akkor is megszerzi a maga fókáját.»

XXXVII.

Jön a tavasz.

Kora reggel ránszakadt az esztendőnek első esővihara és az eszkimókat is, engem is hajléktalanná tett. Noha még csak április 17-ét írunk, a hőmérő az árnyékban már harmadfél fok meleget mutat. Ilyen időben gyorsan elolvadnak a hókunyhók.

Holmimat nyakra-főre ki kell az esőre hordani. Hamarosan el kell hagyni az iglut, mielőtt az esőtől össze nem dől és be nem töri a fejünket. A hóház, főképpen azonban a teteje idővel jéggé változott át és ha a vastag jégből kis darab is a fejére esik az embernek, bizony könnyen az életével fizethet!

Mihelyt poggyászuk kinn van a szabad ég alatt, az eszkimók hozzálátnak a tető lerombolásához. A jégdarabokat kihordják az iglu belsejéből és a jégtető helyébe az iglu falaira ponyvát feszítenek ki. Az átalakított házba megint mindenestől behurcolkodunk. Az alváshoz szükséges dolgokat a közben az eső természetesen alaposan összeáztatta.

Az iglu és a ponyva kombinációját elsősorban is azért

becsüljük többre, mint a tiszta ponyvasátrat, mivel sokkal melegebb. Mert hogyha áprilisban már eső is esett, azért még májusban lehet nagyon hideg.

Május elsején azonban igazi tavaszi időjárás kezdődött. Enyhe délnyugati szél és öt fok meleg van. Ilyen lágy időben az ócska hókunyhóban rettenetes bűz van. Azonban teljesen áttelepedni sátorba ilyen kora tavasszal még nem tanácsos. A szép idő nem tart sokáig. Május 3-án hóvihart és erős hideget kapunk. Így tart ez május 7-éig. A harmadikáról negyedikére virradó éjjel a hőmérséklet 15 fokkal süllyedt a nulla alá. Május nyolcadika megint szélsendetet és napsütést hoz. Éjjel a legalacsonyabb hőmérséklet ugyan még mindig —12 fok volt. Dél körül azonban már 3 fok meleg lett. Május kilencedikén megint igazi téli időjárás. Északkeletről jövő hóvihar. Éjjel a legalacsonyabb hőmérséklet 18 fok nulla alatt.

A hóvihar négy napon át szakadatlanul tombol és a hideg megállapodott. Május 12-én éjjel 18 fok hideg volt. A május úgy mutatkozik, mintha hidegebb akarna lenni, mint az április volt. Áprilisban mindössze tizenhat hóviharos napunk volt, májusban pedig 12-éig már is kilenc volt.

Ez az utótél egész májusban végigkísér bennünket. Csak ritkán hagy a szél annyira alább, hogy a napsugarak kezdik a havat olvasztani és a dombháton meg a hegylejtőkön néhány pocséta keletkezik.

Csak júniusban lesz az idő annyira barátságos, hogy a rothadtzagú ócska hókunyhót végérvényesen elhagyhatjuk és valamelyik hómentes háton felüthetjük a sátrat. Én az elhagyott hókunyhó maradványaitól a lehető legnagyobb távolságban állítom fel a magamét. A hosszú időn át lakott iglunak még hideg télen is visszataszító szaga van, de mennyivel inkább enyhe időjárásban. Hogyha a kunyhók már elolvadtak, az utolsó hó és jégdarabok még mindig úgy bűzlenek, mint valami sintértelep. Az eszkimókat a legkevésbé sem zavarja ez a bűz. Ellenkezőleg bizonyos vonzalmat éreznek a rothadt hús és zsír szaga iránt és sátraikat legtöbbször közvetlenül az elhagyott hókunyhó romjai

Nyári utazás a Roes Welcome-öböl környékén.

Az öreg bálnavadász bárka, amelyet a Southampton-sziget partján találtak.

4—15 éves eszkimó-gyerekek. Mind el vannak jegyezve egymással s férjemnek és feleségemnek nevezik egymást.

mellé építették, hogy az abból eredő «illatot» élvezhessék. A petróleum szagát azonban nem tudják elviselni. Mikor a primuszfőzőm működésben van, úgy fintorgatják az orrukat, mintha legalább is dögvészt terjesztene.

A júniusi Nap eltünteti a havat. A jég azonban még mindig ott van a folyók és a tavak hátán. A sziklás talaj mélyedéseiben a megolvadt hó tócsái állanak. Éjjel megfagy a felszínük, nappal azonban megint felenged. Éjjel utazunk és nappal pihenünk. A tiszta, hűvös júniusi éjszakán sokkal inkább előrejutunk, mint nappal, amikor a napsugár a havat olyan ragadóssá teszi, hogy a szánkó nem akar rajta csúszni. Azonkívül hiába van hószemüveg, a hóról és jégről visszavert napsugár megfájdítja a szemet. Az éjjeli fagyás hegyes szilánkjai ellen a kutyáknak valami cipőfélét kell készíteni. Ha nem öltöztetjük fel a lábukat, akkor a jégzilánkok a talpukat véresre vagdalják és így használhatatlenné válnak.

Az eszkimók között valami rosszindulatú bélhurut tört ki. Ivásra a telep közelében levő olvadékvizet használgák. Hasztalanul tanácsolom nekik, hogy a tábortól messzebből hozzanak vizet vagy pedig a tó jegét olvasszák fel. Minden hiába, mert rendületlenül tartják a régi szabályt: vizet ne hozz a patakon túlról. Semmit sem használ a figyelmeztetés és továbbra is a bűdösödő, sárgás hóléből isznak. Hozzá még a kutyák a telep és az olvadékvíz környékén, ahol az eszkimók vizet merítenek, majdnem minden követ bepiszkítottak. Már két családban is meghalt egy-egy gyermek bélhurutban. A szülők nem akarják hinni, hogy az ivóvíz az oka, hanem meg vannak győződve, hogy Nudliajok, a jó istennő, a szülők valamelyik gonosztettét bünteti és úgy akarja a jó útra visszavezetni őket, hogy gyermeküket elveszi.

Az egyik gyermek apja keservesen sír. Megvizsgálja a lelkiismeretét és ráeszmél, hogy a télen egyszer súlyosan vétkezett ősi vallása ellen: az egyik sírtól hólapátot vett el. Az egyik utazásra elfelejtette a hólapátját magával vinni. Az eszkimók szokása szerint a halottat vagyónával együtt temetik el. Ami magában a sírgödörben nem fér el, azt a

sírhalomra vagy a mellé teszik. Nagy bűn azokat a dolgokat elsajátítani vagy csak használni is.

Természetesen a másik gyermek szülei is emlékeznek valami bűnre, amiért Nadliajok megbüntette őket. Sírva és jajgatva ígérek javulást az istennőknek. Amíg Tornrak, a gonosz lélek csak úgy jó kedvéből és időtöltésből oltja ki az emberi életet, Nudliajok csak akkor veszi el, hogy ha szükséges.

A szomorú szülők bizonyosak, hogy nem az ellenséges Tornrak, hanem Nudliajok vette el gyermeküket. A telep angakokja énekel, sír és táncol a szellemvilághoz. A pusztító betegség azonban tovább is dúl az eszkimók között, amíg a tavasz annyira elő nem haladt, hogy a telep környékén levő hópocsolyák és piszkos víztócsák ki nem száradtak és a jég valamelyik szomszédos folyón fel nem olvadt, hogy abból aztán egészséges vizet hozhatnak.

Június közepén már a tengeren is olvad és széttöredezik a jég. A táborunk közelében levő egyik magaslatról már látni valami víz-sávot. A Hudson-öböl nyugati részén a jég rendszeren július elejéig, északabbra július végéig, sőt némelyik esztendőben augusztus végéig is megmarad. A Hudson-öböltől északra levő tengerszorosokban a parton levő, több méter vastag jégkéreg gyakran augusztus végéig sem olvad el.

Napsütéskor és tiszta időben sok fóka és rozmár fekszik kinn a jégen. Amíg valamelyik vén rozmárbika őrséget tart, addig a falka kényelembe helyezkedik a jégen, sűtkérezik a napon és versenyt horkol. Az okos állatok látszólag váltják őrségüket. A rozmár társas állat, állandóan kisebb-nagyobb tömegekben látható. A fóka ellenben mindegyik maga gondoskodik a biztonságáról. Gyakran nagyon félénkek és az embert alig eresztik a közelükbe.

Ha a civillik-eszkimók tavasszal és ősszel fókavadászatra a jégre mennek, kis szánt visznek magukkal. Egyik térdüket a rövid kis szánkóra támasztják, a másik lábukkal pedig a szánkót tolják előre. Ilyen módon észrevétlenül sokkal közelebb jutnak a fókához, mint egyenes testtartásban. Ha mintegy háromszáz méternyire közeledtek,

akkor a kis szánkót hátrahagyják, hasra feküsznek és a hátralevő utat így csúszva teszik meg.

A rozmár is gyanakvó és elővigyázatos, amikor bóbiskolva a jégen, valami kis szigeten vagy földnyelven fekszik, de távolról sem olyan ijedős, mint a fóka.

Ha az őrségen levő állat valami gyanusát vesz észre a környéken, akkor sajátságos rőfögő hangot hallat. Erre a jelre a többi állat szímatolva emeli fel a fejét. Még néhány rőfögés és megfontolás után egyik a másik után belehemperg a vízbe. A vízben bezzeg nem félénk a rozmár. Ellenkezőleg, nagyon is vakmerően és támadóan viselkedik. Kis csónakban ülő embernek nagyon veszélyes lehet úszó rozmárfalkával találkozni. Egy pillanat alatt szétmorzolja a rozmár a csónakot.

Ha a víz felett nem tudja megragadni a csónakot, akkor alámerül és alulról támadja meg.

A civillik-eszkimó mégis ritkán fél a rozmártól. Ifjú korától kezdve ismeri és cselszövései, meg alattomosága felől tájékozva van. Ha azonban valami belföldi eszkimó jön a tengerpartra, hogy megpróbálkozzék a rozmárvadászattal, akkor gyakran megtörténik, hogy megfordul a kocka és a rozmár lesz a vadász. Sőt az egyébként olyan bátor necillik-eszkimók is, ha támadó rozmárral kerülnek szembe, eleinte elvesztik a bátorságukat.

Nem régiben néhány necillik-eszkimó kis facsónakon a befagyott parti övön kívül fekvő nyílt vízre indult rozmárvadászatra. Megszigonyoztak egy nagy rozmárbikát, a szigonykötelet a csónakhoz erősítették és éppen hozzá akartak látni, hogy régi, rozsdás fegyvereikkel összelövdözzék az állatot.

A rozmárbika megfordult és vészajtósló ordítással nyílegyenesen a csónak felé úszott. Egyetlen nyomorék kivételével, valamennyien kiugráltak az egyik jégtáblára s kiabáltak, mintha nyársra húzták volna őket, de ijedtségükben elfelejtették fegyverüket használni.

A csónakban maradt nyomorék segítségért kiabált. Lándzsája és ócska puskája mellette feküdtek, de nem jutott eszébe, hogy ezekkel a fegyverekkel megvédje a bőrét.

A rozmár megint megfordult, a nélkül, hogy a csónakot megtámadta volna és a csónakkal meg a kiabáló eszkimóval elkezdett a nyílt víz kis részén vad iramban ide-oda úszkálni.

A szigonykötél vége a csónakhoz volt erősítve, a rozmár tehát maga mögött rángatta a csónakot és próbálkozott a szigonytól megszabadulni. A zajló jég miatt nem jutott messze terhével, amikor egy öreg civillik rozmárvadász odament és a megvadult állatot leterítette.

Amikor átestek a kalandon, a nyomorék meg társai szívből nevettek az élményen. Ennyire zavarba ejtette őket a rozmár támadása — nem voltak ők gyávák. Egyik sem félt volna közülük, egyedül, egyetlen késsel vagy dárdával felfegyverkezve a jegesmedvének nekimenni. A jegesmedvét jól ismerik, a rozmár pedig idegen előttük. Érdekes, hogy az új és szokatlan dolog milyen izgalomba ejti az embereket.

A civillik-eszkimók fő táplálékszerzése a fóka- és a rozmárvadászat. Ősszel és télen a rénszarvas is szerepet játszik életük fenntartásában. Azonkívül sok lazacot is hálásznak. A tojáskeresés és a madarászat kisebb jelentőségű. Madarakat csak olykor-olykor fognak, hogy étkezésükbe bizonyos változatosságot vigyenek, vagy amikor más élelmiszer hiánya miatt az éhség veszedelme fenyegeti őket. Ha arra kerül a sor, akkor esznek kagylót és osztrigát is, sőt bizonyos moszat és tengerifűféléket is. Ez a tengeri fű az egyedüli növényi táplálék a rénszarvas gyomrának tartalmán kívül, amit az eszkimók esznek. A rénszarvas gyomrából csak a meg nem kérődözött részt eszik meg.

Lazacvadászatra majdnem egész éven át járnak a tengerparti lakók. A lazac a tavakban telel át. Azok a helyek, ahol a folyók a tavakat elhagyják, olyan sekélyek szoktak lenni, hogy itt már a kora ősszel képződött jég is elzárja a lazac előtt a tengerbe való visszatérés útját.

Amikor július végén vagy augusztus elején a jég már nagyrészt felolvadt, a tengerben egyszerű hálóval fogják a lazacot. Később ősszel, ahol a folyókba vándorol fel, akkor sok szakával ellátott dárdával vagy pedig a «kakivak»-kal,

a háromágú lazacszigonnyal. Ennek a hosszú szára uszadékfából van kifaragva.

A szigony maga rénszarvasagancsból készült. Két szélső ága egymás felé fordított, hosszú, éles szakával van ellátva. A középső ág rövidebb, mint a szélsők és különösen hegyes. A szigony ágai és szára közé még két darab uszadékfa, csont vagy rénszarvasagancs van odaillesztve. Az egész húrból font kötéllel van összekötve.

A rénszarvasagancs hajlékonysága az eszköz használatóságának csak javára válik. Miközben a lazac felé lökik, a villa külső ágai engednek és oldalra hajolnak. Ha eltalálta a lazacot, az felcsúszik a szigony ágai közt egész a markolatig s a szakák és a hegyes középső ág közé szorul.

Az eszkimók a lazacokban bővelkedő folyókra, azon a helyen, ahol a tengerbe ömlenek, több kőgátat építenek keresztül. A felső gátakon a kövek olyan szorosan illeszkednek egymáshoz, hogy a víz igen, de a lazac nem talál átjárót közöttük. A folyón lejjebb épített gátakon meghagynak olyan rést, hogy a lazac is átférjen rajta.

Ha a lazac az emelkedő ár idején a folyón felfelé ezen a gáton keresztül úszik, az eszkimó eltömi a lyukat mögötte a gáton, úgyhogy a hal nem tud visszamenni a tengerbe. Apály idején belegázolnak az elgátolt folyórészbe és kakivakkal felnyársalják a berekesztett lazacokat.

A tél beköszöntésével a tavak jegén lékeken keresztül halássza az eszkimó a lazacot. Ebben az évszakban nem harap bele a csalétekbe. Az eszkimó mégis csellel fogja meg. Halformájúvá faragott rozmárfoggal a horgászólyukhoz csalja a lazacot. A kíváncsi lazac odaúszik, az eszkimó meg a kakivakkal felnyársalja.

A tél vége felé és tavasszal nem használják a hal utánzásával való rászedést. Ebben az évszakban már olyan éhes, hogy bekapja a csalétket és közönséges horoggal kifogható. Június végéig és azután a jégbe vágott léken keresztül csalétekkel fogják. A lazac a tavakat nem hagyja el, amíg a folyókat jég borítja. Ezt a horoggal és csalétekkel való tavaszi halászatot rendszeren az asszonyok űzik. A férfiak ebben az évszakban fóka- és rozmárvadászattal vannak

elfoglalva. Ha rozmárvadászatra mennek, akkor rendszeren több napig maradnak oda. Ha távollétük alatt az élelmiszer a telepen fogytán van, akkor az asszonyok egy darab madárzsír-csalétekkel és horoggal a jégre mennek és rövid idő alatt elég lazacot fognak, hogy megszabaduljanak az éhínségtől.

XXXVIII.

Nyári utazás. — A szadlermiutok tragédiája.

A sarkvidéki nyár teljes pompájával megérkezett: madarak, virágillat, napsütés éjjel-nappal. A füvek itt zöldebbek, a virágok illatosabbak, mint a sokat dicsért és megénekelte délen.

Sátram közvetlen közelében valami tizenkét fajta különböző virágot olvasok meg. A növekedés itt bámulatos gyorsan megy végbe, bár a sarkvidéki természet igazán takarékosan szállítja a meleget. Fény azonban annál bővebben van. Ezeket a pompás, napsütéses éjszakákat, amelyek következtében egyik nap a másikba észrevétlenül megy át, nem lehet szavakkal leírni. Fialat és öreg egyaránt örül az éjszakának. Az eszkimó anyák alig tudják a gyermekeket rávenni, hogy lefeküdjenek. A kicsinyek a világos éjszakákon jobban szeretnének a tarkaszínű, illatos virágokkal benőtt mohaszőnyegen versenyt futni a bogarakkal.

A nagy sziklák árnyékában itt is, ott is nő az alpesi rózsák egyik fajtája. Ha nem lenne még mindig a mult télről itt maradt többméteres vastag jég a partokon, akkor az Alpokban vagy a norvég hegyekben képzelhetné magát az ember. Erdő itt természetesen nincsen, azonban a hullámos területen elszórt, sok nagy szikladarab és görgeteg, bizonyos távolságból úgy látszik, mintha erdő volna.

Egyedül a szúnyog rontja meg az északi nyár örömét. Igazán elkészeríti az életet ez az országos csapás. Alig kezd a hó és jég a sok tó és a megszámlálhatatlan mocsár partján olvadni, már milliárdszámra repkednek a szúnyogok.

A pipázás használ ellenük, ha egészen erős, fekete dohány-nyal és hangával tömi meg az ember a pipáját.

Ha a szárazföld belsejébe, rénszarvasvadászatra megy az ember, szúnyoghálóval és keztyűvel kell magát felszerelnie, hogy életveszélyesen össze ne szurkálják a szúnyogok. Sőt a rénszarvast is agyonkínózzák a szárazföldön, úgyhogy nagy csordákban lemennek a partra és valamelyik szigetre mennek, hogy megmeneküljenek a szúnyogok üldözésétől.

A kutyák lihegve hemperegnek a tengerpart jégkérégén. Ha nagyon gyötri őket a szúnyog, akkor belegázolnak a tengerbe és megfürdenek.

Mostanában az egyik szárazföldi kiránduláson én is megfürödtem. A tópart környékén jó messzire jégmentes volt a tenger, úgyhogy jó messzire beúszhattam. Jól esett a fürdés. Tíz hónapja volt utoljára alkalmam fürdeni.

A tavak itt szeptember elejétől július elejéig jég alatt vannak. A tenger partja még tovább. A fürdő tehát itt ritka élvezet s ehhez az ember csak nyár derekán jut hozzá. Az esztendő hátralevő idejében csak levegő- és hófürdőt lehet venni, ez azonban igazán hideg élvezet.

Megoszlanak a fölött a vélemények, hogy vajjon a szabadfürdő a sarkvidéken élvezet-e vagy pedig kínpad. Az ember heves vágyat érez arra, hogy megfürödjön, pedig el lehet szánva arra, hogy meztelen testét milliónyi szúnyogsípésnek teszi ki. Én a magam részéről többre becsülöm a «fehér szúnyogokat», a hópihéket, mint a feketeiket és a fürdőévadomat azért inkább az őszre helyezem át.

Ezt a nyarat a civillik-eszkimók közötti néprajzi tanulmányokkal töltöm s kis nyílt csónakban a Roes Welcome nyugati partja mentén utazom, ahol a civillik-eszkimók kívül sok necillik-eszkimót is találok. Az előbbi kísérem: Kallasak barátom már régen visszament délre. Új útítársaim néhány civillik-eszkimó feleségestől, gyerekestől, kutyástól és minden cókómókostól.

Fókát fogunk, tojástartókat gyűjtünk és úgy élünk, ahogy a szúnyogok rajzása idején lehet élni. A part mentén elszórt kis szigeteken egész tömeg tengeri madár: dunnaludak, sirályok, tengerifecskek és más madarak fészkelnek. A szá-

razföldön vadkacsák, hófajdok, vadhattyúk és megszámlálhatatlan sok szárnyas vad költ. A szárazföldi madarak fészket békében hagyjuk. Azokat úgyszólván nagyon nehéz megtalálni. Kutyáink ugyan felkutatják a szárazföldön költő madarak fészket, de mielőtt odaérnénk, már régen fel-falták a tojásokat. Legjobban ízlenek nekünk a dunnalúd tojásai. Nagyon nagyok és egy tucattal még a nagyévtvágyú eszkimó is beéri.

Sok eszkimó azonban nem szívesen eszi meg a tojást. Főképpen az asszonyoknak van bizonyos körülmények között ellenszenvük iránta. Ha viselősek, akkor az étkezésben bizonyos előírásokhoz kell alkalmazkodniok. Az eszkimók vallásának minden elgondolható esetre és életkörülményre vannak törvényei és szabályai.

A dunnalúd fészket nem mindig könnyű megtalálni. A madár színe pontosan olyan, mint az a talaj, amelyiken a fészket rakja. Ha nem mozog, akkor alig lehet megkülönböztetni a környezetétől. Rendesen csendben ül a fészken mindaddig, amíg az ember annyira megközelíti, hogy majdnem rálép.

Legnagyobb veszély idején rendszeren úgy próbálják megmenteni tojásaikat, hogy mielőtt elrepülnének, rosszszagú váladékukat ráürítik a tojásokra. Mialatt a fészket kifosztjuk, fejünkre ugyanezt üríti. Az eszkimókat ez a legkevésbé sem ijeszti el. Egy csomó hangával lemosásukat is, meg a zsákmányolt tojást is.

Kérem az eszkimókat, hogy minden fészkekben hagyjanak egy tojást, hogy a madarak abba ne hagyják a költést. Zsákmányolásom közben találok egy pár kikelésnek indult tojást, el akarom őket dobni, de az eszkimók kérnek, hogy adjam nekik. Ők nem olyan kényesek. A száraz mohával vagy fűvel rakott tűzön megfőzik a tojást és nem bántja őket az, ha esetleg madárfiókát is főznek a tojás héjában.

Amikor a tojások időszaka véget ér és a parton a különböző lakóhelyeket már felkerestük, a Roes Welcome-ön keresztül a Southampton-szigetre készülünk vitorlázni.

Egy hétig vitorláztunk a zajló jég széléig és próbáltunk rajta áthatolni. A rögök azonban még nagyon sűrűn és

szilárdan símulnak egymáshoz. Így az időt fókavadászattal töltjük. Ahol hó van, ott a fóka és a rozmár sincs messze.

Egy nap végre sikerült a Roes Welcome zajló jegében annyira előrejutni, hogy sem előttünk, sem mögöttünk nem láttunk szárazföldet. Roes Welcome meglehetősen széles. Némelyik helyen alig keskenyebb, mint a Skagerrak. Mennél tovább megyünk, annál sűrűbb lesz a jégzaj és végül már nem tudunk a rögök között továbbhaladni. Nem marad más hátra, mint a csónakot a nagyobb jégtáblákra felhúzni és azokon vonszolni. Ehhez azonban előbb az összes terhet, ami csak nincs odaszegezve, ki kell rakni a jégre. Kemény munka! Ha végre a csónakot valami nagy jégtáblán keresztülvonszoltuk és a másik oldalon megint a vízre bocsájtottuk, akkor a csomagokat, árbocot és vitorlát, evezőt és horgonyt kell elhozni és ismét a csónakra szerelni.

Az eszkimók nemsokára megúnják ezt az utazást és legjobban szeretnének a szárazföldre visszafordulni és telepükre menni. Biztatom őket, hogy menjünk tovább és ezért cukrot, gyufát és más kedves dolgot ígérek nekik. Erre meglágyulnak és ilyen kilátásoktól megerősítve tovább kínálódnak a csónakkal.

Az eszkimók a Southampton-szigetet «Szadlerk»-nak hívják. A legutóbbi időig itt laktak a szadlermiut-eszkimók. Ez nevezetes törzs volt és kultúrája sok tekintetben másnak látszik, mint a canadai szárazföldön lakó eszkimóknak. Az egyetlen asszony kivételével, aki a civillik-eszkimótörzsbe ment férjhez, az egész szadlermiut-törzs kihalt. Az asszony úgy negyven év körülinek látszik most. Tehát nem régen lehetett, hogy a szadlermiutok elpusztultak. Hogy milyen módon játszódott le a törzs szomorú vége, arra vonatkozólag különböző vélemények uralkodnak. Némelyek úgy vélik, hogy valami pestisszerű, ragályos betegség pusztította ki őket, amit alkalmasint egy rozmárvadász expedíció hurcolt be. Mások azt állítják, hogy éhhalált haltak, miután a rozmárvadászoktól kapott lőfegyverekkel rövid idő alatt kipusztították a rénszarvasállományt. Ezt az utóbbi nézetet a civillik-eszkimók tartják. Ők lehetnek tulajdonképpen a Southampton-szigeten levő állapotokról és

viszonyokról leginkább tájékozva. Azt azonban figyelembe kell venni, hogy az eszkimók, akik a ragályos betegségekről semmit sem tudnak és nem is hisznek benne, hajlandók a szomorú esetet azon az alapon megmagyarázni, amelyik az értelmükhöz legközelebb áll és ez az éhhalál. De éppen ez ellen a feltevés ellen beszél az a meggondolás, hogy ha a rénszarvas a behozott lőfegyverek következtében egészen kipusztult is, a fókafogással, jegesmedvevadászattal és lazachalászattal legalább szűkösen fenntartották volna magukat. A szigeten több, lazacban bővelkedő folyó van.

A körülmények egész sora szól a mellett, hogy a törzs ragályos betegség áldozata lett. A rozmárvadászhajó legénysége közé könnyen belopózik mindenféle csöcselék és az embereket az ilyen utazásra való toborzáskor nem nagyon szokták megrostálni. Orvosilag legtöbb esetben nem vizsgálják meg a legénységet. Gyakran a hatóságok elkerülése kényszeríti őket arra, hogy hajósszolgálatra álljanak. Köztudomású, hogy a nemi betegség nagyon gyakori közöttük. Az eszkimók pedig a vendégbarátság gyakorlásában odáig mennek, hogy feleségeiket és leányaikat is felkínálják az idegennek. Egymás között is gyakran kicserélik feleségeiket. Ha mindezeket tekintetbe vesszük, akkor könnyen elképzelhetjük, hogy ilyen módon az egész törzset milyen könnyen megfertőzhetik.

Azonban mégis lehetséges, hogy a civilnek van igazuk. Akkor így képzelhetjük el a folyamatot. A szadlermiutok a rozmárvadászoktól tüzelő-fegyvereket kaptak, ezek használata folytán kitanultak az ősi vadászkezségükből és ilyen módon a rozmárvadászoktól, illetőleg ezeknek fegyver- és lőszerszállításától függött az életük. Miután az idegenek a rozmárt kiirtották ezen a vidéken, nem jöttek többet ezekre a vizekre és a szegény szadlermiutok nem tudván előteremteni a szükséges élelmiszereket, teljesen gyámoltalanul állottak itt. A fókaszigonynak, a madárnyílnak, a lazacvillának és más eszköznek használata a fehérék befolyása és az európai fegyverek behozatala következtében feledésbe merültek. A nóta vége inség és szükség

lett. Az éhínség és az egyforma táplálkozás után bekövetkezett a skorbut.

A jólelkű és jámbor szadlermiut-eszkimók természetesen tárt karokkal fogadták a fehér embereket és minden új és szokatlan iránt fogékonyak voltak, amit az idegenek magukkal hoztak. Az életét egykor helyesen élő népről ma már csak romok tanuskodnak: elhagyott föld és kőkunyhók, konyhahulladékok és csontvázak. Mikor fogjuk mi fehérek már egyszer belátni, hogy milyen bünt követünk el, ha belenyúlunk a természeti népek életszokásaiba és sorsdöntő megrázkódtatásokkal veszélyeztetjük létük egyensúlyát.

Még egy feltevésre lehet gondolni: az eszkimók válása eltiltja a közeli rokonok közötti házasságot. Itt a kis törzs a szigeten egész elkülönítve és szomszédok nélkül élt és így az is lehetséges, hogy a beltenyésztés folytán elfajulás következett be. Ilyen módon érthető volna, hogy a szadlermiutok a fehérek kíméletlen kizsákmányolása folytán erősebben szenvedtek és gyorsabban roskadtak össze, mint más egészségesebb törzsek.

A Southampton-sziget a környező világtól meglehetősen különállva fekszik. Közötte és a szárazföld között az erős áramlás és a kedvezőtlen időjárás miatt a jég egész télen át járhatatlan. Ha februáriusban vagy márciusban a jég látszólag teherbíró híddá válik a sziget és a szárazföld között, a kutyaszánnal való átkelés mégis merész dolog volna. A jég ezen a széles tengeröblön minden pillanatban felszakadhat és ha ép bőrrel el is érhetik a szárazföldet, nem lehet tudni, hogy vajjon egy esztendőn belül visszajöhetnek-e?

Nyáron olyan sok jég úszik a Roes Welcome-ön, hogy csónakkal majdnem lehetetlen átmenni rajta. Ha addig vár, amíg ősszel a jég nem akadályozza, akkor nagy valószínűséggel olyan heves és tartós viharokba kerülhet bele az ember, hogy csak nagyon jó és tengerre való vitorlás-csónakkal tanácsos megkísérelni az átkelést.

Sok bátorság és szerencse is kellett a szadlermiutoknak ahhoz, hogy a szárazföldről hozzanak feleséget. Azután

még nem is olyan bizonyos, hogy valamelyik civilliklánynak volt-e kedve, hogy a magányos szigetre menjen feleségül.

A háztűznézőt télen kutyaszánkóval kellett volna megvalósítani. Nyáron át asszonnyal és gyermekkel utazni a Roes Welcome-ön keresztül valami kezdetleges csónakkal majdnem lehetetlen lett volna.

A civillik-eszkimók egy-egy csónakutat tettek a Southampton-szigetre, de ők a legderekabb és legmerészebb hajósok a canadai eszkimók között.

Most is járnak a civillikek a szigetre, hogy ott rénszarvasra és jegesmedvére vadásszanak. Amióta a rozmárvadászok beszüntették látogatásukat és a szadlermiutok kihaltak, a rénszarvasok megint nagyon elszaporodtak itt.

Hosszú úton megyünk a nehéz csónakkal a jégrögökön keresztül, amíg végre jobb hajózható útra érünk. Mihelyt a jég egy kicsit lazább lesz, utat törünk úgy, hogy hosszú póznával a közeli röögöket félretoljuk. Minden újabb rögnél reménytelennek látszik a vállalkozás. Minden erőnkkel nekidőlünk a póznának, akkor a jégtábla kimozdul a helyéről és megindítja a többi táblát is. Így aztán keskeny csatorna keletkezik s azon surranunk tovább.

Végre szárazföld látszik a Roes Welcome túlsó oldalán. Majdnem ugyanabban a pillanatban másik szárazföldet is észreveszünk — még pedig a saját csónakunk alatt! Szárazföld előttünk és alattunk — mind a kettő Southampton-sziget. A víz a sziget nyugati partján annyira sekély és a tenger vize olyan tiszta, hogy a korlától hat méternyi mélységben, az árbockosárból pedig még nagyobb mélységben is látható a fenéke. A jég most már olyan laza, hogy az evezőket is használhatjuk. A vitorlával az erős szél ellen semmit sem kezdhetünk. Bele kell nyugodni, hogy egészen a partig evezzünk.

Izzadunk az evezésben és időnkint mérjük a víz mélységét. De nemsokára megfeneklett a csónak s akár tetszik, akár nem, ott kell maradnunk, ahol vagyunk. Éppen féldagály van, a magas víz előtt azonban nem érünk a szárazra.

A Southampton-sziget nyugati partja lapos lávaterrasz. Egész szokatlan képet nyújt, hogy a több km széles parti övön a legkisebb nyoma sincs a humusznak s ennek következtében semmiféle növényi élet sem mutatkozik. Ameddig a szem ellát, mindenütt lapos, kopár s az esőtől tisztára mosott lávaszirtek.

A sziget nyugatról kelet felé magas, szakadékos hegyekké emelkedik.

Először is a csónak vitorlájából sátrat készítünk, eszünk valamit és azután puskával vadászatra indulunk. Talán sikerül egy híres «szadlerk-tukto»-t, southamptoni rénszarvast elejteni. Az eszkimók szerint a rénszarvasok itt különösen zsírosak szoktak lenni. Több kilométernyi viaszatlanul vad kőtalajon való menetelés után, végre kis nyomokban termőföld és moha mutatkozik. Minél beljebb haladunk, a nyomorúságos termőföld fokozatosan vastagodik és a növényzet is egyre dúsabb lesz.

Amikor órákhosszat vándoroltunk és még mindig nem láttunk rénszarvast, fiatalabb kísérőm vissza akart menni a sátorhoz. A zajló jéggel való küzdelemtől agyonfáradva, én is csatlakozom hozzá. Az öreg eszkimó azonban szenvedélyes rénszarvasvadász és egyedül is megy tovább a szárazföld belseje felé.

Néhány óra múlva csak úgy sugározva a vadász-büszkeségtől, ő is visszatér. Két erős rénszarvasbak van a hátán. «Van-e zsír rajtuk?» — kérdezem tőle. «De mennyi! Várj, amíg megnyúzom, majd akkor meglátod.» Az öregnek igaza van, soha életemben nem láttam még olyan kövér rénszarvasokat. Majdnem hüvelyknyi vastag faggyúréteg van a hátukon. «Allianai!» (Milyen öröm) — kiáltja az öreg vadász. Derekasán jóllakunk a pompás faggyúval és az étkezés után az álom karjaiba merülünk.

XXXIX.

Southampton-sziget és Roes Welcome.

Tovább kellett maradnunk a Southampton-szigeten, mint gondoltuk volna. A magunkkal hozott élelmiszer már fogytán van. A főzőpetróleum már régen elfogyott. Holmim nagy részét a tenger másik oldalán az eszkimótáborban levő sátramban hagytam. Kizárólag nyers rénszarvashússal és zsírral kell táplálkoznunk. Kiváló étel ez. Télen fagyott állapotban könnyen emészthető. Ha most is fagyott lenne, semmi okunk sem volna a panaszra. Azonban nyáron több napon keresztül nyers húst enni, ez már nagyon kétes élvezet. Mindannyian bélhurutot kaptunk tőle és minden második nap böjtölnünk kell, hogy a belek kipihenhessék magukat. Az eszkimók a húsetel mindenféle formáját sokkal jobban megszokták, mint én, azért tovább is kitartanak, azonban hosszú ideig ilyen módon táplálkozni, az ő gyomruknek is erős követelmény.

Semmi lehetőség sincs a főzésre. Ebben az évszakban már szárítani sem lehet a húst, ilyen késő augusztusban a levegő erre már hűvös.

A sok bajhoz, amit a nyers hús, bélhurut és böjt okozott, hozzájárul még az is, hogy dohánykészletünk a végére jár. Mint erős dohányosoknak, keserves dolog lesz holnaptól kezdve erről az élvezetről is lemondani. Ha ló nincs, jó a szamar is. Az eszkimók arra fanyalodtak, hogy pipájuk uszadékfából készült szárát összezúzzák és apróra vagdadják. Annyit szutyakoltak belőle, hogy egészen átívódtak dohánylével, s dohány helyett lehet szívni a vagdalékot. Ezt a nemes növényt azzal a szárított fűvel keverjük, amiből nagy mennyiségben hoztak magukkal az eszkimók. Mivel több pipám van, egy párat az eszkimóknak ajándékozok s ennek ellenében megengedik, hogy a porrátört pipaszár elfüstölésében társukul szegődhessem. Ez egy kicsit csakugyan elcsendesíti dohányéhségemet.

A Southampton-szigeten való hosszú fogságunkat az okozta, hogy új Hold idején a szökőárral szállottunk partra.

Az eszkimók túlzott óvatosságból azt az esztelenséget követték el, hogy a csónakot a szárazföldre való kikötéskor nagyon messzire kihúzták a partra. Az ilyen lapos parton a szökőár vonala messze felette fekszik a rendes dagályvonalnak. Most a csónakot csak akkor tudjuk vízre bocsájtani, ha holdtöltekor bekövetkezik a magas dagály és a vizet elég magasán felhajtja a partra. Addig türelemmel kell várunk. A bélhuruttól, a böjttől és a dohányhiánytól olyan erőtlenek lettünk, hogy arra sem volt már erőnk, hogy rénszarvasvadászatra menjünk. A rénszarvashús és zsír, amivel mindjárt megérkezésünk után elláttuk magunkat, már majdnem a végén jár. Az a veszély fenyeget bennünket, hogy éhen halunk, mielőtt sikerülne elmenni innen.

Azonban ahol legnagyobb a veszély, ott van legközelebb a segély. Bár bágyadtak voltunk, mégis elmentünk néha portyázni s egyik portyázásunkon a parton fennakadva régi rozmárvadászcsónakot találtunk. Eszkimóim állítása szerint mindent, ami a Roes Welcome másik oldalán a vízbe kerül, az ár és az északnyugati szél Southampton nyugati partjára hajtja. Az ócska rozmárvadászcsónak bizonyosan valamelyik rozmárvadászhajóról származik, mert ilyenek valamikor gyakran jöttek a Repulse-öböl felé. Valami nagy vihar idején szabadulhatott el. Rettenetes időnek kellett annak lennie s nagy hullámokat hányhatott a tenger, mert a csónak magasán fekszik a rendes dagályvonal fölött. Vagy pedig úgy került ide, hogy a rozmárvadászhajó legénységéből valaki, hozzánk hasonlóan, szökőár idején kötött ki s a csónakot olyan messze húzta ki a partra, hogy a víz nem tudta elvinni. Mi lett azután az illető emberrel? Éhen halt? Inkább azt tesszük föl, hogy a csónak ember nélkül jutott ide s a vihar vetette ki a partra. Nyomorult állapotunkban nincs kedvünk más ember szomorú sorsán töprengeni. A csónakban régi rozmárvadászpuska, néhány üres konzervdoboz és egy szétesett hordó dongái vannak. A hordódongákat magunkkal visszük, hogy rénszarvashúst főzzünk a tüzénél. A főtt hústól annyira erőre kaptunk, hogy megint mehettünk rénszarvasra vadászni.

Közben elfogyott a pipaszár-dohány is és a nikotin-

vágy jobban kínoz bennünket, mint valaha. Szerencsére az eszkimókat nem olyan könnyű egyensúlyukból kibillenteni. Fecsegéssel ütik agyon az időt és régi történetek elbeszéléseivel próbálják feledtetni a dohányvágyat. Türelemmel várakozunk, amíg a Hold növekszik. Dagálykor mindig közelebb és közelebb jön a víz a csónakhoz. A Hold közvetlenül holdtölte előtt áll. Összeszedtük minden erőnket és a csónakot sikerült a vízre vinni. Majdnem halálra vagyunk nyúzva és jó ideig fogunk emlékezni ennek a kalandnak a keserűségre. Egy napig sem várhatunk tovább, mert az utolsó augusztusi szökőár rendesen elszakítja a jégkéreg maradványait a partról és a következő apály a tengerre viszi a rögöket. A már kinn úszkáló zajló jéggel egyetemben ez a jég talán teljesen elzárta volna a szárazföldre vezető utunkat.

A tengerszoros annyira tele van jéggel, hogy nagy kerülővel majdnem a sziget északi csúcsához kellett menni, hogy a gonosz jéghordalékon keresztül jussunk.

«Krujanakonni!» (Nagy hála) — mondják útitársaim, mikor végre a jégöv a hátunk mögött van. Örömünk azonban nem sokáig tart. Az eszkimók megint elkomorodnak, amikor sebes áramlásba kerültünk. «Ukkusziksellik kannikonni!» — kiáltja az öreg eszkimó. Azt jelenti: egész közel vagyunk a Wager-fjordhoz vagy az Ukkusziksellikhez. Nagyon veszélyes ez a hely, mert a tengeráramlás olyan sebes, mint valami folyó sellője és a nehéz, vastag jégrögöket úgy morzsolja össze, mint a piskótát!

Az Ukkusziksellik tulajdonképpen azt a helyet jelenti, ahol az az anyag van, amiből a főzőedényt készítik. A Wager-fjordban ugyanis sok zsírkő fordul elő s az eszkimók a főzőedényeket, halzsírlámpákat és más használati tárgyaikat ebből állítják elő.

Útitársaim beszélnek, hogy a mult nyáron több barátjuk és társuk csónakját elragadta itt az áramlás és a jégrögök között forgáccsá zúzta szét. Két csónakkal voltak. Az egyiknek sikerült az áramlás legvadabb részén megmenekülni, amíg a hely éppen jégmentes volt, a másik csónak azonban a nagy rögök közé került. Az emberek megkísérelték, hogy

Eladó eszkimó-lány a Roes Welcome-öböl táján. Hátán hordja a csecsemő-tarisznyát. Erről tudja meg a vőlegénye, hogy most már férjhez akar menni.

Az eszkimó-sátorban. Kallala, az «Északi-sark» felesége gyermekeivel
(jobbra a vak leány).

Régi hókunyhó belseje. Elöl eszkimó fiú, hátul égő halzsírlámpa
zsírkőből, rajta vizesedény. Egészen elől balra nagy halzsírlámpa.

a csónakból a jégtáblákra meneküljenek, az áramlás azonban nagyon gyors és rohamos volt. A szegény ördögöket az egymáshoz ütődő jégtáblák úgy ketté vágták, mint valami óriási olló. Az egyiknek a teste úgy zúzódott szét, hogy felső teste, lába nélkül, a jég felszínén maradt. A másiknak a feje maradt a jégtáblán, a teste pedig teljesen összezúzódott. A harmadiknak a keze maradt fenn, a többi része eltűnt az óriási malomban. Az egész tragédia csak egy pillanatig tartott.

«Kappearnakonni» — mondja a két eszkimó, amikor az öreg befejezi társai szomorú halálának a történetét. Felderülünk és megkönnyebbülve sóhajtunk fel, amikor a Wager-fjordtól valamelyest délre megszabadulunk a rohanó áradattól. Itt még valamennyire kell küzdeni a zajló jéggel. Mielőtt régi telephelyünkre visszatérnénk, fókára vadászunk s néhányszor a parton éjszakázunk.

A tengerpart mentén sok különböző nagyságú tó fekszik. Néhányban édesvízi fóka él. Ez egészen másforma, mint a közönséges fóka. Prémje sötétebb és szebb s a húsa, legalább is nekem, jobban ízlik, mint a sósvízi fókáé.

Az eszkimók azt hiszik, hogy az édesvízi fóka közvetlenül a foltos fjordfókától származik. Ezt ők «necerk»-nek nevezik. Amikor a szárazföld megemelkedett és a tenger visszahúzódott, némelyik fóka nagyon lassú volt s nem tudott többé a tengerbe visszamenni. Ezeknek a hátramaradónak most a tengerből megmaradt kis vízmedencékben kell élni. Tengerbe való lefolyásuk nagyon sekély a fókák számára és nem tudnak rajtuk leúszni. A tengerből hátramaradt kis tócsák az esőtől és a hólétől lassankint édesvízzé alakultak át s így lett a bennük élő fóka édesvízi fókává.

A tavak némelyike tulajdonképpen laguna s ezeknek sósvizük van. Az eszkimók sok érdekes dolgot mesélnek a vidékről, lakosairól és állatairól. Azt állítják, hogy valamikor itt óriások laktak a Roes Welcome út nyugati partján, sőt még az óriások sírhelyeit is meg tudták mutatni. A sírok kőből vannak és olyanok, mint minden eszkimó-sír. Csak valamivel nagyobbnak látszanak. Egynémelyik

már beomlott. Az eszkimók szerint a pusztítást a jegesmedve viszi végbe. A feltárt sírokban láthatók az úgynevezett óriások fekvő csontvázai. Ezek azonban nem mutatják, hogy azok az emberek nagyobbak lettek volna, mint 185—190 cm. A földön fekvő csontváz, mint minden fekvő alak, nagyobbak látszik, mint a függőlegesen álló. A tengerparti eszkimókhoz viszonyítva, a 185—190 cm magas ember csakugyan nagy. A belföldi eszkimók között azonban találtam 185 cm magas embereket is.

A temetkezőhelyeken kívül több kő- és földház maradványát fedeztem fel. Nagy a hasonlóságuk ezeknek a labradori és grönlandi eszkimók lakásához. Egyik-másik jel arra mutat, hogy a vidék régebbi lakóinak kultúrája sokban különbözött a most itt lakóéktól. Sem a most itt lakó civillik-törzs, sem a szomszédos belföldi eszkimók nem ismerik a földből és kőből épített állandó lakóhelyet vagy téli házakat. A hideg téli időben is hóigluban laknak és a vadat követik egyik helyről a másikra.

Időm, sajnos, nem engedi meg, hogy a romokat átku-tassam, vagy éppen ásatásokba kezdjek. A Roes Welcome-szoros nyugati oldalán is, meg odaát a Southampton-szigeten is van elég maradvány, hogy egész csapat régiség-kutatónak adjon esztendőre való munkát. Az éghajlati körülmények miatt az ásatásra csak két hónap jöhetne számításba. Kjuvatinban az esztendő júliusból és augusztusból meg télből áll.

Más érdekes dolgok között mesélik útitársaim, hogy a Wager-fjordtól nyugatra fekvő földterületen olyan állat él, amit egyetlen ember sem ismer. Egy eszkimónak sem sikerült még közelből látni. Valamivel nagyobb, mint a róka és valamivel kisebb, mint az amarak (sarkifarkas). Arra a vélekedésemre, hogy az a rozsomák (*Gulo gulo*) lehet, az eszkimók a fejüket rázzák. A volferinét, ahogy a kanadaiak nevezik a rozsomákat, ők jól ismerik és tudják, hogy az milyen. Sok eszkimó látta már messziről a meseszerű állatot és kísérőim olyan szilárdan meg vannak győződve létezéséről, mint sok tengerész a tengeri kígyóról.

A telepre visszaérve, nagy lakomát csaptunk. Sátram-

ban van petróleum és dohány, szárított rénszarvashús, besózott dunnalúdtojás és füstölt lazac. A lazacot én magam füstöltem hanga és moha segítségével. Útitársaimat gazdagon ellátom az áhítózott fekete dohánnyal, gyufával, cukorral és teával. A ragyogószemű kis gyerekek is örülnek visszatérésemnek és felkeresnek a sátorban. Kedvesek és jól nevelten viselkednek. Megvendégelem őket csokoládéval. Kitűnő étvágyuk van, de ebben a tekintetben én sem panaszkodhatom. Főzök, lakmározok és az utazáson átélt élmények után kétszeresen élvezem az életet. Minden tisztelet civilizált barátaim konyhaművészete és vendégszeretete iránt, de be kell vallanom : nem emlékszem, hogy valamelyik amerikai milliomosnál vagy európai uraságnál olyan jóízűen ettem és dohányoztam volna, mint a Southampton-szigetről való visszatérésem napján, saját sátramban. Ha a civilizált világban olyan farkasétvággal mennék ismerőseimhez, bizonyára minden fogást maradék nélkül megennék és a vendéglátó gazdát vagy a tönk szélére juttatnám vagy pedig egyszerűen kidobna.

A nyárnak vége és a viharokkal megkezdődik az ősz.

Minél előbb eltűnik a zajló jég és minél ősziesebb lesz az idő, annál hevesebbek lesznek a viharok. Ittartózkodásom harmadik telét a Chesterfield-öböltől délnyugatra lakó belföldi eszkimók között akarom tölteni.

Dél felé iparkodunk, a vihar azonban sokszor feltartóztat bennünket s gyakran több napon keresztül egy helyre szegez. Az ilyen különösen viharos napokat rénszarvasvadászattal töltjük.

Itt az ideje, hogy új téli ruhára és hálósákra való bőrrel gondoskodjak, mielőtt az esztendő még nagyon előre haladna. Később a rénszarvasprém annyira sűrű és bozontos, hogy csak alzatnak lehet használni a hálólhely alá. A zajló jég eltűntével a fóka is egyre ritkább lesz. Helyette olykor balugára vagy fehér bálnára akadunk.

Pár nappal ezelőtt egy ilyen vidám fickó majdnem felfordította a csónakunkat. Bolonddá tett bennünket, amennyiben hosszú ideig mellettünk úszott a víz alatt, amíg mi a puskával célozva arra vártunk, hogy lőhessünk, de csak

nem akart febukkanni. Egy pillanatra hirtelen felmerült a víz fölé s az egyik eszkimó, a nélkül, hogy igazán célzott volna, tüzet adott és természetesen nem talált. A bálna alámerült, megemelte a csónakot, mi pedig a hátán vitorláztunk. Amikor újra felmerült, két fegyver durrant el és egyidejűleg egy szigony is repült beléje. A nyakszirtjébe kapott egy golyót. Golyóval a nyakában és szigonnyal a hátában már nem tudott bajt okozni. A szárazföldre vittük ki és volt elég ennivalónk, hogy kivárjunk minden vihart, ha még olyan soká tart is.

A bálnahúson kívül volt még lazac- és rénszarvas-húsunk is. Ilyen gazdag élelmiszerkészlet mellett, ha meghívunk evésre, előbb meg kell gondolnom, hogy nem vétkezem-e az eszkimók vallása ellen, mert ezzel felébredténém barátaim haragját. Tengeri és szárazföldi állatot ugyanis tilos egyszerre enni. Ha az ember rénszarvas-húst evett, nem szabad addig bálnahúst enni, amíg az előbbi étel nincs megemésztve. Éppen így nem szabad tengeri állatot ugyanazon az úton bevinni a sátorba, mint a szárazföldi állatot és megfordítva. Ha az egyik eszkimó fókát vitt be az ajtón keresztül, akkor a másiknak, aki sarkinyúlal jött haza, zsákmányát valami más nyíláson át kell bevinnie. Rendesen kissé felemelik a sátor hátulsó falát. Az előírást pontosan betartják, hogy meg ne sértsék az állatvilágot. Az ősi hit szerint a szárazföldi és víziállatok elkeseredett ellenségek. Azért megbocsáthatatlan kíméletlenség volna mind a két állat ellen, ha ugyanazon az ajtón vinnék be őket a sátorba. Ha egy étkezésben mind a két fajta húsból ennének, az az egészség ellen a legvégzetesebb következményeket vonhatná maga után. Csak meg kell gondolni, mi lenne abból, ha a két ősi ellenség összetalálkozna a gyomorban és ott csatát vívnának.

Egy régi monda szerint eredetileg minden emlős állat a szárazföldön élt. Egy szép napon azonban meghasonlottak és háború tört ki közöttük. A győzők a legyőzötteket a tengerbe úzták és ott kellett maradniok mostanáig.

Jó is talán a babona valamire. Amikor az eszkimót sátorról-sátorra való látogatás közben mindenütt ennivaló-

val kínálják, nyugodtan hivatkozhatik az étkezés szabályaira és visszautasíthatja a kínálást. Ilyen esetben megvédi a babona a gyomorterhelésétől. Az eszkimófelfogás szerint illem ellen való vétség más okból, mint vallási szempontból visszautasítani azt, amit kínálnak.

XL.

A magányos szigeten.

A harmadik télen.

Dühöng az októberi vihar és a tenger jégtakaróját alig hogy megfagyott, mindjárt össze is töri. A Hudson-öböl és a Roes Welcome tengeri út közötti kis magányos szigeten vagyok és nem is igen vannak kilátásaim, hogy a tenger befagyása előtt el tudok innen menni. A szigetnek rajtam kívül csak négy lakója van: három sarkinyúl és a kutyám. A kutyámat Nannuknak neveztem el, mivel a feje nagyon hasonlít a medvééhez. Az egyik kis szomszédos szigeten lakik néhány eszkimócsalád. Hozzám hasonlóan ezek is a szánútra várnak, hogy továbbmehessenek innen. Nyugatra iparkodnak rénszarvasvadászatra, én pedig délnek akarok menni a karnermiutokhoz és más belföldi törzsekhez. Eszkimó szomszédaim eredetileg fókavadászatból akartak itt élni, a valóságban azonban az eredetileg kutyaeledelnek szánt régi, rothadt rozmárhússal élnek. Ameddig a tenger nem fagy be, fókavadászatra nem is lehet gondolni. A földi javakban már nekem is nagyon kevés fölöslegem van: Karg-Jörgensen-puskám számára ötven töltény, körülbelül húsz font préselt zabliszt, kevés tea és cukor, kis adag vegyes, szárított főzelék. Ezek az utolsó maradványai a két év előtti hajótörésből megmentett Army és Navy-féle élelmiszerkészletemnek. Ezekon kívül van még néhány rágós kétszersült. Ezeket délen a prémkereskedő telepén vásároltam. Azt a kevés élelmiszert, ami még megmaradt az Európából hozott dolgokból, azt karácsonyra akarom eltenni.

Egyáltalában nem jöhetek kísértésbe, hogy hozzá-

nyúljak ezekhez a dolgokhoz, mivel mintegy 150 km-nyire délre innen a Chesterfield-öböl déli partján vannak. Tekintettel a csekély élelmiszerkészletre, legjobbnak tartom, ha remetéskedésre szánom magam. Ha az eszkimóknak alkal-
muk volna étkezésem alatt sátramot kerülgetni, nem ma-
radna más hátra, mint velük megosztani az ételmet. Akkor
pedig egyikünk sem lakna jól.

Apály idején az a sziget, amelyiken az eszkimók tábo-
roznak, felszigetté lesz és egyik kőről a másikra ugrálva, át-
jöhetnek hozzám. Így majdnem mindennap jön látogató,
azért úgy rendezkedtem be, hogy mindig a dagály idején
főzök és eszem.

Ez talán fősévénységnek látszik, de ha az eszkimókat
vendégül látnám, akkor csekély készletem egy pár nap
alatt elfogy. Magamban, nagy takarékossgal, hat-nyolc
hétig kijövök vele s a közben a tenger befagy és nyitva lesz
az út Chesterfield felé.

Ezen a vad szigeten való önkéntelen várakozást hasz-
nosan töltöm el, amennyiben előhívom azokat a kinemato-
gráfiai felvételeket, amelyeken az elmúlt két esztendő alatt
az eszkimók életéből örökítettem meg egyes jeleneteket.
Nem szabad egész hazautazásomig előhívatlanul hagyni
ezeket a filmeket. Sátorban vagy igluban azonban igazán
művészet a filmek előhívása. Sötétkamrául valami hóház
és sátor közötti közbeeső dolgot használok. Még hozzá
hiányzanak ehhez a munkához a megfelelő műszerek. Azok
elvesztek a két év előtti hajótöréskor. Így magamnak kel-
lett pótlásokat csinálni, s meg is csináltam, ahogy kevés
műszerrel és a nehéz körülmények között, amelyekben élek,
megtehettem. Csekély uszadékfa, pár doboz és néhány üres
petróleumos-korsó és néhány rozsdás szeg játszotta a segéd-
eszközök szerepét. Kés, balta, harapófógó, kalapács és rás-
poly volt az összes műszerem. Szerencsére a hajótörésből
sikerült megmenteni az előhíváshoz és rögzítéshez szükséges
vegyszerek egy részét és hála a lég- és vízmentes csomago-
lásnak, használható állapotban. Éjjel hívok elő. Nappali
világosságban lakásom nem használható sötétkamrául. Ren-
desen mindjárt az esti étkezés után kezdem a munkát és

reggel hat órakor hagyom abba. Ekkor lefekszem és alszom a legközelebbi dagályig. Akkor felkelek, hogy elkészítsem a reggelit és ebédet. Takarékosági szempontból ezt a két étkezést együvé tettem. Néha elalszom s akkor megtakarítom az ebédet is, reggelit is. Ilyenkor ébredés után elkészítem és elköltöm a vacsorámat s utána azonnal munkához fogok. Munka után az egymásra rakott jégből, hóból és rénszarvasbőrből készült ágyamon alszom, mint a mormota. Ilyenkor megesik, hogy a primuslámpa sztrájkol s annyira lehűl a kunyhó, hogy a frissen előhívott film megfagy. Ez nem éppen a leghelyesebb módja a mozgóképfilm előhívásának. Mégis sikerül mintegy ezer méteres filmtekerestet megmen-tenem. Ez elegendő előadásaimhoz szemléltető anyagul. Miután minden filmet előhívtam, éjjelenként egyelőre nincs más dolgom, mint a hóvihar komoly muzsikáját hallgatni és arra vigyázni, hogy vajjon nem jön-e jegesmedve? A filmekkel való hosszadalmas éjjeli munka alatt elszoktam az éjjeli alvástól. Gondolataim gyakran szállnak a civilizált világban élő barátaimhoz. Olyan hosszú idő óta nincs már ezekkel semmi összeköttetésem. Képzetelemben magam előtt látom és lélekben még egyszer átélem az együtt töltött szép órákat.

Amióta a tenger kezd befagyni, a jegesmedvék már nem olyan tartózkodóak. Már nemsokára alaposan el lesznek foglalva azzal, hogy a fókák szelelő lyuka mellett üljenek és vigyázzanak, mikor dugja ki a fóka az orrát, hogy lélekzetet vegyen.

Amikor egyszer egy nagyobb kirándulásról visszatértem, a legnagyobb meglepetésemre, hóházamat teljesen összerombolva találtam. A szomszéd szigeten lakó eszkimók elbeszélték, hogy amíg távol voltam, látták, hogy három fehér alak tett nálam látogatást. A vendégek valószínűleg haragjukban, hogy a ház urát nem találták odahaza, összerombolták az egész házat. Mivel a férfiak éppen oda voltak, nem akadt az eszkimótáborban senki, aki a medvesíny méltó megbosszulásáról gondoskodott volna. Mert a három látogató jegesmedve volt.

A tenger jégtakarója november elején még olyan vé-

kony és bizonytalan, hogy még veszélyes fókavadászatra kimenni. A jegesmedve azonban már szorgalmasan fogja a fókákat. Az nem aggódik, hogy beszakad a jég.

Pár nappal ezelőtt megfigyeltünk két jegesmedvét fókavadászlat közben. Követtük őket puskáinkkal, ők azonban mindig tovább mentek a bizonytalan gyenge jégen, úgyhogy nem tudtuk lőtávolságra megközelíteni őket.

Amikor ugyanis a tenger jege a jegesmedvét már elbírja, akkor a felnőtt ember súlyának még nagyon gyenge lehet. Az ember járásközben egész testsúlyával egy lábra nehezedik. A medve súlya pedig négy széles talpára oszlik meg. A medve ugyanis a gyenge jégen járás közben alig emeli fel a lábát, hanem úgy tolja előre, mintha sín menne.

Az élelmiszerkészlet most már mindnyájunknak nagyon szűk és alig várjuk az alkalmat, hogy innen elmenjünk. A három sarkinyúl is úgy látszik, hogy szívesebben volna másutt. Bizonyára ők is nagyon szűkösen élnek. A sziget és a szárazföld közötti szorosban az erős áramlás miatt még mindig nem elég erős a jég, hogy a nyulak átkelhetnének rajta. Talán tavaszi kirándulásra jöttek ide és elvétették a visszatérés időpontját. Talán az anyjuk születésük előtt hozta őket ide. Lehetséges, hogy ezt a csendes zugot kereste fel, hogy kicsinyeit a világra hozza, azután a fiait sorsukra hagyta, ő maga pedig visszatért a szárazföldre. Úgy látszik, a «nyúlanya» valódi «tigrisanya».

A nyulacskák sátram körül ugrálnak és nézegetnek engem. Én is nézem őket és vizsgálgom, hogy mennyi ennivalót tudnék belőlük kihozni. De olyan kedvesen néznek rám, hogy a legvégsőig várok, amíg velük csillapítom az éhséget.

Ebben a vad időjárásban most már húsrá és zsírra van szükség. Ha a tél kezd komoly lenni, nem lehet csupán zabliszten és kétszersültön megélni. A régi, romlott kutyaeledelhez semmi étvágyam sincs. A végén nem marad más hátra, minthogy a hármasszülött nyulakat főzzem meg. Közben ugyanis abban állapodtam meg önönmagammal vitatkozva, hogy ezek hármas-ikrek s itt a szigeten pillantották meg a napvilágot.

Néhány napi időközben mind a három nyúlnak áldozok egy-egy golyót Karg-Jörgensenemből. Levest főzök belőlük és addig rágcásalom sovány csontjukat, ameddig csak lehet. Ha már nekem elég volt, megkapja azokat Nannuk barátom és gyakorolhatja rajtuk rágóizmait. Ez volna tehát a nyulacsák megszabadulásának a története a szigeten való fogságból.

A kutyám nem szenved éhséget. Neki semmi kifogása sincs a régi, romlott fókahús ellen és nagy élvezettel falja fel belőle mindennap a maga részét. A húséges, okos állat mindennap jobban a szívemhez nő. Nehéz lesz tőle megválnom, ha november végén délre megyek. Nannuk még nagyon fiatal a szánkó húzásához. Tehát egy eszkimó barátom őrizete alatt kell hagynom és neki is ajándékozom a kutyát, ha majd egyszer a fehérek országába visszatérek. Kötelezni kell azonban magát arra, hogy a kutyával jól bánik.

Szegény Nannuk az elutazásomkor igazán úgy viselkedik, mintha elment volna az esze és meg kellett kötözni, hogy utánam ne szaladjon. A jégen még sokáig hallom fájdalmas vonítását és szűkülését. Egy párszor már azon vagyok, hogy visszafordulok és magammal hozom, azonban mégis uralkodtam magamon és tovább megyek. Mennél tovább tartanám magamnál a húséges állatot, annál nehezebb volna a válás. Európába úgysem vihetem magammal. Bámulatos, milyen bizalmasok és ragaszkodók tudnak lenni ezek a vad eszkimókutyák, ha az ember jó hozzájuk és kicsi koruktól kezdve ápolja és gondozza őket.

A tél a szánutazás számára tulajdonképpen még nem eléggé előrehaladott. Köztünk és Chesterfield között sok fjord és több olyan erős folyam van, amelyik csak december második felében lesz járható. Tovább azonban már nem várhatok, mivel már csak néhány napra való élelmiszerem van. Vadászszákmányra rövid időn belül nem számíthatok. Ha aztán egyszer annyira leszünk, hogy a part mentén haladhatunk végig, talán csak sikerül majd fókát vagy rénszarvast löni. Mind a két útitársam fiatal, vidám fickó s reggeltől estig tréfálkoznak. Az idősebbnek a felesége is

szívesen velünk jött volna, de nagyon kövér és nehézkes, hogy a kutyákkal lépést tartson, ahhoz pedig nagyon nehéz, hogy a szánkón lehessen vinni. Így otthon kellett maradnia, mivel nagymennyiségű gyűjteménytárgyam van a szánkón, úgyhogy a kutyák már is nehezen húzzák. Fiatalabb kísérőmnek a Chesterfield-öböltől délnyugatra lakó eszkimóknál van a jövődöbelije s az utazást kedvező alkalomnak tekinti a találkozásra. Rövid chesterfieldi tartózkodás után ugyanis a belföldi eszkimókhoz szándékozom magam is. A belső vidékekre vezető út azon a telepen vezet át, ahol a legény menyasszonya is lakik. A fiatalembert ugyan a szerelme viszi, de állhatatosan eltitkolja, hogy a leányra gondol. Az eszkimók között a rossz modor jele, ha valaki az érzelmeit kifejezésre juttatja, ha még olyan szerelmes is. Uralkodni kell magán és nyugodt méltósággal viselkedni.

A fiatal Anguttikullunak tehát fékeznie kell magát. Mi is kerülünk minden példálózást és nem kérdezősködünk a közeledő házasság felől. Ez nagyon illetlen dolog volna. Pedig az eszkimók közt is van kíváncsi és pletyka; úgy látszik, az nem illetlenség a fiatal, szerelmes párokon tréfálkozni — a hátuk mögött. A canadai eszkimóknál a szülők még a gyermekek kicsiny korában megállapodnak ezek házasságára vonatkozólag. Mihelyt a lányok elérik az érettség korát, a tizenhat-tizenhét esztendő, új prémruhát és egy amautá-t (hátizsákot) varrnak maguknak. Ebben fogják majd a gyermeküket hordani. Így adják a fiatalember tudtára, hogy a menyasszony felnőtt és semmi sem áll a házasság útjában. Ha a fiú is felserdült, ő sem késlekedik soká, hogy a lányt feleségül hazavigye. Ha a fiatalember még nem lépett a felnőtt korba vagy szükségtelenül sokáig késlekedik, hogy elvigye a menyasszonyát, akkor megesik, hogy az máshoz megy hozzá, akinek a menyasszonya még nem eladó. Ha ebből a közbeeső házasságból gyermekek származnak, akkor a gyerekek követik az anyjukat, amikor az később ahhoz a férfihez megy, akit a szülei szántak neki. Ez éppen úgy gondoskodik a mostoha-gyermekeiről, mint a sajátjairól.

Fiatal kísérőm Anguttikullu kitűnő kutyakocsis és olyan gyorsan hajt, amint csak tőlünk és a kutyáktól telik. Ha tudatosan nem is árul el semmit, azért mégis türelmetlen s tele van várakozással, hogy vajjon akkora-e már a lány, hogy a hátán viseli az amautét? Erre már két esztendeje vár.

Az első napon az utazás kitűnően halad, már másnap kevésbé örvendetesen mutatkozik — legalább is ami engem illet. A kövér asszony ura, egyébként barátságos és alázatos ember, olyan félelmetesen horkol egész éjjel, hogy nem tudtam a szememet lehúyni miatta. Egész zenekarral felér. Még Anguttikullu is, aki kitűnő alvó, többször felébred az éj folyamán és szidja a muzsikát. Mivel ez semmit sem használ, néhány hógolyót dob a zenekarra. Erre szünet következik, de nem tart sokáig, hanem kezdődik az egész előlről.

Ezután mindig két kunyhót építünk. Egyet Anguttikullunak és nekem, egyet pedig a «zenekarnak».

XLI.

Éhség és kannibalizmus.

December elejének egyik napján, úgy délután két óra körül értünk a Chesterfield-öböl északi partjához. Ezt a helyet az eszkimók «Aksarnik»-nak nevezik. Annyit jelent, mint «az a hely, ahol erős áramlás van».

A mult tavasszal ugyanezt a távolságot jó úton két nap alatt tettem meg, mostan pedig két hétig gyötrődtünk, amíg a bizonytalan gyenge jégen ideérünk. Ahol a gyenge jégen hó volt, ott hozzáragadt a szántalphez, ahol pedig nem volt hó, ott a sós, nyirkos jég elrontotta a szántalpolitúráját, vagyis azt az édesvízi réteget, amivel az eszkimók minden reggel frissen ellátták a szántalpakat, hogy könnyebben csússzon a jégen. A szánkó gyakran olyan nehezen csúszik, mintha homokon járna és a kutyák mellé nekünk is be kell magunkat fogni. A szánkót minduntalan oldalra kellett dönteni, elővenni a jegesmedvebőrt és ki-

javítani a politúráját, még pedig úgy, hogy a bőrre köptünk és úgy vontuk be jégkéreggel a szántalpat.

Ezt az unalmas és fáradságos munkát gyakran meg kellett ismételni, mert különben nem tudtunk tovább menni. Néha nagy kerülőket kellett csinálni, hogy kikerüljünk azokat a helyeket, ahol az erős áramlás miatt nem tudott a víz befagyni. Ez rendszeren arra kényszerített minket, hogy járhatatlan utakon, göröngyös jégen menjünk.

A százötven kilométeres úttól annyira fáradtan érkeztünk Aksarnikhoz, hogy jobb volna a parton éjszakázni, mielőtt a durva jégen át folytatjuk utunkat az öblön keresztül. Mivel azonban csak egy napra való élelmiszerünk volt, elhatároztuk, hogy megállás nélkül tovább megyünk. Útközben csak egyetlen egy kis fókát ejtettünk s ebben az évszakban az Aksarnik-fjord bejárójától északra sok napi járóföldnyire sem embert, sem állatot nem lehet találni.

Nyomorúságos gyötrődés az Aksarnik-fjord göröngyös jegén utazni s a sötétség beálltával még csak a fjord közepén voltunk. Amilyen gyorsan csak bírunk, tovább megyünk s elhatározzuk, hogy addig nem állunk meg, amíg az Aksarnik-fjord kijárójától néhány kilométernyire délre levő eszkimótáborhoz és a prémkereskedő-telephez nem érünk. Ott van még némi élelmiszerem és töltenyem és a fjordtól délre lakó eszkimók bőségesen szoktak rendelkezni rénszarvashússal.

A kutyák váratlanul megállanak, mintha odaszegezték volna őket. Nem akarnak tovább menni és minden biztatás hiába való, nem mozdulnak arról a helyről. Semmit sem használ az sem, hogy öregebbik kísérőm ugyancsak pattogatja az ostorát. A szegény állatok vonítani és nyöszörögni kezdenek. Közvetlen alattunk egy lépcső van s úgy látjuk, hogy ez alatt síma szánút következik. Útitársaim nem tudják megérteni, hogy miért félnek a kutyák a lépcsőre menni. Megragadják azt a két kutyát, amelyiknek a húzókötele a leghosszabb és lehajítják őket abban a reményben, hogy a többiek utánuk ugranak és a szánkót magukkal húzzák. A kutyák csakugyan húznak egy keveset, a lépcső széle közelében megint félni kezdenek és kórusban vonítanak. Utána nézünk a két első kutyának — de nem látjuk őket.

Szemünkkkel követjük a pányvát és a felsötétben észre vesszük az állatok fejének és hátának a csillogását. Isten irgalmazz! — a kutyák a vízben vannak. Amit mi a szürkületben síma jégnek tartottunk, az tulajdonképpen nyílt víz volt! A pányvánál fogva kihúzzuk a szegény állatokat a szárazra. Nagyon hideg fürdő lehetett. Ma 35 fok hideg volt és mégis jégmentes a víz. Röviddel ezelőtt szökőár volt, az erős áramlás a jeget összetörte és a törmelékeket egymásra toltta. Ezúttal tehát az állatok okosabbak voltak, mint az emberek. Kutyáink nélkül egyenesen a vízbe rohantunk volna. Az áramlás, mivel most magas víz van, pihen. Ha azonban bekövetkezik az apály, a jégkérget velünk és a szánkónkkal együtt könnyen elragadhatja. Most már akármi módon is, gyorsan szilárd talajra kell jutni. Közben annyira besötétedett, hogy Aksarnik északi partjához az utat nem találhatnánk meg. Előttünk nyílt tenger, szerencsénkre azonban néhány kilométernyire balra egy sziget van. Ebben az irányban is göröngyös a jég s csak arcunk verejtékével tudjuk a szánkót előbbrejuttatni. Végre földet érzünk a lábunk alatt. Hókunyhót építünk s a primuszfőzőn fókahúst és teát főzünk. Egyelőre itt biztonságban vagyunk — de csak egyelőre. Élelmiszerünk csak szűkösen egy napra elég és az eszkimók húsosfazekától, a fjord déli oldalától, nyílt víz és száguldó áramlás választ el bennünket. Ma azonban már sokkal fáradtabbak vagyunk, minthogy tovább gondolkozzunk kellemetlen helyzetünkön s nemsokára mély álomra hajtjuk fejünket.

Másnap a reggeli szürkületkor már a sziget legmagasabb pontján vagyunk, hogy szemlét tartsunk a jégviszonyok felett. A víz nemcsak a sziget és a fjord déli partja között, hanem azon a helyen is nyílt, ahol mi tegnap este ideig jöttünk. Észak felé van még egy jéghíd, amelyik láthatólag a szigetet a fjord északi partjával összeköti. Ezen az úton kell elérni a szárazföldet. Ha hamarosan felszakad, az nagy baj lesz. Ha a vadászkilátások az északi parton nem is éppen kecsegtetők, mégsem egészen lehetetlen, hogy valami rénszarvas vetődik oda. Ezen a szigeten való maradás a biztos éhhalált jelenti.

Mialatt kísérőim felpakolnak a szánra és befogják a kutyákat, gyorsan megírom végrendeletemet s egy üres bádoggal teásdobozba teszem. A doboznak kettős fedele van. Ezek közül az egyik még meglehetősen sértetlen, úgyhogy hőmentesen, ha nem is egészen vízmentesen zárható. A végrendelet nem éppen pecséttel és tanukkal hitelesített törvényes formájú okmány. A jelen körülmények között azonban mégis megnyugtató, hogy földi dolgom rendezve van. Egyszer már, a két év előtti hajótörésem után csináltam végrendeletet. Ez azonban később, a félbolond Illatnakkal való utazásom alatt elveszett.

A végrendelettel együtt teásdobozba teszek egy rövid értesítést a megtalálónak vagy az első fehérnek, akinek a kezébe jut a papíros. A megtaláló valószínűleg eszkimó lesz, aki a szigetre jön majd a tavasszal tojást gyűjteni. A partlakó eszkimók már eléggé ismerik a fehérek szokásait s tudják, hogy a megírott papíros az egyik fehér üzenete a másikhoz. Mindig találnak azután valami utat-módot, hogy a levelet a legközelebbi fehérnek — prémkereskedőnek vagy rozmárvadásznak — eljuttassák, ha ez mindjárt több száz kilométernyi távolságra is van.

A bádogdobozt egy kis kőrakásból előlátszó uszadékfadarabhoz kötöm. Ott biztosan megtalálják.

A tenger felé vonuló áramlás elindulásunkkor még mindig újabb darabokat szakított le a sziget és a szárazföld között kifeszített jég hídból. Nagy ügyel-bajjal az utolsó pillanatban jutunk át, mielőtt a talaj eltűnik a lábaink alatt. Nemsokára az egész fjord széltében-hosszában csak nyílt víz látható. Még hozzá friss szél is támadt és a levegő megenyhült. De messze is van a víz túlsó oldalán az eszkimók éléskamrája.

Megkíséreljük a vadászatot. Kettő elmegy a szárazföldre rénszarvasra, egy pedig a tengerpartra fókára vadászni. Mind a hárman üres kézzel tértünk vissza, még csak egyetlen sarkinyulat sem tudtunk elejteni.

A hókunyhókat felépítjük, fekvőhelyünket hóból és rénszarvasbőrökből elkészítjük és a még meglévő egy napos ételmiszerkészletünket három részre osztjuk. Kettőt el-

teszünk holnapra, a harmadiknak pedig elégnek kell lenni vacsorára. Az utóbbi napok szűk kosztja után kiéhezve és kimerülve még félig sem lakunk jól.

A kutyák is csak fél adagot kapnak. A kutyaeledel is fogytán van és nem tudhatjuk, hogy vajjon nem kell-e még magunknak is rothadt rozsmárhússal csillapítani az éhségünket.

Másnap megint elindultunk vadászatra, de ugyanazzal az eredménnyel tértünk vissza, mint az előző nap: zsákmány nélkül, de hatalmas farkasétvággal. Megesszük az élelmiszerünk mára megállapított harmadrészét s utána alig vesszük észre, hogy ettünk valamit. Az eszkimók a megromlott kutyaeledellel laknak jól.

Az időjárás enyhe. A nulla alatt csak 15 fokot mérek. A szél elült és kezd havazni. Ez némi reményt nyújt, hogy a fjord nemsokára be fog fagyni. Korán lefekszem, azonban az éhségtől nem tudok elaludni.

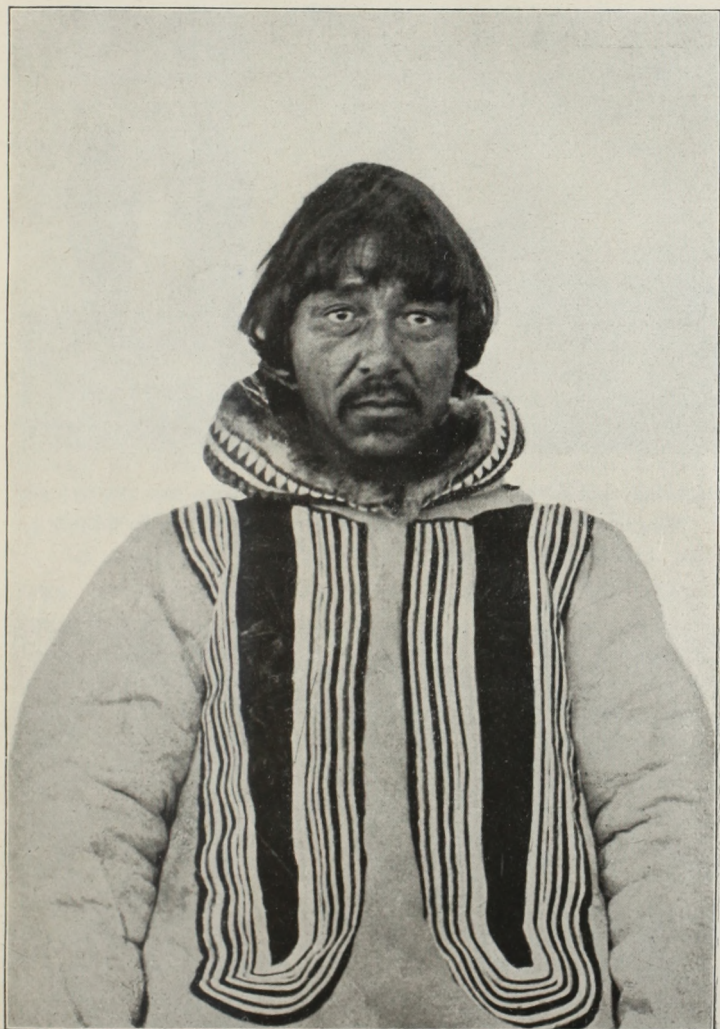
Új nap! de mindenben hasonlít a tegnapihoz. Enyhe levegő, szélcsend, havazás, azonban még semmi jég. A megszokott hosszú, de eredménytelen vadászkirándulás. Az utolsó harmadrész ennivaló is előkerül. Eléje ülünk és nyalogatjuk a szánkat. Három részre osztom, hogy jusson mindegyiknek egy. «Tessék, vegyetek!» Az eszkimók némán ülnek és maguk elé bámulnak. Még egyszer kínálok őket. «Nem, köszönjük — felelik az eszkimók — szégyelnénk magunkat, ha megennénk a fehér ember utolsó ennivalóját.» Ezzel felállnak, kimennek, hoznak a rothadt rozsmárhúsból és megeszik, mintha csemege volna.

Kérdésemre, hogy mennyi van még a bűzlő anyagból, azt felelik: «Ha a kutyák nem kapnak többet, akkor a mi éhségünk csillapítására elég lesz két napig.» Azon gondolkozunk, hogy mi fogja a jövőben korgó gyomrunkat kielégíteni. Szükség esetén levághatnánk egy kutyát is. Az eszkimók azonban azt mondják, hogy inkább több napon át koplalnak s ócska csizmájukat eszik meg, mielőtt a kutyákra emelnék a kezüket. Azonban ha olyan rosszul megy a sorunk, hogy a kutyáknak éhen kell vészni, akkor persze meg lehet őket enni. Jövendő kilátásaink egyáltalában nem rózsásak.

Önkéntelenül mindenféle történetek jutnak eszembe hajótörött tengerészekről: a tengeren hétszámra hányódva egy kis csónakban vagy a tengerről lakatlan sziget partjára dobva, sorsot húztak, hogy kit faljanak fel maguk közül, hogy a többi életben maradjon. Ennyire talán nem jutna a dolog az eszkimóknál, ha még olyan sokáig és félelmesen kellene is éhezniök. Azonban az már előfordult, hogy az eszkimók, hogy megmeneküljenek az éhhaláltól, az éhhalált szenvedett közeli rokonuk hulláját felfalták.

Egy ilyen eszkimó-emberevről beszélnek útitársaim. Egy eszkimócsalád hosszabb vándorlásról visszajövet, olyan földterületre jutott, amelyiken majdnem egyáltalában nem lehetett vadat találni. Mivel a családanya nem tudott táplálékot szerezni, nem evett többet, hogy annál tovább tartson a csekély kis ennivaló a feleségének és a gyermekének. A férfi éhenhalt. Az asszony naphosszat ült a hullája mellett. Mikor azonban az éhínség felemésztette és nem tudott többet a csecsemőjének tejet adni, elkezdte a férje hulláját enni és a nagyobb gyermekének is adott belőle. Akkor némiképp erőre kapott és folytatta a vándorlást tovább dél felé. A hulla megmaradt részét bőrzsákban magával vitte. Az út hosszú volt és a vidék semmi táplálékot sem nyújtott. Az éhség megint kinyújtotta karmait a szegény asszony felé. Összeesett és nem tudott tovább menni; az idősebb gyermek éhen halt. Az anya éjjel-nappal meghalt gyermeke mellett sírt, míg csecsemője a kiapadt keblét véresre rágta. Hogy a kicsiny életét megmentse a szerencsétlen, elkezdte a nagyobbik gyermek hulláját enni. Tovább folytatta a vándorlást a holttest maradékával. Mielőtt azonban lakott vidékre ért volna, megint erőt vett rajta az éhség és ismét kiapadt a melle. A csecsemő is meghalt. Sokáig ült ott meghalt gyermekét szólígtatva. Az éhség azonban nem hagyott neki nyugtot. A gyötrelemtől már magán kívül volt és végre a csecsemőt is megette. Mielőtt rátaláltak, már közel volt az éhhalálhoz, pedig a prémruhájából is nagy darabot megevett már.

Félmeztelen és elcsigázott volt, amikor végre arra-

«Akkula», Radford és Street amerikai utazók kísérője Kjuvatin belsejében.
Alig hogy elvált tőlük, meggyilkolták őket.

Régi nagy hókunyhó, több család lakása. A bejáróban egy gyermek ül, tőle jobbra két, mintegy 16 éves leány. A tetőn keztyűk és cipők száradnak fagyasztással.

Oldalfülke a hókunyhóban.

haladó eszkimók rátaláltak és a Furry- és a Hekla-úton lakó törzsbeliéhez vitték.

Közel volt a megőrüléshez s a szomorúságtól meg a lelkiismereti kínoktól véresre sírta a szemét.

Beszélik, hogy az iglulik-törzsbe tartozó egyik tekintélyes vadász a szájalomtól megindulva, feleségül vette az asszonyt. Állítólag kedvenc asszonya lett.

XLII.

Élet vagy halál?

Éppen elfogyasztottam az utolsó élelmiszert és kilépek a hókunyhóból a szabadba. Elállt a havazás és a levegő tiszta. Az öböl felé a kilátás szabad. A hótakaró úgy borítja a vizet, mint a tejet a föle. Teljes szélcsend, azonban a levegő 15 fokról 25 fokra hűlt le a nulla alá. Rajta! Előhívom az eszkimókat. «Krujannakonni!» (Nagy hála.) Ezzel az érzelemkitöréssel üdvözlik a most képződő jeget.

«Csakugyan elmehetünk innen, még mielőtt az éhség arra kényszerítene, hogy levágjuk a kutyáinkat. Krujannakonni!»

Másnap reggel a felébredéskor az első gondolatom az új jég. "Ki a hálószákból, kést veszek elő és egy kukucskaló lyukat vágok a hóház falába. Fényesen és fehéren borítja a jég az egész fjordot. Napközben egy pár kutyát kergetünk a jégre, hogy kipróbáljuk az erejét. Az állatok csak néhány lépésnyire mennek, megállanak és megszimatozzák a jeget. A kiáltásunkra mennek még egy pár lépést, hirtelen megfordulnak és úgy futnak a szárazföldre, ahogy csak bírnak. A vékony jégréteg még a kutyák súlya alatt is meghajlott és még akkor is inog, amikor már a kutyák a szárazföldön vannak. Az ingadozások hullámszerűen terjednek a jégen. amint az alatta levő vízfelület emelkedik vagy süllyed, Tehát még korai az elindulásra gondolni. Érdekes, hogy milyen nyúlós és rugalmas a sósvíz jege a tavak merev jegéhez képest. Hajlik és görbül, az édesvízi jég pedig úgy törik, mint az üveg.

Az eszkimók nekilátnak a régi rozmárhúsnak és kétfelé vágják — az egyik lesz mára, a másik holnapra. Keményre fagyva, mint most van, nem látszik olyan visszataszítónak, csak a szaga ne volna olyan förtelmes. Eszembe jutva, hogy az egész éleltáramban már csak hat szem cukor van, hozzájuk szegődöm és velük együtt elköltöm a kutyák csemegéjét. Utóételnek mindenki kap egy szem cukrot.

Amikor a jég már kétnapos, egyik útitársam rámerész-kedik egy darabon. Erősen hajlong alatta s azért nem meri a lábát emelni, hanem lassan és óvatosan csúszik rajta. Eláll a lélekzetem — vajjon nem szakad-e be? Idekiált hozzám, hogy adjam neki oda a késemet. A jégen odalököm neki. Felveszi és beleszúrja a csodálatos jégbe. A penge úgy átmegy rajta, mintha kaucsukból volna. Az eszkimó megcsóválja a fejét és visszacsúszik a szárazföldre.

Puskánkkal egy darabon bemegyünk a szárazföldre, de mint rendesen, nem találunk vadat. Visszatérve, megesszük a kutyaeleség maradékát; ezúttal utóétel nélkül. A három szem cukrot, az utolsó ennivalónkat, holnapra tesszük el.

Az utolsó aksarniki nap.

A jég már három napos. A levegő enyhe, az ég vihart jósol. Ma kell eldőlni a sorsunknak. Ha még egy napot várunk, akkor a jég, a helyett, hogy erősebb lenne, eltűnhetik egészen. Ha vihar jön, akkor felszakad a jég és az áramlással kiúszik a Hudson-öbölbe. Akkor el lehetünk készülve arra, hogy a kutyákat le kell vágni. Ha üldöz a szerencsétlenség, még így is éhen halhatunk, míg új, teherbíró jégkéreg fedi a fjordot.

Ha már ma megkíséreljük átmenni a jégen, akkor kockáztatjuk, hogy beszakadunk és belefulladunk. Itt Scylla, ott Charybdis . . .

Az idősebb eszkimó a jégre megy és beledöfi a kést. Valamivel nehezebben sikerül, mint tegnap. Kevésbé hajlik meg a súlya alatt, de még mindig nagyon ingadozik, amíg rajta megy. Figyeljük az időjárást és haditanácsot tartunk. Útitársaim arca komoly és aggodalmas. Az idősebb-

nek az a véleménye, hogy még ma meg kell kísérelni a fjordon való átkelést és azonnali indulást tanácsol; ha vihar jön, az új jég feltétlenül elpusztul.

Megesszük a három szem cukrot, rágyujtunk a pipára és előkészítjük a szánkót az útra. Néprajzi gyűjteményemet s a többi poggyász nagy részét is itt kell hagynom a hókunyhóban. Többet, mint a hálósákok, a karabélyom, a primuslámpa és a felső prémem nem merünk a szánkóra felpakolni. A fényképezőgépet a vállamra akasztom s a félig teleírt naplót az alsóprémem zsebébe dugom. Azután felcsatolom a sít. Remélem, így gyorsabban haladok előre, mint gyalogosan. Biztos vagyok, hogy kísérőim és a kutyák úgy fognak futni, mint a menyét, hogy olyan gyorsan, amint csak lehet, átjussunk a jégen. Azonkívül jobban megoszlik a súlyunk, ha én egyedül vagyok a sín és nem a többiekkel futok a szánkó meg a kutyák mellett. Azután meg a jég a sífutót sokkal jobban bírja, mint a gyalogost. Sível a felnőtt ember sem terheli meg jobban a jeget, mint egy közép nagyságú kutya. Így fontolgotam, amíg felkötöm a sít, azonban tudvalevőleg mindig másképp sikerül a valóságban, mint ahogy az ember elgondolja.

Eszkimóimnak természetesen nincsen sjük, hanem egy erős kötelet, amelyet a foka szigonyozásához használnak, kötnek a derekuk köré, a másik végét pedig a szánkóhoz erősítik. Így megkötözve haladnak 5—6 méternyire a szánkó oldalán. Ilyen módon a szánkó és az emberek súlya nagyobb jégfelületre van elosztva. Ha az egyik beleszakad, a másik a szigonykötélnél fogva kihúzhatja.

A jég baljóslatúan ingadozik lábunk alatt. Vakmerő utazásunk kezdetén mindnyájan izgatottak vagyunk egy kicsit. Egy darabig a parton haladunk a fjord belseje felé. Ha a jég csakugyan leúszik a tengerre, így talán mégis eljutunk a túlsó oldalra, mielőtt az erős áramlás kiűzne a Hudson-öbölbe.

És most haladunk teljes gyorsasággal. A kutyákat kiabálás és ostorpattogás kormányozza. Az eszkimók olyan távolságra futnak a szánkótól, amelyet csak a szánkókötél megenged. Kezdetben minden kitűnően megy, később

azonban kezd havazni és fújni. A sí kezd tapadni. Az új jég sós és nedves, a hó tapadós, noha több fok hideg van.

A verejték folyik rólam a megerőltetéstől és mégsem tudok a ragadós úton lépést tartani a többiekkel. A távolság köztem és a szánkó között növekszik . . . növekszik szemmel láthatóan . . . A szél viharrá erősödik. Eszkimóim integetnek és kiabálnak, hogy siessek ; azután a sűrű havazástól elvesztem őket a szemem előtt. A vastag, új hótakaró alatt az áramlás következtében gyenge helyek nem ismerhetők fel a jégen. Ezért nem merészkedem a sít levetni és gyalog futni. Nincs velem még egy kutya sem, amelyik kihúzhatna, ha beszakadtam.

A sí ezúttal nem volt valami bölcs gondolat. Sokkal okosabb lett volna, ha az eszkimók példájára egy hosszú szigonykötéssel én is a szánkóhoz kötöttem volna magamat. Ha ők a szánkó mellett futnak, én is velük futhatnék. Holtig tanul az ember. Ezúttal azonban úgy látszik, mintha az életem is, a tanulásom is a végét járná.

Még hallom az eszkimók kiabálását, azonban messze, messze elől. Aggódnak értem ; sietnem kell, ahogy csak tudok — és még egy kicsit annál is jobban . . .

Rájövök, hogy elől náluk nincs valami rendjén és hogy az üdvösségem a lábaimban van. Tehát le a sível, bár fenyeget a veszély, hogy beszakadok valami olyan helyen, ahol az áramlás fut. És most rohanva futok a vállamra vetett skível, futok, mintha az ördög volna a nyomomban.

Távrolról hallom, hogy az eszkimók hívnak. Üvöltenek és kiabálnak, én pedig futok, ahogy még soha életemben. A hófergeteg olyan sűrű, hogy majdnem semmit sem látok. Csak útitársaim kiabálása után igazodom.

Egyik lábammal hirtelen résbe kerülök, azonban a másik alatt jeget érzek. Megint talpra állok. Most már világosan hallom az eszkimók hangját és végre magam előtt látom őket is. Magasan felettem állanak a part jégkérgein, kiabálnak, integetnek és úgy viselkednek, mint az örültek. Úgy látszik, mintha a parti jéggel dühös gyorsasággal csúsznának a fjordon felfelé. Megértem! Az új jéggel én

rohanok vad iramban a fjordon a tenger felé. Mellettem balra a nyílt víz csücske látható. Közeledik és egyre növekszik . . . Egy pillanatra elvesztem lelki nyugalmamat, azután azonban megváltoztatom az irányt és félig a fjord felső része felé, félig a part és a parti jég felé futok. Az eszkimók a part mentén elém futnak, tehát abban az irányban, amelyben magával visz a jég és fentről egy hosszú szigonykötelet hajítanak le. Éppen hogy a rohanás közben el tudom kapni a végét. Gyorsan a csuklómra csavarom és erősen tartom. Az eszkimók a lábukkal a jégkéreg szélének támaszkodnak és abban a pillanatban húznak fel, amikor a nyílt víz már a csizmánat nyaldossa. «Alliannai!» (Mennyire örülök) — kiabálják, mialatt a parti jég több méter törésére felhúznak. «Alliannaikonni!» Az örömnél ennél erősebb kifejezése nincs az eszkimónyelvnek. «Mennyire aggódtunk, már azt hittük, hogy nem fog sikerülni.»

Először nem tudok szóhoz jutni. Prüszkölök és lihegek, mint valami ócska gőzgép. A halántékomon úgy kalapálnak az ütőerek, mintha valami kovácsműhely volna ott benn üzemben. Amidőn már régen szilárd talaj van a lábaim alatt, még mindig úgy érzem, mintha a sátán volna a nyomomban. Magam mögé nézek, s ahol az előbb még rohanva futottam, most nyílt vizet és heves áramlást látok.

Valóban versenyfutás volt a halállal. Egy pár másodperccel később a soha viszont nem látásra a tengerbe sodródtam volna.

Még jó, hogy a szívünk és a tüdők mindnyájunknak egészséges, különben sohasem értünk volna ide. Hálás lehetek eszkimóimnak, hogy idejében ismerték fel a fenyegető veszélyt és folytonos kiabálásaikkal sietésre ösztönöztek. Kiáltozásaik nélkül a sűrű hófergetegben biztosan elvesztettem volna az irányt és messzire eltértem volna a fjord nyílása felé, hol az áramlás föltétlenül kivitt volna a Hudson-öbölbe. Az eszkimók tehetsége, a szigonykötél odahajításának pontos idő és távolság megítélése volt a döntő mozzanat.

Pihenőt tartunk és rágyujtunk a pipára. Amíg pipázgatva pihenünk és a gyors áramlást nézzük, önkéntelenül

arról beszélgetünk, hogy az Aksarnik-fjord túlsó oldalán milyen közel voltunk az éhhalálhoz. Ha arra gondolunk, alig férünk a bőrünkbe az örömtől, hogy mégis sikerült a biztos oldalra átjönni. Ha azonban arra a veszélyre gondolunk, amelyekben benne voltunk, akkor végigszalad a hideg a hátunkon.

Rövid pihenő után tovább megyünk célunk felé az eszsimótelepre és a prémkereskedőhelyre. Ott magunk is, a kutyáink is jól lakhatnak egyszer rendes étellel. Legfőbb ideje, hogy valami rendes dolgot együnk.

Minden gondtól megszabadultunk, eltekintve attól, hogy a civillik- és necillik-eszsimóknál való tartózkodásom alatt szerzett gyűjteménytárgyak az Aksarnik túlsó oldalán a hókunyhóban vannak. Ha majd a télen az áramlást biztosabb jég borítja, elhozhatom őket.

Végigjárom az eszsimótáboron, beszélgetek az emberekkel és újdonságokat hallgatok. Bámulatos, hogy ezen a vad földterületen, ahol két lakott hely között száz meg száz kilométer van, milyen gyorsan terjed az események híre. Az eszsimók vadászatra vagy rokonaik és ismerőseik látogatására évről-évre vándorolnak és velük együtt vándorolnak az újságok is embertől emberig, törzstől törzsig. Többek közt elmesélik, hogy az az idegen törzsbeli család, amelyik a tó melletti táborban élt s amelyiktől a mult télen megvettem Poppik nevű kutyáját, éhen halt. A hír nagyon elszomorított, mert őszinte vonzalmat éreztem a szegény ember és családja iránt. Meghatottsággal gondolok arra, hogy a büszke ember tavaly télen régi, érdekes házieszközökkel akart kárpótolni, amikor rájött, hogy megettettem az éhes kutyáit.

A mult tavasszal a nagy tó melletti belföldi eszsimók között éhinség ütött ki. Mindnyájan vándorútra indultak, hogy jobb vadászterületet keressenek. Felajánlották az idegennek, hogy őt és a családját is magukkal viszik és mindenben segítségükre lesznek. Azonban semmiféle segítséget és alamizsnát nem akart elfogadni s ott maradt a családjával, meg rosszul táplált kutyáival.

Később, a nyár vége felé, amikor néhányan az eszsimók

közül visszatértek a telephelyükre, az éhenhalt családnak már csak a csontvázát találták meg. A sarkirókák a hul-lákról lerágták a húst.

Néhány napi pihenés után idősebbik útitársam hazatérésre gondol. Azonban napról-napra hosszú orral jön vissza arról a közeli dombról, amelyiknek a tetejéről az Aksarnik-fjord egy darabja látható. Semmi más, csak nyílt víz. A sebes áramlás miatt még nagyon sokáig eltarthat, amíg a fjord megint befagy. A szegény ördög a feleségére gondol, aki ezalatt egy másik ember oltalma alatt áll. Anguttikullu, a fiatalabbik, nyugodt. Ugyanazon az úton megy el innen, amelyiken én, hogy meglátogassa jövődö-beli feleségét. De amikor a menyasszonyához megy, egyedül akar utazni.

Mivel az a hír járta a lány felől, hogy már az amautéval járkál a hátán, Anguttikullu talán már mint a feleségét viheti haza, azért útközben bizonyos szokásokhoz és előírásokhoz kell alkalmazkodnia.

Ha a fiatal eszkimó a menyasszonyáért megy, akkor útközben az érintett lakóhelyek mindenikén tölt bizonyos időt. Beszél szélről, időjárásról és mindenféle másról, csak éppen utazása céljáról nem. Amikor végre, sok megszakítás után, megérkezik menyasszonya lakóhelyére, először azt a sátrat vagy iglut szokta felkeresni, amelyik legtávolabb fekszik a lány hajlékától. Ott ismét a szélről és az időjárásról beszél. Azután közelebbi kunyhóba megy s ott megint ugyanazokról a dolgokról beszél, mint az előbb. Így megy házról-házra, míg végre a menyasszonya kunyhójához ér. Itt megint hasonló társalgásba kezd s mielőtt a menyasszonyhoz szólna, előbb a család többi tagjával beszélget. Lehetőleg a leány is érdektelenül és közönyösen viselkedik. Ilyen módon folyik egyideig a társalgás.

Ha azután a kérő sok huza-vona után előáll a szándékával, a lány előbb tiltakozik és vonakodik, hogy a fiatal-emberrel annak hazájába menjen. Ez semmiesetre sem azt jelenti, hogy nem akar a kérőé lenni. Ellenkezőleg belülről talán nagyon is örül, hogy gyermekkorának jegyese érte jön s vágyódik is már azután, hogy szülei házából elmenjen

és saját házába költözzék. Azonban a szégyenérzet és a jó nevelés tiltják, hogy érzéseinek mindjárt szabad folyást engedjen.

Sok teketória, krokodiluskönnyek és szemérmeskedés után, hozzámegy a kérőhöz feleségül. Ünnepi esküvőre nincs szükség. A fiatalok megkapják a szülők vagy más közeli rokon beleegyezését és ezzel, eszkimó szokás szerint, a dolog be is van fejezve.

Anguttikullu tehát nem akarja, hogy elkísérjem kérő útjára és hogy tanuja legyek a vele kapcsolatos szokásoknak.

A Chesterfieldben való néhány napi tartózkodás után új vezetőt fogadok fel és elindulok nyugat felé a belső vidékekre.

XLIII.

Karácsony az eszkimók között.

December 23.

Havas hideg nap. Reggel öt órakor felkölt Kallala, kunyhóm bejárata előtt tüzet csinál és rénszarvashúst főz reggelire.

A tüzeléshez a hó alól fáradságosan előkapart hangát és mohát használ. A füst behatol az ajtón, ha a hóház falán levő lyukat annak lehet nevezni és erősen csípi a szemet. Az én iglum a Kallasaké és egy másik eszkimó családe között áll. A három kunyhónak egyetlen közös bejárata van. A hosszú, keskeny bejáró szolgál konyhának. Itt van felállítva a hóból rakott, felül nagy lapos kővel betakart tűzhely. Hóból van a kémény is. A hangának és mohának több füstje van, mint melege s két-három óráig is eltart, amíg forni kezd a víz.

Telepünket ma át akarjuk helyezni és valami tizenkét kilométernyire délre új hókunyhókat akarunk építeni. Az ilyen hóház rendszeren egy hónapig tart el s akkor annyira megsüpped és olyan alacsony lesz, hogy alig lehet benne egyenesen állni és ha négy héten keresztül egy csapat eszkimó lakott benne, akkor már igen piszkos és rendetlen.

Azonkívül a hó ilyen hosszú idő alatt átalakul jéggé s így elviselhetetlenül hideg lesz. Az eszkimók a tél folyamán többször változtatják lakóhelyüket, nemcsak azért, hogy a vadat követhessék vándorlásaiban, hanem azért is, hogy új kunyhóba költözködhessenek.

Jelenlegi lakóhelyünk a canadai pusztaság egyik nagy tavának partján fekszik. A fehérek még nem tudnak ennek a tónak a létezéséről és így a térképeken nincs is feltüntetve. Az eszkimók «Ummingmaktor»-nak nevezik s ez magyarul annyit jelent, mint: «Az a terület, ahol a mosuszökrök élnek».

Szomszédaim közül Metkrulilik, a «Hosszúhajú», a legöregebb és a legtekintélyesebb. Fiaival, vejeivel és unokáival igen népes családja van. Az egyik lányának mindjárt két férje is van. Férjeivel: Nagjukkal és Kadjukkal elégedettségben és boldogan él apja házában.

Többek között lakik itt két feleségével és két anyósával az anyjánál egy fiatalember. A férfi és az öt asszony között háborítatlan béke uralkodik.

A táborban az egykori útitársam Kallasak, Kallala és a három gyermekük a legjobb barátaim. A négyesztendős Szikkenek (Nap) becsületet szerez a nevének, igazán aranyos fickó. Kallasak képzeletében jövendő nagy medvevadást lát a fiában. A hétéves leányka neve Puttugó, de én Najakullugának (nővérkének) nevezem, ő viszont engem Annikullugának (bácsikámnak) hív.

Kallasak legöregebb gyermeke több mint tíz esztendeje megvakult, tizenhatéves lány. Ő talán a legokosabb teremtmény, akivel az eszkimók földjén találkoztam, azonban szemének elvesztése kedélytelenné tette.

Kallasak a necillik-törzshöz tartozik, de amikor évekkal ezelőtt a lánya megvakult, elhagyta a törzset. A necillikek iratlan törvénye a nyomorék és vak gyermeket halálra szánja, hogy ne legyen magának és másoknak terhére.

Kallasak azonban sokkal jobban szerette gyermekét és nem volt lelke halálra szálni. Mihelyt szembeszállott az ősi törvénnyel, azonnal el kellett övével együtt hagyni a törzset és olyan törzshöz kellett csatlakozni, amelyiknek a törvényei enyhébbek.

Kallasak 185 cm magas, medveerejű óriás. Két elejtett rénszarvast huszonöt kilométerre is elvisz a vállán. Gyakran több napot tölt élelem és alvás nélkül vadászaton. Nem tekinti azt valami különös megerőltetésnek, hanem úgy tűnik fel előtte, mint a világ legtermészetesebb dolga. Ez az erős óriás a leggyöngédebb és leggondosabb családapa, akit valaha is láttam.

Kallasakkal hamarosan összebarátkoztam és nemsokára kiderült, hogy vannak közös ismerőseink. Ő és felesége kora ifjúságukban találkoztak Roald Amundsennel, amikor a Gjøa-expedícióval átkelt az északnyugati átjárón. Mindketten megtanulták akkor a «Norge» és «Gjøa» szavakat és még most is emlékeznek Amundsen minden kísérőjének a nevére.

Kallasak Amundsenről majdnem babonás tisztelettel és félelemmel beszél és különösen arra büszke, hogy a felesége medvebőr nadrágot varrt neki. «Amundsen erszumatta marik illa» — mondja. Amundsen igen nagy főnök volt.

Mialatt Metkrulilik kunyhójában félig főtt rénszarvas-húst reggelizünk, Puttugó azzal a hírrel ront be, hogy vak nővére hirtelen megvadult: üt, vág maga körül és kiabál, hogy ők, a kicsinyek egészen megrémültek. A szülők felugranak és sietnek a már néhány nap óta meghűlésben szenvedő beteghez. A többiek is abbahagyják az evést és követik a szülőket a beteghez.

Amikor később én is meglátogatom, már megérkezett az angakok, sőt már gyakorolta is varázsló művészetét. Énekel, táncol, ficamítja a tagjait és eszeveszett ugrándozásokkal körülugrálja a kunyhót. Hozzá még borzalmasan üvölt, hogy a rossz szellemek eltávozzanak a megszállt betegből.

Amikor az angakok rövid szünetet tart, hallható a beteg nyögése. Kallasak int nekem, hogy menjek vele az ajtó elé. Négy szemközt kér, hogy próbáljam meg a beteg fájdalmait enyhíteni és az életét megmenteni. «Nem tudom, hogy az angakokunk érti-e a dolgát, de te, ha akarod, meg tudod menteni az életnek.»

Adok neki néhány főfájás elleni port és megmagyará-

zom, hogyan kell bevenni. Napközben megint a kunyhóba jön Kallasak és megköszöni az orvosságot, mivel annyira csillapította a beteg fájdalmait s kér még belőle. Nehéz helyzetben vagyok, mivel nincs több orvosságom, amit a betegnek adhatnék; ha meghal, akkor nekem fogják felróni.

A szegény lány akkor lett beteg, amikor egy belföldi eszkimó a több száz kilométernyire levő prémkereskedőhelyről hazamenet, meglátogatott bennünket. Piros zsebkendőt, üveggyöngyöt, gyufát, teát és szirupot hozott onnan magával. A prémkereskedő kincseiből adott a vak lánynak egy piros zsebkendőt és más apróságot. Lehetséges, hogy ezekkel a dolgokkal került ide a betegség csirája.

Grönlandban és Észak-Canadában többször megfigyeltem, hogy a betegséget csak hallomásból ismerő eszkimók a hajók megérkezése vagy a fehérek áruinak beszerzése után gyakran igen erősen meghűlnek. Az eszkimók földjén a levegő annyira tiszta, hogy a bennszülöttek majdnem semmiféle betegség csirájának sincsenek kitéve. Így aztán csekélyebb az ellenállóképességük a civilizált világból behordott baktériumokkal szemben.

A vak lány egész nap lázálomban fekszik. Az új telepre való költözködésről ilyen körülmények között szó sem lehet.

December 24. Szent este.

Kollasak vak lánya ma reggel meghalt. Az angakok engem vádol. Az egész telep a halott körül búslakodik. A szülők és a kis Puttugó vörösre sírt szemmel ülnek a régi hókunyhóban. A nagy, erős medvevadász úgy zokog, mint egy kis gyermek. Megrendítő a látása.

Készülődöm azonnal elutazni. A legjobb, amit tehetek, hogy a szegény embereket egyedül hagyom fájdalmukkal és nem zavarom őket gyászukban.

Az erős Nagjuk jön velem a kutyaszánnal. Nyugat felé vesszük utunkat egy körülbelül 25 km távolságra levő eszkimótábor irányában.

Az utunkba kerülő sok rénszarvast bántatlanul hagy-

juk. Böven van rénszarvashúsunk és karácsony estéjén még az állatok békéjét sem akarom zavarni.

Késő délután érjük el Poppik és Anguttuk hókunyhóját. Hókunyhóm csak a sötétség beállta után nagy sokára készült el. Előveszem azt a néhány gyertyát, amit két és fél év óta erre, az eszkimók földjén töltött harmadik és utolsó karácsonyra őriztem.

A gyertyákat a hálózszakom mellé a hóba dugom és meggyujtom őket. A hókristályok tündériesen csillognak a gyertyák lángjától. Petróleumom utolsó maradványával teát főzök és karácsonyi kását készítek rizsből, mazsolából, cukorból és szárított tejből, európai élelmiszerem utolsó maradványából. Hogy az utolsó karácsonyestén együtt élvezhessem ezeket a csemegéket az eszkimókkal, állhatatosan visszautasítottam eddig mindenféle kísértést.

Poppikot és Anguttikot családjukkal együtt meghívom a karácsonyi lakomára. Késő éjszakáig együtt maradunk és beszélgetünk.

Megpróbálom az evangéliumot az ő nyelvükön elbeszélni és megmagyarázom nekik, hogy a karácsony a fehérek világában a békének és a kibékülésnek ünnepe. «Allianai!» — mondják az eszkimók helyeslően. «Koviarszukpunga!» (Ennek örülünk.)

Amikor elbeszélésem végére érek, megjegyzi Poppik, hogy a fehérek nagyon jól teszik, ha a karácsonyt megülik és gondolnak arra, hogy testvériesen éljenek együtt, a helyett, hogy háborúba menjenek és gyilkolják egymást.

Ezek a «vadak» a végén arra kérnek, hogy adjam át a fehéreknek üdvözlétüket és mondjam meg nekik, hogy milyen örömmel hallanák az eszkimók, ha a fehérek igazi békét kötnének és nem marcangolnák egymást, mint a kutyák.

XLIV.

Minden ember a maga rendőre.

Az egyik viharos téli napon rohanó kutyaszánnal egy idegen férfi jön a telepünkre. A gyermekek kifutnak, hogy

megnézzék, ki az? Követem őket abban a hitben, hogy fiatal barátom és utitársam érkezett meg, hogy elvigye menyasszonyát.

Néhány nap óta ugyanis azon a telepen ütöttem fel tanyámat, ahol a lány is lakik. A menyasszony felnőtt, az amatüt hordja a hátán és arra vár, hogy Anguttikullu érte jöjjön és feleségül vegye. Csinos lány, a varrásban és más dologban is ügyes. Az eszkimók közt az asszonyok a csizmadíák és szabók, sátor- és csónakkészítők. Ők varrják össze a sátortetőt és a férfiak kajakbehuatát. A kajakbehuat varrása nehéz és felelősségteljes munka. A behuatnak erősnek és vízmentesnek kell lennie. A család fenntartójának élete függ attól.

A fiatal lány mindezekben a munkákban nagyon járatos és eszkimó felfogás szerint kitűnő nevelésben részesült. Anguttikullu tehát szerencsésnek tarthatja magát.

Ámde a megérkező nem Anguttikullu, hanem egy negyvenöt év körüli férfi; Tammarulluknak hívják, hanem egy kellemetlent jelent. Ez persze csúfnév, de nyugodtak lehetünk a felől, hogy az eszkimó csúfnév fején találja a szeget. Én magam csak futólag ismerem Tammarullukot. Partlakó, de a belföldi eszkimók között nagyon ismerős. Azt beszél róla, hogy egyike azoknak, akik az idegen tábor előtt megállanak, a kutyákat alaposan elpáholják azért, hogy azután a dühtől úgy fussanak, mintha az ördög kergetné őket és örült hajszával behajtanak a telepre. Ezzel azt hiszi, hogy nagy tekintélyt szerez magának. A kutyák bizonyosan tudják, hogy gazdájuk megérdemli a gúnynevet.

Kiderül, hogy az idegen Anguttikullu menyasszonyát akarja magával vinni. Fülébe jutott, hogy már amatutéval járkál s mivel úgy tudja, hogy a lány jegyese messze innen, valahol északon van, megpróbálja megelőzni őt.

Jelenleg Tammarulluk egyik apósa is itt lakik. Tammarulluknak ugyanis több felesége van. Valószínűleg az após útján tud arról, hogy a fiatal Higjariak már eladó s kéri az öreget, hogy a lány szüleinél szóljon egy szót az érdekében. Hihetőleg nem kéri arra, hogy magának a lánynak a véleményét is megkérdezze.

Szomszédaim a szenzációt fojtott hangon tárgyalják. A látszat szerint nem nagyon rajonganak Tammarullukért, de nem tudják egészen elrejtteni tőle való félelmüket sem. Az a hír járja, hogy a kicsi többet sír és tiltakozik, mint amennyit hasonló esetben a szokás parancsol. A szülők biztatják, hogy csak menjen el, mivel már nem remélik, hogy Anguttikullu eljön érte. Az eszkimók ugyanis azt tartják, hogy a fiatalok, ha felnőttek, amilyen gyorsan csak lehet, házasodjanak meg vagy menjenek férjhez. Ha nem jön az igazi kérő — jön helyette más.

Különben Kellemetlen nem magának akarja feleségül, hanem egy nagyon rendes embernek, a legfiatalabb öccsének. Ez most húszéves fiatalember s egy tizenkétéves lánynak van eljegyezve. Úgy gondolja, hogy nagyon sokáig kell legényembernek lennie, amíg a lány férjhez mehet.

A csinos és jó Higjariak a szülők rábeszélésével nem törődik és állandóan nemet mond. Szó rábet követ eredmény nélkül; egy nap... két nap... Végre a harmadik nap megadja magát. A negyedik nap érkezett meg a táborba Anguttikullu.

Szegény Anguttikullu! A régi szokásokat követte, itt is, ott is megállt és beszélgetett az emberekkel az időjárásról s ezzel elkésett. Ha csak egyetlen nappal érkezik meg előbb, akkor hazaviheti a csinos, fiatal Higjariakot.

«Mammiaanadlakonni!» (végtelenül bánatos vagyok) — mondja félhalkan, magában; összeharapja a fogát és megint hazamegy.

Miután ennek a szomorú játéknak szemtanuja voltam, én is nemsokára útrakelek, hogy más eszkimókat látogassak meg.

A belső vidékekre való vándorlásom közben más ismerősök között találkoztam a több, mint két év előtt szenvedett hajótörés után volt kíséremmel: a kölcsönként feleségű Illatnakkal. Tehát végre ő is megérkezett a karnermiutok földjére. Legutoljára messze délen, a padlermiutok törzsénél láttam. Két feleség is van vele, ezúttal azonban mind a kettő az övé. A félkegyelmű fickó az arcát fintorgatja, amikor meglát s megkérdez, hogy az itt töltött

hosszú idő alatt még mindig nem vettem eszkimó feleséget. Igyekszem kámforrá válni. Sohasem lehet tudni . . . A ravasz fiú talán még arra gondol, hogy két felesége közül az egyiket nekem kölcsönözze. Az igazat megvallva, csinosabbakat is láttam.

Mennél beljebb megyünk a belső vidékekre, annál primitívusabb eszkimókat találunk, míg a Bathurst-fjordot át nem lépjük és a kidlinermiut-eszkimók területét el nem hagyjuk. Ezen a vonalon túl megint olyan eszkimók élnek, akik a fehérek hatásának ki vannak téve. A Bathurst-fjord vidékén élő kidlinermiut-törzs a legkezdetlegesebb kultúrájú valamennyi eszkimó között. Az ő területükön halt meg a két amerikai felfedező: Radford és Street. Annak idején a Hudson-öböl nyugati oldaláról indultak útnak a belső vidékek felé és egyideig a karnermiut-törzsből való Akkula, a kitűnő vezető és kutyahajcsár kalauzolta őket. A kidlinermiutokig vezette őket, ott fogadott nekik két új vezetőt és visszatért saját törzséhez. Mivel az amerikaiak egy szót sem értettek az eszkimónyelvből s vezetőik még sohasem láttak fehér embert és félték az idegenektől, nem értették meg egymást s ez nemsokára a fehérek életébe került.

Az eszkimók elbeszélése szerint az amerikaiak vezetői, a két kidlinermiut vonakodott továbbmenni, mivel a jelekből arra következtettek, hogy orkán van kitörőben. Mivel a fehérek nyelvét nem ismerték, nem tudták nekik magyarázni, hogy mért nem akarják folytatni az utat. Az egyik utazó heves természetű ember volt s ezt az eszkimók nem is tartották egészen beszámíthatónak, ezúttal is megharagudott, mint rendesen, ha valami félreértés volt. Elragadtatta magát s az egyik eszkimót kutyakorbáccsal kezdte ütni, hogy elindulásra bírja. A másik eszkimó ebből a viselkedéséből arra következtetett, hogy a fehér embert a tornrak szállta meg; hozzáment tehát és a késével hátulról leszúrta. A másik amerikai: Radford, a szánkóhoz futott, hogy elhozza fegyverét, de még a kezébe se fogta, már őt is leszúrták.

A két eszkimó elfutott onnan, még mielőtt az áldozatok

utolsót lélekzettek volna, mert félték, hogy a haldokló fehérek átka megbabonázza őket.

Még ugyanaznap két eszkimó asszony vetődött véletlenül a hely közelébe, ahol a két amerikai a vérben feküdt. Hallották a jajgatásukat, hozzájuk mentek és részvétebből átvágták a torkukat.

A két eszkimó asszony nem félt a haldokló fehérek átkától, mivel ők ártatlanok voltak szenvedésükben, sőt baráti szolgálatnak tekintették, hogy megöljék őket és megszabadítsák a szenvedéstől.

Ennek a szomorú eseménynek az a következménye, hogy arra a vidékre utazó fehérek a meggyilkoltatás veszélyébe kerülnek. Az eszkimók gyakorolják a vérbosszút és magától értetődőnek tartják, hogy a fehérek is hasonlóképpen csinálnak. Most állandóan rettegnek, hogy a fehérek eljönnek a két amerikai halálát megbosszulni. Egy pillanatig sem fognak gondolkozni, hogy a legközelebbi európaiat, hacsak a legkisebb mértékben is gyanusnak látszik, agyonüssék.

Egyetlen fehérnek sem volna szabad ezeket a primitívus belföldi eszkimókat felkeresni a nélkül, hogy a nyelvüket és szokásaikat elsajátították volna. Ha Radford és társa csak valamennyire is ismerték volna az eszkimók nyelvét, akkor vállalkozásuk nem végződött volna ilyen szomorúan.

A belső vidékeken még nagyon sok olyan eszkimó él, aki még sohasem látott fehér embert. Számukra a kabluna meseszerű lény, félig állat, félig ember s félnek tőle. Azért ezekkel az emberekkel szemben óvatosnak kell lenni. Olyanoknak kell venni őket, mint amilyenek s iparkodni jóban lenni velük és a bizalmukat megnyerni. Ha valami ügyetlenség következtében megbokrosodnak, akkor meggyilkolnak minket, mint ahogy mi agyonlőjjük azt az állatot, amelyik megtámad vagy megijeszt bennünket. Az eszkimók szerint a fehér faj eszkimó asszonytól és nagy, sarki kutyától származik. Ebből magyarázzák az eszkimók harcoss természetünket és háborúinkat. «A kablunak ereiben kutyavér folyik, azért verekszenek úgy, mint a kutyák.»

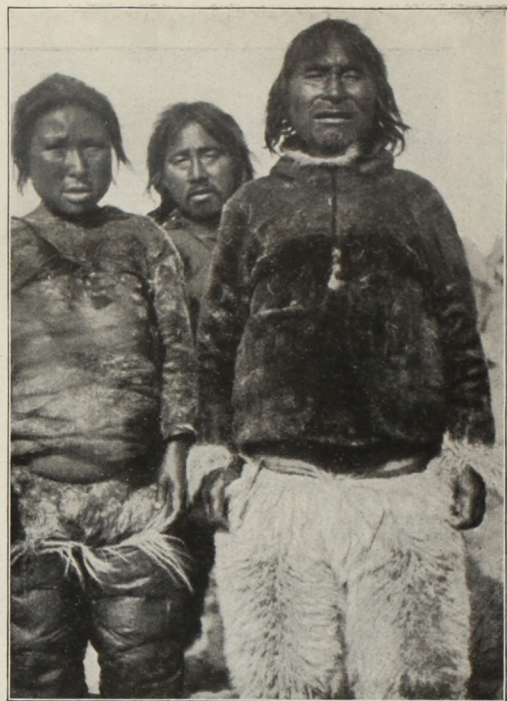
Hozzá teszik: az eszkimók között is, mint más népek

Fiatal, nyugatgrönlandi leány házi ruhában. A kép azt mutatja, hogy az eszkimók miként tartják tisztán a testüket a nélkül, hogy mosdanának.

Eszkimó-higiéniá. Az eszkimó nő nadrágja és eszímáa közt combja szabadon van, hogy teste levegőt kapjon.

Eszkimó-higiéniá. York-foki eszkimó férfiak. Kabátjuk és nadrágjuk közt testük fedetlen egy kis sávon, hogy testük levegőt kapjon.

között is vannak olyan emberek, akikkel nehéz összeférni. Köztük is van több-kevesebb örült különc és ha megleghelesen okos is az eszkimófaj, mégsem hiányzanak közöttük sem az ostoba emberek, dehát az ilyenekkel tele van szórva a világ. Ha úgy hozza a balszerencse, hogy az eszkimóul nem értő fehér ember ilyen fajankót vagy félbolondot kap kísérőül, akkor igazán nagyon kellemetlen helyzetbe kerülhet.

Viszálykodás esetén a fehérek nehéz helyzetbe kerülnek, mert az eszkimók nem ismernek sem felsőséget, sem pedig büntetést. Nekik csak íratlan vallási törvényeik vannak. Törzsfőt sem ismernek. Az öregebb, nagytekintélyű embereknek a tanácsát megkérdezik ugyan, de a tanácsot senki sem köteles követni. Minden csapatnak van angakója, néha nem is egy, de ezek csak vallási tanácsadók és végrehajtó hatalmuk nincsen. A családapa a házában főember. A családon kívül mindenki a maga rendőre. Az egyetlen büntetés, amire az eszkimóknak el kell készülnie, ha hibát követett el, az, hogy a jövő életében az égi magasságban kell lenni, ahol pedig az eszkimók véleménye szerint kellemetlenül hideg van. Aki jámbor életet élt, az a halála után leszállhat az alvilágba, ahol nagy tűz ég s ott senki sem fázik. Ebben az életben való jó magaviseletért az eszkimó nem tud szebb jutalmat elképzelni, mint valami melegebb hazát.

A fehér tehát semmiféle jogvédelemre nem számíthat és mindig nagy veszedelemben forog, ha a belföldi eszkimók közé utazik. Az eszkimók átlag békés emberek és nem hajlamosak a verekedésre és civakodásra, azonban mégis előfordul, hogy véleményeltérés támad közöttük. Ilyenkor azok, akik összekaptak, ökölviadallal intézik el egymásközt a dolgot.

A eszkimó előáll és kihívja *B* eszkimót, hogy mérjen egy ökölcsapást a vállára. Erre *A* viszonozza, amennyiben *B*-nek a vállára üt. Most *B* az *A* halántéka felé csap. *A* felettül a *B* halántékára üt. Így ütlegelik egymás vállát és halántékát, amíg az egyik végre úgy véli, hogy neki már éppen elég jutott. Ezt az ökölviadalt hidegvérrel és nyugodt méltósággal vívják. Csak az öklük alsó részével ütnek,

s így a csukló és a kisújj között kifeszített izom az ütést méréséklí és a csonttörést megakadályozza. Néha mégis az egyik harcos olyan kemény ütést ad, hogy az ellenfele halántékcsonkját szétroncsolja vagy valami más koponyasérülést okoz, hogy a megsebesült belső vérzés következtében elhal.

Ha a halál nem lép fel a küzdelem alatt vagy röviddel utána, akkor a két esemény közötti összefüggésre az eszkimó nem gondol. Ebben az esetben a gyilkost nem fenyegeti vérbosszú.

A belföldi eszkimók legfontosabb táplálékforrása a rénszarvashús. Itt nagymennyiségű rénszarvas él. Saját szememmel láttam több száz állatból álló csordát is, idevaló vezetőim még sokkal nagyobb csordákról is beszélnek. Az észak-canadai szárazföld talaja minden nyáron felolvad öt hüvelyknyire, úgyhogy júliusban és augusztusban nagyon jó a legelő. Azonkívül sok rénszarvaszuzmó is nő itt. A rénszarvasok és a mosuszökrök télen sem szenvednek itt szükségét, mert a dombhátról és a vidék más magasabb helyeiről, tehát éppen onnan, ahol a rénszarvaszuzmó a legjobban nő, a szél elfújja a havat. Ha a zuzmót valami vékony hóréteg borítja, akkor az állat a lábával kaparja ki.

A canadai puszták rénszarvasállománya mintegy négy és félmillióra becsülhető.

A belföldi eszkimók a rénszarvasvadászatot lándzsával és nyíllal űzik. A Hudson-öböl-Társaság chersterfieldi új telepének legközelebbi szomszédai Winchesterpuskát használnak, amíg van hozzá lőszerük. A legtöbb rénszarvast azonban mégis csak dárdával ejtik el. Amikor a rénszarvas az őszi vándorlások idején a belföldek nagy tavain úszva kél át, akkor az eszkimók lesben állanak, amíg a csorda első része csakugyan a vízben van. Akkor kis bőrcsónakjaikkal az állatok közé eveznek és aránylag rövid idő alatt százakat ölnek le belőlük. Ha a rénszarvascsorda megkezdte a vízen való átúszást, akkor már nem törődnek a vadással. Úgy követik a vezérbikát, mint a juhnyáj.

Néha a rénszarvascsorda akkora nagy, hogy egy, sőt több napig is eltart, amíg az elsőtől az utolsó darabig átúsznak a vízen.

A rénszarvasvadászaton kívül fontos a halászat és a mosuszökörvadászat is az élet fenntartásához. A legtöbb törzs többre becsüli a rénszarvas húsát és bőrét, mint a mosuszökörét. A rénszarvas bőre a legjobb anyag a téli ruhára: könnyű és meleg s a fagyban is megszárad, ha még úgy át is van nedvesedve.

A mosuszökörre Grönlandban és Canadában vadásztilalmat kellene elrendelni, mert azok egyszer, mint háziállatok, nagy hasznot hajthatnának. A mosuszökörnek kitűnő gyapja van s a húsa és bőre miatt érdemes volna háziállatnak tenyészteni. Minden legelőn tartható, ahol a rénszarvas megél s a farkas is kevésbé tudja bántani, mint emezt.

Ha bizonyos évszakokban a rénszarvas eltűnik, akkor az eszkimók a tavakban többek között a sok fehér-lazacra is halásznak. A belső vidék néhány tavában azonban nagyon kevés a hal. Az idegen gyakran sok időt eltölt a horgászással olyan helyen, ahol tapasztalás szerint sohasem pedzi a horgot. Az ilyen időpazarlástól megszabadul az, aki érti a kövek nyelvét. A kövek ugyanis errefelé gyakran tudnak az utazónak beszélni. Ha kutyaszánnal a behavazott pusztaságon mentem keresztül, többször láttam a tavak mentén kis hókupacokat. A vezetőim elbeszélték, hogy ilyen jelekkel adják az eszkimók egymás tudtára, hogy hol van hal és hol nincs. Hasznát látjuk ennek a kőbeszédnek, mert mennél előbbre haladt a tél, annál ritkább a rénszarvas.

Ha halak nem volnának, akkor sokat kellett volna éhezünk. Úgy találok, hogy két egymás melletti böjti nap már erős követelés, különösen ha olyan hideg van, mint ezen a télen is volt. Több napon keresztül volt 49—50 fok hideg, sőt egy napon volt 51 fok is. Ráadásul még sok hóvihar is volt. Egyedül februáriusban huszonkét nap volt vihar és havazás. A harmadik telet töltöm az eszkimók között s itt tartózkodásom alatt az idei tél lett volna a legkeményebb, ha közben meg nem tanultam volna az eszkimóktól, hogyan öltözködjék az ember, hogy tüzelő nélkül se fázzék s hogy legyen tiszta a nélkül, hogy mosakodnék.

XLV.

Eszkimó higiénia.

A legtöbb fehér meg van győződve arról, hogy ha hideg időben melegen akarja tartani a testét, akkor sok meleg ruhát kell hordania és az egész testét úgyszólván légmentesen kell elzárni. Ennélfogva nagyon nehéznek tartják a sarkvidéken való tartózkodás alatt egyszerre melegen és tisztán tartani magukat. Sőt találtam olyan embereket, akik a hóvihar alatt álarccal fedték be az arcukat.

Az eszkimóknak egészen más öltözködő módjuk van, mint a fehéreknek. Személyes tapasztalatom szerint állíthatom, hogy az a mód, ahogy az eszkimók melegen tartják magukat, messze felülmúlja a mienket. Azt hiszem, ebben a tekintetben sokat tanulhatnánk tőlük.

Véleményem szerint a régebbi sarkvidéki kutatók sok szenvedést és nehézséget elkerülhettek volna, ha az eszkimóktól megtanulták volna, hogy a ruhájukat az éghajlathoz alkalmazzák. Ha megismerték volna az eszkimó kultúrát és utazásuk alatt az eszkimók életmódját követik, akkor kevesebb szenvedéssel több sikert értek volna el.

Nansen említi, hogy mennyire kellemetlen az, ha az ember a megerőltető napi menet alatt az izzadságtól egészen nedves és mihelyt a várva-várt pihenőhöz ér, azonnal megfagy. Az ilyen kellemetlenségek az európai ruházkodás következményei. Rettenetes volt az, amit Scott kapitány és kísérei szenvedtek e miatt délisarki felfedező útvonalon.

Néhány tankönyvben olvasható, hogy az eszkimók sohasem mosdanak, hanem testüket fókazsírral kenik be s hogy nagyon piszkosak. Ezekből az állításokból csak az első igaz. Az eszkimónak sem szappana, sem melegvíz-vezetéke nincsen, ezért télen nem tud mosdani. A piszokkal szemben azonban nem közönyös és nem sajnálja a fáradságot, hogy a maga módja szerint tiszta maradjon. Csak más eszközöket használ hozzá, mint mi. Nem dörzsöli be magát állati zsírral, mert ez a bekenés semmit sem használna, hanem csak a prémruhát mázolná be. Halzsír és

hideg víz helyett friss levegővel tartja az eszkimó tisztán magát. Ha az időjárás valamelyest megenyhül, akkor légfürdőt vesz. Prémruhái úgy vannak szabva, hogy mindenkor elegendő friss levegő jut a testéhez.

Tavasszal és nyáron gyakran láttam eszkimó férfiakat és nőket, amint félmeztelenül járkáltak vagy kiültek a szabad levegőre. A nyári sátrában is rendszeren félmeztelenül tartózkodik az eszkimó. Azok között a törzsek között, akiknek a kő- és földházak állandó lakásul szolgálnak, általános szokás, hogy otthon még télen is egészen hiányosan vannak öltözködve. Sőt rövidebb ideig néha még a hókunyhókban is csípőig meztelenül s cipő és harisnya nélkül tartózkodnak. Az északi- és kelet-grönlandi eszkimók otthon rendszeren csak egy bőrkötéllal az ágyékukhoz kötött, fügefalevélszerű takarót hordanak. Az igazi civilizálatlan eszkimó az alváshoz mindig egészen levetkőzik. Meztelenül bújik a prém-takarók közé s rénszarvasruháit maga mellé teszi a hóra, hogy amíg alszik, kifagyjanak és kiszellőzenek. Amikor a ruhák másnap reggel megfagytak vagy tele vannak hóval, mielőtt felvenné őket, egy bottal kiveri belőlük a fagyot. Ilyen módon nemcsak jól kiszellőzik az eszkimóruha, hanem a kifagyás és kiverés hasonló szolgálatot tesznek, mint nálunk az alsóruha tisztítása és mosása. A kifagyott és kivert prémruha felhúzásakor tapasztalt borzongató érzést az eszkimó éppen olyan jóhatásúnak érzi, mint mi a hideg tust. Tapasztalatom szerint a test kellemes felmelegedése az átfagyott eszkimóruha felhúzása után sokkal gyorsabban következik be, mint a hideg fürdő után.

Az eszkimóruha nagyon higiénikus viselet. Bár nehéz prémből van, mégis úgy készült, hogy az egész test kap friss levegőt. Megakadályozza, hogy az ember hosszú vadászaton vagy szánúton nagyon felmelegedjék és izzadjon.

Az egyes eszkimótörzsek ruházata egymástól eltér, de az alaptörvény mindenütt az, hogy lehetőleg sok friss levegő legyen a ruha és a bőr között. A Hudson-öböltől nyugatra élő eszkimók térdig érő prémharisnyát és nagyon bő, rövid nadrágot hordanak. Járásközben amint a térd kiegyenesedik vagy behajlik, a szerint szabad vagy fedett.

A nadrág bősége következtében a combhoz is elegendő levegő jut.

Grönlandban a harisnya betakarja a térdet is, azonban a nadrág nagyon rövid, különösen Keletgrönlandban, mert ott az asszonyok térdé csak félig van betakarva és a nadrág és a harisnya között tíz centiméteres vagy még nagyobb köz marad szabadon. Ha az asszony télen kíséri az urát, akkor a harisnya és a nadrág közötti térdrészére róka-farkat köt.

Grönlandban és Canadában az alsóruhákat olyan rövidre készítik, hogy az ágyék körül egy kis nyitott hely marad. Egyébként az eszkimó a nadrágját nem a csípője körül, hanem a felső combja körül erősíti meg. Ha lehajlik, akkor a nadrág és a zubbony között a hátának és a combjának nagy része kilátszik. A rendszeren csak távoli utazásokon használatos «kullitah» vagy felsőkabát kicsit hosszabb, mint az alsóprem s teljesen fedi az ágyéket. Ez azonban olyan bő és olyan lazán lóg, hogy a szél és a hideg levegő alája hatolhat. Ha a sátor közelében dolgozik vagy a telepen megy látogatóba, akkor télen is csak az alsóprem, mászóval csak az ing van rajta.

Az eszkimókeztyű rövid és nem ér a ruha újjáig, hogy a szabad levegő a csuklóhoz mehet. Az arc és a homlok még a leghidegebb télen is fedetlenek. Fejét és fülét alsóruhájának csuklyájával védi. A nyak és a torok legnagyobb része fedetlen. Csak akkor takarja be jobban a fejét és nyakát, ha hideg időben hosszabb ideig tartózkodik a szabadban. Ebből a célból az alsó prémre felhúzzható csuklya van készítve.

A fehérek hatása következtében sok szokásukat elhagyják és hátrányukra másként öltözködnek, mint azelőtt. A prémkereskedők és rozmárvadászok a prémért és rozmársírért gyakran fizetnek flanell és gyapjú alsóruhával. Az eszkimó nyáron ezeket az alsóruhákat viseli, de megelégedezik arról, hogy az európai ruhadarabot nem lehet olyan könnyen tisztán tartani, mint az ő kifagyasztható és kiverhető prémruháját. Ilyen alsóruhába öltözködve, nélkülözi az eszkimó teste a megszokott szellőzést. Ennek kö-

vetkeztében izzad és a teste piszkos lesz. Alsóruhája mosására és tisztítására nem lévén alkalma, férgeket és bőrbetegségeket kap. Ameddig hűek maradnak régi viseletükhöz, csak ritkán van élősdijük és semmiféle bőrbetegséget sem ismernek.

Túlbuzgóságukban a misszionáriusok is befolyásolják az eszkimóviseletet. Sokan illetlennek tartják, hogy az eszkimóasszonyok viselete a comb egy részét és a prémkabát alacsony gallérja a nyakat szabadon hagyja. A nyugatgrönlandiak idők folyamán megváltoztatták ruhájukat s most egész testüket betakarják. A nadrág egész a harisnyáig lenyúlik, a civilizált eszkimóasszony övvel takarja be az ágyékát vagy a csípőjén alul érő európai inget visel. A következmény minden esetben ugyanaz: a vízzel és a behozott szappannal sem tudja az eszkimóasszony testét tisztábban és egészségesebben tartani, mint ahogy előbb a friss levegő és ruháinak észszerű viselete következtében tudta.

Az eszkimóviselet alap gondolata: a vérkeringés előmozdítására friss levegő és lazán simuló ruhák. Így kellemes melegen érzi magát a leghidegebb időben is, a nélkül, hogy munka közben vagy utazáskor izzadna.

Ruházkodás tekintetében megtanulhatnánk az eszkimóktól, hogy nem helyes a testet vastag bebugyolálással a szabad levegő áramlásától elzárni s hogy a laza ruha és a meg nem akadályozott vérkeringés szükségesebb a test melegentartásához, mint a sok vastag alsóruha és hogy a légfürdő a bőr tisztaságához és ápolásához éppen olyan fontos, mint a szappan és a víz.

XLVI.

Hazafelé.

Három tél és négy nyár mult el, amióta Kjuvatin jégmezejére jöttem. Most azonban ütött a búcsúzás órája. A prémkereskedőhajó évi körútján érkezett Chesterfieldbe s elindulásra készen horgonyozik.

Az elinduláshoz minden kész, csak az időjárás nem megfelelő. Orkánszerű vihar kavarja a havat és ha a hófergetegtől alig lehet a hajó orráig ellátni, akkor veszélyes a sérek közé kimerészkedni. Félutacnyi utas van a hajón, olyan emberek, akik egy bizonyos időt töltöttek éjszakon és visszavágyódnak a civilizált világba. Vannak közöttük a labradori partokról való prémkereskedők, aztán az egyik canadai rendőrexpedíció néhány tagja és egy misszionárius. A rendőrexpedíció egyik tagját nagyon megviselte a klíma, a misszionárius meg éppen súlyos beteg: testi és lelki kínokban vergődik.

Én magam a hajóval csak a körülbelül hétszáz kilométernyire fekvő Nelson-folyó torkolatáig megyek. Ott a szárazföldre szándékozom menni s az utazást onnan indiánus kísérőkkel kanun fogom folytatni. Gyűjteményem és a poggyászmom legnagyobb része a hajón marad és folytatja az utat Montréalig. Az oslói egyetem néprajzi múzeumának hozott gyűjteményen kívül mintegy ezer darab tárgyat viszek az ottawai Victoria-Memorial-Museumnak. Ez az ellenszolgáltatás a canadai kormány támogatásáért és segítségéért. Ez a támogatás tette lehetővé a néprajzi kutatás éveken át való folytatását, noha az első őszön a hajótöréssel majdnem egész felszerelésemet elvesztettem.

Szeptember 16-án a prémkereskedőhajó háborgó tengeren hagyja el a kikötőt. Az ég kiderül, a vihar azonban még mindig tart. Fájdó szívvel válok meg ettől a magányos vidéktől. A fenyegető veszélyekről és az elviselt szenvedésekről megfeledkezem a válás óráiban. Csak az örvendetes események tűnnek szemem elé, amíg a fedélzeten állva, a délnyugati láthatáron eltűnnek előlem Kjuvatin partjai. A dombhátakon terjeszkedő hanga barna szőnyegjére és a rénszarvasbika vidám ugrándozására gondolok. Az alkonyati égen elém rajzolódik a szilhuettje, amint a dombtetőn áll és sóvárogva bög tehene után. Még egyszer hallok a zajló jég muzsikáját a parton és a jegesmedve királyi lépését vélem észrevenni. Lélekben kutyákkal játszadozó, vidám eszkimógyermeket látok és hallok a tiszta téli éjszakában az angakok komor énekét.

Leden Krisztián a canadai eszkimók közt való, több mint 3 évi tartózkodás után. A fényképet az egyik misszionárius készítette, akit Leden hazatértében felkeresett.

Kjuvatin, pompás vadon, nehéz tetőled megválni!

Kutyáimat itt kellett hagyni. Kár volna a civilizáció rabságába magammal vinni őket. Megindító, milyen szeretettel viszonozzák az emberek a jó bánásmódot. Arra a szegény kutyára kell gondolnom, amelyiknek a vinnyogása egy tavaszi reggel felébresztett. Úgy tűnt fel nekem, mintha azt a kutyaszűkölést már régebből ismerném. Mivel a kutya megnyugtató kiáltásomra sem hagyott fel a vonítással, felkeltem, hogy megnézzem, mi van vele. Abban a pillanatban futva jönnek az eszkimók az iglumba és mondják, hogy óvakodjak a kutyától, mert megbolondult. Erre közvetlen közelemben egy puskaelövés durrant és a kutya azonnal elnémult.

Amint kiléptem, szép fiatal kutyát látok a kunyhóm bejárata előtt holtan a vérében feküdni. Nannuk volt a szegény kutya. Hűséges barátom és cimborám volt a magányos szigeten s amikor onnan eljöttem, egy eszkimó barátom oltalma alatt hagytam.

Korán reggel két eszkimó érkezett a vad szigetről a telepünkre. Elmesélik, hogy a szigetről való eljövetelem után Nannuk úgy viselkedett, mint a bolond s hosszú ideig pányván kellett tartani. Mikor néhány nappal ezelőtt elindultak délnek, Nannuk utánuk futott. Többször visszakergették, de csak nem tudtak tőle megszabadulni. Végre befogták a szánba és a szánkó előtt vezették. Egész örömet futott a hámban, amíg a táborunk közelébe nem értek; akkor megint bolond módjára kezdett viselkedni. Vonított és szűkölt, harapott és ráncigálta a hámat, amíg csak meg nem szabadult. A hóban felismerte a nyomomat és követte egész az iglum bejáratáig.

Szegény kutya! Dühöngése mindössze annyi volt, hogy kereste a gazdáját. Megtalálta, a hűségéért azonban életével lakolt.

Három viharos napi utazás után, szept. 19-én éjszaka elérjük a Nelson-folyó torkolatát. A tengerparttól mintegy 25 km-nyire 11 m mély vízben vetünk horgonyt.

Nem messze fekszenek innen annak a gőzhajónak a roncsai, amelyik nemrégiben a port-nelsoni kikötő nagyobbitásához szükséges építőanyagokat hozta.

Dagály idején a tengerpart a hajófedélzetről egészen láthatatlan, csak apály idején vehető észre távcsövön. Tulajdonképpen még az sem a part, hanem az apályban szárazon maradt, hordalékkal és agyaggal borított tengerfenék. A tenger a Nelson-folyóból származó agyagtól és iszaptól piszkosszürke és zavaros.

Fényszórával jelt adunk a kikötőmesternek, hogy az úgynevezett belső kikötőből küldjön elénk dereglyét, hogy a szárazföldre vigyen. A tengerjárás és a vihar azonban arra kényszerítene, hogy egyelőre maradjunk a hajón.

Rajtam kívül még a misszionárius akart itt a szárazra menni. Azonban szept. 22-ére virradó éjszaka eltűnt. A szegény ember május óta volt beteg. Türelmetlenül és gyötrelmek közt várta, hogy orvosi kezelésben részesülhessen. Szenvedése idegzavarral kezdődött s ehhez álmatlanság és főfájás csatlakoztak. Mi megkíséreltük erőt önteni belé. Az a rendőrtiszt, akivel közös fürkéje volt, figyelmesen és szeretetteljesen viselte gondját a betegnek.

Amikor a rendőrtiszt szept. 22-én észrevette kajütársára eltűnését, nagyon felizgult. Az egész hajó az eltűnt misszionáriust kereste. Mivel sehol sem találtuk, féltünk, hogy átesett a hajó korlátján. Végre a kajütjében egy cédulát találtunk a következő üzenettel: «Kedves barátaim, nem bírom ezt az iszonyú fájdalmat tovább elviselni. Isten áldjon meg titeket és legyen irgalmas az én szegény lelkemnek. Éljetek boldogul!»

A papiruha és a kereszt is eltűnt vele. A szerencsétlen tehát teljes ornátusban ugrott le a hajóról. A szegény embert elhagyta az ereje, nem a Kjuvatin magányosságára volt teremtve.

Végre szept. 23-án jött egy dereglye. Négy napig vártunk azon a helyen, hogy a szárazföldre jussunk. Ha ez a dereglye egy pár nappal előbb érkezik meg, akkor a misszionárius most életben volna.

Port-Nelson egész civilizált benyomást kelt: házak, gépek, iszapkotró, motorcsónak.

A manitobai Le Pasból idáig tervezik a vasutat. Remélik, hogy akkor a közép-canadai gabonavidékről Euró-

pába olcsóbban lehetne a búzát szállítani. A vasútról kis gőzösökön szállítanák a búzát a nagy hajókra.

Csak aztán a mártás drágább ne legyen a húsnál! A Hudson-út több mint három vagy négy hónapon át be van fagyva. A Nelson-folyó torkolatában a kikötő építése töméntelen pénzbe kerülne. A folyó annyi sok homokot és agyagot hoz vízgyűjtőterületéről, hogy a kikötőt éppen olyan gyorsan eltorlaszolná megint, mint ahogy kikötötték. A Churchill-folyó torkolatában azonban aránylag csekélyebb összegért jó kikötőt lehetne építeni.

Két napi port-nelsoni tartózkodás után két indiánus kíséretében kanuval felfelé megyek a folyón. A folyópart magas és meredek; agyag, semmi más, csak agyag, ameddig a szem ellát. A folyótorkolat fölött csak mintegy 25 km-re látunk először követ.

A folyó mindkét oldalát fenyő nőtte be. A földesuszamlások gyakran megváltoztatják a folyópart alakját. A csuszamlások mindig ragadnak magukkal egy csomó fenyőt is a vízbe s így a folyó ellátja a Hudson-öböl lakóit uszadékfával.

A folyó árja helyenkint olyan erős, hogy nem lehet ellene evezéssel boldogulni. Az indiánusok felváltva kiszállanak és a parton kötéllel vonszolják a hajót felfelé, mi ketten a csónakban pedig kormányozunk és segítünk evezni.

Néha egy-egy vadkacsát vagy canadai mezei patkányt látunk a folyó mentén. Egyébként semmi életet sem mutat a vidék.

Fogfájás és gyomorrontás kínoznak. Három éven keresztül fagyott, nyers húst rágtam s mivel a jégvilágban még nem telepedett meg fogorvos, a fogazatom megadta az árát a saját és az eszkimók kétes fogászati tudományának. Most erősen kívánja a fogorvost.

A gyomor és a belek ellenben Kjuvatin nyers húsa után vágyódnak és ellenszegülnek a konzerva-ételeknek. Ugyanis semmi más ennivalónk nincs, mint Port-Nelsonban beszerzett konzervánk.

S mintha nem ért volna még elég baj, a tetejébe még

meg is hültem. Harmadik éve, amióta hátat fordítottam a civilizált világnak, ez az első meghűlésem.

Egy ideje eső és hó váltakoznak. A kanun, utunk harmadik napján erős fagyot, a negyediken pedig orkánszerű vihart kaptunk s ez bőrig áztatott bennünket.

Szept. 29-én meghűlésem lázzá fajult, de azért továbbutaztunk a Long-Spruce sellőig. Itt felütjük a sátrunkat, kellő mennyiségű kinint veszek, bebújok hálósákomba. Amikor a láz valamennyire csökken, folytatjuk az utat. Az egyik sellőnél ki kell a vízből emelni a kanut és másfél kilométernyire a parton cipelni.

A vidék itt már valamivel barátságosabb, a folyópart alacsonyabb. Helyenkint szikladarabok emelkednek ki a földből és felváltják az agyagot.

Szept. 30-án, hat napi kanu-út után elérjük a Kettle-sellőt. Port-Nelsonból való elutazásunk óta itt látunk először embert. Kereskedőüzlet és rendőrállomás is van itt. Hetenkint egyszer itt megy keresztül a posta, a vasút északi végéről Port-Nelsonba. Az utolsó posta azonban megrekedt itt. A postakanu a Kettle-sellőn való átkeléskor darabokra zúzódott. A folyónak olyan erős itt a sodra, hogy úgy buzog benne a víz, mintha valami üstben forrna. Innen a sellőnek és a helynek a neve: Kettle-Rapide. A postacsónakot vezető két indiánus csak úgy tudott megmenekülni, hogy az utolsó pillanatban, mielőtt a csónak belerohant volna az üstbe, kiugrottak a folyóból kiemelkedő sziklára. A kanuból és a postaszákból semmi sem volt többet látható. Indiánusaim a Kettle-sellőn túl nem ismerik a vizet. A kanut tehát itt hagyjuk és gyalogosan megyünk az erdőn keresztül dél felé.

A «The Head of the Steel»-nél, a vasúti állomás legészakibb pontjánál elbocsájtom az indiánusokat és várakozom a dél felé utazás legközelebbi alkalmatosságára, az iparvasútra.

Meghűlésem nem akar elmúlni, nyomorultul érzem magam és visszavagyódom az eszkimók közé.

A vasútépítőhely szakácsa egy veder új burgonyával megy el mellettem. Összefut a nyálam. Három év óta nem

láttam burgonyát s most még nyersen is megenném, ahogy van.

Erre a sóvárgásomra eszembe jut azoknak a matrózoknak a története, akik a Jeges-tengeren való utazáskor súlyos skorbutba estek, úgyhogy sem állni, sem járni nem tudtak. Négy lábon másztak az először meglátott friss burgonyához és nyersen kezdték enni.

Csak nem kaptam talán én is skorbutot? A jégmezőkön esztendőszámra való egyforma ételek és a konzervtáplálkozás megtámadhatták az én szervezetemet is. A friss burgonya, még ha nyers is, hatásos gyógyszer a skorbut ellen.

Végre elkészül a burgonya és ehetek belőle ürühússal annyit, amennyit akarok. Néhány napi ilyen étkezés után úgy érzem magam, mintha újjászülettem volna.

Okt. 5-én a «The Head of the Steel»-től hatvan kilométernyire levő munkatelepre utazom nyitott homokszállító vonaton. Onnan egy másik iparvasúttal megszakítás nélkül megyek Pequitenac Riverig. A vonat úgy ugrál az új kavicsos töltésen, mint a bakkecske. Minden pillanatban attól tartok, hogy kiugrik. Lakatlan vidéken megyünk keresztül. A vasúti munkásokon kívül több száz kilométernyi szakaszon csak egyszer láttam egy féltucatnyi indiánus-sátrat. Éppen úgy, mint északabbra, az erdő itt is főképpen fenyőből áll s csak itt-ott díszlik közöttük egy-egy nyárfa. Néha folyó, mocsár vagy tó szakítja meg az erdőt.

Pequitenac-ban való néhány órai tartózkodás után pokoli sebességgel haladunk előre, míg végre három napi utazás után Le Pasba érkezünk.

A következő délelőtt abban a reményben járom körül a kis zugot, hogy új ruhát és cipőt vehetek. A három év előtti hajótöréskor európai ruháim mind elvesztek. Most úgy járkálok, mint valami félig csavargó, félig eszkimó.

A civilizáció első fészkeiben azonban mind zárva vannak az üzletek. A hétfő ugyan eddigelé sem a keresztényeknek, sem a zsidóknak nem volt ünnepe, de talán Le Pas derék polgárainak külön vallása van s e szerint a hétfő

a megszentelt nap. Így tehát Winnipegig kell menni úgy, ahogy vagyok. Az emberek mind rám meresztik a szemüket. Nem tudnak velem tisztába jönni, hogy ki vagyok s hová igyekszem. Nem tudom rossz néven venni, mert igazán olyan vagyok, mint valami járkáló madárijesztő.

Egy rendőr kérdezősködik az útlevelem felől. Jó lenne, ha volna! Három év óta a Hudson-öböl hullámai lapoznak benne. Szerencsére megvan a régi, piszkos ajánlólevelem, amit három évvel ezelőtt kaptam a canadai rendőrfőnöktől. A levélnek megvan a maga hatása. A rendőr a lehető legnagyobb udvariassággal mentegetődzik. Megállapítja, hogy nagyon hasonlítok Tirpitz admirálishoz — valószínűleg hosszú szakállam miatt.

Okt. 10-én Winnipegbe való megérkezésemkor olyan vagyok összeszakadozott ruhámban és nagy szakállammal, mint valami garabonciás. A ruhám miatt egy harmadrendű szállodában akarok megszállni. A vendéglős bizonyosan valami potyázónak néz és nem akar szobát adni. Összeszedem a cókómom és a város legelőkelőbb szállodájába megyek. Ott minden további nélkül befogadnak.

Legelőször is megfürdöm és tetőtől talpig átöltözködöm. Fokozatosan megint civilizált emberré alakulok át. Nem érzem jól magam új környezetemben. Főképp a kemény gallér és a csizma szorítanak. Azonkívül évek óta először nagyon melegem van. A szállodai szoba modernül van berendezve, az ágy nagyon kecsegtető, de a csupa «kényelem» miatt nem tudok aludni benne.

Okt. 14-én megérkezem Ottawába, Canada fővárosába. A «Chateau Laurier» szállodában szállok meg. Kiáltó ellentét a vadon sátraival és hókunyhoíval szemben! Hatalmas tirpitzszakállam a borbély ollójának áldozatául esik. Utána alig ismerem magamra a tükörben. A szállóbeli szobapincér sem ismer rám. «Az nem az ön szobája, uram!» — mondja, amikor a kulcsot kérem. Megmondom a nevemet. «Nem, én nagyon jól tudom, hogy milyen Leden úr. Egy óriási vöröszakállú úr.» Szakáll nélkül nincs szoba. Újra be kell írni magam a szállodai könyvbe. A pult mögötti ember felismer az írásomról és kölesönös nevetés után ideadja a kulcsot.

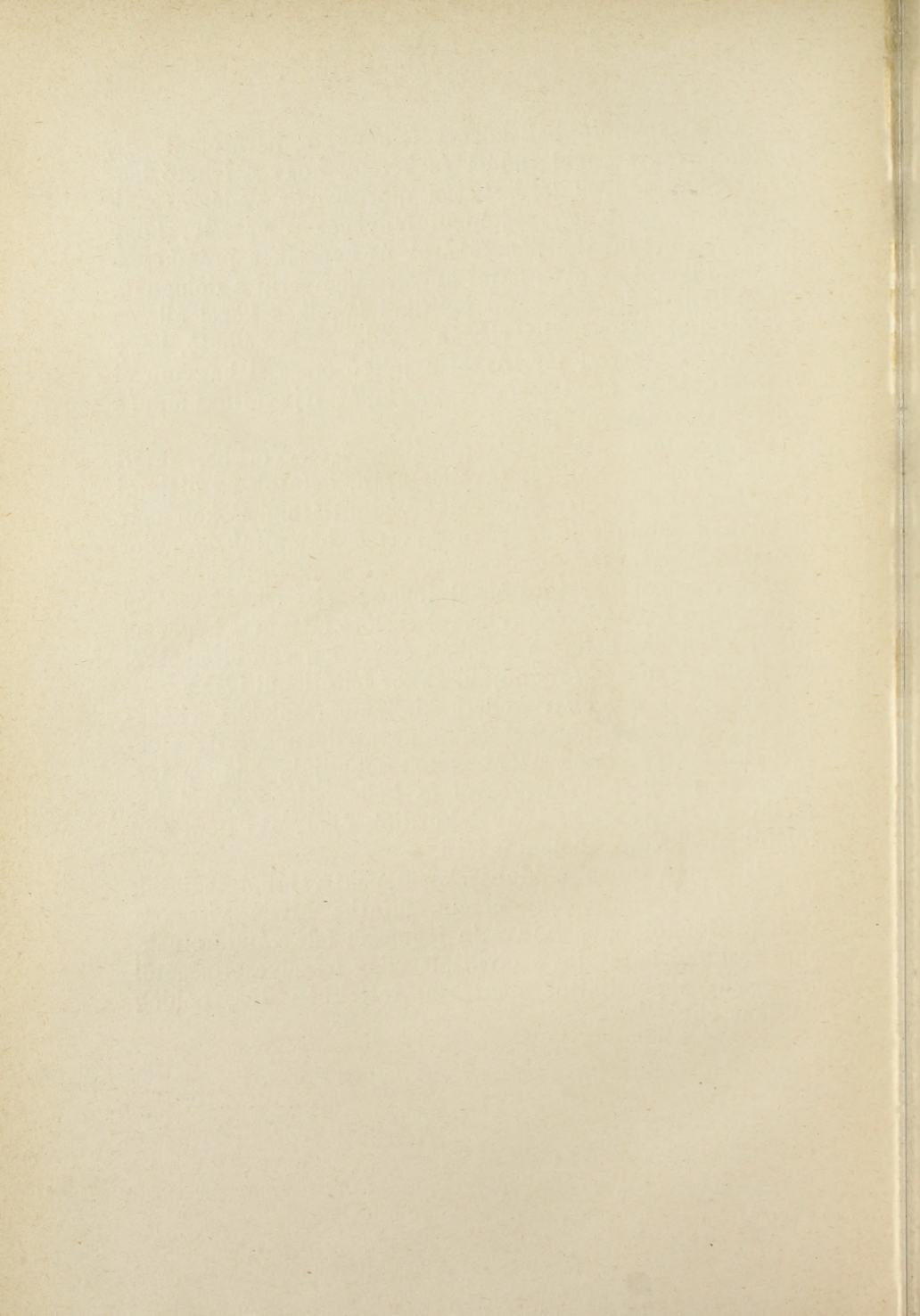
Ottawában többek között felkeresem barátomat, dr. Gordon Hewit angol tudóst és kérem, hogy a lehető leggyorsabban tegyen lépéseket a mosuszökör vadászatának eltiltására, mert egyre jobban fenyeget a veszély, hogy kihal, mennél inkább pénzsóvárok és kapzsjak a prémkereskedők. Sikerül az okos fiatal angolt megnyerni a dolognak. Mivel Canada legmagasabb politikai köreihez közel áll, — a miniszterelnök nagybátyjának a veje, — remélhető, hogy fáradozása sikerrel jár. Azzal a jóleső érzéssel hagyom el Ottawát, hogy megtettem a magamét Kjuvatin pompás állatainak megmentésére.

Folytatom utamat Montréalba, New-Yorkba, majd végre Európába. Sok évi távollét után, befutok az otthoni kikötőbe és a jó öreg Norvégiát viszontlátom. Sokan már halottnak gondoltak és nem kevésbé bámultak, amikor megláttak.

Egy angol barátom azzal fogad: «Mi az, hiszen ön már régóta halott. Néhány évvel ezelőtt láttam a képét az újságokban. Ön halott s a hóban és jégben van eltemetve. Ha pedig az újságok mondják, akkor feltétlenül igaz.»

Keserves dolgokat kellett kiállanom, mielőtt visszajöttem, még keserűbbeket is, mint amilyeneket itt elbeszéltem. Az eszkimók azonban azt mondják, hogy a férfiak nem illik a veszélyekről és kellemetlenségekről beszélni. Azért vannak, hogy leküzdjék őket, aki nem tud följük emelkedni, az nem is férfi.

Ha most innen, a klubszék perspektívájából tekintek vissza élményeimre, úgy érzem, mintha hívna vissza a vadon. Gondolataim Kjuvatin jégmezői felé vándorolnak, ahol eszkimó barátaim a civilizált világ feszélyezettségétől és kicsinyes gondjaitól mentesen, tetteikben dús, boldog életüket élik.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Lap
I. Észak felé	5
II. Naplóból	10
III. A Hudson-úton keresztül	14
IV. A Hudson-öbölben	17
V. A Churchill-folyó torkolata mellett	21
VI. A sarkutazó felszerelése. Viszki vagy dohány?	25
VII. Csalódások	32
VIII. Jegesmedvék és anyósok	36
IX. A mindenható prémkereskedő	40
X. Az eszkimókkal nyílt csónakon észak felé	45
XI. Elakadva	54
XII. Vihar, orkán, kényszerkikötő	58
XIII. A rossz időben is helyt állunk. — Barátságatlan vidék. — Fölfedezést csinálók	62
XIV. A varázsló tanácsa	66
XV. Versenyfutás a halállal és az ördöggel	69
XVI. Hajótörés	73
XVII. Hajléktalanul	75
XVIII. Az ördög lábnyomai. — Váratlan látogatás	80
XIX. A kutyák vonítanak az éhségtől és a hidegtől	86
XX. Amikor a hóvihar dühöng	90
XXI. Jégkunyhókban és hóházakban	95
XXII. Útban a kutyaszánkóval	99
XXIII. Ha az ember eszkimó módra utazik	103
XXIV. Emberek, állatok, szánkó	108
XXV. A fák határánál	113
XXVI. Amikor az eszkimószánkó sztrájkol	117
XXVII. Hóvihar és sötétség	121
XXVIII. A jó és rossz tanácsokról	125
XXIX. Új embereket keresünk	131
XXX. A nagy tó mellett lakó belföldi eszkimóknál	136
XXXI. Játék és komolyság	143
XXXII. Zsiréhség	148

	Lap
XXXIII. A tizenegyedik órában	155
XXXIV. A Chesterfield-öbölben.....	160
XXXV. Medveadászat Kallasakkal	164
XXXVI. Jegesmedve és fókavadászat	169
XXXVII. Jön a tavasz	175
XXXVIII. Nyári utazás. — A szadlemintok tragédiája	182
XXXIX. Southampton-sziget és Roes Welcome.....	190
XL. A magányos szigeten.....	197
XLI. Éhség és kannibalizmus	203
XLII. Élet vagy halál?	209
XLIII. Karácsony az eszkimók között	216
XLIV. Minden ember a maga rendőre.....	220
XLV. Eszkimó higiénia!.....	228
XLVI. Hazafelé	231

KÉPJEGYZÉK.

	Lap Címkép
Leden a Churchillbe való megérkezés napján	8— 9
Úszó jéghegy Labrador előtt. — A fókavadászhajó Port-Burwellben	16— 17
A Hudsonöböl-Társaság új prémkereskedő állomása. — Az Északnyugati Csendőrség állomása. — «Laughing Boy» két fiával. — Leden sátora a sarkvidéken. — A belföldi eszkimók sátrai. — A hajótörés után	32— 33
Kísérőim a hajótörés után a szánutazáson. — Illatnak iglut épít. — Belföldi eszkimók hókunyhói	48— 49
Kutyaszánnal a Hudson-öböl nyugati partja mentén. — A legészakibb fák. — Leden sátora a legészakibb fák közt	64— 65
Két csippeva-indiánus nő és gyermek Churchill mellett. — Kernermiut-törzsbeli fiatal eszkimó nő	80— 81
Eszkimó férfiak a Chesterfeld-öböl mellett. — Eszkimó nő. — Rénszarvas vadász	96— 97
Kallasak, a nagy medvevadász. — A kutya mint teherhordó nyári utazásokon	112—113
Belföldi eszkimó nő leánykájával. — Eszkimó sír	128—129
Az óriás-sírok egyike Roes Welcome mellett. — Civillik-eszkimó lazachalászó szigonyal.	144—145
Civillik-eszkimó nők. — Baluga	160—161
Nyári utazás a Roes Welcome-öböl környékén. — Az öreg bálnavadász-bárka. — 4—15 éves eszkimó-gyerekek	176—177
Eladó eszkimó-leány. — Az eszkimó-sátorban. — Régi kunyhó belseje	192—193
«Akkula», Radford és Street amerikai utazók kísérője. — Régi nagy hókunyhó. — Oldalfülke a hókunyhóban	208—209
Fiatal, nyugatgrönlandi leány házi ruhában. — Eszkimó-higiénia I—II.	224—225
Leden Krisztián a kanadai eszkimók közti tartózkodás után. — Térkép	232—233

SZÖVEGKÖZÖTTI KÉPEK JEGYZÉKE.

	Lap
Családi húsostál uszadékfából	46
Italmérő és főzőkanál csontból	47
Ivó-szapor mósusz-szarvból	47
Tűzkő nyíl-hegy	48
Tűzkő szigony-hegy	48
Bőrkészítéshez való vakaró szerszám	49
Bőrparittyá	50
Női hajdíz	51
Eszkimó hó-szemvédő uszadékfából	146

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

KÖNYVTÁRA 2002/19. N. SZ.

A Churchill-folyótól északra fekvő tavak nagyrészt fehér ember még nem kereste fel, azért ezek csak a bennszülöttek adatai alapján vannak megrajzolva.

